

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**KENTSEL YAPIDAN KIRSAL YAPIYA TERSİNE GÖÇ:
SAMSUN, TEKKEKÖY VE 19 MAYIS İLÇELERİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Bünyamin AKBULUT

Danışman

Doç. Dr. Murat ŞAHİN

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Bünyamin AKBULUT tarafından, **Doç. Dr. Murat ŞAHİN** danışmanlığında hazırlanan “**KENTSEL YAPIDAN KIRSAL YAPIYA TERSİNE GÖÇ: SAMSUN, TEKKEKÖY VE 19 MAYIS İLÇELERİ ÖRNEĞİ**” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 21.7.2023 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Erdal AKSOY Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. Niyazi USTA Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Murat ŞAHİN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☒

Hayır ☐

01/06/ 2023
Bünyamin AKBULUT

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: KENTSEL YAPIDAN KIRSAL YAPIYA TERSİNE GÖÇ:
SAMSUN, TEKKEKÖY VE 19 MAYIS İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 01.06.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 9

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

01 /06 / 2023
Doç. Dr. Murat ŞAHİN

ÖZET

KENTSEL YAPIDAN KIRSAL YAPIYA TERSİNE GÖÇ: SAMSUN, TEKKEKÖY VE 19 MAYIS İLÇELERİ ÖRNEĞİ

Bünyamin AKBULUT
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Haziran/2023
Danışman: Doç. Dr. Murat ŞAHİN

Türkiye'de 1950'lerden sonra hız kazanan göçler, kentleşme süreciyle birlikte önemli toplumsal değişimleri ortaya çıkarmıştır. Kentleşmenin etkisiyle yaşanan toplumsal değişimler bağlamında kır-kent ayrımı da mekânsal ve toplumsal açıdan zaman içinde bir değişime uğramıştır. Bu ayrım başta belirginliğini koruduysa da günümüzde kentsel yayılma, kırsal soylulaştırma, tersine göç ve yönetsel alanların bölümlenmesiyle ilgili yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler gibi kentsel süreçler sonucunda esnemekte ve belirsizleşmektedir. Bu bağlamda kent yaşayanlarının beklentilerinin farklılaşması sonucu kent yaşamından kır yaşamına geçilmesine neden olabilmektedir. Tezde kentte yaşayanların kentsel yaşama alanlarından kent çeperlerindeki kırsal alanlara doğru bir yönelişin, yani kentlerden onları çevreleyen kırsal bölgelere doğru tersine çevrilmiş bir hareketliliğin olduğu ve son yıllarda artış eğilimi gösterdiği varsayımından hareket edilmektedir. Araştırmada kır-kent değişiminin etkisiyle kırsal alanlara bir yönelim olduğu durumda bu kapsamdaki bireylerin kır-kent algılarını, etkileşimlerini, toplumsal ve mekânsal etkilerini saptayarak ortaya koyulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda kentsel alanlardan kırsal alanlarına yönelimin Samsun kenti üzerinden nedenlerinin neler olduğu araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup, amaçlı örneklem modeli tercih edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde betimsel ve sistematik analiz yöntemi kullanılmış, elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Çalışma sonucunda, kentlerde yaşayan bireylerin beklentilerinin farklılaşmasıyla kır yaşamına yönelimin arttığını ortaya koymaktadır. Geri dönüşlerde emeklilik, memleket özlemi, daha iyi sosyo-ekonomik şartlara kavuşmak, geçim sıkıntısı, kentlerin yoğunluğundan uzaklaşmak, kır yaşamına duyulan istek, covid-19 pandemisi, sağlık sorunları, tarım arazilerini değerlendirmek ve tarımsal desteklemelerden faydalanmak gerekçelerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Geri dönüşler sonrası bireylerin toplumsal yaşamlarında ve kırsal mekânsal boyutunda çeşitli değişimler meydana gelmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ileri sürülen politika önerileriyle kentleşme politikalarına ve tersine göçün meydana getirebileceği sorunların çözümüne katkı sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kır, Kent, Kentleşme, Tersine göç, Kırsal soylulaştırma

ABSTRACT

MIGRATION FROM URBAN TO RURAL STRUCTURE IN REVERSE: THE CASE OF SAMSUN, TEKKEKÖY AND 19 MAYIS DISTRICTS

Bünyamin AKBULUT
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Sociology
Master, June/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat ŞAHİN

The migrations that gained momentum after the 1950s in Turkey revealed important social changes along with the urbanization process. In the context of the social changes experienced with the effect of urbanization, the rural-urban divide has also changed spatially and socially over time. In the thesis, it is based on the assumption that there is a reversed mobility from urban living areas to rural areas on the urban periphery and that it has shown an increasing trend in recent years. In the research, it is aimed to reveal the rural-urban perceptions, interactions, social and spatial effects of individuals within this scope by determining if there is an orientation to rural areas due to the effect of rural-urban change. In this context, it has been investigated what are the reasons for the orientation from urban areas to rural areas through the city of Samsun. In the study, the purposeful sampling model was preferred among the qualitative research methods. Descriptive and systematic analysis methods were used in the analysis of the data and the obtained data were interpreted.

As a result of the study, it reveals that the orientation to rural life increases with the differentiation of the expectations of individuals living in cities. It was concluded that the reasons for retirement, homesickness, achieving better socio-economic conditions, livelihood difficulties, moving away from the density of cities, the desire for rural life, the COVID-19 pandemic, health problems, the use of agricultural land and agricultural support are effective in the returns. After the returns, various changes have occurred in the social lives of individuals and the spatial dimension of the countryside. With the policy proposals put forward in the conclusion section of the study, contributions to urbanization policies and, conversely, to the solution of problems that migration may cause were presented.

Keywords: Rural, Urban, Urbanization, Reverse migration, Rural gentrification

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Kır ve kent sosyolojik değişimlerin en yoğun yaşandığı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kır ile kentin etkileşimi sonucunda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel açıdan pek çok değişim ortaya çıkmıştır. Bu etkileşimin boyutları mekânlar arası yer değiştirme hareketleri olarak göçlerde somut olarak görülür. Bu göçler genellikle kırdan kente yönelik gerçekleşebildiği gibi kentten kıra doğru da gerçekleşebilmektedir. Tezde bu konu hakkında tersine göç eğilimi üzerinde durularak kır ve kentte yaşanan değişimler göç boyutunda ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasının her aşamasında pek çok kişinin değerli katkıları bulunmaktadır. Öncelikle yüksek lisans öğrenimimde emeği bulunan, tez boyunca sağladığı destek ile bana göstermiş olduğu sabır ve hoşgöründen dolayı değerli danışman hocam Doç. Dr. Murat ŞAHİN'e;

Tez sürecimde yanımda olan, bilimsel alandaki gelişimimde önemli katkısı bulunan, yüksek lisans eğitimim boyunca bana değer katan, destek ve yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Meriç KIRMIZI'ya;

Lisans ve yüksek lisans aşamasında bilgi birikimi ve tecrübesiyle ufkumu genişleten Prof. Dr. Ahmet MUTLU'ya;

Tez çalışması sürecime önemli bilgi, görüş ve önerileriyle katkı sunan Dr. Öğretim Üyesi Miki SUZUKİ HİM'e;

Lisans ve yüksek lisans öğrenimimde katkıları bulunan değerli hocalarıma;

Yaptığım görüşmelere katılan katılımcılara ve katılımcıları bulmamda yardımcı olan Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki mahalle muhtarlarına;

Tez aşamasında bana her türlü maddi ve manevi destekte bulunup yanımda olan aileme ve Kaan AKMAN, Gizem ÖZMEN, Mert Can ERDEĞER başta olmak üzere tüm arkadaşlarıma sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Bünyamin AKBULUT

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Sorusu ve Sınırlılıkları	4
1.4. Araştırmanın Yöntemi	5
1.4.1. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi	5
1.4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	6
1.4.3. Araştırmanın Veri Çözümleme Yöntemi	7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Kır ve Kente İlişkin Kavramlar	9
2.1.1. Kırsal Alan Kavramı, Kırın ve Köyün Tanımı	9
2.1.2. Kırsal Dönüşüm	11
2.1.3. Kırsal Soylulaştırma	12
2.1.4. Kentin Tanımı ve Ortaya Çıkışı	14
2.1.5. Kentleşme ve Kentlileşme	17
2.1.6. Kent Kimliği	19
2.2. Göç	20
2.2.1. Göç Çeşitleri	21
2.2.1.1. Gönüllülük Esasına Göre Göçler: Gönüllü ve Zorunlu Göç	21
2.2.1.2. Süresine Göre Göçler: Sürekli ve Geçici Göç	22
2.2.1.3. Mesafesine Göre Göçler: İç ve Dış Göç	22
2.3. Tersine Göç	23
3. TÜRKİYE’DE KIR-KENT AYRIMI VE KENTEN KIRA DOĞRU DÖNÜŞ SÜRECİ	26
3.1. Türkiye’de Kır ve Kent Ayrımı	26
3.1.1. Kırın ve Kentin Ayırt Edici Özellikleri	26
3.1.2. Kır ve Kent Ayrımına Yönelik Yasal Düzenlemeler	31
3.1.3. Kır ve Kentin Mekânsal Değişimi ve Etkileşimi Boyutunda Sınırlarının Bulanıklaşması	35
3.2. Türkiye’de Kentten Kira Dönüş Süreci	38
3.2.1. Türkiye’de Kentten Kira Dönüşün Nedenleri	44
3.2.1.1. Ekonomik Nedenler	44
3.2.1.2. Sosyal Nedenler	46
3.2.1.3. Kentin Yoğunluğundan Kaçış	46
3.2.1.4. Aile Bağları	47
3.2.1.5. Memleket Özlemleri	47
3.2.1.6. Emeklilik	47
3.2.1.7. Covid-19 Pandemisi	48
3.2.1.8. Diğer Etmenler	49
4. SAMSUN’DA KENTTEN KIRA DÖNÜŞ SÜRECİ	50
4.1. Samsun Kentinin Tarihi	50
4.2. Samsun Kentinin Yapısı	52
4.2.1. Nüfus Yapısı	53

4.2.2. Ekonomik Yapısı	56
4.2.3. Sosyo-Kültürel Yapısı.....	58
4.3. İç ve Dış Göç Hareketleri Bağlamında Samsun’da Kentten Kıra Dönüş Süreci	59
4.4. Tekkeköy ve 19 Mayıs İlçelerinin Tarihi ve Yapısı.....	63
4.4.1. Tekkeköy İlçesi.....	63
4.4.1.1. Tekkeköy İlçesinin Tarihi	64
4.4.1.2. Nüfus Yapısı	64
4.4.1.3. Coğrafi ve Ekonomik Yapısı	67
4.4.1.4. Sosyo-Kültürel Yapısı.....	69
4.4.2. 19 Mayıs İlçesi	69
4.4.2.1. 19 Mayıs İlçesinin Tarihi	70
4.4.2.2. Nüfus Yapısı	71
4.4.2.3. Coğrafi ve Ekonomik Yapısı	73
4.4.2.4. Sosyo-Kültürel Yapısı.....	74
5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ.....	76
5.1. Araştırmanın Bulguları	76
5.1.1. Tersine Göç Edenlerin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	80
5.1.2. Tersine Göç Edenlerin Durumları.....	85
5.1.3. Tersine Göç Kararını Etkileyen Etmenler.....	90
5.1.4. Kentten Kıra Gelme ve Kırsal Mahalleleri Tercih Etme Gerekçeleri	91
5.1.4.1. Tersine Göç Gerekçeleri	91
5.1.4.2. Kırsal Mahalleleri Seçme Gerekçeleri	100
5.1.5. Tersine Göç Sonrası Sosyal Yaşamda Gerçekleşen Değişimler	103
5.1.5.1. Komşuluk İlişkileri Açısından Gerçekleşen Değişimler	103
5.1.5.2. Sosyo-ekonomik ve Toplumsal Alanda Gerçekleşen Değişimler.....	104
5.1.5.3. Tersine Göç Sonrası Kıra Uyum Sağlama Düzeyi.....	106
5.1.6. Tersine Göçün Kırsal Mahallelere Mekânsal Etkileri.....	106
5.1.7. Tersine Göç Edenler Açısından Belediye Hizmetlerine Bakış	110
5.1.8. Tersine Göç Edenlerin Kentli-Köylü Algısı ve Geleceğe Yönelik Beklentileri	111
5.2. Araştırmanın Analizi.....	112
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	127
KAYNAKLAR	135
EKLER	144
ÖZGEÇMİŞ.....	146

SİMGELER VE KISALTMALAR

OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
SEGE	: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları
UUKS	: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1. Samsun İlinin Yeri	53
Şekil 4.2. 2022 Yılına Ait Yaş Gruplarına Göre Samsun Kentinin Nüfus Dilimleri	55
Şekil 4.3. Tekkeköy İlçesi Haritası	63
Şekil 4.4. 19 Mayıs İlçesi Haritası	70
Şekil 5.1. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı	80
Şekil 5.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Dağılımı	81
Şekil 5.3. Katılımcıların Çalışma Durumu Dağılımı	82
Şekil 5.4. Katılımcıların Doğum Yerlerine İlişkin Bulgular	83
Şekil 5.5. Katılımcıların Ortalama Aylık Gelir Düzeyleri ve Dağılımı	84
Şekil 5.6. Katılımcıların Samsun'a Tersine Göç Ettiği Yıllar ve Dağılımı	85
Şekil 5.7. Katılımcıların Bulundukları Mahalleye Göç Etmeden Önce Yaşadıkları Yerlere İlişkin Bulgular	86
Şekil 5.8. Katılımcıların Konut Mülkiyeti Durumu	87
Şekil 5.9. Katılımcıların Sahip Oldukları İkinci Konut Mülkiyeti Durumu	88
Şekil 5.10. Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Aile Üyelerinin Dağılımı	89
Şekil 5.11. Memleket Özlemleri Gerekçesinin Dağılımı	92
Şekil 5.12. Daha İyi Yaşam Şartlarına Kavuşma İsteği Gerekçesinin Dağılımı	92
Şekil 5.13. Emeklilik Gerekçesinin Dağılımı	93
Şekil 5.14. Köy Yaşamına Duyulan İstek Gerekçesinin Dağılımı	94
Şekil 5.15. Kent Yoğunluğundan Uzaklaşmak İsteği Gerekçesinin Dağılımı	94
Şekil 5.16. Geçim Sıkıntısı Gerekçesinin Dağılımı	95
Şekil 5.17. Aile Durumlarından Dolayı Köye Dönme İsteği Gerekçesinin Dağılımı	96
Şekil 5.18. Covid-19 Pandemisi Gerekçesinin Dağılımı	96
Şekil 5.19. Uyum Problemleri Gerekçesinin Dağılımı	97
Şekil 5.20. Aile Üyelerine Duyulan Hasret Gerekçesinin Dağılımı	98
Şekil 5.21. Daha İyi Sağlık Koşullarına Kavuşmak Gerekçesinin Dağılımı	98
Şekil 5.22. Tarım Arazilerini Değerlendirmek İstemeleri Gerekçesinin Dağılımı	99
Şekil 5.23. Devletin Sağladığı Tarımsal Desteklemelerden Yararlanmak Gerekçesinin Dağılımı	100
Şekil 5.24. Tersine Göç Eden Katılımcıların Bulunulan Yeri Seçme Gerekçeleri	100
Şekil 5.25. Katılımcıların Kırsal Mahallelere Uyum Sağlama Düzeyleri ve Dağılımı	106
Şekil 5.26. Tekkeköy İlçesine bağlı Başköy Mahallesi'nin Genel Görünümü	108
Şekil 5.27. Tekkeköy İlçesine bağlı Çimenli Mahallesi'nin Genel Görünümü	108
Şekil 5.28. 19 Mayıs İlçesine bağlı Dereköy Mahallesi'ndeki Konutlara Ait Görünüm	109
Şekil 5.29. 19 Mayıs İlçesine Bağlı Cerekli Mahallesi'nin Genel Görünümü	109
Şekil 5.30. Katılımcıların Belediye Hizmetlerine İlişkin Memnuniyet Durumları	110

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Türkiye’de Yıllara Göre Kır-Kent Nüfus Dağılımı	39
Tablo 3.2. Yurtdışından Türkiye’ye Gelen ve Giden Türk Vatandaşlarının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	43
Tablo 4.1. Samsun Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi ve Nüfus Artış Hızı Oranı	54
Tablo 4.2. Samsun Kent ve Köy Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi ve Oranı	55
Tablo 4.3. Samsun’un Toplam Nüfusu, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızına Ait Özellikleri	59
Tablo 4.4. Yurtdışından Samsun’a Gelen ve Samsun’dan Yurtdışına Giden Türk Vatandaşlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	60
Tablo 4.5. Göç Etme Nedenine Göre Samsun İlinin 2018-2021 Yılları Arasında Aldığı Göçler	61
Tablo 4.6. 1990-2022 Yılları Arasında Tekkeköy İlçesinin Nüfusu.....	65
Tablo 4.7. 2012-2022 Yılları Arasında Tekkeköy İlçesine Bağlı 63 Mahallenin Nüfus Değişimi.....	65
Tablo 4.8. Tekkeköy İlçesindeki Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerine Ait İşyeri ve İşçi Sayıları	68
Tablo 4.9. 1990-2022 Yılları Arasında 19 Mayıs İlçesinin Nüfusu.....	71
Tablo 4.10. 2012-2022 Yılları Arasında 19 Mayıs İlçesine Bağlı 38 Mahallenin Nüfus Değişimi.....	72
Tablo 5.1. Tekkeköy ve 19 Mayıs İlçelerine Ait Belirlenen Mahalleler ve Katılımcıların Dağılımı	77

1. GİRİŞ

İnsanlar yeryüzündeki yerleşimleri açısından mekânsal olarak kır ve kent temelinde yaşamaktadır. İnsanların yaşadıkları bu mekânlar çeşitli özellikleri bakımından birbirinden farklılaşır. Bu farklılaşma boyutunda ortaya çıkan kır ve kent ekonomik faaliyetler, sosyal ve kültürel yapı, nüfus ve fiziki çevre gibi unsurlar bakımından mekânsal olarak birinden ayrılır. Kır ve kenti iki farklı zıt kutup olarak değerlendirmemek gerekir. Günümüzde kent ve kır olarak bahsedilen yerleri kesin olarak birbirinden ayırmak güçleşmiştir. Çünkü kırın ve kentin niteliği değişmektedir. Bu değişme kır ve kentin sınırlarını değiştirdiği gibi sosyolojik açıdan da birtakım değişiklikleri ortaya çıkarmaktadır. Yani kır ve kentin niteliği değişirken kır ve kente olan algı, kültürü ve yapısı da değişmektedir. Aralarındaki var olan sınırlar bulanıklaşmaktadır. Buna bağlı olarak kır ve kent ayrımı ve değişen niteliğinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kır ve kent arasında devamlı bir nüfus hareketliliği yaşanmaktadır. Bu nüfus hareketleri kırdan kente, kentten kente, kentten kıra ve kırdan kıra doğru gerçekleşebilmektedir. Türkiye’de 1950’li ve 1980’li yıllarda ivme kazanan nüfus hareketleri kırdan kente doğru yaşanan büyük nüfus değişimlerini beraberinde getirmiştir. Kırsal alanlardan kentlere doğru bu nüfus hareketleri sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte etkisi giderek artmıştır. Kırdan kente doğru yaşanan bu nüfus hareketleri sonucunda kentlerde nüfus yığılmıştır. Kırdan kente göçün ortaya çıkardığı sonuç olarak kentsel alanlarda nüfusun yığılması ise çeşitli sorunlara neden olmuştur. Bunun yanında kırsal alanlardaki ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, çeşitli teknolojik gelişmeler, temel altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesi sonucunda çeşitli değişimler kaydedilmiştir. Kentsel alanların çekici özelliklerinin yanında yaşanan kentsel olumsuzluklar nedeniyle bu alanların iticiliği artmaktadır. Kırsal alanlarda yaşanan değişim ve gelişim sonrası bu alanlar yeni çekim merkezleri haline gelmeye başlamıştır. Nitekim bu gibi etmenlerin etkisiyle nüfus hareketlerinin yönü tersine dönerek kentten kıra doğru bir eğilimin içerisine girmiştir.

Türkiye’de kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru yaşanan tersine göç hareketleri 2000’li yıllardan sonra iyice görülmeye başlanmıştır. Kır ve kentin içerisinde yaşanan bu nüfus değişimleri toplumsal anlamda çeşitli dönüşümleri ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle tersine göç hareketleri çok farklı yönleri olan sosyolojik bir olgu olarak araştırılmaya değer bir konudur.

1.1. Araştırmanın Konusu

Tarih boyunca insanlar bulundukları yerden başka yerlere çeşitli nedenlerden dolayı göç etmişlerdir. Tarihsel süreçler içerisinde meydana gelen bu hareketlilik insanlığın inşa ettiği mekânlardan olan kır ve kent içerisinde çeşitli toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir.

Kırsal topluluklar zaman içerisinde büyüyüp kent merkezlerini oluşturmuştur. Kent merkezlerinin genişlemesiyle meydana gelen kentleşme olgusu özellikle ülkemizde 1950'lerden sonra hız kazanmış ve bunun sonucunda çeşitli toplumsal değişimleri ortaya çıkarmıştır. Kentleşmenin etkisiyle yaşanan bu büyük toplumsal değişimler bağlamında kır-kent ayrımı da mekânsal ve toplumsal anlamlarda zaman içinde değişime uğratmıştır. Bu ayrım başta belirginliğini korumasına rağmen günümüzde kentsel yayılma, kırsal soylulaştırma, tersine göç ve yönetsel alanların bölünmesiyle ilgili yasal düzenlemelerde yapılan değişiklikler gibi kentsel süreçler sonucunda esnemekte ve belirsizleşmektedir.

Kır-kent ayrımındaki bu değişim kentlerde ve kırsal kesimlerde yaşayan insanların yaşam pratiklerine yansımaktadır. Bu bağlamda kent yaşayanlarının beklentilerinin farklılaşması sonucu kentteki apartman yaşamından kırdaki müstakil ev yaşamına geçilmesine neden olabilmektedir. Bu çalışma kentte yaşayanların kentsel yaşama alanlarından kent çeperlerindeki kırsal alanlara doğru bir yönelişinin, yani kentlerden onları çevreleyen kırsal bölgelere doğru tersine çevrilmiş bir hareketliliğinin olduğu varsayımından hareket etmektedir.

Kent ortamında yaşayan kentli bireylerin beklentileri ve yaşadıkları sorunlar düşünüldüğünde, sorunlarının çözümünü kentin dışında arayan kent yaşayanlarının varlığı ve yaşadıkları kentten kaçma eğilimlerinin kır-kent ayrımına etkisi güncel ve yeni bir konudur. Türkiye’de kır-kent ayrımının değişmesi toplumsal alanda ortaya çıkardığı etki ve değişimler Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri üzerinden ele alınacaktır. Bu çalışma, konuyla ilgili bilimsel çalışmaların sayısının az olması nedeniyle ilgili akademik yazındaki bu araştırma açığının giderilmesine katkı sağlayacaktır. Kır-kent ayrımının değişimiyle insanların göç tarihini bir anlamda tersine çevirerek yeniden kırsal alanlara yönelmelerinin nedenlerinin ne olduğu sorusu ülkemizde daha önce toplumbilim alanında bir tezin çalışma konusunu oluşturmamıştır. Bu durum tezin özgünlüğünü oluşturmaktadır.

Çalışmada kır ve kent kavramlarının sınırlarını ve değişen boyutlarının ortaya koyulması tersine göç olgusu üzerinden incelenerek bu konuda yapılacak diğer akademik çalışmalara katkı sunulması araştırmanın diğer bir yeniliği sayılmalıdır. Çalışmada kır-kent ayrımındaki var olan durumun saptanması bu alanda daha sonra yapılacak diğer çalışmalara bir kaynak sağlayacaktır. Tezde kır-kent ayrımındaki güncel değişimlere odaklanılarak, özellikle kır-kent sosyolojisi ve kentsel politika alanlarına katkı verilecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmada Türkiye'de kır-kent ayrımının tarihsel süreçteki değişiminin büyüklüğünü ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu değişime neden olan olguların niceliğinin ve niteliğinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Daha detaylı olarak, kentsel-kırsal değişimlerin etkisiyle kırsal alanlara bir yönelim olduğu durumda bu kapsamdaki bireylerin kır-kent algılarını, etkileşimlerini, toplumsal etkileri saptamak da yine, bu araştırmanın hedefleri arasındadır. Yapılan bu çalışmanın kır-kent ayrımına toplumsal ilişkiler açısından yeniden düşünülmesine imkân sağlayacak olması önemlidir.

Günümüzde kır-kent ayrımına yönelik olarak ortaya çıkan iç içe geçmiş karmaşık durumu netleştirmek ve kentleşme politikalarına da katkıda bulunmak araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır. Kırsal ve kentsel alanların ayrımını toplumsal ilişkiler açısından boyutları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Kır ve kent birbirlerini dışlayan bir olgu değildir. Kır ve kent birbirleriyle sürekli ilişkide olan giderek farklılaşan ve değişen toplumsal ilişkilere sahip bir yapıdadır. Bireylerin yaşam alanları olan kentsel ve kırsal alanlara yönelimi değişen şartlara uygun olarak farklılaşabilmektedir. Tersine gerçekleşen göç hareketlerinin meydana getirdiği toplumsal yapıdaki bu yeni durumun nedenlerinin neler olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu amaçlara yönelik olarak, çalışma için Samsun'un Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri seçilmiştir. İlçelerin bulunduğu coğrafi ve idari konumları, kent merkezine yakınlığı, büyük kırsal alanlara sahip olmaları açısından araştırmanın amacına uygun niteliktedir.

Samsun kent merkezinin iki farklı kısmında yer alan bu iki ilçe birbirlerinden bazı farklı özelliklere sahiptir. Bu gerekçelerden hareketle bu yerlerin kentsel

alanlardan kentlerin çeperlerindeki kırsal alanlara doğru gerçekleştiği varsayılan toplumsal hareketliliğin gözlemlenebileceği yerler olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan ele alınan ilçeler kır-kent ayrımının görünümünü yansıtıp yansıtmadığı, bu ayrımın hangi boyutta olduğu elde edilen bulgular sonucunda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Sorusu ve Sınırlılıkları

Ülkemizdeki göç hareketleri 1950’li yıllardan itibaren ivme kazanmış ve 1980 sonrası dönemde artarak hızlanmıştır. 2000’li yıllarda kırdan kente yönelen bu nüfus hareketi kentlerimizde çeşitli sorunları beraberinde getirebilmektedir. Günümüzde kentlerin çekim alanları olarak itici faktörlerin artmasıyla artık kırsal alanlar yeni çekim alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Kentsel alanlardan yeni çekim merkezleri olan kırsal alanlara yönelim artmıştır. Bunun sonucunda tersine göç olgusu önem kazanmıştır.

Bu çalışmada günümüzde kentten kıra dönüş eğiliminin arttığı varsayımından hareketle tezin sorusu kentsel alanlardan kırsal alanlarına yönelimin Samsun kenti üzerinden nedenlerinin neler olduğunun araştırmasıdır. Araştırmanın alt soruları ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Kırsal alanlara yönelim neticesinde meydana gelen toplumsal değişimin boyutları nelerdir?
- Tersine göç sonrası bireylerin yaşam tarzlarında ne gibi değişiklikler meydana gelmiştir?
- Samsun’a göç edenler konut, çalışma, toplumsal ilişkiler ve yerel yönetimleri kapsayan çeşitli alanları nasıl deneyimlemektedir?

Tezde tersine göç olgusu kapsamında kırsal alanlara göç eden kişilerin yoğunlukta yaşadığı Samsun kent merkezi sınırları içerisinde yer alan Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri ele alınmıştır. Araştırma kapsamında kentsel alanlardan kırsal alanlara yönelen kişilerin bu tersine hareketlilik kararının altında yatan nedenler Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri örneği üzerinden ele alınacaktır. Çalışmanın alanı, 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un (mevzuat.gov.tr) 2012 yılında Resmî Gazete’de yayımlanıp yürür girmesi sonrası statüleri köylerden mahallelere dönüşen yerler ele alınmıştır. Buna göre Samsun iline bağlı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan kırsal mahallelerden araştırma evrenine uygun olduğu

düşülen mahalleler belirlenmiştir. 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'yla kırsal alanlarda bulunan köylerin kent merkezinde bulunan mahalleler gibi değerlendirilmesi kır ve kentin sınırlarının değişimine örnek teşkil edecek yerler olması açısından statüsü değişen köyler ile araştırma sınırlandırılmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Tezde bilimsel araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma; doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak olayların doğal ortamında bütüncül ve gerçekçi şekilde ortaya konulmasını sağlayan bir araştırma tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Bu kapsamda tezde nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması pek çok kanıt kullanılarak bir olguyu kendi doğal ortamı içerisinde deneysel olarak incelenmesini içeren bir yaklaşımdır. Bu yöntem, araştırma kapsamında bir olguyu keşfetmek veya bir şeyi detaylıca tanımlamaya olanak tanımaktadır (Ashley, 2017: 165). Durum çalışması ile elde edilen verilerin gerçeklik bağları çok güçlüdür. Olgu ve içerik arasındaki sınırların kesin hatlarla belirgin olmadığı durumların araştırılmasına uygundur. Sosyal gerçeklerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesine yardımcı olur. Elde edilen bulgular doğrudan yorumlanabilir ve anlaşılması daha kolaydır (Anagün ve Ersoy, 2013: 391). Durum çalışmasının sağladığı olanaklardan yararlanılarak tersine göç olgusu üzerinden kır ve kent kavramlarının değişimi ve boyutlarının ortaya konulması bakımından uygun olduğu düşünüldüğü için yapılan bu araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir.

1.4.1. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Türkiye'de 1950'li yıllardan sonra başlayan kırdan kente göç süreci sonrasında kentleşme hareketlerinin meydana getirdiği toplumsal değişimlerle birlikte günümüzde tersine yönlü gerçekleşen göç eğilimlerine odaklanılmıştır. İç göç, tersine göç gibi olgular çalışmanın kapsamında yer almaktadır. Belirtilen bu konu hakkında tersine göç üzerine yapılan çalışmalar incelenerek literatürdeki kavramlar ele alınmıştır. Öncelikle göç olgusu üzerine yerli ve yabancı kaynaklar araştırılıp literatür taraması yapılmıştır. Resmî kurumların yayımlamış olduğu istatistiklerde yer alan veriler ve raporlar bu kapsamda incelenmiştir.

Tezde kır ve kent ayrımının toplumsal değişimdeki rolünü ortaya koymak amacıyla kentte yaşamış daha sonra kırsal bölgelere göç eden bireyler ele alınmaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme tekniği nitel araştırmalarda kullanılan önemli yöntemlerden biridir. Önceden sistematik bir şekilde hazırlanan soruların görüşmecilere yöneltilerek cevapların alınmasına yönelik sosyal etkileşimdir (Böke, 2017: 291). Araştırmada görüşme tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği benimsenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşmecilerin kendilerini daha iyi ifade edebilmelerine olanak sağlayarak araştırmanın konusunun için gerekli bilgi ve argümanların detaylı analizine de fayda sağlamaktadır (Merriam ve Tisdell, 2016: 111). İlgili tezde görüşme tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanarak hazırlanan görüşme soruları görüşmecilerle yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir.

1.4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Samsun kentleşme süreciyle birlikte giderek nüfusu artan kozmopolit bir kenttir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Samsun'un artan nüfusu, göç hareketlerinin de etkisiyle göç alan bir kent konumunda olduğunu ortaya koymaktadır. TÜİK verilerine göre Samsun kentinin yıllık nüfus artış hızı 2019-2020 yıllarında %5,6 olup, 2020-2021 yılları içinde %11,1 oranında artmıştır (tüik.gov). Ancak 6 Şubat 2023 tarihinde TÜİK tarafından yayınlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 31 Aralık 2022 itibarıyla Samsun'un nüfus artış hızı, 2011 tarihin bu yana ilk kez %2 azaldığı belirlenmiştir (tüik.gov). Bu durum Samsun kent nüfusunun son yıllardaki nüfus artış hızının dalgalı bir seyir izlediğinin kanıtıdır.

Samsun'da yaşayanların yoğun olduğu kent merkezi sınırları içerisinde bulunan merkez ilçeler Tekkeköy, Canik, İlkadım, Atakum ve 19 Mayıs ilçeleridir. Kent merkezine yakınlığı göz önüne alındığında kent çeperinin iki farklı ucunda yer alan Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri çalışma evrenin bütününi temsil edecek kapsam ve çeşitlilikte bir örneklem olarak seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu kapsamda Tekkeköy ilçesine bağlı; Bakacak Mahallesi, Başköy Mahallesi, Çayırçökek Mahallesi, Çınaralan Mahallesi, Güzelyurt Mahallesi, Karaperçin Mahallesi, Kargılı Mahallesi, Karışlar Mahallesi, Yeşilyurt Mahallesi, Çimenli Mahallesi ve Erenköy Mahallesi seçilmiştir. 19 Mayıs ilçesinden ise; Çamlıca Mahallesi, Çetirlipınar Mahallesi, Dereköy Mahallesi, Karacaoğlu Mahallesi, Karagöl Mahallesi, Osmancık Mahallesi, Fındıklı Mahallesi, Cerekli Mahallesi, Dağköy Mahallesi ve Aydınpınar Mahallesi seçilmiştir. Belirtilen mahallelerin seçilmesinde TÜİK verilerinde nüfusu artan

mahalleler ile kırsal mahallelerin bağılı bulundukları ilçelerdeki muhtarlar derneğinde görüşülen muhtarların tersine göç edenlerin olduğunu belirttikleri mahalleler ele alınmıştır.

Çalışma için Samsun'un Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinin seçilmesinin birkaç nedeni vardır. Öncelikle örneklem belirlenmesinde TÜİK verileri ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Ulusal Veri Tabanı gibi sistemlerden yararlanılmıştır. Araştırmaya konu olan bu iki ilçe merkeze bağılı diğer ilçelerden farklı olarak, TÜİK verilerine göre nüfus artış hızı ve kırsal alanda yaşayan nüfus oranlarının yüksek olması açısından çalışmanın amacına uygundur. İkincisi, bu ilçeler günümüzdeki kırsal-kent ayrımı ve değişimi olgusunu çalışmaya uygun birer örnektir. Son olarak Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri geniş kırsal alanlara sahip, tarımsal arazileriyle birlikte yoğun sanayi üretimin olduğu yerler bakımından özel bir konumda bulunmaktadır. Tezde amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan benzeşik örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Amaçlı örneklem, araştırma amacına en uygun olduğu düşünülen, en uygun parametreleri dikkate alarak çalışma evreninde rastgele olarak değil belirli özelliklere sahip olmasından dolayı seçilir (Baştürk ve Taştpe, 2013: 144). Bu amaçla Samsun'un Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine kentsel alanlardan göç eden ve kırsal alanda ikamet eden kişiler seçilmiştir.

1.4.3. Araştırmanın Veri Çözümleme Yöntemi

Veri toplama aracı olarak önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ikametgâh adresleri Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan ve bu ilçelere 2000 yılı sonrasında göç etmiş toplam 50 katılımcı ile görüşülmüştür. Görüşmeye başlanmadan önce katılımcılara konuyla ilgili detaylı bilgi verilerek ses kayıt cihazıyla kayıt yapılacağı bildirilip gerekli onayları alınmıştır.

Araştırmanın analiz kısmında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak betimsel ve sistem analizi modeliyle araştırmanın bulguları analiz edilmiştir. Betimsel ve sistematik analizde araştırmacı elde ettiği görüşme metinlerini yazıya döker, araştırma formatına uygun olarak alınan yanıtları sınıflandırıp ve yorumlar (Demir, 2017: 313). Yapılan görüşmeler yazıya aktarılıp, kodlanmıştır. İlgili kodlar kategoriler altında toplanarak oluşturulan ana kategoriler üzerinden kentlerin kırsal çeperlerine yönelik

gerçekleşen tersine göç olgusu Samsun iline bağlı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri örneği üzerinden incelenmiştir.

Tez dört bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, kır ve kent kavramları başta olmak üzere olarak kırsal soylulaştırma, göç ve tersine göç gibi çeşitli olgulara ilişkin kavramsal çerçeve belirlenmiştir. Bu bölümde literatürde yer alan kavramlara yer verilerek resmî kurumların hazırladığı kanunlar, belgeler ile akademik alanda ortaya konulmuş dokümanlardan faydalanılmıştır.

İkinci bölümde kır ve kent ilişkisinin boyutları ele alınarak kentlerden kıra yönelim hakkında Türkiye’deki mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu hakkında genel bilgilere yer verilerek göç hareketlerinin etkisiyle kırsal alanlara yönelimin boyutları belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Samsun ve Samsun’a bağlı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri hakkında genel bilgilere verilerek kır ve kent yapıları üzerinden tersine göç olgusuna değinilmiştir.

Dördüncü bölümde ise araştırma sahası olarak belirlenen Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinin kırsal alanlarında gözlemlenen tersine göçün altında yatan etmenlerin neler olduğu konusu ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle kentsel alanlardan kırsal alanlara yapılan göçe yönelik olarak araştırmanın bulguları ortaya konularak veriler analiz edilmiştir. Son olarak elde edilen bulgulardan hareketle kır-kent ayrımının kentleşme politikalarına yönelik politika önerilerinde bulunulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kır-kent ilişkisi üzerinden tezin konusunu oluşturan kentlerden kıra doğru tersine bir göç yöneliminin kavramsal arka planını açıklamak için konuyla ilgili bazı kavram ve teorilere yer verilmiştir.

2.1. Kır ve Kente İlişkin Kavramlar

Kır ve kente ilişkin tanımlamalara bakıldığında farklı boyutlara sahip olmaları bakımından literatürde kesin bir tanımları olmamakla birlikte pek çok farklı tanımlamalar yapılmıştır.

2.1.1. Kırsal Alan Kavramı, Kırın ve Köyün Tanımı

Kırsal ve kentsel alanlar terimsel olarak tanımlanırken bu tanımlamalar ülkelere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Genel itibarıyla nüfus yoğunluğu baz alınarak nitelendirilen kırsal alanlar başka ülkelerde kent, kasaba sayılabilmektedir. Çünkü ülkelerin karakteristik özellikleri birbirlerinde farklı olduğu için tarım ekonomisinin yoğun olduğu yerleşimlerde bulunan bireylerin gelişmiş özellikleriyle artık kentli özellikleri gösteren farklı bir yapıda bulunmaktadır. Ülkelere göre farklılık gösteren kırsal alanların tanımı OECD ve AB gibi uluslararası kuruluşlarca tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlamalarda ilk olarak idari sınırlar içerisinde yer alan nüfus yoğunluğuna bakılmıştır. Daha sonra idari sınırları nüfus yoğunluğuna göre ayırmaya çalışılmıştır. OECD, kilometre kare başına 150 kişiden az olan yerleşim yerlerini kırsal alan olarak tanımlarken bu alanların belirli oranlara göre “kırsallığı baskın”, “kırsal ve kentselliği baskın” bölgeler olarak bir ayırım yapmaktadır (Sarıçiçek, 2019: 176). Kır ve kırsal alanlar tanımlanırken temel çıkış noktası olarak nüfus yoğunluğuna odaklanıldığı görülmektedir.

Tekeli’ye göre, kırın konumu kent tarafından belirlenmektedir. Kır, kentin dışında kalan tüm alanları kapsamaktadır (Tekeli, 2016: 125). Geray ise kırsal alanı; “kent yerleşiminin dışından kalan, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü alanları da kapsayan köy, bucak gibi insanların yaşadığı yerleşmelerin olduğu alanlar” olarak ifade etmiştir (Geray, 1999: 12). Kırın tanımı aslında kentin konumuna göre yapılmaktadır. Kır ve kent birçok tanımı olmasına karşın belirlenen sabit bir tanımları bulunmamaktadır.

Türk Dil Kurumu tarafından tanımlamalara bakıldığında kırın tanımı; “şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer” olarak tanımlanırken, kırsal alan ise;

“az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer” (sozluk.gov) olarak tanımlanmıştır. Kırsal kavramı tarımsal üretim ekonomisinin hâkim olduğu ve tarımsal üretim araçlarının mülkiyetiyle toplumsal üretim ilişkilerin belirlediği, nüfus yoğunluğunun ise az olduğu alanları işaret etmektedir (Aydınlı ve Çiftçi, 2015: 193). Geray, kırsal alanda bulunan yerleşmelerin özelliklerinden bahsederken bu yerleşmelerin işbölümünün gelişmediği, tarım ekonomisinin hâkim olduğu, yüzyüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu yerleşmeler olarak ifade eder (Geray, 1974: 45). Kır ve kırsal alan kavramları içerisinde barındırdığı özellikler bakımından kentten ayrılmaktadır.

Türkiye’de 1924 tarihli Köy Kanunu’na göre köyler ve kırsal alan şu şekilde belirtilmiştir; “Nüfusu iki binden aşağı yurtlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur.” (Köy Kanunu, 1924). Köy kanunu, kırsal alanları nüfusu 20.000’den az yerleşim yerleri olarak tanımlamıştır. Yine 442 Sayılı Köy Kanunu’na göre köyler ve kırsal alan tanımına ilişkin bir diğer ibare şu şekildedir; “Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler.” (Köy Kanunu, 1924). Kırsal alan kavramı ile köy kavramı ilişkisine bakıldığında kırsal alanda bulunan yerleşim yerleri olarak köyler bu alanın içerisinde bulunmaktadır. Kırsal alan kavramının diğer tanımlamalarına bakıldığında Devlet Planlama Teşkilatı’nın Sekizinci Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Raporu’nda yer aldığı görülmektedir. Buna göre kırsal alan; ekonomik ve sosyal yaşamın ağırlıklı olarak doğal kaynakların değerlendirilmesi ve kullanımına bağlı olduğu, ekonomik-toplumsal-kültürel gelişme süreçlerinin yavaş ilerlediği, teknolojik gelişmelerin yaşama ve üretime yansımalarının yavaş olduğu, geleneksel kuralların yaşam biçiminde etkili olduğu, insan ilişkilerinin yüzyüze gerçekleştiği yerler olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2000: 2). Resmî kurumların ve kanunların yapmış oldukları tanımlamalarda kırsal nüfus, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki farklılıkları göz önüne alınarak bir ayırım yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. 1927’deki nüfus sayımı sonucuna göre 13.648.270 olan ülke nüfusunun kırsal alanda yaşayanların oranı %75,8 olarak belirlenmiştir. TÜİK’in en son yayınlamış olduğu nüfus verilerine baktığımızda

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları göre; Türkiye'de ikamet eden nüfus, 31 Aralık 2022'de bir önceki yıla oranla 599.280 kişi artmış ve toplam nüfus 85.575.441 kişiye ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye'de 2021 yılında %93,2 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2022 yılında %93,4 yükselmiştir. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,8'den %6,6'ya düşmüştür (TÜİK, 2022). Bu verilere göre ülkemiz nüfusunun büyük bir bölümü kent merkezlerinde yaşamaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan nüfusun yıllar boyunca giderek azaldığı anlaşılmaktadır.

2.1.2. Kırsal Dönüşüm

Kırsal dönüşüm kavramı, 20. yüzyılda dünyaya egemen olan kapitalist ekonomik ilişkiler içerisinde varlığını sürdüren kapitalizm öncesi tarımsal üretim ilişkileri ve sosyal yapıların üretim ilişkileriyle etkileşimini tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Gültekin, 2012: 10). Neoliberal politikalarla birlikte küresel ölçekli tarım politikalarının yerel düzeyde uygulanması, tarım sektöründe dönüştürücü etkileri kırsal alanlarda değişim ve dönüşümleri meydana getirmiştir (Öztürk, 2017: 50). Bu dönüşüm kırsal alanlarda yaşayan toplulukları yok etmeden ziyade değişmesini ve yeniden örgütlenmesini ele almaktadır. Ekonomik yapı içerisinde tarımın payı azalarak sanayi ve hizmet sektörlerinin paylarının artmasıyla birlikte kırsal alanlardan kentsel alanlara göç sürecini de içine alan geniş bir yelpazede yaşanan değişim süreci olarak kırsal dönüşümü görmemiz mümkündür (Yıldırım, 2021: 9).

Kırsal dönüşümün amacı kırsal toplulukların gelişmesine katkıda bulunmaktır. Kırsal alanlarda yaşam standartlarının iyileştirilmesi sürecini ifade eder. Bu süreç, sağlık, eğitim ve kırsal altyapı yatırımlarının desteklenerek kırsal üretimde bulunan çiftçilere yönelik yenilikçi piyasalara erişimi sağlanarak kırsal kesimi güçlendirmeye yönelik politikalar bütünüdür (Kırsal Dönüşüm Çalıştay Sonuç Raporu, 2015: 6). Kırsal dönüşümün ele aldığı temel konular şöyle özetlenebilir;

- Kırsal nüfusun barınma, sağlık, elektrik, su, ulaşım ve iletişim gibi temel ihtiyaçlara erişiminin sağlanarak bu yerleşimlerde yaşam standartlarının iyileştirmesi.
- Kırsal alanlardan kentsel alanlara yapılan göçün yönetilmesi.
- Kasaba, orta ölçekli kentler ve kırsal alanlarda bulunan yerleşmelerin ekonomik olarak kendi kendilerine yetebilme özelliklerinin kazandırılması ve buna bağlı olarak yeni istihdam alanlarının oluşturulması.

- Kasaba ve orta ölçekli kentlerin büyümesine katkı sağlanarak kırsal alanlar ile hinterlandlarını güçlendirici bir bağ kurulması.
- Aile üreticilerinin destelenerek tarımsal kalkınmanın sağlanması.
- Küresel iklim değişikliğinin önlenmesi maksadıyla kırsal alanlara yönelik yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik etmek, kırsal dönüşüm olgusunun ilgilendiği konulardır (Yıldırım, 2021: 53).

Kırsal dönüşümün boyutlarıyla ilgili olarak dönüşümün gerçekleştiği alanlardan kır-kent çeperleri: “kırsal ve kentsel bölgeler arasında konumlanan, kentsel yapılaşmış alanın kenarında bulunan, kentsel ve kırsal kullanımların birbirine karıştığı ve bazen çatıştığı, karma çeper kullanımlarının bulunduğu dinamik bir geçiş bölgesi” olarak tanımlanabilir (Hazar, 2017: 135). Bu çeperler daha geniş alanlara duyulan ihtiyaçlar sonucu farklı kullanımlara açılan alanlar olmasının yanında kırsal yönlü dönüşümlere maruz kalan alanlar olması bakımından karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3. Kırsal Soylulaştırma

Soylulaştırma kavramsal olarak ilk defa 1964’de sosyolog Ruth Glass tarafından kullanılmıştır. Kavram, Londra’daki işçi mahallelerinin yüksek gelir grubuna ait sınıflar tarafından satın alınarak bu mahallelerinin yerine lüks yapı ve konutları inşa etmeleriyle mahallenin peyzajında ve kimliğindeki farklılaşmayı açıklamaya yönelik kullanılmıştır (Demirözer, 2022: 3). Soylulaştırma kavramı ilk Batı’da bulunan kentlere yönelik bir olgu olarak ortaya çıksa da kavramın genişlemesiyle kırsal alandaki boyutu da gelişmiştir.

Kent sosyolojisinde soylulaştırma kavramı eleştirel bağlamda ele alınmaktadır. Mekânın metalaşması ve mekânda bulunan sınıfsal yapıdaki değişime odaklanır (Güçlü, 2021: 76). Kentlerde meydana gelen değişimle ortaya çıkan soylulaştırma kavramı kırsal alanlarda da etkili olmaktadır. Süreç içerisinde kentsel alanlara yakın olan kırsal alanlar bu soylulaştırma sürecinden etkilenmiştir (Özen, 2019: 37). Kapitalist sistemin gelişmesi, kırsal alanları artı-değer biçimine dönüştürerek kırsal soylulaştırma sürecini başlatmıştır (Güçlü, 2021: 76). Global ölçekte ekonominin zayıflamasıyla yaşam koşullarındaki hoşnutsuzluk düzeyinin artmasına bağlı olarak çeşitli nedenler sonucu özellikle kırsal bölgeler nüfus kaybetmektedir. Bunun sonucunda geleneksel yapı ve tarım alanlarının terk edilmesini ortaya çıkarmıştır. Söz konusu yapılar terk edilip boş bırakılarak işlevini kaybedebilmektedir. Tarım alanları, kentin karmaşık yapısından uzaklaşmak için doğayla bir arada olma amacını güden

kentli nüfus açısından daha kolay elde edilebilen yerler haline gelmektedir. Bu süreçte mülkiyet hızla el değiştirerek bir değişim yaşanmaktadır. Kırsal alanlara yerleşen nüfusun, kentte elde ettiği konforlu yaşam biçimini kıra taşıma istediği doğrultusunda yapılı çevrede dönüştürücü nitelikte müdahalelerde bulunabilmektedir (Çeliker ve Güler, 2022: 294). Bu çerçevede kentin kaotik yapısından kaynaklı olarak kırsalın doğal yapısına yönelen orta ve üst düzey sosyoekonomik refah seviyesindeki gurupların kırsala getirmiş olduğu değer birikimleri kırsal alanın çehresini şekillendirerek onu dönüştürmektedir.

Kırsal soylulaştırma kavramına ilişkin yapılan çalışmalara bakıldığında, kentsel alanlardan kırsal alanlara yeni gelen grupların sosyoekonomik yapıları, yaşam şekilleri, konutları kullanım süreleri kırsal yaşamı etkilemekte olduğunu göstermektedir. Kırsal alana yerleşen kentliler elinde bulundurduğu ekonomik güç ve dahil olduğu sınıfın özelliklerinden kaynaklı farklılıkları kırsal alanı etkileyerek kırsalda baskın hale gelmekte, kente özgü davranış biçimlerini ve beğenilerini kırsala yansıtmaktadır (Güçlü, 2021: 77). Kentte veya kırdaki soylulaştırma kavramları yeni sermaye yatırımı, yüksek gelir gruplarının gelişi, çevrenin fiziksel peyzajında değişimi, düşük gelir gruplarının ister doğrudan olsun isterse dolaylı bir şekilde olsun yerinden edilmesi gibi bazı ortak özelliklere sahiptir (Uysal, 2017: 36). Kırsal alanın giderek kentleşmesi ve kentlerden kırsal alana yönelik yapılan göçlere bakıldığında kırsaldaki değişimlerin görünür hale geldiği bir alan olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle gelişen ulaşım ve iletişim teknolojilerinin bazı mesleklerin evden de yürütülebilir hale gelmesi, köylerde yaşamak isteyen bireylerin oranında bir artışa neden olabilmektedir. Literatürde counter-urbanization şeklinde kavramsallaştırılan bu süreç aslında kentten köye doğru bir karşı göç hareketine atıfta bulunmaktadır. Yani kavram özetle kentli çalışanların köylerde yaşamaya başlamalarına göndermede yapmaktadır. Aslında bu kentlilerin, kentsel alanlardaki geniş iş olanaklarından vazgeçmek zorunda kalmadan köylerde yaşamak için kırsala doğru yaptığı göç anlamına gelmektedir (Güçlü, 2021: 77). Bu durum kır ve kent yaşayanlarının yaşam pratiklerinin değiştiğinin ve kırın yapısındaki değişimin boyutlarını görmemiz açısından önemlidir.

2.1.4. Kentin Tanımı ve Ortaya Çıkışı

Kent, içinde bulunduğu çevrenin kültürel, sosyal, ekonomik ve fiziksel koşullarının etkisiyle bunların mekânsal bir yansıması olarak değişim ve dönüşümün birlikte gerçekleştiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Uğurlu, vd., 2010: 25). Kent sadece insanlar ve insanların oluşturduğu yapılar değil bir kültür ve medeniyete dair tasarımlardır (Canatan, 2012: 91). Kent Bilimleri Sözlüğü'nde kent şu şekilde tanımlanmıştır: “Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinmelerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi”dir (Keleş, 1998: 67). Mübeccel Kıray’a göre kentler; tarımsal dışı üretimin yoğun olarak yapıldığı hem tarımsal hem tarım dışı üretimin kontrolünün toplandığı ve belirli bir teknolojik gelişim seviyesine sahip büyük, heterojen ve bütünleşme seviyesine ulaşmış yerleşme biçimleri olarak ifade edilmektedir (Kıray, 1998: 17). Tekeli’ ye göre ise kentler; tarım dışı üretimin olduğu, tarımsal üretim süreçlerinin denetlenebildiği, dağıtımının organize olarak yapıldığı, teknolojik yeniliklerin getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik ve belirli bir bütünleşme düzeyine erişmiş yerleşim alanlarıdır (Tekeli, 2011: 20).

Mutlu’nun (2010) belirttiği gibi kır ve kentin birbirine iç içe geçmiş doğası kır ve kent tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum kır ve kentin belirli özelliklerinden yola çıkarak yapılacak tanımların doğru olmasına karşın bir yönünün eksik kalması bir boşluk yaratmaktadır. Bu tanımlamaların varlığında şüphesiz kır ve kentin sosyolojik boyutu önemli bir yere sahip olup daha ağır basmaktadır (Mutlu, 2010: 33). Kentler içerisinde bulunan farklı özelliklere sahip yapılardan meydana geldiği için her bir tanımlama kentin farklı bir boyutunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle farklı ölçütlere sahip kent tanımlanırken konuda uzman kişilerin konu hakkında bir görüş birliği bulunmamaktadır.

Nitekim sosyolojik ölçütlere göre kentler; işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişmiş olduğu, kırsal toplumlardan farklı olarak bire bir ilişkilerin zayıf olduğu, homojen yapının yerine heterojen bir toplumsal yapının ortaya çıktığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurt, 2014: 3). Kentlerin kavramsal çerçevesi çizilirken farklı ölçütlere göre tanımlanması kentin çok boyutlu bir olgu olduğunu göstermektedir.

Kentin var olma sürecini kavrayabilmek için kentlerin ilk ortaya çıkış sürecine bakmak gerekir. Kentlerin ilk ortaya çıktığı dönemi tespit etmek oldukça güçtür. Kent özellikleri gösteren ilk yapılar M.Ö. 6000 yıllarında görülmüş, M.Ö. 4000 yıllarında tam olarak belirmeye başladığı söylenebilmektedir. M.Ö. 4000-3000 yılları arasında maden işleme bilgisinin gelişmesiyle coğrafi, kültürel ve ekonomik anlamda uygun ortamın varlığıyla birlikte kentler meydana gelmiştir (Uğurlu, 2010: 33). Kentbilim literatüründe ilk kentlerin ortaya çıktığı yer olarak Mezopotamya (Fırat ve Dicle Vadisi) üzerinde yoğunlaştığı öngörülmektedir. İlk kentlerin nüfusunun yaklaşık olarak Ortaçağ'daki kentlerin nüfusuna yakın olduğu düşünülmektedir. Buna göre ilk kent nüfusu 2.000-20.000 arasında değişmektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 21). Bugünkü anlamda ilk merkezi örgütlenme biçimine uygun devlet örgütlenmelerinin derinliğine inildiğinde Yunan sitelerinde polis adı verilen yapılar karşımıza çıkar. Yunan siteleri batı kentlerinin oluşmasının başlangıcı olarak ifade edilmektedir (Uğurlu, 2010: 35).

Antik Yunan uygarlığının çöküşüyle birlikte ortaya çıkan Roma İmparatorluğu ilk çağın en büyük kenti olan Roma kentini kurmuştur. Bu dönemde Avrupa'nın birçok bölgesinde ticaret odaklı kentler kurulmuştur. 5.yüzyıl ile 10. yüzyıl arasında Avrupa kentlerinin gelişimi durağanlaşmış ve gerilemeye başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Roma kent modelini benimsemeyen topluluklar kent uygarlığını yıkıp tarımsal örgütlenmeyi esas alan feodalizmi kurmuşlardır. Bu dönemdeki kentlerin tipik özelliği kale kent yapısında olmasıdır. Dönemin kentleri genellikle savunma ve yönetim merkezli olup ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda bir kent özelliklerine sahip değildir. 10. yüzyıl itibarıyla ticaret gelişerek kentler yeniden önem kazanmaya başlamıştır. 11. yüzyıl ve sonrası dönemde ticaretin önem kazanıp gelişimiyle Avrupa'da kentler canlanmaya başlamıştır. Ticaret ve zanaata bağlı olarak gelişmeler neticesinde burjuva sınıfının değer kazanarak kentlerin büyümesiyle birlikte toplumsal alanda değişimler meydana gelmiştir. 18. yüzyıl sonlarında Fransız Devrimi gibi büyük değişimler ortaya çıkmıştır. Fransız Devrimi sonucunda burjuva sınıfının krala ve aristokrasiye üstünlük sağlamasıyla üretimde büyük artışlar meydana gelmiştir. Üretimde yaşanan bu artış beraberinde Endüstri Devrimi'ne yol açmıştır. Kentlerin gelişmesi bu gelişmelerle birlikte hız kazanmıştır. Endüstri Devrimi sonucu kentler artık büyük endüstri merkezleri haline gelmiştir. Bu merkezlere kırsal alanlardan kente doğru artan göçler sonucunda hızlı kentleşmeyle

büyük kentler yani metropol ortaya çıkmıştır. Endüstrileşmeyle birlikte bugün de süregelen bu süreç 19. ve 20. yüzyılda kent ve kentleşme çağı olarak nitelendirilmektedir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 23-25). Tarihsel süreç içerisinde kentlerin ilk ortaya çıkışıyla birlikte yapısında sürekli bir değişim süregelmektedir.

Kentleri açıklamaya yönelik çeşitli kent kuramları ortaya atılmıştır. Bu kuramlara bakıldığında toplumsal yapı içerisinde gereksinimi duyulan bir yapı olarak kenti; Marx özel mülkiyet ilişkisi olarak ele alırken, Weber meşru egemenlik yapısına odaklanmış, Durkheim ise işbölümü ve dayanışma üzerinden kenti açıklayarak toplumsal ilişkiler boyutunda bir ağ örüntüsü içinde ele almışlardır (Uğurlu ve vd., 2010: 73). Simmel, Metropol ve Zihinsel Yaşam makalesindeki kent analizi, büyüklük, para/rasyonellik ve işbölümü temaları altında şekillenir. Metropolün büyüklüğü ayrışmanın ve para ekonomisinin etkilerini yoğun bir şekilde hissettirerek sosyal ilişkilerin boyutunu değiştirebilir. Metropolde sosyal çevrenin değişip genişlemesi, sosyal ilişkilerin niteliği azalıp bireysel özgürlük alanları arttırmaktadır (Saunders, 2013: 104).

Chicago okulu, kenti ilk olarak kuramsal çerçevede ele alıp analiz ederek kent sosyoloji alanında ayrı bir disiplin olarak kent sosyolojinin kurucu okul olmasında önemi büyüktür (Uğurlu ve vd., 2010: 82). Bu okulun temsilcisi olan; Robert Ezra Park, Roderick Mckenzie, Ernest Burgess ve Louis Wirth gibi birçok sosyolog kente ekolojik bir yaklaşım getirerek günümüze kadar gelen sosyolojik kent çalışmalarını etkilemiştir (Al-Rebholz, 2017: 144). Chicago okulu kent sosyolojisi açısından; “kentin mahallelerinin dağılımına yönelik olarak” geliştirilen kentsel ekolojik kuram ile Louis Wirth’in “kentlerde yaşamın evrensel özelliklerini tanımlama” fikriyle ortaya koyduğu bir yaşam biçimi olarak kentleşme düşüncesi kent çalışmalarını etkilemiştir. Kent çalışmaları bu noktada kentin yabancılaştırıcı etkisinden kaynaklı konular üzerine yoğunlaşmıştır (Uğurlu, 2010: 83). Louis Wirth’in kent kuramına göre köy ile kenti bir süreklilik içerisinde iki farklı noktaları olarak görmektedir. Wirth, kentleri; nüfus büyüklüğü, yoğunluğu ve heterojenliği gibi parametrelerin karakterize ettiğini savunmaktadır. Ayrıca ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişiminin kır ve kent yapısını etkilediğinden bahsetmiştir. Kentlerde kentsel olmayan yaşam biçimlerinin bulunabileceği gibi kentsel yaşam biçimlerinin kentin dışına da taşabileceğini dile getirmiştir. Ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi kenti köye ve köyü kente yakınlaştırarak aralarındaki farklılıkları ve benzerliklerin artık geçerliliğini yitirdiğini

savunmuştur (Keleş, 1993: 93-94). Kır ve kentte yaşanan değişimler neticesinde aralarındaki belirgin sınırlarının artık silikleşmeye başladığı vurgulanmaktadır.

Daha sonraki dönemlerde yeni kent sosyologları Chicago okuluna yönelik, kentsel sosyal yaşam olgusunun sadece uyum süreciyle açıklanamayacağını ve kentlerin en önemli sorunlarından biri olan eşitsiz bölüşüm ve üretimi ortaya çıkaran sosyal ilişkiler ağının çözümünü güçleştirdiği konusundan çeşitli eleştiriler getirmişlerdir (Güzel ve Güzel, 2012: 367). Kentlerin ilk ortaya çıktığı konusunda sosyolojik yaklaşımlara bakıldığında öncelikle Frankford ekolünün ortaya attığı dinsel ve ekonomik teşkilatlanma kuramına göre kentlerin ilk ortaya çıkışı din merkezli olduğunu düşüncesini savunduğu görülmektedir. Carter'ın kuramına göre ilk kentlerin ortaya çıkışı sulu tarıma dayanan toplumun; artı ürün, savunma, ticaret ve dinsel inançların birbirleriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir olgu olduğunu söylemektedir. Childe, organik dayanışma ve işlevsel devamlılığa bağlı olarak kır ve kenti birbirinden ayırmaktadır. Yani kentler büyüklük, kamu sermayesi, nüfus yapısı, kayıt tutma, ticaret ve bilimle kırdan ayrılmaktadır. Sjoberg'in ortaya attığı kurama göre uygun ekolojik yapı, görece gelişmiş teknoloji ve sosyal örgütlenme sonucu kentler meydana gelmiştir. Lompart ise kentin oluşumunu teknolojik kapasite, örgütlenme ve çevre ile etkileşim ölçütlerine bağlı olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Harvey de artı ürün sonucunda üretimin coğrafi olarak yoğunlaşarak kentleri meydana getirdiğini savunmaktadır (Mutlu ve Batmaz, 2013: 19-20). Ortaya konulan birçok yaklaşım kentlerin ortaya çıkışını ve kentleri açıklamaya yönelik çabaların bir ürünü olduğu görülmektedir. Kentlerin bu yaklaşımların hepsini içeren bir yapıya sahip olmasıyla birlikte sosyolojik boyutu ön plana çıkmaktadır.

2.1.5. Kentleşme ve Kentlileşme

Literatürde kentleşme tanımlarken farklı ölçütlere göre özellikleri ortaya konulmasına karşın ortak bir tanımlı yapılamamaktadır. Kentleşme en dar anlamda kentte yaşayan nüfusun artması anlamına gelmektedir. Yani kentte yaşayanların oranın kırdaki yaşayanların oranından büyük olduğu anlamına gelmektedir. Kent içerisinde nüfusun doğal artışı veya kırsal alandan kentsel alanlara yapılan göçler sonucunda meydana gelebileceği gibi kırsal yerleşim alanların belirli süreçlerle kente dönüşümü şeklinde de olabilmektedir. Kentleşme, nüfusun tarımsal üretimden ayrılarak sanayi ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmış kentsel iş ve güç çekim alanlarının ekonomide

etkinliğinin kazanması sürecidir (Sencer, 1979: 2). Kentleşmenin içerisinde barındırdığı çok yönlü ve karmaşık bir yapısı mevcuttur.

Kentleşme, yerleşmelerdeki tarımsal olmayan üretim oranının artışıyla tüm üretimin denetlendiği ve organizasyonunun yoğunlaşması sonucunda yoğunluğu, büyüklüğü, heterojenliği ve bütünleşme katsayısının artmasıyla ortaya çıkmaktadır (Tekeli, 2011: 20). Kentleşme fiziksel çevre ile yaşamsal koşullarda ortaya çıkan bir değişimdir. Aynı zamanda toplumsal değişim ve yeni biçimlenme sürecine sahiptir. Kentleşme ile birlikte nüfus çeşitli toplumsal ilişkiler geliştirerek örgütlü bir yapıyı meydana getiren bir topluluktur. Yönetimsel bir örgütlenme sürecini ortaya çıkaran bir olgudur (Sencer, 1979: 3). Kentleşme, temelinde kırsal yerleşim alanlarından kentsel alanlara göç neticesinde kır-kent nüfus oranının kent lehine değiştiği, bu doğrultuda kentlerin büyüklüğünün ve sayısının artmasına, kent sakinlerinin kente has davranışsal değişikliklerini meydana getirme potansiyeline sahip bir değişim sürecidir (Mutlu ve Batmaz, 2013: 25). Kentleşme süreci dolayısıyla kır ve kent yaşayanlarının yaşam pratiklerini etkilemektedir.

Kentleşmenin nüfus üzerinde çok büyük bir etkisi bulunmaktadır. Kentleşme süreci çok sayıda kişiyi büyük kentlere çekmenin yanında etkisini kırsal alanlarda ve köy topluluklarında da hissettirerek yayılmaktadır (Hatt ve Reiss, 2002: 30). Türkiye’de 1950’li yıllarda itibaren kentleşmenin yoğun olarak hissedilmesiyle birlikte kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelik yapılan göçler neticesinde kır-kent nüfus oranı değişmiştir. 1950’lerde kentte yaşayan nüfusun ülke nüfusuna oranı %25’ken, 1960 yılında bu oran %31,9’a yükselmiştir. 1980 yılında ise kent nüfusu %43,9 oranına ulaşmıştır. Kentsel alanlarda yaşayan nüfus oranının artışı kırdan kente göçler sonucunda artarak sürmüştür. Ülkemizde ilk kez 1985 yılında kentsel nüfus, kırsal nüfusu geçerek %53 oranına yükselmiştir. 2000 yılına ait nüfus sayımı sonuçlarına göre kentsel alanlarda yaşayanların oranı % 65’e ulaşmıştır (Işık, 2005: 59). 2023 yılında yayımlanan TÜİK verilerine göre kentte yaşayan nüfus 2022 yılında %93,4 seviyesine yükselmiştir. Türkiye’nin kentleşme süreciyle birlikte kent nüfusunun giderek artması söz konusudur.

Kentleşme kentsel yaşamın sosyal yaşantıya davranışsal bir yansımasıdır. Kartal, kentleşmenin iki temel boyutundan bahseder. Kentleşen birey ekonomik ve sosyal açıdan bir değişim geçirmektedir. İlk olarak ekonomik olarak kentleşen bireyin geçimini kente özgü işlerde çalışarak gerçekleştirmektedir. Sosyal bakımdan

kentlileşen birey de kır kökenli davranış kalıplarının yerine kente özgü tutum ve davranışlar sergilemektedir. Bu durum sosyal ve manevi anlamda değer yargılarını şekillendirmektedir (Kartal, 1992: 21). Kent ve kır nüfusu birbirinden farklı davranış ve düşünce kalıplarına sahipliği açısından kentli ve köylü olarak kavramsallaştırılmıştır (Tekeli, 2016:125).

Kentlileşme, kırdan göç eden nüfusun sosyal ve ekonomik yönden kıra özgü özelliklerinin yerine kente özgü özellikleri kazanma sürecidir (Kartal, 1992: 23). Kentleşme süreciyle kentlerin fiziki ve demografik yapısını değiştirirken aynı zamanda kent merkezinde yoğunlaşan nüfusun davranışsal ve sosyal yapısı da değişmektedir. Kente göç etmiş kişilerin kente özgü davranışları benimseyerek kentsel aidiyet duygusunun kazanılmasıyla kentlilik bilinci içselleştirilerek kentlileşme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu süreç bireylerin toplumsal ve kültürel yaşamlarına yansiyarak bir değişimi meydana getirmektedir.

2.1.6. Kent Kimliği

Kimlik, toplulukların veya grupların kim olduğunu belirleyen ekonomik, sosyal ve siyasi bir etiketleme durumu olarak kişi ya da grupların dışardan nasıl görüldüğüne atıf yapan bir kavramdır (Altun, 2020: 20). Kentler kendilerine özgü farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Bu özellikler bulunduğu coğrafyadan içerisinde barındırdığı insanlara kadar karşılıklı bağlara sahip yapıların zamanla gelişip kentin etiketini oluşturmaktadır. Bu etiket kentin kimliğidir. Kent kimliği uzun bir süreç boyunca oluşup şekillenir. Kentin sahip olduğu coğrafi özelliği, kültürel yapısı, yerel geleneği, mimari yapısı ve yaşam biçimi kenti biçimlendirmektedir (İlgar, 2008: 1).

Kent kimliği kavramı, kentlerin farklı özelliklerini ortaya koyarak kendi kimliklerini meydana getirme çabalarından doğan bir kavramdır. Tarihsel süreç içerisinde dinamik bir yapıda olup değişim içerisindedir (Adıyaman, 2008: 54). Kent kimliği, kentin kendine has karakterlerini ve farklılıklarını yaratarak özgün olma durumu fiziksel özelliklerinin görünümünden ziyade o kentin karakteriyle ilgili bir durumdur (Altun, 2020: 22). Bu karakteristik özellikler kentin kendine özgü fiziksel, sosyo-ekonomik, kültürel ve tarihsel süreçlerin etkisiyle şekillenerek içerisinde barındırdığı kişilerin yaşam şekillerince oluşturduğu değişen kent yapısına göre kendisini yenileyen ve geçmişten geleceğe süregelen çok boyutlu bir bütünlük

oluşturmaktadır (Güler, vd., 2016: 91). Tarihsel gelişim sürecinde kentlerin oluşturduğu farklılık düzeylerine göre kent kimliği o kentin yaşayanlarını şekillenmektedir. Yani kent içerisinde yaşayanların aidiyet ve farkındalık düzeyleri kentle yakından ilişkilidir.

2.2. Göç

Göç en dar anlamıyla çeşitli nedenlerden dolayı yer değiştirme hareketleri sonucunda meydana gelen nüfus hareketleri olarak karşımıza çıkar. İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkan göç olgusu, toplumun ve bireyin yaşamlarına etki ederek değişimi beraberinde getirmiştir. Göç olgusu üzerine literatürde farklı birçok tanım ve tespit yer almaktadır. Yapılan tanımlamalar ve tespitlerin, farklılıkları bir yana temel ortak özelliği göçlerin salt bir yer değiştirme hareketi ile sınırlı bir olgu olmadığını ortaya koymaktadır. Göç olgusu ekonomik, siyasi, hukuki, dini, sosyal ve kültürel birçok açıdan toplumsal alanda geniş bir yelpaze içerisinde insan yaşamını etkilemektedir. Bu nedenle göç olgusuna sadece bir yer değiştirme hareketi olarak değil, kapsamlı bir toplumsal olgu olduğu üzerinden bakmamız gerekir.

Göç olgusuna ilişkin çeşitli tanımlamalara bakıldığında Türk Dil Kurumu göçü; “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (TDK, 2022) olarak tanımlamıştır. Başka bir tanım da göç; bireylerin gelecekte yaşamlarının tamamını veya belli bir kısmını geçirmek amacıyla bulundukları yerleşim alanından başka yerleşim alanına yerleşmek için yaptıkları coğrafi nitelikteki yer değiştirme faaliyetleri (Akan ve Arslan, 2008: 3) olarak ifade edilmiştir. Yine bir diğer tanımlamaya göç, bireylerin veya grupların ekonomik, sosyal, siyasi ve doğa şartları gibi çeşitli nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi hareketidir. (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 303).

Ancak yer değiştirme hareketinin göç sayılabilmesi için çeşitli şartlara sahip olması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler’e göre bireylerin veya toplulukların göç etmiş olduğunun sayılabilmesi için bazı şartlara sahip olması gerektiğine vurgu yapılır. Bu şartlar; öncelikle coğrafi hareketlilik açısından bir yıl ve üzeri süreyi içermesi gerektiği ve bu hareketliliğin uzun ve önemli bir mesafeyi aşarak siyasi sınırların geçilmesi gerektiğidir (Özyakışır, 2013: 8). Adıgüzel’e göre bireylerin veya toplulukların göç etmiş olduğunu sayabilmemiz için bu hareketin o yere yerleşmek

amacıyla yapılması gerekir. Tatil, tedavi, ziyaret ve seyahat gibi amaçlarla yapılan yer değiştirmelerin göç kapsamına girmeyeceğini belirtir. Yer değiştirmelerin göç kapsamında olabilmesi için yer değiştirilen mesafenin kısa mesafeler olmaması ve bireylerin veya grupların içinde yaşadığı fiziki ve sosyal çevrelerini değiştirecek boyutta olması gerekir (Adıgüzel, 2016: 18). Yapılan her yer değiştirme hareketi göç olarak sayılamamaktadır.

Göç olgusu içerisinde göç eden bireyleri tanımlamaya yönelik olarak göçmen kavramı karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler'in göçmen tanımı; sebepleri, göç yolları, gönüllük durumu, düzenli veya düzensiz olmasına bakılmaksızın yabancı bir ülkede bir yıldan fazla yaşayan birey olarak belirtilmiştir. Adıgüzel'e göre göçmen terimi; sosyal ve ekonomik olarak yaşam standartlarını arttırmak, kendisine ve ailesine ilişkin bu beklentiyi karşılamak için başka ülke veya bölgeye hareket eden bireyler ve aile üyeleri olarak tarif edilmiştir (Adıgüzel, 2016: 5).

Göç kavramı farklı boyutlarıyla birlikte incelendiğinde tarihsel süreçler boyunca tüm toplulukları nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte etkileyerek toplumsal yapının şekillenmesinde önemli bir etkisi bulunmaktadır (Eraldemir, 2013: 5). Karpat' a göre göçler, toplumsalın değişiminde en güçlü unsurdur. Birbirlerinden farklı sosyal, fiziksel, dini, kültürel ve dilsel özelliklere sahip farklı grupları karşı karşıya getirmiştir. Böylece toplumun bir arada yaşadığı ortamda birbirleriyle etkileşim içerisinde olmalarına kaçınılmazdır (Karpat, 2010: 9). Göç toplumsal yapıyı etkileyen ve içerisinde çeşitli değişimleri beraberinde getiren sosyolojik bir süreçtir.

2.2.1. Göç Çeşitleri

Göçleri amacına, gönüllük esasına, süresine, göç edenlerin veya göç edilen yerlerin özelliklerine, mesafesine ve çok daha fazla farklı parametrelere göre sınıflandırılabilirler. Bu kapsamda göç çeşitleri çok farklı şekilde kategorize edilebilmektedir.

2.2.1.1. Gönüllülük Esasına Göre Göçler: Gönüllü ve Zorunlu Göç

Birey veya topluluklar yaşamlarını sürdürdükleri yerleri, kendi istekleriyle veya kişisel özgürlük alanlarını sınırlayıcı otoriter bir güç tarafından kendi istekleri dışında terk etmek zorunda kalabilirler. Böyle bir durumda yapılan göçler gönüllü veya zorunlu göç şeklinde değerlendirilir. Gönüllü göç, bireylerin yeri yerler görmek, bulunduğu çevreyi beğenmemek, daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak veya ailesel

yaşam şartlarını iyileştirmek, daha iyi ekonomik ve mali şartlara ulaşmak gibi birçok amaçla bireysel arzudan kaynaklı amaçlarını gerçekleştirmek için yapılan göç türüdür (Adıgüzel, 2016: 19-20). Zorunlu göç ise bireyin göç etme kararına göçün öznesi olarak kendisinin belirleyememesi, göçün nesnesi konumunda bulunduğu göçlerdir. Bu göç çeşidinde birey edilgen konumdadır ve başkalarının kendisi için aldığı göç kararına uymak zorundadır (Nedinç, 2022: 33). Gönüllüğe dayalı olarak yapılan göçler gönüllük ve zorunluluk esasına göre sınıflandırılabilir.

2.2.1.2. Süresine Göre Göçler: Sürekli ve Geçici Göç

Sürekli göçler, “daimî göç” olarak bilinir ve bu göçte kişiler farklı gerekçelerle yaşamının geri kalan bölümünü sürdürmek için yaşadıkları yerden bir başka yere göç etmesi durumunda yaptığı göçler de bu çerçevede yer alır. Sürekli göçte kişiler göç ettikleri yerlere temelli olarak yerleşmek amacıyla gitmektedirler. Geçici göç ise sürekli göçten farklı olarak, göç ettikleri yerlere sürekli değil belli bir dönem aralığında yaşadıkları sonra geri dönme amacıyla yaptıkları göç türüdür (Eraldemir, 2013: 11-12). Bu tip göçlerde göç edilen yere kalıcılık esasına göre bir sınıflandırma yapılabilir.

2.2.1.3. Mesafesine Göre Göçler: İç ve Dış Göç

İç göç, belirli bir zaman aralığında bir yerleşim yerinde yaşananların yaşam alanlarını aynı siyasi sınırlar içinde kalmak koşuluyla başka yerleşimlere taşınmalarına verilen addır (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 308). İç göç ülke içinde yer alan nüfusun yer değiştirmesidir. Bir bölgeden başka bölgeye veya bir şehirden başka bir şehre sürekli ya da geçici olarak hareket etme durumudur. İç göç neticesinde ülkenin nüfus sayısı değişmemekte, sadece bu göç hareketiyle bölgelerin veya illerin nüfus oranı değişebilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 169). İç göçe ilişkin bir başka tanımlamada yurtiçindeki beş ve üzeri yaş grubunda yer alan bireyler iki genel nüfus sayımı arasındaki dönemde ikametgahlarının farklı olması halinde gerçekleştirdikleri hareket göç olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda ikametgahları belli olmayan, ikametgâh değişikliğiyle yurt dışında olan, iki nüfus sayımı arasında birden fazla ikametgâh değişikliği yapan ve mevsimlik işçi statüsünde bulunan kişiler iç göç kapsamında değerlendirilmemektedir (Akman, 2019: 17-18). İç göç kapsamında bireylerin göç edilmiş sayılabilmesi için bu şartları taşıması gerekmektedir.

Toplumsal değişimde önemli bir rolü bulunan iç göçler; ülke sınırları içerisinde kırdan kente, kentten kente, kentten kıra ve kırdan kıra yönelik gerçekleşen bir yer değiştirme hareketidir. Türkiye’deki iç göç hareketleri 1950’li yıllardan itibaren ortaya çıkarak, 1980’li yıllar ve sonrasında da hızlanarak devam etmiştir (Baş, 2019: 50). Bu süreç özellikle kırdan kente göç eden kırsal nüfusun büyük kentlerde gecekondulaşma, kente uyum problemleri, yarı işsizlik gibi çeşitli sorunlarına neden olmaktadır (Bimay, 2019: 34). Göç hareketleri hem kırdan hem kentte çeşitli değişimler yaratmaktadır.

Dış göç kavramı ise bireylerin yaşamlarını sürdürmek amacıyla bir yıldan az olmamak şartıyla bir siyasi sınır katederek başka bir ülkeye yerleşmeleri anlamına gelir (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 308). Bu göçler, sığınmacılar veya mülteciler gibi çeşitli zorunluluklar sonucu olabilmelerinin yanında emekli göçü, beyin göçü gibi daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak amacıyla da yapılabilmektedir (Akman, 2019:18). Küreselleşmeyle birlikte gelişen ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesi dış göçlere ivme kazandırmaktadır.

2.3. Tersine Göç

Türkiye’de göçler üzerine yapılan akademik çalışmalara bakıldığında çalışmaların iç göç üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. 1950 sonrasında başlayan iç göç hareketleri, kırdan kente doğru yapılan bu göçün yaratmış olduğu etkiler üzerinden kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. 1980 ve sonrasında kente yönelik göç hareketleri hız kazanarak 2000’li yıllara kadar artarak devam etmiştir. 2000’li yıllardan itibaren çeşitli nedenlerden dolayı kent yönlü göç hareketleri yavaş yavaş tersine bir seyir izlemeye başlamıştır. Bu noktada kentlerden kırsal yönlü göç hareketleri göçün yönünü âdeta tersine çevirmiştir. Tersine göç olgusu güncelliğini koruyan yeni bir olgu olduğu için ve göçün küçük bir bölümünü içermesinden kaynaklı olarak bu alana yönelik akademik çalışmalar son dönemlerde artmış olmasına rağmen henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Tersine göç kavramı bu çalışmada göçün ana hareketlilik boyutu olarak kırdan kente yönelik olmasının aksine kentten kıra göçü ifade eden bir kavram olarak kullanılacaktır.

Göç edilen bir ülke veya bölgenin gelişmeye başlamasından sonraki süreçlerde göç alan bir yer olmaktan çıkıp göç veren bir yer haline gelmesine işaret eden tersine göç kavramı, göç alan bölgelerin artan nüfusun sosyo-ekonomik, kente adaptasyonun sağlanamaması, ötekileşme, istihdam ve ekonomik kriz gibi problemler neticesinde

kente göç eden bireylerin kırsal alanlara yönelmesini ifade etmektedir (Çolak, 2019: 10). Ravenstein'in 1985'de kaleme aldığı "Laws Of Migration" isimli eserinde her ana göç dalgasının karşı bir başka göç dalgası üreteceğini dile getirmesi tersine göçe dair ilk ipuçlarını vermektedir. Tersine göç kavramı çok genel bir kavram olarak, İngilizce literatürde back migration (geri göç), repatriation (geri dönüş), return movement (dönüş hareketi), counterflow (karşı akış), return migration (dönüş göçü), re- reflux migration (geri akış göçü), countercurrent (karşı akım), return flow (geri akış), remigration (yeniden göç), emigration (yeniden göç), second time migration (ikinci kez göç) gibi terimler kullanılarak ifade edilmektedir (Bulut Keskin, 2021: 36). Yabancı literatürde tersine göç kavramı çeşitli terimlerle ifade edilerek tek bir tanımla bulunmamaktadır.

Türkçe literatürde ise; tersine göç, geriye göç, geriye dönüş, eve dönüş göçleri gibi kavramlarla açıklanmaktadır (Altunok, 2021: 31). Tersine göç olgusu genellikle göç veren alanlara, göç alan yerlerden yapılan veya daha önce o alanlardan göçmüş bireylerin geri dönüşünü kapsayan bir kavram olarak kullanılmaktadır (Kırkpınar, 2022: 25). Geri dönmeye karar veren bireylerin bu kararları vermede ekonomik, psikolojik, sosyal ve ailesel nedenler gibi çok farklı pek çok etmen etkin rol oynamaktadır (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 322). Savaş, kıtlık, ekonomik yıpranma ve siyasi süreçler gibi etmenlerin iticiliği; göç edilen yerdeki kültürle ortaklık, işgücü anlaşmaları ve işgücü ihtiyacı gibi çekici etmenler göç olgusunun yoğunluğunu ve yönünü şekillendirir (Kırkpınar, 2020: 23). Tersine göçün nedenlerine ilişkin araştırmalara bakıldığında; teknolojik gelişmeler, gelişmekte olan yerlerde ortaya çıkan yeni büyüme ve yeni istihdam olanakları, kırsal istihdamın artması, kırsal üretimdeki artış, tarımda sürdürülebilir büyümenin varlığı, ülkenin eşit olmayan ekonomik ve siyasi şartlarında bireyin lehine ekonomisini arttırabilme ortamı ve bu yönlü değişimin varlığı, kalkınma ve ekonomik kriz gibi nedenlerin öne çıktığı görülmektedir (İslamoğlu, vd., 2014: 76).

Tersine göç olgusu, literatürde sadece bireylerin doğup büyüdüğü yerlere doğru yapılan göç hareketleriyle sınırlandırılmamıştır. Birey, toplumsal hayatında çeşitli nedenlerden dolayı kendi doğup büyüdüğü veya ailesinin doğup büyüdüğü yerleşim alanına dönmek yerine, yaşam standartlarının kalitesi açısından daha küçük ve elverişli yerlere doğru tersine göç edebilmektedir (Bulut Keskin, 2021: 37). Bu olguyu derinlemesine çözümleyebilmemiz için gelişim sürecine bakarak arka planda nasıl

geliştiğini ele almamız bize konuyu farklı perspektiflerden görmemize olanak sağlayacaktır.

3. TÜRKİYE’DE KIR-KENT AYRIMI VE KENTTEN KIRA DÖNÜŞ SÜRECİ

3.1. Türkiye’de Kır ve Kent Ayrımı

Bu çalışmada, kır ve kent ayrımına sadece nüfus perspektifinden bakılmayıp mümkün olabildiğince çeşitli değişkenliklerin boyutları üzerinden literatürde yer alan çeşitli ayrımlar çerçevesinde değerlendirilebilmesi amaçlanmıştır.

3.1.1. Kırın ve Kentin Ayırt Edici Özellikleri

Kır ve kent ayrımını ortaya koymak oldukça zordur. Çünkü yapısı itibariyle sosyolojik, coğrafi, siyasi, ekonomik, hukuki ve idari gibi birçok açıdan farklı boyutlara sahiptir. Farklı ülkelere göre farklı ölçütlerle değerlendirilip değişkenlik gösterebilmektedir. Değişen ve değişmekte olan toplumsal yapı içerisinde mevcut kır-kent durumunun niteliği çeşitli etmenlerden dolayı farklılaşmaya devam etmektedir. Kır ve kent kavramlarının ayrımı yapılırken, çalışma kapsamında en belirgin özelliklerden kaynaklı farklıları üzerinden konu ele alınmıştır.

Literatürde kır ve kenti birbirinden ayıran en belirgin ölçütlerden biri nüfus olmuştur. Ulusal veya Uluslararası resmi kurum ve kuruluşların belirlediği nüfus sayısına göre bir ayrım yapılmaktadır. Uluslararası bir kurum olan OECD’nin belirlemesine göre idari sınırlar içinde nüfus yoğunluğu kilometre başına 150 kişiden az olduğu yerleri kır olarak kabul edilmektedir. Bahsedilen nüfus sayısı 150 kişiden fazla olan yerler ise kent olarak tasnif edilmektedir (Kartal ve Demirhan, 2015: 386). Türkiye’de ise 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanun’unda belirtildiği üzere; nüfusu 2.000 kişi altında olan yerler köy, nüfusu 2.000-20.000 arasındaki yerler kasaba, nüfusu 20.000’den fazla olan yerler ise kent (şehir) olarak sınıflandırılmıştır (Köy Kanunu, 1924).

Kır ve kent ayrımına yönelik ölçütlerden bir diğeri idari statülerine göre yapılan ayrımdır. TÜİK kır ve kent ayrımına yönelik çeşitli ölçüler belirlemiştir. Bu ölçütler idari bölüm esas alınarak il ve ilçe merkezleri kent olarak kabul edilmiştir. Bunların dışında kalan yerler ise köy olarak kabul edilmektedir. 1965 ile 1985 yılları arasındaki dönemde 10000 nüfus kriteri kabul edilmiştir. 1985 yılından sonraki dönemde nüfusun istihdam alanları, banka şube sayısı gibi kriterler belirlenerek 10.000 nüfus kriteri 20.000’e çıkarılmıştır (İrdem ve Mutlu, 2016: 160). Burada bahsedilmesi gereken en önemli husus idari statüler esas alınarak belirlenen kır ve kent merkezlerinin neresi

kabul edileceğidir. 2012 yılında 6360 Sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yayımlanmasından sonra bu kanunun getirdiği değişiklikler sonucu büyükşehir sınırları içerisinde bulunan il ve ilçe merkezleri dışında kalan alanlardaki köylerin statüsü kaldırılarak mahalleye dönüşmüştür. Artık kent içerisinde kabul edilmesi büyükşehirler ölçeğinde kır ve kenti ayırt etmede sorun teşkil etmektedir. İdari statülerine göre ayrımla idari açıdan kent ve kır sayılan alanlar TÜİK verilere bakılarak tam olarak bu ayrımı açıklamada yetersiz kalacaktır. Çünkü kent sayılan alanların içinde kırsal niteliğini koruyan alanların varlığı TÜİK verilerine göre sadece 2012’ye kadar olan süreçte bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Bu nedenle kır-kent ayrımının farklı açılardan ele alınması konuyu kavramamız açısından önemlidir.

Kır ve kent ayrımı ekonomik yapı açısından ele alındığında bazı hususlar karşımıza çıkmaktadır. Kır ve kentin ekonomik yapıları birbirinden farklıdır. Kır, ekonomik yapının genellikle tarım ve hayvancılık gibi tarımsal üretime odaklanılan, işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişmediği, iş bulma olanaklarının az olmasından kaynaklı geçim ve yaşamda yaşanan sorunlar nedeniyle genellikle göç veren bölgelerdir (Kartal ve Demirhan, 2015: 387). Göç alan bölge niteliğinde olan kentin nüfusunun ekonomik faaliyetleri kırdan farklılaştığı görülür. Kent nüfusu genellikle sanayi ve hizmet sektöründe yoğunlaşmış ekonomik faaliyetlere sahip olan işbölümü ve uzmanlaşmanın olduğu heterojen karakterli bir yapıdadır (Kurt, 2014: 5). Buradaki toplumsal yapıya ilişkin farklılıklar da kır ve kentin özellikleri hakkında bize ipuçları vermektedir. Kırdaki bulunan bireylerin dil, din, ırk, kültür, gelenek ve görenek yapıları içerisinde bulunduğu toplumda homojen bir yapıya sahipken kent ise tam aksine çok çeşitliliğin olduğu heterojen yapılar olarak konumlandırılmıştır.

Kır-kent ayrımını çeşitli sosyologlar tarafından ele alınmıştır. Bu sosyologlardan biri olan Lefebvre’ye göre göre toplumsal ihtiyaçlara bağlı olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal düzeyde meydana gelen değişimler köy ve kent gibi yerleşim yerlerinde mekânsal ayrışmalar yaratabilmektedir (Çetin, 2010: 93). Louis Wirth ise köy ve kentlerin mekânsal örgütlenmelerine dair farklılıklarının üç temelde şekillendiğini ifade etmiştir. Bunlar;

- Farklılıkların kayıtsızlık ve toplumsal mesafe yaratan bir büyüklük,

- Belirli roller yardımı ile insanların ilişkiler kurmasını sağlayan rollerin sahipleri arasında kentsel ayrımı ve büyük resmi düzenlemeleri zorunlu hale getiren yoğunluk,
- İnsanların farklı ve değişken statülere sahip olması ve farklı toplumsal çevrelere dahil olmalarını heterojenlik (Özdemir, 2013: 68) ile açıklayarak buna göre bir ayrım yapmaktadır.

Kırın ekonomik olarak kentten farklı parametrelere sahip olması bu mekanların birbirleriyle olan etkileşimi aralarındaki geçişkenliğin sonucu ekonomik büyüklüğünün kent lehine olmasına neden olmuştur. Yani kır ve kent arasındaki bağı şekillendiren ekonomik yönelimler ekonominin kentsel alanlarda ağırlıklı gerçekleşmesine sağlamıştır. Karl Marx da kır ve kenti ekonomik açıdan birbirinden ayırmaktadır. İşbölümündeki uzmanlaşmanın, sanayi ve ticareti tarımdan ayırarak bunun kır ile kentin arasında bir zıtlık oluşturduğunu belirtir. Kenti işbölümünün arttığı yerleşim bir yeri olarak tarif ederken kıra karşı tavır almaktadır (Keleş, 1993: 91). Ekonomik açıdan üretim şekillerinin farklılaşması kır ve kenti birbirinden ayrılmaktadır.

Kır ve kent ayrımını açıklayan bir başka isim İbn-i Haldun'dur. İbn-i Haldun kır(köy) ve kent ayrımını toplumsal örgütlenme şeklinde değerlendirmiştir. Bireyler ihtiyaçlarını sağlamak için bir kentte ya da bölgede toplu halde yaşamaktadır. Yarı göçebe toplumlar şehirlerin dışında geniş ve açık alanlarda, dağlık ve çöl olan bölgelerde yaşamlarını sürdürürken, şehir toplumları ise etrafı korunaklı surlarla çevrili şehirlerde yaşamlarını sürdürür. Kent ve köy yaşamı arasındaki temel fark üretim tarzına dayanır. Köylülük ve buna bağlı üretim yapısı, nüfusa bağlı artışın emek arzını arttırmasıyla üretimde işbölümüne gidilerek köylülerin ihtiyacından fazla bir artı ürün oluşturmaya neden olur. Bu üretim yapısındaki gelişme kentleri ve kent yaşamını ortaya çıkarmaktadır (Ökmen ve Görmez, 2010: 495). İnsanlık tarihinde tarımsal üretimle birlikte yaşanan değişim üretim ilişkilerinin yoğunlaşmasına ve farklılaşması neden olmuş ve bunun sonucu kır ve kent ayrımı daha da görünür hale gelmiştir.

Üretim sonucu ortaya çıkan artı değer işbölümün mekânsal farklılaşmasıyla kır ve kent birbirinden ayrılmaktadır. Khorev'e göre, kırsal ve kentsel alanlarda üretilen ürünler bu alanlar arasındaki değiş tokuşu beraberinde getirerek bir ortaklığın kurulmasına neden olur. Kırsal ve kentsel alanlarda üretilen artı değer in değiş tokuşu

sermayenin çeşitli türlerde kırsal ve kent arasında karşılıklı olarak bir akım oluşmasına zemin hazırlar (Yaş ve Güler, 2016: 5). Kırsal ve kent arasında oluşan bu akım ekonominin kent üzerinde yoğunlaşmasına ve bireylerin ekonomik anlamda refah seviyelerini yükseltmek için kırsaldan kente doğru yönelmesine zemin hazırlamıştır. Bugün Türkiye'deki kırsal nüfusun büyük bir bölümü geçimini tarımsal üretimle sağlamaktadır. Kırsal kavramı sosyolojik açıdan temel geçim kaynağı tarım olan, tarımsal üretim araçlarının mülkiyeti üretim ve üretim ilişkilerini belirlediği bir toplumsal yapılanmayı ifade etmektedir (Öksüz, vd., 2014: 1).

Neoliberalizm gelişmesiyle birlikte kapitalist süreç içerisinde kırsal ve kent ayrımı değişime uğramıştır. Serbest piyasa ekonomisinin varlığı kırsal alanda ekonomisi tarımsal üretime bağlı nüfusu kentlere doğru göçe zorlamıştır (Yıldırım, 2021: 45). Çünkü tarım üretimiyle uğraşan bireylerin elde ettikleri gelir ücret düzeyleri ile kentte bulunan kişilerin çalıştıkları sektörden elde ettikleri gelir ücret düzeyleri birbirlerinden farklıdır. Ücret farklılıkları kırsal ile kent ilişkisinin ortaya çıktığı bir başka alandır. Kentleşmeyle birlikte kırsaldaki ücretlerde bir düşüş yaşanmaya başlanmıştır. Kentte bulunan meslek kollarında çalışanların ücretleri artarken tarımsal alanda çalışan bireylerin ücretleri ve tarımsal faaliyetleri sonucunda elde ettikleri gelirler aynı düzeyde artmamıştır (Yaş ve Güler, 2016: 7). Ayrıca kırsaldaki mesleki farklılaşma düzeyi kentlere göre daha azdır. Sanayi ve hizmet sektörü ağırlıklı yoğunlaşan kentsel nüfusun farklı meslek gruplarına sahip olmaları açısından kırsala göre farklı bir özelliğe sahiptir.

Kırsal ve kent ayrımına toplumsal ilişkiler açısından bakıldığında farklı toplumsal yapılara sahip oldukları görülmektedir. Tönnies, kırsal ve kentsel toplumsal yaşamın arasındaki farklılıklarını açıklarken cemaat ve cemiyet kavramlarını kullanmıştır. Ona göre kırsal toplumsal ilişkileri kan bağına dayanan, daha yakın ve yüz yüze ilişkilerin ağırlıkta olduğu bu yapı cemaat tipi örgütlenme şeklindedir. Kentteki toplumsal ilişkiler ise yakın bağlara dayalı değil, bireysel çıkarlara dayalı ve yüzeysel özelliğe sahiptir. Tönnies gibi toplumsal ilişkilere bağlı diğer bir ayrımı da Durkheim yapmıştır. Durkheim, kırsal alanda yaşayan toplulukları mekanik dayanışma, kentte yaşayan toplulukları ise organik dayanışma kavramlarını kullanarak ayırmıştır. Kırsal toplulukların sahip olduğu organik dayanışma temelindeki bu birliktelik; basit, küçük, kendi kendine yetebilen, uzmanlaşma ve işbölümünün hemen hemen hiç olmadığı, aynı düşünce ve inanca sahip olmaları üzerine kurulmuştur. Toplumu oluşturan

bireylerin aynı adet ve geleneklere bağlılığı ile ahlaki ve dini inançlara bağlılıkları sosyal birliği ve bütünlüğü sağlamaktadır. Mekanik dayanışmanın etkili olduğu kentli toplulukların ise nüfus ve nüfus yoğunluğunun artmasıyla daha karmaşık hale gelerek işbölümü ve uzmanlaşmanın geliştiği bir yapıları söz konusudur. Bu toplulukları oluşturan gruplar arasında çıkar odaklı karşılıklı bağımlılık söz konusudur. Sosyal ilişkiler genel olarak sözleşme ve yazılı kurallara bağlıdır (Karasu, 2017: 281).

Robert Redfield'in toplumsal yapıda folk ve şehir toplumları olarak kavramsallaştırdığı yaklaşıma göre folk toplumu; küçük, kapalı, akraba ilişkilerinin yoğun olduğu, basit ekonomik temelli yapıya sahipken, şehir toplumu; toplulukların karşılıklı ilişkilerin yoğun yaşandığı heterojen bir yapıya sahip olarak gelişen teknoloji ile ekonomik ilişkilerin ağırlık kazandığı bir hüviyete sahip olmuştur (Zorlu, 2005: 139). Tarif edilen toplumsal yapı analizlerine göre şu an toplumumuzda bu tip kesin bir ayrım olduğu varsayılamasa da kır ve kent topluluklarının özelliklerini, değişimini ve ayrımını görmemiz açısından farklı bir bakış açısı sağlamaktadır. Günümüzde kentte bulunan bireylerin büyük site veya apartmanlar içerisinde birbirlerinden kopuk komşuluk ilişkileri, samimiyetten yoksun ve bireysel çıkarlara dayan ilişkileri ağını görmemiz açısından önemlidir. Kırsal alandaki toplumun yüzyüze insan ilişkilerine sahip birbirine imece, salma gibi organizasyonlarla ya da adet ve gelenekleri gereği ihtiyaçlarını gören, samimi ve dayanışmacı ilişkilere sahip olmaları toplumsal açıdan bu ayrımı göstermektedir. Toplumsal açıdan kır ve kentin toplumsal tabakalaşma düzeyleri de birbirinden farklıdır. Kırın toplumsal tabakalaşmanın düzeyi, homojen küçük bir topluluğa sahip olmaları ve sosyoekonomik açıdan birbirine yakın konumda bulunmaları bu düzeyi en aza indirmektedir. Kent toplumlarının toplumsal tabakalaşma düzeyi ise oldukça yüksektir. Çünkü kentin birbirinden farklı; dil, din, ırk, kültür gibi birçok parametrelerden çeşitli etnik, sosyoekonomik, meslek gurupları veya bireyleri içine alan toplumsal yapısı bunu mümkün kılmaktadır.

Çağımızda ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler gibi birçok etmen kır ve kent yapısını değiştirmiştir. Kır ve kent birbirleriyle iç içe geçmiş yakın bir etkileşim içerisinde. Bu alanları birbirinden tamamen ayrı sınırları olan yapılar olarak düşünemeyiz. Aralarında çeşitli yapısal özelliklerinden kaynaklı birtakım farklar olsa da kır ve kenti bir bütün içinde, sürekli etkileşim halinde olan alanlar olarak görmemiz daha gerçekçi olacaktır. Çünkü kır ve kent tarihi süreç içinde

birbirleriyle sürekli etkileşim halinde olan değişim ve dönüşümün gerçekleştiği alanlardır.

3.1.2. Kır ve Kent Ayrımına Yönelik Yasal Düzenlemeler

Köylerin kuruluşuna dair yasal düzenleme 1924 tarihli Köy Kanunu'na dayanmaktadır. Türkiye'de bugün itibarıyla 18.274 köy bulunmaktadır (e-icisleri.gov.tr). Kır ve kentin ayrımına yönelik ilk yasal düzenleme 1924 tarihli Köy Kanunu ile ele alınmıştır. Kanunda belirtildiği üzere nüfusu 2.000'den az olan yerler köy, nüfusu 20.000' den fazla yerler kent olarak kabul edilmiştir.

Daha sonra 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu ile yerleşim birimlerinin belediye tüzel kişiliğine dönüştürülmesi için 2.000'den fazla nüfusu olan yerlerin belediye tüzel kişiliğine dönüştürülmesi amacıyla nüfus ölçütü değiştirilmiştir. Kanunda belediye tüzel kişilikleri kent olarak ifade edildiğine dair bir hükmün bulunmamasına rağmen görevleri ve gelir kalemleri incelendiğinde kent yönetimi olarak yapılandırıldığı görülmektedir (Topal, 2004: 289). 1960'lı yıllarda büyük kentlerin yönetimi hakkında tartışmalar sürerken, bu dönemde kabul edilen 1961 Anayasası birlikte bazı temel düzenlemeler yapılmışsa da kente dair bir açıklamada bulunulmamıştır. 1980'li yıllara kadar büyük kentlerin yönetimi üzerine somut adımlar atılmamıştır (Yetkin, 2020: 5). 1961 Anayasası'nın bu eksiklikleri 1982 Anayasası ile giderilmeye çalışılmıştır. 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde; "Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir" ibaresiyle il, belediye ve köylerin tüzel kişilikleri tanımlanarak hukuki dayanağı oluşturulmuştur (1982 Anayasası). 1982 Anayasası ile il özel idaresi, belediye ve köylerin yanında anayasanın 127. maddesinde belirtilen; "büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebileceğini" öngörülerek bir yapı oluşturulmuştur (Sezer ve Torlak, 2005: 522). 1982 Anayasası'yla birlikte kır ve kente ilişkin yasal düzenlemeler hayata geçirilse de ileriki yıllarda çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

1984'de kadar il özel idaresi, belediye ve köyden ibaret olan Türk yerel yönetim sistemine "büyükşehir belediyesi" dahil edilerek dördüncü bir yerel yönetim birimi eklenmiştir. 1984 yılında 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve daha sonra yürürlüğe giren 3030 Sayılı Kanun ile ilk büyükşehir belediye sistemi İstanbul, Ankara

ve İzmir illerinde kapsamında uygulanmaya başlamıştır (Yetkin, 2020: 5). 1984 yılında 3030 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile üç büyük kentin büyükşehir statüsü kazanması ile büyükşehir süreci başlamıştır. Daha sonra 2004 yılında kanuni düzenlemelerle yürürlüğe giren 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'yla birlikte 16 il belediyesinin büyükşehir belediyesi statüsüne ulaşmıştır. Bu süreç 2012 yılında 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un kabul edilip 2014 yılında yürürlüğe girmesiyle beraber 14 yeni il büyükşehir belediyesi statüsü kapsamına alınarak süreç devam etmiştir (Usta, vd., 2018: 223). Bu kapsamda büyük yerleşim alanlarının özel bir yönetim yapısına kavuştuğu süreç boyunca çeşitli düzenlemelerle büyükşehirlerin alanı genişletilmiştir.

1984 yılında 3030 Sayılı Kanun ile; İstanbul, Ankara ve İzmir büyükşehir kapsamına alınarak daha sonra 1986 yılında yayımlanan 3306 Sayılı Kanun ile; Adana, 1987 yılında yayımlanan 3391 Sayılı Kanun ile Bursa, 3398 Sayılı Kanun ile Gaziantep ve 3399 sayılı Kanun ile Konya büyükşehir kapsamına dahil edilmiştir. 1988 yılında yayımlanan 3508 Sayılı Kanun ile Kayseri büyükşehir olmuştur. 1993 yılında 504 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile; Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun büyükşehir statüsüne kavuşmuştur. 2000 yılında 593 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Adapazarı büyükşehir statüsüne alınmıştır. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van büyükşehir olmuştur. Son olarak 2013 yılında yürürlüğe giren 6447 Sayılı Kanun ile Ordu büyükşehir belediyesi olmuştur (Tuncer ve Bakırcı, 2020: 76). Bugün itibariyle ülkemizde 30 il büyükşehir belediyesi statüsünde yer almaktadır.

6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu kırsal alanlara yönelik büyük değişimi beraberinde getirmiştir. 6360 Sayılı Kanunu'n 1. maddesi 3. fıkrasında belirtildiği üzere; "... illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı bulundukları ilçenin belediyesine katılmıştır" ibaresiyle büyükşehir sınırları içerisinde yer alan belde ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür (6360 Sayılı Kanun, 2012). Bu yönetsel değişiklikle kırsal özelliklere sahip alanlar kent sınırları içine alınmıştır. Büyükşehir

statüsündeki tüm köylerin mahalleye çevrilmesiyle kır ve kent ayrımının niteliği muğlaklaşmıştır.

Büyükşehirlerde statüsü değiştirilen köylerin tümünden kent olarak ele alınması kentin özelliklerini göstermese dahi kent olarak nitelendirilmesi sorunlu bir kavramsal çelişkiye neden olmaktadır. Kentte bulunan düzen, iş koşulları, eğitim, işleyiş, kent kültürü gibi birçok unsur köye göre farklıdır. Köy açısından ise yaşam şekilleri, köy kültürü, tarım ve hayvancılık, eğitim gibi birçok parametre bakımından farklı özelliklere sahiptir. Her iki yerde yaşam biçimi ayrıdır ve birbirleri içerisine girmeleri durumunda yaşamlarında ve yönetim yapılarında bulanıklaşma görülecektir (Hanikoğlu, 2022: 90).

6360 Büyükşehir Kanunu ile kırsal alanlara ilişkin yapılan değişiklikler sosyokültürel, ekonomik, hukuksal ve fiziksel açıdan kırı etkilemektedir. Büyükşehir belediyelerinin yeterli personel ve donanımına sahip olmaması, kıra yabancılığı, köylerin konumu itibarıyla kent merkezine uzak mesafede bulunmaları açısından etkin hizmet sağlanamaması gibi sorunlar yaşanmaktadır (Kut Görgün ve Yörür, 2017: 13). Ayrıca kıra özgü nitelikteki üretim biçimlerinden olan tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerin 6360 Büyükşehir Kanunu sonrası bu faaliyetlerin yapılacağı alanların durumu muğlaklığını korumaktadır. Kanun değişikliği ile köyden mahalleye dönüşen yerlerdeki alanlar büyükşehir mülkiyetine geçerek bu alanların imara açılmaları sonucu tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin etkinliğinin azalabileceği öngörülebilmektedir (Partigöç, 2018: 92). Bu durum kırsal alanları olumsuz şekilde etkileyebilmektedir.

6360 Büyükşehir Kanunu, kır ve kentte yaşayan nüfusun gerçek anlamda tespitini zorlaştırmıştır. Yasanın yürürlüğe girdikten sonraki süreçte büyükşehir belediye statüsüne sahip olan illerdeki tüm yerleşmeler kır ve kent ayrımı olmaksızın kent nüfusu olarak kabul edilmiştir. Ülkemizde nüfus veri ve istatistiklerini yayınlayan TÜİK, il ve ilçe merkezlerinin nüfusunu bir ayırım yapmadan kentli nüfus ölçeğinde ele almaktadır. TÜİK verilerince yayınlanan istatistiklerde il ve ilçelerin merkezleri dışında kalan nüfusa kırsal yerleşme ölçeğinde erişim sağlanamamaktadır. Büyükşehirlerde kır ve kent nüfusuna ait veriler en son 2012 yılına ait nüfus istatistiklerinde yer almaktadır. 2012 yılına ait adrese dayalı nüfus kayıt verilerine göre il ve ilçe merkezlerindeki yaşayan nüfus %77,3'ken, büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasıyla 2013 yılında bu oran

%91,3 olmuştur (TÜİK, 2013). 6360 Büyükşehir Belediye Kanunu ile örtüşen bir yaklaşımla sunulan veriler kent nüfusu içinde kabul edilen kırsal yerleşmelere ait verileri 2012 yılı ve öncesine ait yayınlanması ve bu tarihten sonraki yıllarda sunulmaması büyükşehir ölçekli kır ve kent nüfusu tespitini zorlaştırmaktadır.

Kır ve kentin sınırları değiştirilerek aralarındaki farklı özellikleri yok sayılarak kırım, kent içerisinde kabul edilmesi çeşitli sorunlara neden olmuştur. Nitekim farklı ilişkiler bütününe sahip bu iki yaşam alanının aynı kabul edilmesinden doğan yönetsel sorunlar kanunun 2014 yılında yürürlüğe girmesiyle görülmeye başlanmıştır. Yönetsel olarak ortaya çıkan bu yapısal sorunun çözümü için 2020 yılında 5016 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucu “kırsal mahalle” kavramı ortaya çıkmıştır. 15 Nisan 2021 tarihli Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği yürürlüğe girerek kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alanların tespiti ve muafiyetleri düzenlenmiştir. Bu yönetmelikte kırsal mahalleler tespitinde; kırsal yerleşim özelliğinin devam durumu, kent merkezine uzaklığı, kentsel hizmetlere ulaşma durumu, yapılaşmasının kırsal niteliği, imar mevzuatına göre konumu, sosyoekonomik açıdan kırsal nitelikleri göz önüne alınarak tespit edilecektir. Kırsal mahalle ve kırsal alan tespit edilen bölgeler özelliklerini kaybetmeleri halinde kapsam dışında tutulacaktır. Yönelikle bu alanlara emlak vergisi, harçlar, içme ve kullanma suyu gibi konularda indirim ve muafiyet sağlamak hedeflenmiştir (Karalezli, 2021: 58). Kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alanların tespiti için bulunan yerin ilçe belediye meclisinin bu yönde karar alıp teklifi sonrasında büyükşehir belediye meclisi tarafından onaylanması gerektiği belirtilmiştir (Kılıç ve İpek, 2022: 8). Kırsal mahalle ve kırsal alanın tespiti için ayrıntılı parametreleri içine alan sistematik bir uygulama önermesi getirilmemiştir. Son kararı vermede yetkili birim olarak büyükşehir belediye meclisi gösterilmiştir.

Kırsal Alan Yönetmeliği ile kırsal alanlara yönelik sadece sınırlı ekonomik nitelikteki değişiklikler getirilmesiyle birlikte 6360 Büyükşehir Kanunu'n muğlak bıraktığı alanı düzenlemeye çalışıldığı görülmektedir. Kırsal alanların yapısal sorunlarını ele alan, toplumsal özelliklerine göre temel sorunlarının çözümüne yönelik bir yaklaşımın eksikliği ortadadır.

3.1.3. Kır ve Kentin Mekânsal Değişimi ve Etkileşimi Boyutunda Sınırlarının Bulanıklaşması

Kır ve kentin mekânsal konumlarından doğan ayrım tarihsel süreç boyunca incelenmiş ve hâlâ incelenmeye devam etmektedir. Toplumsallığın kurulduğu mekân ve toplumsal ilişkilerle pratikler doğrudan bağlantılıdır. Mekânsal özelliklerin kır ve kentin yapısını etkileyerek, onları değiştiren bir yönü vardır. Toplumsal ilişkiler ve pratikler bu sayede anlam kazanmaktadır (Çetin, 2010: 64).

Mekânsal ayrılıklardan hareketle kır ve kenti açıklayan Weber, tarihte kentlerin kökeni, kale ya da garnizonun olduğu bir yerde çevresi surlarla çevrili alanların oluşturduğunu ileri sürmüştür. Kale olan yerlerde savaşçılar bulunur ve savaşçıların bulunduğu yerlerde de onların gereksinimini karşılamak için zanaatçılar toplanmaktadır. Böylece askeri amaçlarla kurulan yerlerde bir süre sonra ticaret gelişerek kale ve pazar yerlerinin kaynaşmasıyla birlikte kentlerin ekonomik anlamda geliştiğini söylemektedir (Weber, 2010). Günümüzde kentleri artık kale ya da garnizonun bulunduğu yerler olarak göremesek de kentlerin kırdan ayrılan özelliğini yapıları çevre üzerinden görebiliriz. Yerleşim yerlerinin yapıları çevre açısından kır-kent çeperleri ile birbirinden ayıran özellikleri yansıtmaları önemlidir. Günümüzde kent çeperlerinin genişlemesiyle birlikte kır çeperleri birbirine yakınlaşmaktadır.

Kır ve kent bulundukları konum itibarıyla mekânsal olarak farklı özelliklere sahiptir. Çevresel etmenlerin etkisiyle iklim ve hava koşulları bakımından kır ve kentin yapısı değişiklik gösterir. Kır yaşamı ortamı doğal yaşamla daha iç içedir, çevre daha temiz ve sessizdir. Kent ortamı ise daha yapaydır ve çevresel etmenlerin etkilerinden insanı yalıtacak biçimde korunak sağlayan bir yapıdadır. Doğal çevre sınırlandırılarak yapay bir çevre oluşturulmuştur. Hava ve gürültü kirliliği gibi insan sağlığını etkileyen fiziksel koşulları vardır (Köy Sosyolojisi Ders Notları, 29-30). Doğal ortamları nedeniyle kır yerleşmeleri kente göre değişiklikler gösterir. Çevresel ve coğrafi özelliklerinden kaynaklı bu ayrılıklar köylerin birer kır yerleşmesi olarak, çevrelerinde tarla, ormanlık alan, akarsu, otlak alan gibi yerler bulunmasına karşın kente göre daha az yer kaplamasına neden olurlar. Köylerin yeri seçimi ve konut malzemelerin yapısı doğal çevrelerinden etkilenir. Köylerde yapılar düzensiz ve az katlıyken, kentlere büyük siteler, apartmanlar, toplu konutlar gibi bir araya toplanmış ve çok katlı yapılar egemendir (Kırsal Sosyoloji Ders Notları, 62).

Mekânsal ayrılıklar boyutuna ilişkin, Tekeli (2016) yaşanan çeşitli gelişmelerin kır ve kenti dönüştürdüğü gerçeğine yoğunlaşmaktadır. Bu dönüşüm kır ve kentin sınırlarını bulanıklaştırmıştır. Bunu açıklarken, Tekeli ilk olarak kentin dönüşümünün üzerinde üç niteliğinden söz eder.

- İlk olarak kentin saçaklanarak ve ilişkide olduğu öteki parçaların kente eklenmesiyle büyümesi,
- İkinci olarak, kentin kendisinin merkezini dağıtarak büyümesi,
- Üçüncü olarak kentin tek odaklı yapıdan çok odaklı yapıya evrilmesiyle bu yapı ekonomik etkinlikleri artarak büyüyen kentin mekânsal biçimlenmesini göstermektedir (Tekeli, 2016: 127).

Tekeli, kırın dönüşümüyle ilgili olarak bazı saptamalarda bulunmuştur. Kentin dağılması sonucunda enerji, lojistik kuruluşlar, üreticiler, maden üretim alanları ve turizm kuruluşları gibi geniş yelpazedeki etkinliklerin kırsal bölgelere taşması kırın tarım dışı etkinliklerindeki çalışma olanakları genişletmiştir. Kentlilerin kırsal kesimin doğayla ilişkisini kendi yararına kullanarak, eğlence ve dinlence amaçlı yaşam alanları olarak kullanmasının kırı dönüştüren başlıca etmenlerden biri olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda kentle iş bağlantıları kalmayan, emekli aylığıyla geçinen kesimin kırsal alanda yaşama eğilimi göstermeye başladığından söz etmiştir. Çevre sorunlarının yaratmış olduğu olumsuz etkilerin genel farkındalığı yükselterek, kırsal alanda büyüyen koruma alanlarına dikkat çekmiş ve bunun sonucunda da kırın değişiminin gerçekleştiği alanlar olduğunun altını çizmiştir (Tekeli, 2016: 129). Günümüzde toplumların gelişmişlik düzeyleri arttıkça kır ve kent ayrımı giderek azalmaktadır. Özellikle ulaştırma ve iletişim araçlarının artması kır ve kentin mesafelerinin azalmasına yani yaklaşmasına neden olmaktadır. Özellikle küreselleşmeyle birlikte bu durum ivme kazanmaktadır.

Tekeli ayrıca kırdaki ve kentte ortaya çıkan bu dönüşümlerin etkisine vurgu yaparak kır ve kent ayrımını bulanıklaştığını, bunun yarattığı olası sonuçlara dikkat çekmiştir. Buna göre köylerde artık aile emeğine dayanan tarım işletmeleri ve bunların çevresinde örgütlenmiş işbölümüne dayalı küçük ve kapalı topluluklara özgü bir yaşam biçiminin olduğu düşüncesinin gerçekliğini yitirdiğini belirtmiştir. Artık kırsal alanda yaşayanların köylülük kalıplarından sıyrılarak kapitalist toplumun akılcı (rasyonel) kalıplarına uygun davrandığını söylemiştir. Bununla birlikte, kırsal alandaki etkinliklerin çeşitlenmesi kırsal alanda yaşayanların yalnızca tarımcılıkla sınırlı

kalmadığını ortaya koymaktadır. Bunun sonucunda kır ve kent ayrımı anlamını yitirmektedir. Kentin sınırlarının belirsizleşmesi durumu haritada kır ve kent ayrımlarının net bir biçimde ortaya koyulamaması sorununu ortaya çıkarmıştır. Tekeli bütün bu değişimler bağlamında insan ve yer ilişkilerinin değişmesi üzerinde durarak, günümüzde insanların yer değiştirmelerinin kimlik değiştirdikleri anlamına gelmediğini ve hem kırdaki hem kentte konutlarının bulunmasının da bu görüşü desteklediğini söylemektedir. Kırdaki bulunan emek sınıflandırması içerisinde, yalnızca mevsimlik işçilerin emeğinin bütünüyle tarımsal üretim içinde kapsanması eski kır kavramının büyük ölçüde değiştiğinin bir göstergesidir. Eski kent anlayışında egemen olan düşünceye göre de yine, kent sınırlarının belli olduğu, kentin bir merkezde toplandığı ve belli bir adının olacağı düşüncesi günümüzde geçerliliğini yitirmiştir (Tekeli, 2016).

Kır ve kent konumları ve özellikleri bakımından birbirinden ayrılırlar da küreselleşen dünyada ve ülkemizde bu mekânsal sınırlarının görünümü değişmektedir. Kırsal alanın ve kentin gelişen teknolojilere bağlı olarak artan ulaşım düzenleri, bilgi iletişim araçlarının yaygınlaşması, ekonomik yapılarının ve üretim ilişkilerine katılımlarının ortaklaşması gibi birçok nedenle bu yerler mekânsal olarak birbirine yaklaşmıştır. Hızla kentlileşen ülkelerin mekân üzerinde bir yayılma gösterdikleri ve kentten kıra doğru ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik öğelerin taşındığı düşünüldüğünde, kentin ve kırsal sınırlarını kestirebilmek güçleşmektedir. Sanayinin kırsal alanlara kayması, çağdaş zirai etkinliklerin kırdaki yaygınlaşması, orman sanayisinin kırsal alanlarda toplanması, turizm etkinliklerinin kırsal alanlarda da gelişmesi gibi durumlar sonucunda günümüzde kırsal mekânların geçmişteki işlevleri, dokuları ve kimlikleri açısından dönüştüğü söylenebilir (Ceylan ve Somuncu, 2018: 1142). Kır ve kentte yaşanan değişimler neticesinde kır ve kentin sınırları ve yapısı gün geçtikçe değişime uğramaktadır.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023) Belgesi içerisinde yer alan kır ve kent etkileşimine yönelik değerlendirmede uzaklıkları birbirinden ayrılan kırsal alanlar arasında gözlemlenen gelişmişlik düzeyindeki çeşitlilik bütün kırsal alanlarda eş düzeyde bir sosyoekonomik gelişmenin sağlanamadığı vurgulanmıştır. Ayrıca aynı belgede yerleşim yerlerinin özelliklerinden söz edilerek, kırsal yerleşimlerin düşük nüfuslu ve dağınık bir yerleşme deseninin bulunduğu belirtilmiştir. Tarım sektörünün işe yerleştirme (istihdam) oranının 2010-2021 yılları arasında %23'ten %17,4'e düştüğü

dile getirilmiştir. Bunun yanında bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ulaşım altyapısındaki iyileştirmeler sonucunda kır ve kent arasındaki etkileşimin hızlandığına da yer verilmiştir. Kır ve kent arasında işlevsel ilişkilenenmenin değişmesi sonucunda geleneksel kır ve kent ilişkilerinin yerine kırsal alanda iş birliği ve ortaklık anlayışına dayalı ve ekonomik ve doğal kaynaklara odaklanan iş geliştirme ve yatırım etkinliklerine ağırlık verildiğinin altı çizilmiştir. Doğrudan bu çalışmanın konusu olan tersine göç olgusuyla ilgili; kırsal alanların olumlu dışsallıklarının artması ve ekonomik parametrelerin değişmesiyle birlikte ortaya çıkan tersine göçün etkisiyle kırsal alanların geleneksel demografik yapılarının dönüştüğüne ilişkin bir saptamada bulunulmuştur (UKKS, 2021).

Türkiye’de bölgelerin gelişmişlik düzeyi arasındaki ayrılıklar, tarım sektöründeki neoliberal ekonomi uygulamaları ile ulaşım ve iletişim altyapısında ortaya çıkan gelişmeler mekânsal genişlemelere neden olmaktadır. Bu genişlemeler sonucunda kır ve kent mekânları birbirleriyle daha yoğun etkileşim içine girerek çok yönlü ve karmaşık hareketlere yer açmaktadır (Ceylan ve Somuncu, 2018: 1143). Kırsal alanlarda tarım dışı sektörlerin gelişimi, iş olanaklarının artışı ve buna dönük konut gereksiniminin giderilmesinin eklenmesiyle kırdan kente göçün yönünü tersine çevirebilmektedir. Ayrıca kentlerde yoğunlaşan nüfus ve yanında getirdiği sorunlar kentsel alanlarda yaşamayı güçleştirmiştir. Aynı zamanda günümüzde yaşam biçimine yönelik moda olan yaklaşımlar doğaya öykünme yoluyla kırsal alana ilgiyi arttırarak bu alanların içeriğini dönüştürmektedir (Yenigül, 2017: 18). Kır ve kent arasındaki sınır çizgisi gün geçtikçe silikleşerek muğlaklaşmaktadır. Aralarındaki ayrımın zorluğu da buradan kaynaklanmaktadır. Kır ve kent toplumu birbirinden farklı özelliklere sahip olsa da günümüzün değişen şartları içerisinde kır ve kenti net bir şekilde ayırt etmemiz zorlaşmaktadır.

3.2. Türkiye’de Kentten Kıra Dönüş Süreci

İç göç süreci içerisinde meydana gelen göçlerde kentlerden kıra doğru bir yönelim söz konusu olabilmektedir. Türkiye’de kentlerden kırsal alanlara dönüş eğilimi son yıllarda ortaya çıkan yeni bir olgudur. Bu olgunun ortaya çıkışına bakmadan önce tarihsel süreç içerisinde nasıl bir aşamadan geçerek meydana geldiğini görmemiz bize tersine göç hakkında çeşitli ipuçları vermektedir.

Tablo 3.1. Türkiye’de Yıllara Göre Kır-Kent Nüfus Dağılımı

Yıllar	Toplam Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri	Belde ve Köyler	İl ve İlçe Merkezleri Oranı (%)	Belde ve Köylerin Oranı (%)
1927	13.648.270	3.305.879	10.342.391	24,2	75,8
1935	16.158.018	3.802.642	12.355.376	23,5	76,5
1940	17.820.950	4.346.249	13.474.701	24,4	75,6
1945	18.790.174	4.687.102	14.103.072	24,9	75,1
1950	20.947.188	5.244.337	15.702.851	25,0	75,0
1955	24.064.763	6.927.343	17.137.420	28,8	71,2
1960	27.754.820	8.859.731	18.895.089	31,9	68,1
1965	31.391.421	10.805.817	20.585.604	34,4	65,6
1970	35.605.176	13.691.101	21.914.075	38,5	61,5
1975	40.347.719	16.869.068	23.478.651	41,8	58,2
1980	44.736.957	19.645.007	25.091.950	43,9	56,1
1985	50.664.458	26.865.757	23.798.701	53,0	47,0
1990	56.473.035	33.326.351	23.146.684	59,0	41,0
2000	67.803.927	44.006.274	23.797.653	64,9	35,1
2007	70.586.256	49.747.859	20.838.397	70,5	29,5
2008	71.517.100	53.611.723	17.905.377	75,0	25,0
2009	72.561.312	54.807.219	17.754.093	75,5	24,5
2010	73.722.988	56.222.356	17.500.632	76,3	23,7
2011	74.724.269	57.385.706	17.338.563	76,8	23,2
2012	75.627.384	58.448.431	17.178.953	77,3	22,7
2013	76.667.864	70.034.413	6.633.451	91,3	8,7
2014	77.695.904	71.286.182	6.409.722	91,8	8,2
2015	78.741.053	72.523.134	6.217.919	92,1	7,9
2016	79.814.871	73.671.748	6.143.123	92,3	7,7
2017	80.810.525	74.761.132	6.049.393	92,5	7,5
2018	82.003.882	75.666.497	6.337.385	92,3	7,7
2019	83.154.997	77.151.280	6.003.717	92,8	7,2
2020	83.614.362	77.736.041	5.878.321	93,0	7,0
2021	84.680.273	78.908.631	5.771.642	93,2	6,8
2022	85.279.553	79.613.279	5.666.274	93,4	6,6

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de kır ve kent nüfusun yıllara göre dağılımının gösterildiği Tablo 3.1.’de 1927’den 1950 yılına kadarki dönemde Türkiye nüfusunun büyük bir bölümünün kırsal alanlarda yaşadığı görülmektedir. Bu dönemde kır-kent nüfus

dağılımı oranlarındaki durum göz önüne alındığında nüfus hareketlerinin durağan olduğu sonucuna varılabilmektedir.

1927 ile 1945 yılları arasında durgun olan nüfus, 1948 ile 1950 yıllarından itibaren çok hızlı bir şekilde büyüme başlamıştır. Doğal nüfus artış hızının bu dönemde artmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında tarım ürünlerinde meydana gelen fiyat artışlarına bağlı olarak küçük toprak sahibi olan köylüler, arazilerini genişletmek ve buna yönelik işgücü ihtiyacını karşılamak için çocuk sayısını artırmaya başlamışlardır. Marshall Planı'yla bu dönemde kırsal alanlara geniş ölçekli tıbbi yardımlar sağlanarak çocuk ölüm oranının azalması gibi nedenlerle nüfus artış hızı artmaya başlamıştır (Vergin, 1986: 28). Türkiye'de 1950'li yıllar öncesinde iç göçler genellikle mevsimsel göçlerin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olmuştur (Bostan, 2017: 6).

1950 ile 1955 yılları arasındaki dönemde Türkiye'de ilk sanayileşme faaliyetleri başlamıştır. Geleneksel toprak sahipliği sistemi değişmiş topraksızlaşma veya toprağın belli kesimlerde birikmesi ve ulaşım alanındaki gelişmelerle kırsal alanlardan kentlere doğru bir hareket başlamıştır (Bostan, 2017: 6). 1950'li yıllarda sanayileşme ve tarım politikaları özellikle Marshall Planı etkisiyle tarımda modernizasyon sürecinin yaygınlaşması kırdan kentlere olan göçleri başlatmıştır (Tekeli, 1998: 37). Bu gelişmeler neticesinde kırsal alanlardan kentlere doğru yönelim özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin, Adana gibi çeşitli büyük ölçekli kentlere yönelim gerçekleşmiştir (Gümüş, vd. 2013: 235). 1955 yılından sonra yeni teknolojik gelişmelerle birlikte iktisadi ve siyasi etkenler köylüyü iktisadi ve psikolojik olarak etkileyerek göçü giderek artırmıştır. Bu dönemde göçün yönü doğu ve kuzeyde bulunan dağlık, azgelişmiş ve yoksul kesimlerden batıda bulunan sanayileşen, gelişen ve verimli alanlara doğru olmuştur. Karadeniz bölgesi en çok göç veren, Marmara ve Orta-Batı Anadolu ise en fazla göç alan alanlardır (Karpaz, 2003: 105). Sanayi sektörünün gelişimine paralel olarak iş olanaklarının fazla olduğu büyük kentler göç almaya başlamıştır.

1960 ile 1980 yılları arasındaki dönemde kente yönelik yapılan göçler, kentlerde yaşayan nüfusu ve kentlerin sayısını artırarak kentleşmeyi meydana getirmiştir (Bostan, 2017: 6). 1960'larda planlı ekonomi dönemine girilerek kent merkezlerinde yoğunlaşmış olan büyük sanayi kuruluşları ve işyerleri kentlerin dışına taşarak sanayi siteleri oluşturulmuştur (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 341). 1963'ten sonra

sanayileşme, yapısal değişimler yaratıp kırsal alanlardaki göçe yön vererek onu daha da hızlandırmış ve farklı bir boyut kazandırmıştır (Karpas, 2003: 107). Kentlerde sınırlı da olsa sanayi alanında istihdam oluşturulmuş fakat İstanbul gibi büyük kentler başta olmak üzere iç göçlerle kentlerde yığılmış olan iş gücünün tümüne istihdam sağlanamamıştır. (Şentürk ve Adıgüzel, 2020: 342). 1950’li yıllardan itibaren kırdan kentlere doğru başlayan göç hareketleri, 1970’li yıllardan sonra daha da artarak yeni göç dalgalarını yaratmıştır. Kentlerde göç hareketleriyle başlayan sorunlar yeni göç dalgasıyla daha fazla birikmiştir. Bu sorunlar neticesinde kentlerde çarpık kentleşme, gecekondulaşma, yoğun nüfus baskısı, suç oranlarının artışı, yoksulluk, işsizlik, kültür çatışmaları, yabancılaşıma gibi çeşitli toplumsal ve sosyoekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır (İslamoğlu, vd. 2014: 75). Kentlerde meydana gelen bu nüfus yoğunluğu hem kenti hem kıyı etkilemiştir.

1980 sonrasında tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş hızlanarak kırsal alanlardan kentsel alanlara göç artarak devam etmiştir. Bu dönemde kentten kente doğru evrilen göçlerin varlığı da söz konusu olabilmektedir (Kara ve Gökburun, 2018: 5547). 1980’li yıllara kadar kent nüfusunun toplam nüfus içerisindeki oranı kırdan azken, sonraki yıllarda bu oran kent lehine artmaya başlamıştır. 1985’de ilk defa kentsel alanlardan yaşayanların oranı kırsal alanlarda yaşayanların oranından yüksek hale gelmiştir. 1980 ile 1990 yılları arasındaki dönemde serbest piyasa ekonomine geçişle özelleştirmelerin ve küreselleşmenin etkileri hissedilmeye başlanmıştır. Ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler sonucunda bireysel yaşamın toplumsal yaşam karşındaki değerini ve sivil toplumun siyasal topluma karşı değerini artırmıştır (Bostan 2017: 8). Bu durum kırdan kente doğru göçü göçün gerçekleşmesine bir ivme katmıştır. Bunun yanında kentten kente olan göçler de artmaya başlamıştır.

Göç yönünün kente doğru olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenler; eğitim örgütlenmesinin kentlerde yoğunlaşması, kamu politikaları ve yatırımı destekleme politikalarının kırsal kent arasında ara engeller oluşturmaması, göç veren bölgedeki kentsel yapıların kırsal özellikler göstermesi, nüfusu az olan kentsel yerleşmelerde bulunan sermaye sahiplerinin paranın dolaşım hızının yetersizliği nedeniyle daha iyi imkanlara sahip alanlara yönelme istekleri gibi sıralanabilmektedir (Özdemir, 2012: 7-8). 1980’li yıllardan itibaren artan terör olayları Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde güvenlik sorunlarını beraberinde getirerek zorunlu göç dalgasını da meydana getirmiştir (Adıgüzel, 2016: 43). 1985 ile 1996 yılları

arasında terörün şiddetinin artmasıyla bölgede yaşayanların birçoğu yerleşim yerlerini zorunlu veya kendi istekleriyle terk etmeleri hızlanmıştır (Özdemir, 2012: 8). Bireylerin güvenlik kaygıları nedeniyle daha güvenli olarak gördükleri kentlere doğru bir göç dalgası yaşamıştır.

Türkiye 2000’li yıllara geldiğinde artık metropollerin çekiciliği azalmaya başlamış ve itici faktörlerin ön planda olduğu bir sürece girilmiştir. 2000’li yıllara kadar kırdan kente ve kentten kente doğru yönelim gösteren göç olgusu, nüfusun kentlerde yoğunlaşması, yerleşim alanlarının düzensiz yapıda olmasına, gecekondulaşmanın artmasına, sosyal, kültürel ve ekonomik birtakım sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların giderek daha da artması kentlerin ve metropollerin çekici özelliklerinin azalarak bunu yerine itici özellikleri ön plana çıkmıştır (Nedineç, 2022: 53). Göçten beklentilerin özellikle ekonomik olarak karşılanamaması başta olmak üzere kentlerdeki suç oranları ve işsizlik oranlarının artması, kültürel uyumsuzluklar ile aile bağlarının zayıflaması, dışlanma ve yabancılaşıma, madde bağımlılığındaki artış gibi çeşitli sorunlar göçmenleri kentsel alanlardan uzaklaşma eğilimine yöneltmiştir (İslamoğlu, vd., 2014: 79-80). Kırsal alanlardaki azalan nüfusa bağlı olarak kırsal alanlarda ekonomik bölüşümdeki pay artarak yeni fırsatların doğmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak kentsel alanların çekici faktörlerin yanında itici faktörler de hızla artmaya başlamıştır (Kepenek ve Uğuzman, 2018: 19).

2000’li yıllardan sonra Türkiye’de göçlerin tersine dönmesine neden olan etmelerin başında bu dönemde yaşanan iki büyük ekonomik kriz gelmektedir (Altunok, 2021: 68). 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz döneminin sonucu bir önceki yıla göre memleketlerine dönenlerin sayısı bariz bir şekilde artmıştır. Yine 2008 yılında küresel ekonomik kriz döneminde tersine göç edenlerin sayısı bir önceki yıla oranla yaklaşık iki kat artmıştır (Altunok, 2021: 69). Yaşanılan ekonomik krizler kent yaşayanlarını oldukça etkilemiş ve yeni eğilimlere yol açmıştır.

Tersine göç olgusu yurtiçinden yapılan iç göçler ile yurtdışından yapılan dış göçleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle tersine göç ifade edilirken iç ve dış göçlerin birlikte ele alınması daha bütüncül bir yaklaşım olacaktır. TÜİK’in sunmuş olduğu veriler incelendiğinde Uluslararası Göç İstatistikleri verileri 2016 yılından itibaren kamuoyunun bilgisine sunulmuştur. Yurtdışından gelen Türk vatandaşlarına 2016 yılından sonraki istatistiklerde yer verilmiştir.

Tablo 3.2. Yurtdışından Türkiye'ye Gelen ve Giden Türk Vatandaşlarının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıllar	Türkiye'ye Gelen Türk Vatandaşları			Türkiye'den Giden Türk Vatandaşları			
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Net Göç
2016	107.052	63.202	43.850	69.326	43.820	25.506	37.726
2017	101.772	59.360	42.412	113.326	66.400	46.926	-11.554
2018	110.567	64.899	45.668	136.740	78.874	57.866	-26.173
2019	98.554	57.861	40.693	84.863	51.861	33.002	13.691
2020	340.845	182.796	158.049	420.463	234.979	185.484	-79.618
2021	739.364	383.984	355.380	287.651	160.216	127.435	451.713

Kaynak: TÜİK Uluslararası Göç İstatistikleri 2016-2021 yıllarına ait verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3.2.'deki yurtdışından Türkiye'ye gelen Türk vatandaşlarının yıllara göre dağılımına bakıldığında gelen Türk vatandaşlarının ülkelere dönme oranı yıllar geçtikçe artmakta olduğu anlaşılmaktadır. 2019 yılında Türkiye'ye dönenlerin sayısında bir azalma yaşansa da 2020 yılından itibaren büyük bir artış meydana gelmiştir. Türkiye'den yurtdışına giden Türk vatandaşların durumuna bakıldığında 2016 yılından 2018 yılına kadar bir artış eğilimi söz konusuysa da 2019 yılında bir azalma yaşandığı görülmektedir. 2020 yılı sonrasında Türkiye'den giden Türk vatandaşlarında tekrar bir artış eğilimi söz konusudur. Net göç hızının yıllara göre seyri dalgalı bir şekilde ilerlemesine rağmen 2021 yılı sonunda Türkiye'ye gelen Türk vatandaşların sayısı, giden kişi sayısından 451.713 kişi fazla olarak tekrar arttığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar yurt dışından Türkiye'ye gelen Türk vatandaşlarının sayısında genel bir artış söz konusu olsa da bu gelenlerin tümünün kırsal alanlara döndüğünü söylemek imkansızdır. Çünkü TÜİK, kişilerin ikametgahlarına ilişkin net bir bilgi vermemektedir. Dolayısıyla yurtdışından gelen kişilerin kırsal alanlara doğru tersine göç ettiğinin tespiti olanaksızdır. Ancak yıllara göre yaşanan Türkiye'ye geri dönüşlerdeki artışa paralel olarak tersine göçün etkilendiği ve tersine göçte bir artış yaşanabileceği söylenebilir.

Tezcan'a göre kentten kıra doğru göçler; geçici ve sürekli olmak üzere iki şekilde görülebilmektedir. Tezcan, geçici göçleri belirli zaman aralığında süreklilik arz etmeyen şekilde yapılan göçler olarak tanımlamıştır. Bu tip göçlerde birey yaşadığı yere belirli süre zarfında geri dönmekte, tamamen yerleşme amacı bulunmamaktadır. Bunlara örnek olarak ise yaylaya, bağ evine, deniz kenarına, yazlığa veya tatil köylerine gidişleri bu çerçevede değerlendirmiştir. Sürekli göçleri ise kentsel

alanlardan kırsal alanlara daimî olarak yerleşmek amacıyla süreklilik teşkil eden göçler olarak ele almıştır. Kalıcı olarak yapılan bu göçler geçim zorluğu, kırsal alanlara yönelik gelişmeler neticesinde kentin kırsal alana doğru büyüyerek çekim merkezi haline gelmesi, emeklilik, yaşlılık gibi nedenler sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir (Tezcan, 1998: 38-40). Günümüzde çeşitli nedenlerden ötürü kentten kıra dönüş süreci devam etmektedir. Özellikle tersine göç hareketi hem tersine iç göç hem tersine dış göç açısından kentsel alanlardan kırsal alanlara dönüş, yaşanan çeşitli değişimleri beraberinde getirmektedir.

3.2.1. Türkiye’de Kentten Kıra Dönüşün Nedenleri

Kentlerden kıra dönüş süreci çeşitli nedenlerle meydana gelebilmektedir. Kır yaşamının hâkim olduğu köylerdeki ulaşım ve iletişimde meydana gelen gelişmelerle birlikte artan kamu yatırımları gibi birçok sosyo-ekonomik dönüşümler sonucunda buraların yeni çekim alanları haline gelmesine neden olmuştur. Literatürde kentlerden kıra dönüş süreci kentlerin iticiliği, kırsal alanların da çekiciliği üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Kır ve kentin değişen yapısı, içerisinde tersine göç hareketlerini de barındırmaktadır. Bu çerçevede kentlerden kıra dönüş süreci tersine göç olgusuyla ilişkili olarak nedenler çeşitli başlıklar altında toplanmıştır.

3.2.1.1. Ekonomik Nedenler

Ekonomik sorunlar nedeniyle kentsel alanlardan kırsal alanlara yönelimler gerek yurt içinden gerekse yurt dışından gerçekleştirilen göçler, bulundukları yerdeki olumsuz koşullar sonucu önceden yaşadıkları yerlere doğru tersine göçü gerçekleştirmektedir. Özellikle göç edilen bölgelerdeki ekonomik durgunluk sonucunda bireylerin işlerini kaybetmeleri sonrasında önceden yaşadıkları kırsal alanlara dönmelerine neden olmaktadır (Gümüş, vd., 2013: 235). Bunun yanında bazı kırsal bölgelerin sosyoekonomik açıdan gelişmesine bağlı olarak kırsal mekanlardaki yeni istihdam alanlarının artması, sürdürülebilir ve öngörülebilir bir tarımsal gelire sahip olabilme düşüncesi, sağlık, eğitim ve sosyal alanlardaki altyapı eksikliklerinin giderilmesi, ülke genelinde yaşanan ekonomik krizler gibi nedenlere bağlı olarak tersine göç gerçekleştirebilmektedir (Nedinç, 2022: 51). Yaşanan kriz dönemlerinde bireyler yaşamlarını ekonomik anlamda daha kolay ikame ettirmek amacıyla tersine göç eğilimine girebilmektedir.

Ekonomik açıdan büyük kentlerde yaşamak zorlaşmaktadır. Tezcan'a göre kentsel yerleşmelerdeki hayat pahalılığı, dar gelirli bireylerin kente yerleşmelerini engelleyebilmektedir. Buna paralel olarak ev ve kira fiyatlarının artması, su, elektrik, ulaştırma gibi giderlerinin giderek artması eşlerin birlikte çalışmalarıyla bile sürdürülebilir düzeye ulaşmamaktadır. Bu nedenle aileler köy olmasa bile kırsal özelliklere sahip kasaba, kaza gibi yerlerde yaşamayı tercih edebilmektedir (Tezcan, 1989: 40). Kentlerde yaşanan ekonomik sorunlara çözüm olarak bireylerin kırsal alanlara yönelimi artabilmektedir.

Ayrıca kırsal alanlara yönelik kamusal destek ve teşviklerle birlikte kıra yönelik ekonomik şartlar iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Kamusal olarak destekleyici ve özendirici iyileştirmeler kentlerden kıra doğru yönelimi artırma potansiyeline sahiptir. Türkiye'de geçmiş yıllara oranla tarımsal destekleme düzeyi ve çeşitleri artmıştır. Doğrudan gelir destekleri, mazot destekleri, fark ödemeleri destekleri, gübre destekleri, arge destekleri, kırsal kalkınma destekleri, hayvancılık destekleri gibi desteklemeler kırsal alanlarda yaşayan kesimi ekonomik olarak olumlu etkilemektedir (Güreşçi, 2010: 82). Kırsal alanlara yönelik yapılan desteklemeler ve buralardaki ekonomik iyileştirmeler kırdaki yaşamak isteyen kişileri buralara çekebilmektedir.

Altunok'a göre; kırdan kente doğru yapılan göçler neticesinde ortaya çıkan birtakım olumsuzlukları gidermek için 2000'li yıllardan itibaren ekonomik olarak geri kalmış bölgelerin kalkınmasında özel sektörün rolü artırılarak bu bölgelerdeki özel sektörün faaliyetlerini desteklenmesi, kırsal alanların kalkınmasında devlet desteklerinin sunulması gibi uygulamalarla iç göçleri engellemeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca göç neticesinde terk edilen bölgelerin tersine göçü cazip hale getirilerek özendirilmesi için bazı teşvik uygulamaların hayata geçirildiğini ifade etmiştir. Altunok, Türkiye' de uygulanmakta olan teşvikleri şöyle sıralamıştır; Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi, Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Programları, Uzman Eller Projesi ve İstanbul'dan Tersine Göç Projesi olarak belirtmiştir (Altunok, 2021: 76-77). Bunlara ek olarak devlet eliyle kırsal alanlara yönelik gerçekleştirilen alt yapı çalışmaları sonucunda Güneydoğu Anadolu Projesi gibi projeler de hayata geçirilerek kırsal alanların ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunulmuştur. Bu projeler ve programlar sonuç itibarıyla kırsal alanlara yapılan tersine göç hareketlerini etkilemiştir.

3.2.1.2. Sosyal Nedenler

Kentleşmenin hızlanmasıyla büyük kentlerde yoğunlaşan nüfusun topluluk duygusu yok olarak anonimleşme ve yabancılaşma ortaya çıkmıştır. Kentteki dayanışma ve yüz yüze ilişkiler zayıflayarak büyük kentlerde suç oranları artmıştır (Sürmeli, 2017: 280). Kentlerde yoğunlaşan nüfus içerisinde bazı sosyal sıkıntıları barındırmaktadır. Kültürel yozlaşma, kente adaptasyonun sağlanamaması, aile yapısındaki değişimler, kültür çatışmaları, bireyselleşme, kimlik ve aidiyet duygusunun değişmesi gibi sosyal nedenlerden dolayı kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru hareketlilik söz konusu olabilmektedir. Günümüzde kentte yaşayan bireylerin çevre bilincinin gelişmesi ile kentsel yaşama yönelik istek ve talepleri farklılaşmıştır.

Kentin içerisinde barındırdığı itici etmenlerin etkisiyle kent yaşamının zorlukları karşısında kır yaşamının doğallığına öykünen kentli bireylerin sayısı giderek artmaktadır. Kent yaşamından sıkılmış kentli bireyler alternatif yaşam biçimlerini aramaktadır. Yüksek eğitim düzeyinde vasıflı bireylerden oluşan bu kesim, anne veya babalarının köylerine geri dönebilmekte veya farklı alternatif yaşam biçimini tercih etmek amacıyla kırsal alanlara yönelmektedir (TRT Haber, 2019).

3.2.1.3. Kentin Yoğunluğundan Kaçış

Kentler içerisinde barındırdığı nüfusun yoğun bir şekilde artarak kalabalıklaşmasına bağlı olarak trafik yoğunluğunun oluşması, hava kirliliğinin artması gibi etmenler kentlerden kıra doğru oluşan tersine göçün nedenleri arasındadır. Kentlerde dikey mimari politikalarıyla birlikte meydana gelen devasa binaların giderek çoğalması bireylerin topraktan uzaklaşmasına neden olabilmektedir.

Ayrıca Türkiye, önemli deprem kuşakları üzerinde yer almaktadır. Buna bağlı olarak bireylerde oluşan deprem korkusu neticesinde yüksek katlı binaların yerine az katlı müstakil binalara yönelim gerçekleşmektedir (Yılmaz, 2021: 1439). Günümüz apartman ve sitelerde yaşayan kentli bireylerin bu yaşam tarzının ortaya çıkarmış olduğu olumsuzluklardan kurtulmak için müstakil konutlara yönelik talepleri artmıştır. Özellikle giderek artan ve rekor düzeye ulaşan enflasyona bağlı olarak yüksek kira artışları meydana gelmektedir. Bu durum büyük şehirler ve kıyı bölgelerinde daha fazla hissedilirken tersine göçe yol açmıştır (CNN Türk, 2022). Çarpık ve düzensiz kentleşmeye bağlı olarak gecekondulaşma, yeşil alanların yetersizliği, gürültü gibi birçok unsur etkin rol oynayarak bireyleri kentin yoğunluğundan kaçmaya itmektedir.

3.2.1.4. Aile Bağları

Göçmenler, bulundukları bölge ile göç ettikleri bölge arasında bağlarını tamamen koparmamaktadırlar. Tersine göç hareketine katılan göçmenler iki yönlü ağa sahiptir. Bu ağlar memleketlerine geri döndüklerinde ortadan kalkmamaktadır. İki yönlü bu ağlar çok farklı boyut kazanarak bilgi, sembol, mal hatta kültürel pratiklerin değişimi gibi pek çok işleve sahiptir (Bulut Keskin, 2021: 38). Önceden göç ettikleri yerlerde bireyler aile veya akrabalık bağları ile ilişkilerini sürdürmektedir. Göçmenler, göç edilen yer ile aile bağlarının bulunduğu kırsal alanlarda bulunan hısım ve akrabaları ile tatil, bayram, düğün, cenaze gibi nedenlerle kesin olarak geri dönmeden önce bir etkileşim içerisinde olabilmektedir. Bireylerin geri gelmelerinde aile bağları etkili olmakta ve bu ağların geri gelmeyi kolaylaştırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Bu durum bireylerin tekrar geri dönmelerine zemin hazırlamaktadır.

3.2.1.5. Memleket Özlemleri

Göç, bireylerin yakınlarını, sevdiklerini, çocukluk döneminin ve kişiliğinin oluştuğu köyünü, memleketini, kasabasını, evini, yuvasını, vefat etmiş aile bireylerinin mezarlığını terk etmesi anlamına gelmektedir (İpek, 2019: 1577). Göç sonrası bireyler, yaşanılan bölgeye adaptasyonun sağlanamaması, toplumsal dışlanma ve ötekileştirme, kültür problemleri gibi olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. Bireylerin bu olumsuzluklarla karşı karşıya gelmeleri gerek yurt içi göçlerde gerekse yurt dışı göçlerde olsun bireyleri olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Bu olumsuzluklara maruz kalan bireyler göç sonrasında terk ettiği memleketlerine özlem duyabilmektedir. Memleket özlemleri, göç eden bireylerin tekrar geriye dönme kararlarında etkili olabilmektedir. Bu nedenle daha öncesinde kentsel alanlara göç eden bireyler bu kez tersine bir göç hareketi içerisinde kentlerden kırsal yönelebilmektedirler.

3.2.1.6. Emeklilik

Kentten köye doğru yapılan en yaygın yerleşmelerden biri memur, işçi emeklilerinin hayatlarının geri kalan bölümünü köylerinde geçirme isteği ile köylere yapılan yerleşmelerdir (Tezcan, 1989: 40). Kentlerde yaşamlarını sürdüren ve buralarda çalışarak emekli olan kesim, emekli olduktan sonra zamanı kırsal alanlarda değerlendirme istekleri ve kentin çalışan bireylerde oluşturduğu yıpranma sonucunda kırsala doğru yönelim gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca emekli olan bireylerin, emeklilik

sonrası elde ettikleri gelirleri çalışma hayatında elde ettikleri gelirlerden göreceli olarak daha az olduğu için tarımsal olarak elde edilebilecek ek bir gelir emekli bireyleri kırsal alanlara yönlendirmektedir.

Nüfus yoğunluğu fazla olan kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru göç edenler sadece emekli olanlar veya kentlerde tutunamayıp kenti terk edenler değildir. Bunların yanında yaşları görece daha genç olan bir kesim de bulunmaktadır. Bunlar kentsel alanlara tutunamayıp geri dönenlerden oluşabileceği gibi kentsel alanlara tutundukları halde içinde bulundukları çalışma hayatından vazgeçerek kırsal alanlara yönelen bir kesimin varlığı söz konusudur. Kırsal alanlara yönelim gösteren kesim, içerisinde çeşitli farklılıkları barındırsa da bazı temel özelliklere sahiptirler. Bu özelliklerden en önemlisi, günümüzde genellikle görece emekli veya yaşlı olan kesim tarafından yürütülen tarımsal faaliyetleri yapma isteklerinden kaynaklı kırsal alanlara yönelmeleri durumudur (Ak Kuran ve Kuran, 2022: 66-67). Bu durum kentlerden kırsala doğru yönelimi artırabilmektedir.

3.2.1.7. Covid-19 Pandemisi

Dünya'yı ve ülkemizi etkisi altına alan Korona virüs adı verilen COVID-19 salgın hastalığı, Türkiye'de tersine göç sürecinde belirleyici bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Altunok, 2021: 73). 2019 yılı Aralık ayı ortalarında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve küresel ölçekte yayılan Covid-19 pandemisi, Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde aldığı kararla pandemi olarak ilan edilmiştir (Kahraman, 2021: 78). Bireylerin yaşamlarını her yönüyle etkileyen Covid-19 salgını büyük şehirlerin itici faktörleriyle birleştiğinde özellikle ekonomik açıdan belirli bir seviyede olan ve belirli bir yaş üstü bireylerin daha fazla risklerle karşılaşmamak için güvenli yer arayışları artmıştır (Albayrak, 2021: 64). Genellikle ekonomik ihtiyaçların karşılanması için kırsal alanlardan kentlere doğru görülen göç hareketleri bu dönemde sağlıklı çevresel ortamların önem kazanmasıyla birlikte mikro ölçekli de olsa tersine göçün hız kazanmasına sebep olmuştur (Kahraman, 2021: 77). Pandemi ortamında sosyal ve ekonomik kayıplar artmakta, sosyal sorunlar derinleşmekte ve ruhsal bozukluklar hissedilmektedir. Bu durum karşısında çalışanların iş yerlerine gitmeden çalışabilme olanaklarının ortaya çıkması daha az nüfusa sahip ve kontrolün daha mümkün olduğu bölgelere taşınma hali anlaşılır bir durumdur (Hürriyet, 2021).

Covid-19 pandemisiyle emekli olduktan sonra kırsal alanlara yerleşme, köy veya kasabalara dönme planları yapanların bu kararları erkenden uygulamaya yönlendirmiştir. Pandemi sürecinde nüfusun faaliyetlerine sınırlayıcı tedbirlerin alınıp sınırlandırılması doğal alanlara ve sağlıklı gıdaya yönelimin olmasını etkilemiştir (Albayrak, 2021: 65). Covid-19 pandemisi risk grubu açısından özellikle kronik hastaları ve yaşlı bireyleri etkilemesi sonrası bu bireylerin nüfus yoğunluğu fazla olan kentlerden nüfusu daha az olan kırsal alanlara doğru tersine göç eğilimi arttırmıştır.

3.2.1.8. Diğer Etmenler

Kentlere göç etmiş bireylerin farklı kültür, dil, din, ırk, etnik kökenlere sahip olabilmeleri açısından aşına olduğu alışkanlıkları ve yaşam pratiklerinin dışında bulundukları bölgeye özgü ilişki ağlarının varlığı ile karşılaşan bireylerin bulundukları yere uyum sağlayamamaları çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Kent yaşamının kaotik durumuna bağlı olarak bireylerde stres, depresyon, anksiyete gibi psikolojik sorunlar oluşabilmektedir. Bunun sonucunda kentli bireyler kırsal alanlara geri dönme yönünde bir eğilim gösterebilmektedir.

Kırsal alanlar temiz, doğal ve gürültüsüz bir ortama sahiptir. Bu ortama ihtiyaç duyan bireyler özellikle çeşitli sağlık sorunlarının çözümü için kentlerden kıra dönebilmektedir. Kırın geniş yeşil alanlara sahip olması, havasının ve suyunun doğal olması astım, bronşit gibi hastalıklara sahip kişilerin bu alanları tercih etmesine etki edebilmektedir. Yine günümüzde yaygınlaşan organik tarım anlayışı kırsal bölgelere göçe neden olabilmektedir. Ayrıca bireylerin, kırdan aileden kalan mal varlıklarını değerlendirme ve kırdan konut sahibi olma istekleri kır yönlü göçün bir başka nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

4. SAMSUN'DA KENTTEN KIRA DÖNÜŞ SÜRECİ

Samsun kenti özelinde kentlerden kıra doğru gerçekleşen göç hareketlerine bakmadan önce kentin tarihi ve yapısına görmek konunun tüm boyutlarını anlamamız açısından yarar sağlayacaktır.

4.1. Samsun Kentinin Tarihi

Samsun yöresinde ilk yerleşmeler Geç Kalkolitik döneme kadar uzanmaktadır. Konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında Atasoy, bu bölgedeki yerleşmelerin tarihini M.Ö. 4.000'lere dayandırmaktadır. Uzuneminoğlu ise Samsun kentinin sınırları içerisinde en eski yerleşim yerinin Dündartepe Höyüğü olduğunu belirterek buranın M.Ö. 3.500'lerde Gaşkalar tarafından kurulduğu söylenmektedir (Uzun, 2013: 392).

Samsun isminin Yunanca “Amisos” kelimesinden geldiği ve Anadolu topraklarına gelen Yunanlı denizciler tarafından bu ismin verildiği öne sürülmüşse de kökeninin Anadolu olması olasıdır. Bugünkü Samsun ismi 12. ve 13. yüzyılda bölgenin Türk hakimiyeti altına girmesi ve batılı kaynaklarda Sampson olarak ifade edilmesiyle kentin önceki ismi olan Amisos'tan ileri geldiği kabul edilmektedir. Samsun bölgesinde insanların yaşadığına dair ilk bulgular kentin 13 km doğusunda bulunan Tekkeköy'de rastlanılmıştır (Bayraktar, 2005: 10). Samsun kenti mekânsal olarak yatay yönlü büyüme ve yayılma gerçekleştirmesine rağmen tarih boyunca hiç yer değiştirmemiştir. Bu durum kentin coğrafi konumu ve bulunduğu yerle ilişkilidir. Amisos adı verilen kent şu an Samsun'un Karasamsun Mahallesi'nde bulunan Toraman Tepe'de kurulmuştur (Yılmaz, 2015: 42).

Samsun bölgesine yerleşen ilk topluluk Anadolu dışından gelen ve Mert Irmağı girişine yerleşim küçük bir kent kuran Gaşkalar olduğu düşünülmektedir. Gaşkalar'dan sonra sırasıyla Hitit, Frigliler, Kimmerler ve Lidyalıların egemenliğine giren Amisos kenti bu el değiştirme sürecinde çoğu kez tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Grek uygarlığının kayıtlarında bugünkü Samsun bölgesinde Kappadokialı, Paphlagonlar ve Mossynoikoslar adı verilen toplulukların yaşadığı bilinmektedir. Daha sonra kent, Pers, Makedonya İmparatorluğu, Pontus, Roma ve Cenevizliler hakimiyetine girmiştir. 1185 yılında ise Selçuklu Türkleri kenti ele geçirmiştir. 1243 Köseadağ Savaşı sonrasında Samsun kenti İlhanlılar, Pervaneoğulları ve Candaroğulları tarafından ele geçirilmiştir. Selçuklu devletinin zayıflamasıyla birlikte Canik olarak ifade edilen bu bölgeye Osmanlı devletinin hâkim olmasına kadar farklı beylikler

hüküm sürmüşlerdir. 19. yüzyıl ortalarına kadar Samsun kenti önemini yitirmiş bir iskele olarak Sinop kentinin gölgesinde kalmıştır (Bayraktar, 2005: 13-18). 19. yüzyıldan itibaren kent yeniden gelişim kaydetmiştir. Bu yıllarda Avrupalı ticaret gemilerinin Karadeniz limanlarında ticari faaliyetlere başlaması Bafra ve Samsun'da tütün tarımının gelişmesini ve tütün fabrikalarının kurulması kenti geliştirmiştir. Ayrıca Kafkasya'dan gelen göçmenler Trabzon limanının yanı sıra Samsun limanını da kullanmaya başlamaları ve göçmenlerin bir bölümünün Samsun ve çevresine yerleşmeleri kenti canlandırmıştır (Yılmaz ve Gül, 2018: 51).

19. yüzyılın sonlarında Samsun ile Sivas arasında ve Samsun'un Bafra, Çarşamba, Terme ve Kavak ilçeleri arasında, Ünye, Kavak ve Erbaa arasında karayolları halkın hizmetine açılmıştır. Samsun hem Doğu Karadeniz'e hem de Doğu ve Orta Anadolu bölgelerine karayolu hattıyla başlanmıştır (İpek, 2021: 86). Karadeniz'de bir liman kenti olan Samsun'un önemi artarak limanı değerli hale gelmiştir.

20. yüzyıl başlarında meydana gelen Birinci Dünya Savaşı'yla kent sıkıntılı bir sürece girmiştir. 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkması, Birinci Dünya Savaşı sonrası parçalanmış Osmanlı Devleti yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında milli mücadelenin başlangıcı kabul edilmektedir. 1924 yılında, yani cumhuriyetin ilanından hemen bir yıl sonra kent mutasarrıflıktan vilayete yükselmiştir. Akabinde Lozan Barış Antlaşması sonucunda Batı Trakya'daki Türklerle, Anadolu'da bulunan Rumların mübadelesi gerçekleşmiş. Bunun sonucunda kente ve ilçelerine çok sayıda mübadil Türk göçmenleri yerleştirilmiştir. 1927'de mübadele öncesinde kent nüfusu 13.000'lerdeyken sonrasında bu sayı 30.000'in üzerine çıkmıştır. 1950 yılına gelindiğinde ise kent nüfusu 40.000'i aşmıştır (Bayraktar, 2005:22). 1950'li yıllara kadar Samsun kenti, Karadeniz Bölgesi'nde dışarıdan göç alan tek kent olma özelliğine sahiptir. Bu yıllardan itibaren sanayileşme ve tarımda meydana gelen teknolojik gelişmelerle makineleşmenin artması tarım sektöründe işgücü fazlalığını oluşturmuştur (ozhanozturk.com). 1950'lilerden sonra Türkiye ölçeğinde artan kentleşme hareketleriyle kent nüfusu hızla artmıştır. Buna paralel olarak Samsun kenti, coğrafi konumu ve gelişmişlik düzeyi açısından Orta ve Doğu Karadeniz kentlerinden yönelen göçlerin bir merkezi haline gelmiştir (Yılmaz ve Gül, 2018: 51). Yaşanılan göç hareketlerine paralel olarak kentin çevresi ve alt yapısında çeşitli gelişmeler yaşanmıştır.

1955 yılına gelindiğinde Samsun karayolu ulaşımında önemli yol kat etmiştir. Özellikle Samsun-Ankara karayolu çalışmaları tamamlanmıştır. (Akengin, 2013: 455). Samsun 1957 yılında hava alanına kavuşmuştur. 1960 yılında inşası tamamlanan limanı da hizmete sunulmuştur (Kuran, 1992: 123). 1970'lere gelindiğinde Azot ve Bakır fabrikalarının açılması, tütün üretimine paralel olarak yaprak tütün işleme ve tütün sanayisinin oluşturulması kente önemli değer katarak beraberinde çeşitli gelişmelere neden olmuştur (Yılmaz, 2015: 59). Fabrikaların açılmasıyla birlikte Samsun'a yapılan iç göçler artmıştır. Karadeniz Bölgesi başta olmak üzere çeşitli kentlerden buralarda çalışmak amacıyla gelenlerin varlığı sonucunda Samsun'un kent merkezi nüfusunda önemli bir artış meydana gelmiştir (Tellioğlu, 2014: 1114). 1970'lerden itibaren hızla büyüyen kent, çevresindeki belediyelerin bünyesine katılmasıyla 50 km uzunluğunda tek bir merkezi olan çizgisel bir kent konumuna gelmiştir (Yılmaz, 2015: 74). 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de yaşanan büyük iç göç dalgalarına paralel olarak kentin nüfusu giderek artmıştır. Samsun kenti 1993 yılında 504 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile büyükşehir statüsüne kavuşmuştur (samsun.bel.tr).

4.2. Samsun Kentinin Yapısı

Samsun, Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Kentin kuzeyinde Karadeniz bulunurken, güneyinde Amasya ve Tokat, doğusunda Ordu ve batısında Sinop ve Çorum illeri yer almaktadır (Yılmaz ve Zeybek, 2016: 1). Samsun ilinin yüzölçümü 9.725 km²'dir (harita.gov.tr). Samsun'un coğrafi konumu ise 40° 50' - 41° 51' kuzey enlemleri, 37° 08' - 34° 25' doğu boylamları arasında bulunmaktadır (Dübüş Koç, 2012: 52). Samsun iline bağlı Vezirköprü, Havza, Lâdik, Kavak, Asarcık, Ayvacık, Salıpazarı, Çarşamba, Terme, İlkadım, Canik, Atakum, Tekkeköy, 19 Mayıs, Bafra, Yakakent ve Alaçam olmak üzere toplam 17 ilçe bulunmaktadır. Samsun ilinde 17 ilçe belediyesiyle birlikte Samsun Büyükşehir Belediyesi dahil toplam 18 tane belediye kuruluşu yer almaktadır (samsun.gov.tr).

Şekil 4.1. Samsun İlinin Yeri, cografyaharita.com, 2023.

Samsun genel olarak ılıman bir iklime sahiptir. Sahil şeridinde ve iç kesimlerde farklı iklim özellikleri gösterebilmektedir. Sahil şeridinde Karadeniz iklimi görülmektedir. Yazları sıcak, kışları yağışlı ve ılık geçmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık yaklaşık 15° derece olup, yılda ortalama 676,5 mm yağış miktarına sahiptir. Türkiye ortalamasından fazla bir miktara sahiptir. Doğal bitki örtüsü bakımından Samsun ili zengindir. Özellikle gürgen, ıhlamur, kayın, meşe, dışbudak, iğne yapraklı ağaçlar ve kıyılarda akarsu etrafında söğüt ve kavak ağaçlarına rastlanmaktadır (Dübüş Koç, 2012: 52). Kent akarsular bakımından oldukça zengindir. Türkiye'nin büyük akarsularından olan Kızılırmak ve Yeşilirmak nehirlerine sahiptir. Ayrıca Samsun ili sınırları içerisinde Bafra, Çarşamba ve Lâdik ilçelerinde bulunan Lâdik, Liman ve Simenit Gölü bulunmaktadır (Samsun İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı, 2018: 16). Samsun'da Hasan Uğurlu, Suat Uğurlu, Altınkaya, Derbent, Çakmak, Demirözü, Vezirköprü ve Ondokuz Mayıs Barajları olmak üzere toplam sekiz tane baraj yer almaktadır (samsunhaberaajansi.com).

4.2.1. Nüfus Yapısı

Samsun nüfusunun yerleşmeleri açısından bakıldığında kent üzerinde dengesiz ve düzensiz dağılımının olduğu görülmektedir. Kentteki nüfus özellikle kıyı kesimindeki denize bakan hafif yamaçlara doğru olan alan ile delta düzlükleri arasında toplanmıştır (Yılmaz, 2013: 332). 2023 yılında yayımlanan ADNKS verilerine göre göre 2022 yılı için Samsun'un nüfusu 1.368.488 kişidir.

Tablo 4.1. Samsun Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi ve Nüfus Artış Hızı Oranı

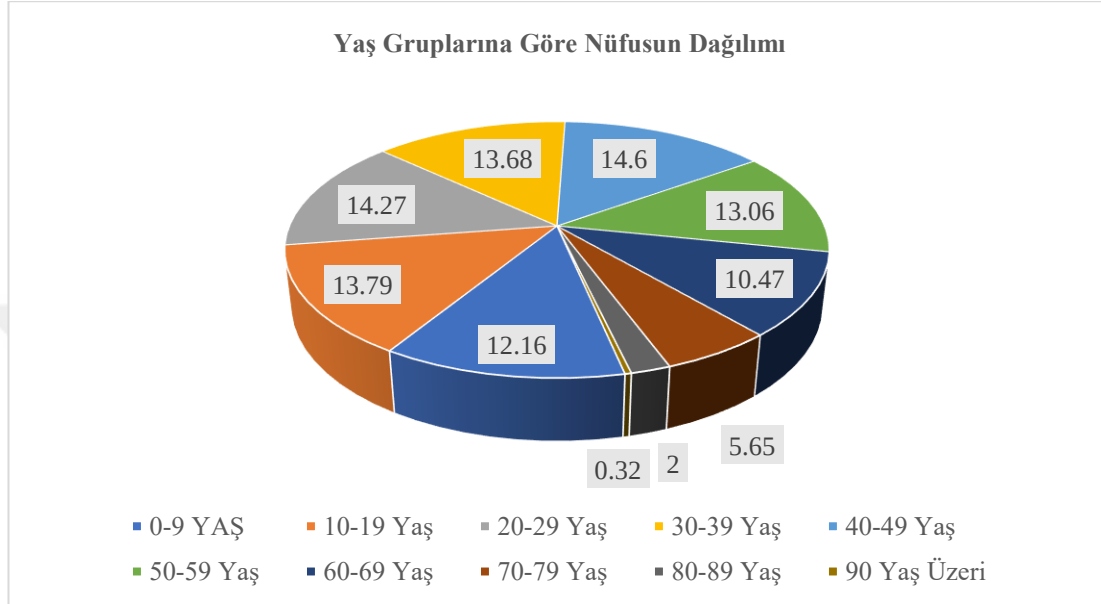
Yıllar	Samsun Nüfusu	Nüfus Artış Hızı (%)
1927	260.868	
1935	337.817	32,31
1940	363.384	14,59
1945	407.541	22,94
1950	475.660	30,91
1955	549.156	28,74
1960	654.602	35,13
1965	755.946	28,79
1970	821.183	16,56
1975	906.381	19,74
1980	1.008.113	21,28
1985	1.108.710	19,02
1990	1.158.400	8,77
2000	1.209.137	4,29
2007	1.228.959	2,32
2008	1.233.677	4,1
2009	1.250.076	13,2
2010	1.252.693	2,1
2011	1.251.729	-0,77
2012	1.251.722	0,0
2013	1.261.810	8,0
2014	1.269.989	6,5
2015	1.279.884	7,8
2016	1.295.927	12,5
2017	1.312.990	13,1
2018	1.335.716	17,2
2019	1.348.542	9,6
2020	1.356.079	5,6
2021	1.371.274	11,1
2022	1.368.488	-2,0

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.1.'e bakıldığında 1927 yılında ilk nüfus sayımından günümüze kadar Samsun nüfusu yaklaşık 5 kat arttığı görülmektedir. Samsun kentinin nüfusu iç göç hareketlerinin yoğunlaştığı dönemlerden biri olan 1950'li yıllardan itibaren hızla artmıştır. 1980 yılına gelindiğinde ise nüfusu bir milyon kişiyi aşmıştır. 1950 ile 1980 yılları arasında Samsun nüfusu giderek artsa da 1980'li yıllardan itibaren nüfus artış hızı giderek azalmıştır.

1980 yılı ve sonrasında kentli nüfusun artışında aniden bir yükselme meydana gelirken kırsal nüfusun azalma eğilimine girmesi dikkat çekicidir. Nüfus artışındaki bu ani yükseliş Türkiye genelinde kentli nüfusun artış eğilimine paralel olarak bir seyir izlediğini söylemek mümkündür (Uzuneminoğlu, 2014: 283). 2011 yılına ait verilere

göre nüfus artış hızı eksiye inerek ilk defa Samsun nüfusunun azaldığı görülmektedir. Daha sonraki yıllarda Samsun'un nüfus artış hızında olumlu yönde yaşanan değişimler sonucu nüfusunun tekrar artmıştır. 2022 yılına gelindiğinde ise 2011 yılından bu yana on bir yıllık süreden sonra Samsun nüfusunun tekrar azaldığı görülmektedir.

Şekil 4.2. 2022 Yılına Ait Yaş Gruplarına Göre Samsun Kentinin Nüfus Dilimleri, TÜİK 2022.

Şekil 4.2.'de görüldüğü üzere 2023 TÜİK verilerine göre Samsun'da yaşayan nüfusun yaş dağılımında 0-19 yaş grubunda bulunan çocuk ve gençlerin genel nüfusa oranı %25,95 olarak görülmektedir. 19-29 yaş arasında genç yetişkin bireylerin oranı ise %14,27'dir. 30-49 yaş aralığında orta yetişkinlerin oranı %28,28 olarak görülürken, 50-59 yaş aralığındaki grubun genel nüfusa oranı %13,06'dır. 60 yaş ve üstü ileri yetişkin bireylerin oranı ise %18,44'tür. Tablodan anlaşılabacağı üzere Samsun, genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. Karadeniz Bölgesi'nde en fazla nüfusa sahip bir kent konumunda olan Samsun, içerisinde büyük potansiyele sahiptir. 2022 yılına verilere göre Samsun'da yaşayan nüfus 1.368.488 kişi olup nüfus yoğunluğu ise 151/km²'dir. Yani kilometrekareye 151 kişi düşmektedir (TÜİK, 2023).

Tablo 4.2. Samsun Kent ve Köy Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi ve Oranı

Yıllar	Samsun Kent Nüfusu Oranı %	Samsun Köy Nüfusu Oranı %
1927	21,3	78,7
1940	20,2	79,8
1950	20,0	80,0

Tablo 4.2. (devam)

1960	24,9	75,1
1970	28,7	71,3
1980	34,2	65,8
1990	45,3	54,7
2000	52,5	47,5
2010	65,2	34,8
2011	66,1	33,9
2012	100	0
2013	100	0
2014	100	0
2015	100	0
2016	100	0
2017	100	0
2018	100	0
2019	100	0
2020	100	0
2021	100	0
2022	100	0

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.2. üzerinden Samsun kentinin gelişimine baktığımızda 1927’de kent merkezinde yaşayanların oranı %21,3’ken 1950’li yıllara kadar yaklaşık olarak aynı seviyede kaldığı görülmektedir. 1950’li yıllardan sonra bu oran kent lehine değişmiştir. 1990 ile 2000 yılları arası döneme gelindiğinde bu oran dengeye gelse de sonrasında Samsun kent merkezinde yaşayanların oranı köy nüfusuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 2011 yılında kent nüfusu %66,1 olurken, köy nüfusu ise %33,9 oranına gerilemiştir. 2012 yılında yapılan idari değişiklik sonucu 6360 Büyükşehir Kanunu kapsamında büyükşehirlerdeki belde ve köylerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Bu durum TÜİK veri istatistiklerine yansyarak Büyükşehir sınırları içerisinde yer alan Samsun kenti de kendi sınırları içerisindeki tüm nüfusu, kent nüfusu olarak kabul edilmiştir. Bu nedenden dolayı kır-kent oranlarına 2012 yılı sonrasında istatistiksel veri olarak ulaşılmasını mümkün kılmamaktadır.

4.2.2. Ekonomik Yapısı

Samsun kentinin ekonomik yapısında özellikle tarım sektörü öne çıkmaktadır. Başta hayvancılık, sanayi ve turizm sektörleri ileri gelmektedir. Kentin ekonomik yapısında çok büyük bir paya sahip tarımsal ürünler; tütün, buğday, fındık, ayçiçeği, şeker pancarı, çeltik ve sebzelerdir. Kentin tarımsal yapısının merkezinde bulunan Çarşamba ve Bafra ovalarında toplamda 122.410 hektarlık bir tarımsal araziye mevcuttur. Bu alanlarda domates, kavun, karpuz, biber gibi çeşitli sebzeler yetiştirilip

ülkenin her köşesine pazarlanmaktadır. İstihdam gücünü oluşturan çalışanların %67'si tarımsal alanlarda çalışmaktadır (Stratejik Plan, 2021: 10). Hizmet sektöründe ise perakende ticaret, ulaştırma ve kamu hizmetleri ön plandadır. Uzmanlaşma düzeyinin yüksek olduğu iş hizmetleri, sigorta ve bankacılık hizmetleriyle uluslararası ticaret büyük ölçüde az gelişmiş niteliktedir (Dübüş Koç, 2012: 57). Samsun'da yürütülen hayvancılık faaliyetleri ailelerin geçimini sağlamasının yanında yatırım yapılmaya yönelik bir sektördür (Samsun İli Sanayi ve Ticaret Eylem Planı 2018- 2023, 15). Samsun'da hayvancılık faaliyetleri kapsamında toplam büyükbaş hayvan sayısında yıllara göre bir artış görülmesine rağmen, küçükbaş hayvan sayısında azalma yaşanmaktadır (Samsun İli Tarım ve Kırsal Kalkınma Eylem Planı, 2018: 9). Yine Samsun ekonomisinde turizm sektörü payının az olmasına rağmen il ve ilçelerde çok sayıda tarihi ve turistik mekanların varlığı söz konusudur (Samsun İli Sanayi ve Ticaret Eylem Planı 2018- 2023, 15).

Samsun kentinde imalat sanayinin meydana getirdiği katma değer %55,6'sı kamu sektörü, %44,4'ü özel sektöre aittir (Stratejik Plan, 2021: 10). Samsun'da imalat sanayisinde üretilen başlıca ürünler; kütük ve inşaat demiri, sigara, gübre, bakır, çimento, vana-pompa, yedek parça, tıbbi ve cerrahi aletler, boru, mobilya, hazır giyim, şekerleme, trikotaj, taş-toprak sanayi, makine, temizlik maddeleri, lastik-plastik eşya imalatıdır (Stratejik Plan, 2021: 10).

Samsun kentinde sanayi faaliyetlerine bakıldığında ise ilk olarak 1981 yılında kurulan Merkez Organize Sanayi Bölgesi karşımıza çıkmaktadır. 1998 yılına gelindiğinde Bafra Karma ve Medikal İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. 2000 yılında Kavak'ta Organize Sanayi Bölgesi, 2007'de Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, 2015'te Bafra TDİ Organize Sanayi Bölgesi, 2016'da Çarşamba Organize Sanayi Bölgesi son olarak 2021 yılında Samsun Yeni Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. Bugün Samsun'da sekiz tane Organize Sanayi Bölgesi vardır (Samsun İktisadi Rapor, 2022: 16). Kentte sanayi önemli bir yere sahip olsa da içinde bulunduğu potansiyelini tam olarak yansıtmamaktadır. Günümüzde Samsun sanayisi istenilen gelişim seviyesine ulaşamamış olduğu görülmektedir.

Samsun, tıbbi ve cerrahi el aletleri üretiminde Türkiye'nin merkezi konumunda bulunmaktadır. Ayrıca lojistik sektörü için Samsun'da 2010 yılında TR83 bölgesi için yapılan çalışmalar bağlamında Lojistik Master Planı çerçevesinde Samsun Lojistik Köyü projesi başlatılmıştır. Samsun Lojistik Köyü projesi inşası 2016 yılında

başlanmış, 2017 yılında tamamlanmıştır (Samsun İli Sanayi ve Ticaret Eylem Planı 2018- 2023, 16).

Samsun'da bulunan bakır ve azot fabrikaları, yem sanayi, Tekel sigara fabrikası, yaprak tütün işleme atölyeleri ekonomik açıdan kentin istihdam oranını arttırmıştır (Yılmaz, 2013: 333). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları 2017 Raporu'na göre sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından Samsun 31. sırada yer almaktadır (SEGE, 2017: 46). Günümüzde Samsun, Karadeniz Bölgesi'nin en gelişmiş bir metropol kenti olup Türkiye'nin en önemli kentlerin biridir.

Samsun'un kara, hava, deniz ve demir yolu ulaşımına sahip olması ekonomik açıdan kente çeşitli avantajlar sağlamaktadır. Fakat kentin bulunduğu bölgede ve ülkemizin gelişmişlik düzeyi sıralamasında üst sıralara çıkması için kente yapılacak yatırımların artması ve ekonomik olarak daha uygun şartların yaratılmasıyla mümkün olabilecektir.

4.2.3. Sosyo-Kültürel Yapısı

Samsun kenti içerisinde birçok farklılığa sahip bireylerin yaşadığı sosyal ve kültürel çeşitliliğe sahip bir kenttir. Samsun'un kozmopolit bir yapıya sahip olmasından dolayı sosyo-kültürel zenginliğe sahiptir. Kentin bulunduğu coğrafi konumundan dolayı tarihsel süreç boyunca çeşitli kültür ve medeniyetleri bünyesinde barındırmıştır.

Samsun kenti bireylerin kalabalık şeklinde bir araya geldiği yeşil alanlar, mesire alanları ve deniz kenarları önemli sosyal ortamları arasında yer almaktadır. Yaz aylarında çeşitli festivaller ve etkinlikler düzenlenerek sosyal yapısı içerisinde bulunan farklı etnik, dini kimlik taşıyan bireylerin birbirlerini tanımasını ve anlamasını sağlamada olumlu bir etki yaratmaktadır (karadeniz.gov.tr). Samsun bulunduğu yer ve çevresiyle sayısal ve çeşitlilik açısından zengin, tarihi, doğal ve kültürel çekicilikleri bünyesinde barındırmaktadır. Turistlik çekiciliği açısından kent turizmin gelişiminde büyük bir potansiyele sahiptir (Siyambaş, 2019: 19).

Gastronomi açısından Samsun kentinin sahip olduğu kendine özgü özel ürünlere baktığımızda ise Bafra Kaymaklı Lokum, Bafra Nokulu, Çarşamba Pidesi, Bafra Pidesi, Terme Pidesi, Samsun Kaz Tiridi, Samsun Simidi, Yakakent Mantısı, Çarşamba Kıvratması gibi ürünler ön plana çıkmaktadır (samsun.ktb.gov.tr).

Samsun kenti bünyesinde iki üniversite yer almaktadır. 1975 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi kurulmuştur. Bugün üniversiteye bağlı 19 Fakülte, 2 Yüksekokul ve 12 Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır (omu.edu.tr). 2018 yılında ise Samsun Üniversitesi kurulmuştur. Üniversiteye bağlı 7 Fakülte ve 2 Meslek Yüksekokulu yer almaktadır (samsun.edu.tr).

4.3. İç ve Dış Göç Hareketleri Bağlamında Samsun'da Kentten Kır'a Dönüş Süreci

İç göçler genel olarak kırdan kır'a, kırdan kente, kentten kente ve kentten kır'a olmak üzere kategorize edilebilmektedir. Bu tip göçlere Samsun kentinde rastlamak mümkündür.

Tablo 4.3. Samsun'un Toplam Nüfusu, Aldığı Göç, Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızına Ait Özellikleri

Yıllar	Toplam Nüfus	Alınan Göç	Verilen Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
1975-1980	875.974	34.872	46.016	-11.144	-12,6
1980-1985	985.215	38.687	52.396	-13.709	-13,8
1985-1990	1.058.963	53.547	84.769	-31.222	-29,1
1995-2000	1.108.182	59.628	111.272	-51.644	-45,5
2007-2008	1.233.677	35.404	40.633	-5.229	-4,2
2008-2009	1.250.076	38.874	39.581	-707	-0,6
2009-2010	1.252.693	35.418	44.825	-9.407	-7,5
2010-2011	1.251.729	35.103	43.408	-8.305	-6,6
2011-2012	1.251.722	32.249	41.561	-9.312	-7,4
2012-2013	1.261.810	38.644	42.504	-3.860	-3,1
2013-2014	1.269.989	41.057	44.519	-3.462	-2,7
2014-2015	1.279.884	41.718	44.627	-2.909	-2,3
2015-2016	1.295.927	41.687	41.187	500	0,4
2016-2017	1.312.990	43.709	42.422	1.287	1
2017-2018	1.335.716	53.228	48.543	4.685	3,5
2018-2019	1.348.542	45.973	45.020	953	0,7
2019-2020	1.356.079	43.054	35.442	7.612	5,6
2020-2021	1.371.274	47.471	45.791	1.680	1,2

Kaynak: 1980-2022 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları ve 2008-2022 yılları içerisindeki ADNKS Göç İstatistikleri'nden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.3.'e bakıldığında 1975 yılından günümüze kadar olan süreçte Samsun kentinin verdiği göç miktarı dönemler itibariyle dalgalı bir seyir izlese de 2015-2016 dönemi ve sonrasında aldığı göçün fazla olmaya başladığı görülmektedir. Samsun

kentinde net göç hızı 1995-2000 döneminde çok fazladır. Net göç hızının en az olduğu dönem ise 2008-2009 dönemidir. Son yıllarda Samsun kenti artık aldığından fazla göç veren bir kent özelliğinden sıyrılıp pozitif olarak göç alan bir kent konumuna gelmiştir. TÜİK'in en son 25 Şubat 2022 tarihinde yayımladığı iç göç istatistikleri kapsamında Samsun 2020-2021 döneminde 47.471 göç alırken, 45.791 göç vermiştir.

Kentten kıra yönelik iç göç hareketi, kentlerde çalışmış veya emekli olan kentli bireylerin köylerine dönmeleri ile kentte çalışan veyahut öncesinde kent merkezinde oturan bireylerin kentin çevresinde yer alan kırsal alanlara ev yaparak kıra doğru yayılma göstermektedir (Yılmaz, 2013: 352). İç göçler çerçevesinde göç hareketlerinin yönü genellikle daha gelişmiş kentsel alanlara doğru gerçekleşmektedir. Bunun sonucunda kentlerde yoğunlaşan bir nüfus ortaya çıkmaktadır. Ülke genelinde kırsal ve kentsel alanlar arasında nüfusun dengeli dağılması için bu mekânlar arasında ekonomik, sosyal ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesi gerekmektedir (Kirizoğlu, 2017: 176). Samsun kentine 2000 yılında toplam 96.084 kişi göç etmiştir. 2000 yılı için Türkiye genelinde iç göçe dahil olan kişi sayısı 6.692.263 olarak belirlenmiştir. Samsun kentinin Türkiye ölçeğinde iç göçlerdeki oranı %1,4'tür (Zeybek, vd., 2017: 848).

Tablo 4.4. Yurtdışından Samsun'a Gelen ve Samsun'dan Yurtdışına Giden Türk Vatandaşlarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Yurtdışından Samsun'a Gelen Türk Vatandaşları	Samsun'dan Yurtdışına Giden Türk Vatandaşları	Net Göç
2016	1.998	730	1.268
2017	1.919	1.222	697
2018	1.940	1.406	534
2019	1.593	894	699
2020	1.752	646	1.106
2021	2.411	1.009	1.402

Kaynak: TÜİK Uluslararası Göç İstatistikleri 2016-2021 yıllarına ait verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.4.'te yurtdışından Samsun'a gelen ve Samsun'dan yurtdışına giden Türk vatandaşların istatistiksel verileri yer almaktadır. Yer alan veriler TÜİK'in Uluslararası Göç İstatistikleri'nde 2016 yılı itibariyle yer alan illere ve vatandaşlığa göre gelen ve giden göçün incelenmesi sonucu veriler elde edilmiştir. Buna göre Samsun'a gelen vatandaşların sayısı yıllara göre değişiklik göstermesine rağmen genel itibariyle bir artış mevcuttur. Samsun'dan yurt dışına gidenlerin sayısına bakıldığında

2018 yılına kadar bir artış yaşamış olup bu tarihten 2020 tarihine kadar bir azalma söz konusudur. 2021 tarihinde ise hem Samsun'a gelişler hem Samsun'dan gidişler artmıştır. Bu durumun çeşitli nedenleri olmasına rağmen en önemli nedeni kişilerin yaşamlarını sınırlandıran Covid-19 pandemisidir. Bu sebeple yurtdışına gelip gitmenin kısıtlamaların azaldığı ve sosyal hayatın normalleşme süreci sonrasında bu artışa etki edebileceği düşünülebilir. Tablo 3.1. ile karşılaştırıldığında Samsun'da yönelik yurtdışındaki Türk vatandaşlarının net göç hızı Türkiye'nin genel dış göç hızından daha istikrarlı bir şekilde her yıl devamlı pozitif yönlü bir gelişme gösterdiği göze çarpmaktadır. Yani devamlı olarak yurtdışından gelen Türk vatandaşlarının göç etmesi, Samsun nüfusun artmasına katkı sunmaktadır. TÜİK'in açıkladığı verilerde daha detaylı olarak Samsun'un hangi bölgelerine gerçekleştiği belirtilmemesi sonucu bu göçlerin kırsal alanlarda bulunan yerleşmeleri mi yoksa kent merkezlerine mi yapıldığı hususunda bir çıkarımda bulunmayı güçleştirmektedir.

Göçler açısından Samsun kentine değerlendirildiğinde özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere çeşitli kentlere göç vermiştir. Bunun yanı sıra özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nden göç almaktadır (Dübüş Koç, 2012: 55). Kentin sosyo-ekonomik olarak gelişmesine bağlı olarak buraya yönelik olarak yapılan göçler artmaktadır.

Tablo 4.5. Göç Etme Nedenine Göre Samsun İlinin 2018-2021 Yılları Arasında Aldığı Göçler

Göç Etme Nedenleri	2018	2019	2020	2021
Tayin veya iş değişikliği	4.798	4.339	4.290	4.512
İşe başlamak veya iş bulmak	2.870	2.222	2.738	2.577
Eğitim	8.708	9.435	6.298	13.201
Medeni durum değişikliği veya ailevi nedenler	2.259	2.041	1.919	2.178
Daha iyi konut ve yaşam koşulları	7.993	8.904	8.766	7.410
Hane veya aile fertlerinden birine bağımlı göç	10.378	8.089	8.680	7.917
Aile yanına veya memlekete geri dönme	3.977	3.434	2.346	2 748
Sağlık veya bakım	477	365	338	316
Ev alınması	1.380	1.398	1.810	1.536
Emeklilik	586	425	320	326
Diğer nedenler	5.566	1.653	923	548
Bilinmeyen nedenler	4.236	3.668	4.626	4.202
Toplam	53.228	45.973	43.054	47.471

Kaynak: TÜİK İç Göç İstatistikleri, 2021.

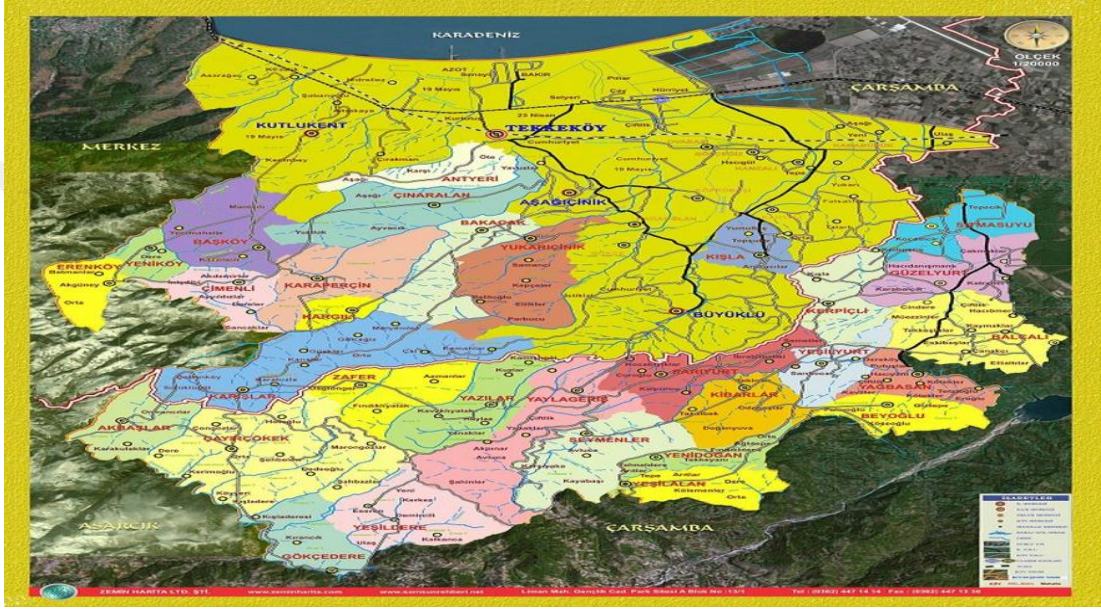
TÜİK'in 28 Aralık 2022 tarihinde yayımlanan iç göç istatistiklerinde göç eden nüfusun ilk kez göç etme nedenlerine yer vermiştir. 2018 yılından itibaren bu nedenlere yer verilerek 2018 yılı öncesine ait veriler bu kapsamda paylaşılmamıştır. Buna göre Tablo 4.5.'te görüldüğü üzere 2018 ile 2021 tarihleri arasındaki Samsun'a göç etme nedenlerine bağlı olarak göç eden nüfus çeşitli nedenlerle göç ettiği belirtilmiştir. TÜİK tarafından belirlenen göç nedenleri bazında en çok hane veya aile fertlerinin birbiriyle bağımlı ilişkilerinden dolayı göç etmeleri en yüksek oranı taşıyan nedenlerden biri olduğu görülmektedir. Yine en büyük paya sahip nedenlerden biri olan eğitim nedeniyle göçlerin, Samsun'un bünyesinde bulunan üniversitelerinin varlığı kentin göç almasında etkili olmaktadır. Eğitim nedeniyle göçe bakıldığında Samsun kentine göç eden nüfusun yıllar geçtikte artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Sadece 2020 yılında bir düşüş yaşanmıştır. Bunda Covid-19 pandemi döneminde üniversitelerin uzaktan eğitime geçişinin etkili olduğu düşünülebilir. Eğitim nedeniyle göç eden kişi sayısı daha sonra 2021 yılında tekrar artmıştır. Göç etme nedenlerinden sağlık ve bakım nedeniyle göç ise en az paya sahip nedenlerden biri olması dikkat çekicidir. Genel olarak göç eden toplam kişi sayısına bakıldığında 2018 yılından 2020 yılına kadar Samsun kentine göç edenlerin sayısının giderek azaldığı görülse de 2021 tarihinde tekrar artış eğilimine girmiştir.

Belirtilen nedenlerden dolayı Samsun kentine göç edenlerin düzeyi yıllara göre değişiklik göstermektedir. Samsun kenti bulunduğu konum itibarıyla göç edenlerin uğrak noktasında yer almasından dolayı güçlü bir göç alma potansiyeline sahiptir. Çeşitli nedenlerden dolayı Samsun kentine göç edenlerin sayısı TÜİK verilerine göre belirlenebilse de tersine göç eden nüfusa ilişkin olarak herhangi bir bilgi paylaşılmamıştır. Bundan dolayı tersine göç eden bireylerin verilerine ulaşılamamaktadır. Bu durum tersine göç eden bireylerin tam olarak belirlenememesine ve TÜİK'in ortaya koyduğu göç nedenlerine göre tersine göç edenlerin nedenlerinin ortaya konulmasını zorlaştırmaktadır. Bu zorluğun başında kır-kent ayrımının Samsun kenti için tam olarak sınırlarının belirli olmaması ve kentin büyükşehir olmasından kaynaklı olarak bünyesindeki köylerin kırsal nitelikler taşısa da mahalleler olarak ele alınması istatistiksel veri olarak belirlenmesini güçleştirmektedir. Ancak kentsel alanlardan kırsal alanlara yönelen nüfusun Samsun kenti içindeki varlığı bu kapsamda yapılan saha çalışması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.4. Tekkeköy ve 19 Mayıs İlçelerinin Tarihi ve Yapısı

4.4.1. Tekkeköy İlçesi

Tekkeköy, Samsun ile Ordu karayolunun 13. km'sinden Güney kesimine doğru 1 km içerisindeki alanda yer alır. Kuzeyinde Karadeniz, güneyi ve doğusunda Çarşamba ilçesi bulunurken, batısında Canik ilçesi ve güneybatısında Asarcık ilçesi bulunur. Tekkeköy ilçesinin yüzölçümü 321 km² olup, rakımı ise 4 m'dir (tekkekoy.gov.tr). İlçenin toplam nüfusu 2022 itibarıyla 56.318 kişidir (Tablo 4.7.).

Şekil 4.3. Tekkeköy İlçesi Haritası, tekkekoy.bel.tr, 2023.

İlçe, Samsun kent merkezine yaklaşık 14 km uzaklıktadır (tekkekoy.bel.tr). Tekkeköy beldesi, önceleri Samsun iline bağlıyken 1987'de ilçe statüsüne kavuşmuştur. 2004 tarihinde yayımlanan 5216 sayılı yasa ile merkez ilçe olarak belirlenmiştir (tekkekoy.gov.tr). Bugün itibarıyla Tekkeköy ilçesinin 63 tane mahallesi bulunmaktadır.

Tekkeköy hem toplu hem de dağınık yerleşme biçimlerine sahiptir. İlçenin merkezinde ve Yeşilırmak Deltası üzerindeki bölümde kentsel yerleşme özelliği gösteren toplu yerleşmeler görülmektedir. Orta ve güney kesimlere doğru gidildiğinde dağlık ve engebeli arazilerde dağınık yerleşmelere sahiptir (Bağcı ve Şahin, 2018: 49-50).

4.4.1.1. Tekkeköy İlçesinin Tarihi

Tekkeköy ilçesinin tarihi ilk insanlığın ortaya çıkışına kadar uzanan köklü bir geçmişe dayanmaktadır. İlk insan yerleşmelerinden biri olan Tekkeköy Mağaraları M. . 10.000-60.000 yılları arasında tarihlendirilmiştir. İlçede yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Paleolitik, Mezolitik, İlk Tunç ve Hitit Dönemi'ne ait bulgulara rastlanılmıştır. Belde M. . 3. yüzyıl ortalarında Pontus Devleti'nin hakimiyeti altına girmiştir (Tekkeköy Kültür Rehberi, 2021: 2).

Daha sonraki dönemlerde Bizans İmparatorluğu tarafından ele geçirilen bölgeye Selçuklu Devleti döneminde bölgeyi Türkleştirmek ve İşlamiyet'i yaymak amacıyla 1250-1330 yılları arasında yaşayan şeyh Yusuf Zeynüddin görevlendirilmiştir (Tekkeköy Belediyesi Tanıtım, 2020: 17). şeyh Yusuf Zeynüddin belde de bir "Tekke" kurmuş, 1285'de tekkenin yanına bir cami inşa ettirilmiştir. Tekkeköy belde si bu tekkenin etrafında gelişmiştir. Bölge daha sonra 1399'da Osmanlı egemenliğine girmiş ve Osmanlı kayıtlarındaki 1679 tarihli belgede Tekkeköy' n adının belde de kurulan tekkeden geldiğine yer verilmiştir (Telliog lu, 2021: 18).

Türkiye'de 1923 tarihinde cumhuriyetin ilanıyla birlikte Osmanlı dönemindeki eyalet, sancak, müstakil sancak, liva gibi birimler kaldırılarak bunun yerine il, ilçe, bucak ve köy birimleri şeklinde idari yapılanmaya gidilmiştir. 1989 tarihinde Tekkeköy, ilçe olarak idari sistemde yerini almıştır (Sakal, 2018: 3). 2012 tarihli 6360 Büyükşehir Kanunu ile ilçedeki köylerin statüsü kaldırılarak mahallelere d n şt r lm ştir. Bugün itibariyle ilçede 63 tane mahalle bulunmaktadır.

4.4.1.2. Nüfus Yapısı

Tekkeköy' n nüfusu ele alınırken doğru analiz edilebilmesi adına bölgenin ilçe statüsü kazandıktan sonra nüfusuna bakmamız gerekmektedir. Bu nedenle Tekkeköy' n 1989 tarihinde ilçe statüsü kazanmasıyla birlikte bugüne kadarki nüfus değişimi ele alınmıştır.

Tekkeköy tarihsel süreçte önemli g  hareketlerine maruz kalmıştır. Bu durum kentin nüfusunu ve sosyoekonomik yapısını etkilemiştir. Özellikle 1923 yılında yaşanan mübadele g leri sonucunda bölgeye 2.323 mübadil yerleştirilmiştir. (Bağcı ve şahin, 2018: 43). Bugün itibariyle Tekkeköy' n bulunduğu konum itibariyle ilçeye yapılan göçler devam etmektedir.

Tablo 4.6. 1990-2022 Yılları Arasında Tekkeköy İlçesinin Nüfusu

Yıllar	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus
1990	11.351	37.379	48.730
2000	15.071	35.405	50.476
2007	18.086	30.960	49.046
2012	37.100	11.897	48.997
2014	49.579	0	49.579
2016	50.149	0	50.149
2018	52.258	0	52.258
2020	54.363	0	54.363
2022	56.318	0	56.318

Kaynak: DİE ve TÜİK verileri, 2023.

Tekkeköy'ün ilçe olmasından bugüne kadar olan süreçte nüfusun çok büyük değişimler yaşadığı söylemek mümkün değildir. Ancak genel itibariyle nüfusun artış eğiliminde olduğu görülmektedir. (Tablo 4.6.).

1990 yılında ilçede yaşayan nüfusun yaklaşık 4/3'ü kırsal nüfus, 4/1'i de kentsel nüfus şeklindedir. 2000 yılına kadar kırsal nüfusun oranı bu düzeyde ilerlerken, 2012 yılında ise kırsal nüfusun oranı 4/1'e kadar gerilediği görülmektedir. 2012 yılında 6360 Büyükşehir Kanunu kapsamında ilçede bulunan köylerin statüsünün mahalle olarak değişmesiyle birlikte ilçede bulunan nüfusun tamamı kentsel nüfus olarak kabul edilmiştir.

Tablo 4.7. 2012-2022 Yılları Arasında Tekkeköy İlçesine Bağlı 63 Mahallenin Nüfus Değişimi

Tekkeköy İlçesindeki Mahalleler	Yıllar						
	2012	2014	2016	2018	2020	2021	2022
19 Mayıs Mahallesi	8.061	8.509	9.732	10.709	12.509	13.262	14.206
23 Nisan Mahallesi	653	673	679	635	616	625	622
Akbaşlar Mahallesi	235	247	235	237	215	200	190
Altınkaya Mahallesi	317	326	318	322	326	317	315
Antyeri Mahallesi	435	431	445	428	427	447	448
Asarağaç Mahallesi	797	802	818	767	783	783	780
Bakacak Mahallesi	280	277	247	302	293	275	279
Balcalı Mahallesi	787	806	802	835	822	796	789
Başköy Mahallesi	596	575	534	565	539	542	547
Beyoğlu Mahallesi	137	141	131	149	132	117	119
Büyükklü Mahallesi	1.136	1.133	1.118	1.086	1.068	1.072	1.027
Cumhuriyet Mahallesi	685	669	624	652	617	614	598
Çay Mahallesi	2.021	2.090	2.157	1.968	2.567	2.570	2.595
Çayırçökek Mahallesi	558	556	501	549	512	476	484

Tablo 4.7. (devam)

Çayleyik Mahallesi	1.095	1.101	1.060	1.039	1.020	1.044	1.038
Çınaralan Mahallesi	377	385	367	364	362	342	343
Çırakman Mahallesi	726	772	758	732	686	638	637
Çiftlik Mahallesi	448	460	416	399	394	398	375
Çimenli Mahallesi	252	306	290	241	233	217	213
Çinik Mahallesi	1.318	1.304	1.254	1.240	1.187	1.184	1.189
Erenköy Mahallesi	125	142	137	235	153	145	134
Fındıcak Mahallesi	258	274	233	315	234	222	214
Gökçe Mahallesi	896	891	878	960	948	953	907
Gökçedere Mahallesi	270	250	237	270	252	243	255
Gölceğiz Mahallesi	223	218	221	200	195	179	171
Güzelyurt Mahallesi	290	282	279	312	289	303	312
Hamzalı Mahallesi	498	498	497	513	514	479	469
Hürriyet Mahallesi	880	877	858	808	760	764	792
İstiklal Mahallesi	2.394	2.433	2.689	2.741	2.952	3.167	3.199
Kababürük Mahallesi	459	481	434	455	425	421	444
Kahyalı Mahallesi	692	707	697	729	692	727	729
Karaoğlan Mahallesi	254	244	264	264	264	254	252
Karaperçin Mahallesi	231	224	233	247	226	236	242
Kargılı Mahallesi	108	101	95	225	137	122	140
Karışlar Mahallesi	474	444	436	464	436	411	421
Kerimbey Mahallesi	1.051	1.027	925	898	930	895	865
Kerpiçli Mahallesi	448	465	456	463	442	443	461
Kışla Mahallesi	526	523	538	562	542	542	550
Kibarlar Mahallesi	764	763	725	762	726	708	674
Kirazlık Mahallesi	1.958	1.907	1.739	1.579	1.557	1.524	1.544
Köprübaşı Mahallesi	435	482	566	629	578	577	566
Kurtuluş Mahallesi	1.907	2.039	2.056	2.449	3.352	3.633	3.893
Kutlukent Mahallesi	984	960	942	940	934	914	937
Ovabaşı Mahallesi	448	443	422	461	432	433	415
Pınar Mahallesi	594	626	622	590	573	538	544
Sanayi Mahallesi	974	960	918	875	780	759	665
Sarıyurt Mahallesi	653	668	653	702	661	643	643
Selyeri Mahallesi	1.004	998	993	989	996	954	936
Seymenler Mahallesi	453	442	398	431	416	402	391
Sıtması Mahallesi	255	229	218	343	255	252	257
Şabanoğlu Mahallesi	1.378	1.302	1.274	1.250	1.199	1.191	1.135
Yağbasan Mahallesi	649	684	678	691	673	686	680
Yavuzlar Mahallesi	1.304	1.331	1.384	1.346	1.474	1.490	1.446
Yaylageriş Mahallesi	846	829	780	835	758	744	714
Yazılar Mahallesi	481	466	465	429	421	412	389
Yeni Büyüklü Mahallesi	1.478	1.395	1.372	1.383	1.364	1.353	1.348
Yenidoğan Mahallesi	204	179	164	250	173	175	200

Tablo 4.7. (devam)

Yeniköy Mahallesi	121	197	162	250	171	157	147
Yeşilalan Mahallesi	143	124	118	123	117	125	120
Yeşildere Mahallesi	181	172	175	181	202	212	212
Yeşilyurt Mahallesi	340	347	334	405	383	383	448
Yukarıçinik Mahallesi	336	318	303	431	367	352	344
Zafer Mahallesi	342	330	317	358	329	320	310
Toplam Nüfus	48.997	49.579	50.149	52.258	54.363	55.369	56.318

Kaynak: TÜİK verileri, 2022.

2012 yılından 2022 yılına kadar olan dönemde Tekkeköy ilçesinde nüfusa mahalle ölçeğinde bakıldığında nüfusun yoğun olarak yaşadığı mahallelerin ilçe merkezinde yer aldıkları görülmektedir. Tekkeköy’de yaşayan toplam nüfus 2014 yılında bir azalma eğilimine girse de 2015 ve sonrası yıllarda devamlı artmıştır (Tablo 4.7.). Tekkeköy ilçesinde; 19 Mayıs, 23 Nisan, Altınkaya, Asarağaç, Aşağıçinik, Büyüklü, Cumhuriyet, Çay, Çayleyik, Çırakman, Çiftlik, Gökçe, Gölceğiz, Hamzalı, Hürriyet, İstiklal, Karabürük, Kâhyalı, Karaoğlan, Kerimbey, Kirazlık, Köprübaşı, Kurtuluş, Kutlukent, Ovabaşı, Pınar, Sanayi, Selyeri, Şabanoğlu ve Yavuzlar mahalleleri olmak üzere 29 mahalle ilçe kent merkezinde bulunmaktadır.

Kırsal özelliklere sahip mahallelerin yıllar geçtikçe nüfusları azalmaktadır. Fakat son yıllara doğru ve 2022 yılı itibariyle; Bakacak, Başköy, Beyoğlu, Çayırçökek, Çınaralan, Gökçedere, Güzelyurt, Karaperçin, Kargılı, Karışlar, Kerpiçli, Kışla, Sırtması, Yenidoğan ve Yeşilyurt gibi kırsal özelliklere sahip mahallelerin nüfusunda az da olsa bir artış eğilimine girdiği söylenebilir (Tablo 4.7.).

4.4.1.3. Coğrafi ve Ekonomik Yapısı

Tekkeköy ilçesi Yeşilırmak, Abdal Deresi ve Terme Çayı’nın denize ulaştırdığı alüvyonlar ile oluşan deltanın batı ucunca Canik dağları eteğinde bulunmaktadır (İpek, 2021: 47). İlçe topraklarının 3/1’i verimli Çarşamba ovasının devamı niteliğindedir. İlçenin önemli gelir kalemleri arasında tarım ve hayvanlık faaliyetleri önemli yer almaktadır. Bulunduğu konum itibariyle verimli delta ovası üzerinde yer alan bölge sulu tarıma elverişli bir yapıda olup tütün en büyük gelir kaynaklarından biridir (tekkekoy.bel.tr). İlçenin Yeşilırmak Deltası üzerindeki alanda lahana ve marul gibi çeşitli sebzeler üretilmektedir. Bunların yanında şeftali, elma ve kivi gibi meyveler yetiştirilirken ilçenin dağlık arazilerinde fındık üretimi yapılmaktadır (Bağcı ve Şahin, 2018: 44). Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Tekkeköy İlçe Raporu’nda ilçenin

ekonomik yapısında fındık üretiminin önemli bir paya sahip olduğuna yer verilmiştir. Buna göre ilçede bulunan tarımsal araziler 158.920 dekar olup bu arazilerin %35’inde fındık üretimi yapıldığı ve %17’sinde mısır, %12’sinde fiğ yetiştiriciliğinin yapıldığı belirtilmiştir (OKA Tekkeköy İlçe Raporu, 2018).

Tekkeköy’ün ekonomik yapısında meydana gelen değişimlerin göçleri tetikleyici bir etkisi bulunmaktadır. 1960’lı yıllara kadar ilçenin en önemli geçim kaynağı tütün üretimidir. Tütün üretiminin zahmetli olması, zaman ve iş gücü gerektirmesinden dolayı üretimi ve bakımı daha kolay olan fındık üretimi 1960’lı yıllardan hız kazanmıştır. Yaşanılan bu üretim değişikliği yıl boyunca ihtiyaç duyulan işgücüne talebi azaltarak kırsal kesimde işsizlik sorununa yol açmıştır. Bu da kırsal kesimden göçü hızlandırmıştır. Günümüzde ilçede fındık üretimi yaygın olup fındığın hasat dönemlerinde iş gücü ihtiyacına yönelik olarak mevsimsel işçi göçleri yaşanmaktadır (Bağcı ve Şahin, 2018: 44).

Tekkeköy, Samsun ilinin sanayi sektöründe en çok gelişen ilçesi konumundadır. Sanayi kuruluşları açısından bakıldığında ilçede iki tane organize sanayi bölgesi ve üç tane de küçük sanayi sitesi bulunmaktadır.

Tablo 4.8. Tekkeköy İlçesindeki Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgelerine Ait İşyeri ve İşçi Sayıları

Sanayi Sitesi ve Organize Sanayi Bölgesi Adı	İşyeri Sayısı	İşçi Sayısı
19 Mayıs Sanayi Sitesi	1.150	3.300
İlkadım Sanayi Sitesi	970	1.800
Kirazlık Örnek Sanayi Sitesi	535	1.200
Merkez Organize Sanayi Bölgesi	85	6.833
Samsun Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	18	899
Toplam	2.758	14.032

Kaynak: Samsun İktisadi Rapor, 2022.

Ticaret ve Sanayi Odası’nın 2022 yılında yayımladığı Samsun İktisadi Rapor’da yer alan verilere göre ilçede sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinde 2.758 işyeri bulunurken bu işyerlerinde 14.032 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 4.8.). İlçede 1944’de Gelemen Devlet Üretme Çiftliğine kurularak Karadeniz bölgesinin tohum ve yem ihtiyacı karşılanmaktadır (tekkekoy.bel.tr). Bunun yanı sıra ilçede Yeşilyurt Demir Çelik Fabrikası, Eti Bakır İşletmesi ve Toros Gübre Fabrikası bulunmaktadır. Tekkeköy ilçesinde bulunan bu sanayi tesisleri gerek Samsun ili içerisinde gerekse başka illerden bu bölgeye yönelik yapılan göç hareketlerini etkilemektedir (Bağcı ve

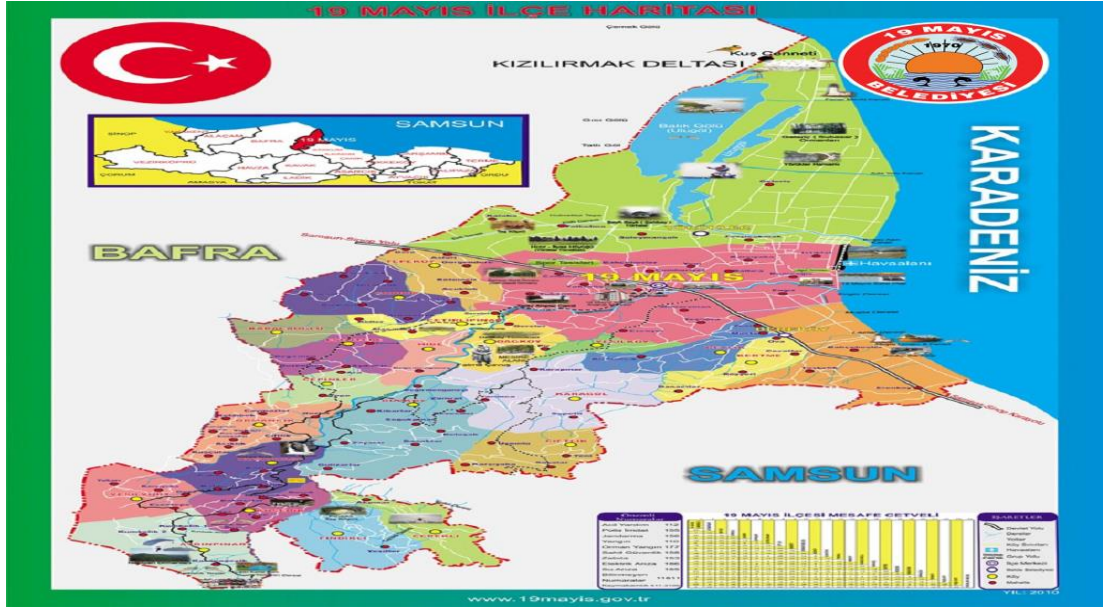
Şahin, 2018: 44). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) 2022 yılı ilçe bazlı verilerine göre Tekkeköy, Türkiye’deki ilçelerin gelişmişlik sıralaması açısından 191. basamakta yer almaktadır (SEGE, 2022: 72).

4.4.1.4. Sosyo-Kültürel Yapısı

Tekkeköy sosyokültürel bakımdan pek çok farklı ögeyi bünyesinde barındırmaktadır. Yıllar içerisinde farklı kimliklere sahip insanların ilçeye yerleşmeleriyle farklı kültürel özellikleriyle ilçeye değer katmıştır. Tarihsel süreç içerisinde şekillenen örf, adet, yemek çeşitleri, gelenek ve görenekler ilçenin kültürel zenginliğini oluşturmaktadır. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip belde kültürel varlıklar açısından oldukça çeşitliliğe sahiptir. Tekkeköy Mağaraları M.Ö. 10.000 ile M.Ö. 60.000 yılları arasında insanların en eski yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Mağaraların bulunduğu alanda Delikli Kaya adı verilen Frig Kalesi bulunmaktadır. Türkiye’nin ilk imitasyon müzesi yine bu alanda yer almaktadır. İlçenin doğal kültürel değerlerinden biri olan Büyüklü Kurşunlu Şelalesi’nin yanı sıra 1800’lü yıllara ait Tarihi Yel Değirmeni, Kaya Mezarları, Şeyh Yusuf Zeynüddin Cami ve Türbesi, Antyeri Kilisesi, Altınkaya Kilisesi ve Ak Kilise gibi çeşitli tarihi ve kültürel varlıklar bulunmaktadır. İlçenin öne çıkan yöresel lezzetlerin başında Muhacir Böreği, Kazlı Pilav, Etli Yufka, Tekkeköy Kıvratması gibi çeşitli ürünler gelmektedir (Tekkeköy Belediyesi Tanıtım, 2020).

4.4.2. 19 Mayıs İlçesi

19 Mayıs ilçesi, Samsun kent merkezine 33 km uzaklıkta olup Samsun-Sinop karayolu üzerinde bulunmaktadır. Kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Samsun kent merkezi ve Bafra ilçesi, doğusunda Samsun, batısında Bafra ilçesi yer almaktadır. Yüzölçümü 363 km² olan 19 Mayıs ilçesinin rakımı 10 m’dir (19mayis.gov.tr). 2022 itibariyle ilçe nüfusu 26.989 kişidir (Tablo 4.9.).

Şekil 4.4. 19 Mayıs İlçesi Haritası 19mayis.gov.tr, 2023.

19 Mayıs beldesi 1970 yılında ilçe belediyesi statüsüne kavuşmuş ve 1988 yılında ilçe merkezi olarak idari fonksiyon kazanmıştır (Akengin, 2013: 464). Bugün itibariyle ilçeye bağlı 38 tane mahalle bulunmaktadır. İlçe, Bafra ovasının batıya ve kuzeye doğru genişlemeye başladığı alanda bulunur. Beldenin doğusunda Engiz Çay'ı yer alırken, güneye doğru ilerledikçe yükseltisi artmakta ve nüfus yerleşmeleri bu yöne gidildikçe seyrekleşmektedir (Akengin, 2013: 466).

4.4.2.1. 19 Mayıs İlçesi Tarihi

19 Mayıs ilçesi daha önceleri “Engiz” ve “Ballıca” olarak adlandırılmıştır. İlçenin tarihi geçmişi M.Ö. olan döneme kadar uzanmaktadır. İlçede yapılan arkeolojik kazılarda Dağköy ve Yörükler mahallesinde M.Ö. 47 yılına ait yerleşmelerin izlerine rastlanılmıştır. 1071 Malazgirt Savaş'ından sonra bölgeye bazı Türkmen boyları yerleşmiştir. Daha sonrasında bölgeye Danişment, Bizans ve Anadolu Selçuklu gibi devletlerin hakimiyeti altına giren bölge 1428 yılında Osmanlı Devleti'nin topraklarına katılmıştır (19 Mayıs Belediyesi Tanıtım, 2019: 5). Osmanlı Devleti öncesinde bölgede yaşayan Cenevizlilerin varlığı söz konusudur. Bölgeye tarihsel süreçte boyunca çeşitli göçler yapılmıştır. 1879 yılında Dağıstan ve Kuzey Kafkasya'dan muhacirler bölgeye göç etmişlerdir. 1912 yılı sonrasında Kosova'dan gelen Arnavut göçmenler de bölgeye yerleşerek ilçenin bugün ki nüfus yapısını oluşturmuştur (19mayis.bel.tr).

İlçe ilk önce Engiz ismini almış fakat bu ismin Türkçe olmadığı gerekçesiyle 1961 yılında ilçenin adı Balıca olarak değiştirilmiştir. 1970 yılında belediye olan ilçe 1988’de belediye meclisinin aldığı kararla 19 Mayıs ismini almıştır (Karataş, 2017: 1).

4.4.2.2. Nüfus Yapısı

19 Mayıs ilçesinde yaşayan nüfus istatistiği ancak 1950’lerden sonra Devlet İstatistik Enstitüsü’nün nüfus sayım sonuçlarını yayımladığı bültenlerde yer vermeye başlanmıştır. 19 Mayıs ilçesi kent merkezinde bulunan nüfus 1950’de 408, 1960 yılında 2.041 ve 1970’te beldenin ilçe olduğu yılda nüfusu 3.015’tir. 1985’te yapılan genel nüfus sayımı verilerine göre ilçe kent nüfusu 4.733’e yükselmiştir (Akengin, 2013: 464).

Tablo 4.9. 1990-2022 Yılları Arasında 19 Mayıs İlçesinin Nüfusu

Yıllar	Kentsel Nüfus	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus
1990	6.212	22.735	28.947
2000	8.928	16.892	25.820
2007	11.417	13.323	24.740
2012	11.216	13.072	24.288
2014	24.391	0	24.391
2016	24.826	0	24.826
2018	26.337	0	26.337
2020	26.044	0	26.044
2022	26.989	0	26.989

Kaynak: DİE ve TÜİK verileri, 2023.

19 Mayıs ilçesinde sınırları içerisinde bulunan nüfus 1990 yılında 28.947 kişidir. Yıllar itibariyle kent merkezinde yaşayan nüfus sayısı devamlı bir artış gösterse de 2012 yılında ilçe kent merkezinde yaşayan kişi sayısı düşmüştür. Genel itibariyle 2012 yılına kadar olan döneme ait verilerde kırsal nüfusun kentsel nüfusa göre fazla olduğu görülmektedir. 2012 yılından sonra 6360 Büyükşehir Kanunu kapsamında ilçede yaşayan kentsel ve kırsal nüfus ayrımı kaldırılarak bütün nüfus, kentli nüfus olarak kabul edilmiştir. 1990 yılından 2014 yılına kadar olan dönemde ilçe nüfusu devamlı azalmıştır. 2018 yılına kadar olan dönemde nüfus artış eğilimine geçse de 2020 yılında tekrar düşüş eğilimine girmiştir. Genel olarak nüfusun devamlı değişen bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. 2022 itibariyle nüfusun tekrar artış eğilimine girdiği görülmektedir (Tablo 4.9.).

Tablo 4.10. 2012-2022 Yılları Arasında 19 Mayıs İlçesine Bağlı 38 Mahallenin Nüfus Değişimi

19 Mayıs İlçesindeki Mahalleler	Yıllar						
	2012	2014	2016	2018	2020	2021	2022
Aydınınar Mahallesi	317	328	338	423	371	349	349
Bahçelievler Mahallesi	231	235	248	286	302	313	315
Balıca Mahallesi	289	288	294	300	290	307	320
Beylik Mahallesi	712	745	732	836	814	780	778
Çamlıca Mahallesi	485	482	466	480	445	435	449
Cerekli Mahallesi	152	200	173	330	208	185	175
Cumhuriyet	2350	2416	2610	2603	2887	3031	3244
Çandır Mahallesi	412	405	390	480	466	482	481
Çepinler Mahallesi	163	191	166	243	196	204	190
Çetirliınar Mahallesi	161	149	163	185	183	171	180
Çiftlik Mahallesi	334	353	344	490	374	357	332
Dağköy Mahallesi	177	161	150	192	166	164	159
Dereköy Mahallesi	3171	3212	3305	3347	3405	3424	3578
Düzköy Mahallesi	633	609	580	600	604	588	583
Engiz Mahallesi	994	1.033	1079	1115	1112	1132	1170
Esentepe Mahallesi	315	305	303	315	287	267	256
Esenyer Mahallesi	238	241	242	269	250	254	235
Fındıklı Mahallesi	225	226	204	350	241	230	219
Hibe Mahallesi	153	161	149	144	127	126	120
İstiklal Mahallesi	448	460	628	794	785	830	1003
Karacaoğlu Mahallesi	172	171	159	178	148	138	140
Karagöl Mahallesi	655	629	592	730	637	616	626
Karşıyaka Mahallesi	747	724	725	750	736	738	722
Kertme Mahallesi	449	439	453	495	507	514	491
Kösedik Mahallesi	446	444	418	487	422	411	391
Kumcağız Mahallesi	367	420	426	378	420	483	538
Kuşkayası Mahallesi	495	467	463	492	502	478	472
Mimarsinan Mahallesi	619	650	754	723	737	799	812
Osmançık Mahallesi	509	436	427	636	487	454	476
Pazar Mahallesi	1786	1765	1815	1691	1995	2150	2197
Tepeköy Mahallesi	659	624	589	662	614	599	593
Yeni Mahalle	411	417	444	433	429	457	468
Yeşilova Mahallesi	579	546	552	572	555	551	533
Yeşilköy Mahallesi	166	177	160	191	195	166	160
Yeşilyurt Mahallesi	443	430	397	415	391	381	381
Yukarıengiz Mahallesi	298	303	315	363	410	419	462
Yükseliş Mahallesi	1374	1404	1461	1318	1349	1361	1382
Yörükler Mahallesi	2153	2145	2112	2041	1997	2022	2009
Toplam Nüfus	24288	24391	24826	26337	26044	26366	26989

Kaynak: TÜİK verileri, 2022.

19 Mayıs ilçesinde nüfus ilçe merkezinde yoğunlaşmıştır. Tablo 4.10.'a bakıldığında yıllara göre nüfus artış ve azalışı dalgalı bir seyir izlemiştir. 19 Mayıs ilçe merkezinde; Bahçelievler, Ballica, Cumhuriyet, Engiz, Esenyer, İstiklal, Karşıyaka, Kumcağız, Mimar Sinan, Pazar, Yeni, Yukarıengiz, Yeşilova ve Yükseliş mahalleri olmak üzere toplam 14 mahalle bulunmaktadır.

Son yıllara doğru ilçede nüfusu artan mahalleler; Bahçelievler, Ballica, Cumhuriyet, Çamlıca, Çetirlişınar, Dereköy, Engiz, İstiklal, Karacaoğlu, Karagöl, Kumcağız, Mimar Sinan, Osmancık, Pazar, Yeni, Yukarıengiz ve Yükseliş mahalleleridir. Bu mahallelerin nüfuslarının yıllara göre dalgalı bir seyir izlese de son yıllara doğru 2022 verilerine göre artış eğilimine girdiği görülmektedir (Tablo 4.10.). İlçedeki nüfus yoğunluğuna bakıldığında ilçe merkezinde yer alan mahallelerdeki yoğunluk daha fazladır. Kırsal niteliklerini koruyan ilçe merkezi dışındaki mahallelerin nüfusları genel olarak azalış eğilimindedir. Fakat Çamlıca, Çetirlişınar, Dereköy, Karacaoğlu, Karagöl, Osmancık mahalleleri gibi kırsal mahallerin nüfusları nispeten bir artış eğilimine sahip olduğu söylenebilir.

4.4.2.3. Coğrafi ve Ekonomik Yapısı

19 Mayıs ilçesinin yüzölçümü 243 km² olup Bafra Ovası'nın doğu ucunda yer almaktadır. Karadeniz ile Canik Dağları'nın alçak tepesinde bulunan ilçenin Doğusunda Samsun kent merkezi, batısında Bafra ilçesi ve kuzeyinde Karadeniz ile çevrilidir (19mayis.bel.tr). İlçe, 20 km uzunluğunda bir sahil şeridinde sahiptir (Samsun Turizm Rehberi, 2015: 97).

İlçenin ekonomik yapısına bakıldığında başta tarım olmak üzere hayvancılık, balıkçılık ve turizm önemli bir paya sahiptir (OKA 19 Mayıs İlçe Raporu, 2018: 4). İlçedeki tarım ürünleri başta fındık, buğday, pirinç mısır, tütün, kivi gibi çeşitli tarım ürünleri üretilmektedir. Bunun yanında hem deniz hem göl balıkçılığı yapılmakta olup göl kenarında yaşayan köylüler tarafından hasırcılık gibi el dokumacılığı ekonomik faaliyetler arasında sayılmaktadır (samtab.gov.tr). İlçede bulunan tarım arazisi 8.542 hektardır. Bu araziler ilçe yüzölçümünde % 37'lik bir paya sahiptir. Tarım arazilerinin % 41'ini sulu tarımın yapılabildiği alanlar oluşmaktadır. 3.500 hektarlık bölümde topraksız tarım üretimi yapılmaktadır. Seracılık faaliyetlerinde marul, sebze, fide ve kesme çiçek üretimi yaygındır. 37 dekarlık arazide alanda gül, karanfil, şebboy, lisyantus, krizanten, glayöl, ve cipso gibi çeşitli çiçek türleri yetiştirilmektedir. Ayrıca

ilçede sığır ve manda gibi büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yanında küçükbaş ve kanatlı hayvan yetiştirilmektedir. Bunların yanında arıcılık faaliyetleri de önemli bir yere sahiptir (OKA 19 Mayıs İlçe Raporu, 2018: 4). 200 dekar alanda örtü altı karpuz yetiştiriciliği, 14 dekarlık alanda ise kapalı seralarda biber, domates, patlıcan, fasulye gibi sebze yetiştiriciliği, 100 dekarlık alanda kivi üretimi, 275.000 dekar alanda ise fındık üretimi yapılmaktadır (19mayis.bel.tr).

İlçede bulunan Ballica Sigara Fabrikası Türkiye'nin en büyük ve teknik donanımlı sigara fabrikasıdır. İlçede bulunan süt fabrikası ise artık kullanılmamaktadır (samtab.gov.tr). İlçede gelişmiş bir sanayi bulunmamaktadır. İlçede yer alan küçük sanayi sitesi büyük oranda yerel ihtiyacı karşılayacak niteliktedir (Akengin, 2013: 477). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) 2022 yılı ilçe bazlı verilerine göre 19 Mayıs ilçesi, Türkiye'deki ilçelerin gelişmişlik sıralaması açısından 394. sırada bulunmaktadır (SEGE, 2022: 116). Samsun Ticaret ve Sanayi Odası'nın 2022 yılına ait yayınladığı Samsun İktisadi Rapor'a göre 1988 yılında kurulan Samsun 19 Mayıs İlçesi Sanayi Sitesi'nde toplam işyeri sayısı 110 olarak açıklanmıştır (Samsun İktisadi Rapor, 2022: 134). 19 Mayıs ilçesine sanayi sektörü açısından bakıldığında içerisinde bulunduğu ekonomik potansiyeline uygun olarak ilçe sanayisinin yeterince gelişmediği söylenebilmektedir.

4.4.2.4. Sosyo-Kültürel Yapısı

İlçe içerisinde çok sayıda doğal ve kültürel alanlara sahiptir. İlçede özellikle turizm açısından önemli değerler bulunmaktadır. Bunların başında Nebyan Bölgesi "Turizm Bölgesi" olarak adlandırılan alan ilçe merkezine 30 km uzaklıkta olup bu alanlarda yürüyüş, oto tırmanma, dağcılık, yayla turizmi ve foto safarileri düzenlenmektedir. İlçede yer alan Kızılırmak deltasında bulunan kuş cenneti içerisinde 352 farklı kuş türünü barındıran bu alan UNESCO dünya mirası geçici listesine girmiştir. İlçede yer alan Balık Gölleri ve Galerîç Ormanı bölgenin turizmi açısından önemli varlıkları arasında yer almaktadır. Deltada toplam 2.200 hektar Ramsar sit alanı bulunmaktadır. İlçede geleneksel hale getirilen çeşitli etkinlikler ve şenlikler yapılmaktadır. 2008 yılında yapılan Su Oyunları Parkı ile ilçe turizmi açısından önemli kazanımlar elde etmiştir. İlçede yer alan Kent Orman Piknik alanı olarak kullanılan 110 dekarlık bir arazi mevcuttur. Bu alanlar kişilerin sosyo-kültürel aktivitelerine ev sahipliği yapmaktadır (19mayis.bel.tr).

İlçede Ondokuz Mayıs Üniversitesi bünyesinde Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi bulunmaktadır. İlçede bulunan meslek yüksek okulu ilçe için önemli kazanımlarından biridir.

İlçenin kültürel varlıklarına bakıldığında 19. yy. ait Taş Köprü ve Yörükler Hamamı öne çıkmaktadır. Hızır-İlyas Höyüğü, Dağköy Tümülüsü, Yörükler Tümülüsü, Köfteroğlu Tümülüsü ilçede bulunan önemli antik yerleşimlerdendir. Ahşap Cami ve Şeyh Beyk Türbesi gibi çeşitli tarihi yapılar ilçenin kültürel ve tarihi mirası içerisinde yer almaktadır (Samsun Turizm Rehberi, 2015: 96-98). İlçe içerisinde farklı etkin kimliklere sahip sosyo-kültürel açıdan çeşitliğe sahiptir. Bu da ilçenin yemek kültüründe kendisini göstermektedir. İlçe yemek kültürü açısından oldukça zengin olup yöreye özgü keşkek, pıtıl ekmeği meşhurdur. Balkanlardan gelen göçmenlere özgü börekleri, etli pilavı kurutulmuş et ve ciğer yemekleri, tarhana çorbası, özel fırınlarda pişirilen somun ekmekleri yörenin önemli değerlerinden birkaçıdır (samtav.gov.tr).

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

5.1. Araştırmanın Bulguları

Araştırma kapsamında ilk olarak kentsel alanlardan kırsal alanlara göç eden bireylerin belirlenmesine yönelik TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde yer alan kırsal özelliklere sahip mahalleler ele alınmıştır. 6360 Büyükşehir Kanunu kapsamında büyükşehirlerin sınırları içinde bulunan tüm köylerin statüleri kaldırılarak mahallere dönüştürüldükleri için bu çalışmada "köy" kavramı yerine "kırsal mahalle" kavramı tercih edilmiştir. Tersine göç içerisinde bulunan yurtiçinden yapılan tersine iç göçler ve yurtdışından yapılan tersine dış göçler araştırmada "tersine göç" kavramı içerisinde değerlendirilmiştir. Araştırma evreninin bütününi temsil edecek şekilde nüfusu artan kırsal mahalleler ağırlıklı olarak ele alınırken nüfusu artan mahallelerin yanında nüfusu azalma eğiliminde olan kırsal özelliklere sahip bu mahallelere tersine göç eden diğer kişiler de araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Katılımcılar önceden kentsel alanlarda yaşamış daha sonra bulundukları kırsal mahallelere göç eden ve buralarda ikametgahı bulunan kişilerden oluşmaktadır. Bu kapsamda ikametgahı kırsal mahallelerde olmayan, kırsal mahallelerde yaşamalarının bir bölümünü tatil için veya mevsimlik işçi olarak sürdüren kişiler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Daha sonra araştırma sahası olarak belirlenen Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan Muhtarlar Birliği Derneği'ne gidilerek ilçelerde görevli kırsal özelliklere sahip mahallelerin muhtarlarıyla görüşülerek bir ön araştırma yapılmıştır. Böylece 2012 yılı ve sonrasında bulundukları mahalleye göç etmiş kişiler belirlenerek araştırmaya dahil edilmiştir.

Tersine doğru göç eden bu kişiler bulundukları kırsal mahallelere Samsun ili dışında kentlerden göç etmiş ve kırsal mahallelerde mevcut ikametgahlarının olması göz önüne alınarak araştırma örneklemi olarak ele alınmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan tüm katılımcılar, kentsel alanda yaşamış daha sonra kırsal alanlarda bulunan mahallelere göç etmiş kimselerden oluşmaktadır.

Tablo 5.1. Tekkeköy ve 19 Mayıs İlçelerine Ait Belirlenen Mahalleler ve Katılımcıların Dağılımı

Katılımcı	Yaşadıkları Yer	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Çalışma Durumu	Doğum Yeri	Geldikleri Yer
K1	Tekkeköy/Bakacak Mahallesi	Erkek	77	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K2	Tekkeköy/Bakacak Mahallesi	Kadın	44	Lise	Yaşlı Bakımı	Trabzon	İstanbul
K3	Tekkeköy/Başköy Mahallesi	Erkek	68	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K4	Tekkeköy/Başköy Mahallesi	Erkek	71	İlkokul	Emekli	Samsun	Hollanda
K5	Tekkeköy/Başköy Mahallesi	Erkek	69	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K6	Tekkeköy/Çayırçökek Mahallesi	Erkek	59	Ortaokul	Emekli	Samsun	İstanbul
K7	Tekkeköy/Çayırçökek Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K8	Tekkeköy/Çayırçökek Mahallesi	Erkek	78	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K9	Tekkeköy/Çınaralan Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K10	Tekkeköy/Çınaralan Mahallesi	Erkek	36	Lise	Çiftçi	Samsun	İstanbul
K11	Tekkeköy/Güzelyurt Mahallesi	Erkek	65	Ortaokul	Emekli	Samsun	Almanya
K12	Tekkeköy/Güzelyurt Mahallesi	Erkek	80	Okuryazar	Emekli	Samsun	Almanya
K13	Tekkeköy/Güzelyurt Mahallesi	Erkek	74	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K14	Tekkeköy/ Karaperçin Mahallesi	Erkek	63	İlkokul	Emekli	Samsun	Bursa
K15	Tekkeköy/ Karaperçin Mahallesi	Erkek	51	Ortaokul	Marangoz	Samsun	Sinop
K16	Tekkeköy/ Karaperçin Mahallesi	Kadın	60	İlkokul	Ev Hanımı	Trabzon	Ankara
K17	Tekkeköy/Kargılı Mahallesi	Erkek	35	Lisans	Çiftçi	Samsun	İstanbul
K18	Tekkeköy/Kargılı Mahallesi	Erkek	79	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K19	Tekkeköy/Karışlar Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K20	Tekkeköy/Yeşilyurt Mahallesi	Erkek	77	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K21	Tekkeköy/Yeşilyurt Mahallesi	Erkek	73	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K22	Tekkeköy/Yeşilyurt Mahallesi	Kadın	69	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K23	Tekkeköy/Çimenli Mahallesi	Erkek	78	Okuryazar	Emekli	Samsun	Almanya
K24	Tekkeköy/Çimenli Mahallesi	Kadın	62	Ortaokul	Emekli	Samsun	Aydın
K25	Tekkeköy/Erenköy Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K26	19 Mayıs/Çamlıca Mahallesi	Erkek	62	Ortaokul	Emekli	Samsun	İstanbul
K27	19 Mayıs/Çamlıca Mahallesi	Erkek	66	İlkokul	Emekli	Samsun	Tekirdağ

Tablo 5.1. (devam)

K28	19 Mayıs/Çamlıca Mahallesi	Erkek	73	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K29	19 Mayıs/Çamlıca Mahallesi	Kadın	58	İlkokul	Ev Hanımı	Samsun	Kocaeli
K30	19 Mayıs/Çetirlişınar Mahallesi	Erkek	39	Ön Lisans	Çiftçi	Samsun	İstanbul
K31	19 Mayıs/Çetirlişınar Mahallesi	Erkek	78	Okuryazar	Emekli	Samsun	Almanya
K32	19 Mayıs/Çetirlişınar Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K33	19 Mayıs/Çetirlişınar Mahallesi	Erkek	75	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K34	19 Mayıs/Dereköy Mahallesi	Erkek	74	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K35	19 Mayıs/Dereköy Mahallesi	Erkek	69	Lise	Emekli	Trabzon	Fransa
K36	19 Mayıs/Dereköy Mahallesi	Kadın	74	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K37	19 Mayıs/Karacaoğlu Mahallesi	Erkek	69	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K38	19 Mayıs/Karacaoğlu Mahallesi	Erkek	62	Ortaokul	Emekli	Samsun	Manisa
K39	19 Mayıs/Karacaoğlu Mahallesi	Erkek	76	İlkokul	Emekli	Samsun	Hollanda
K40	19 Mayıs/Karacaoğlu Mahallesi	Erkek	64	İlkokul	Emekli	Samsun	Ankara
K41	19 Mayıs/Karagöl Mahallesi	Erkek	41	Lise	Servis Şoförü	Samsun	İstanbul
K42	19 Mayıs/Karagöl Mahallesi	Erkek	65	İlkokul	Emekli	Samsun	İstanbul
K43	19 Mayıs/Karagöl Mahallesi	Kadın	60	Ortaokul	Ev Hanımı	Elâzığ	Ankara
K44	19 Mayıs/Osmancık Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K45	19 Mayıs/Osmancık Mahallesi	Erkek	55	Ortaokul	İnşaat İşçisi	İstanbul	İstanbul
K46	19 Mayıs/Osmancık Mahallesi	Kadın	65	Okuryazar	Emekli	Ankara	Almanya
K47	19 Mayıs/Fındıklı Mahallesi	Erkek	74	İlkokul	Emekli	Samsun	Fransa
K48	19 Mayıs/Cerekli Mahallesi	Erkek	70	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya
K49	19 Mayıs/Dağköy Mahallesi	Kadın	51	Lise	Çiftçi	Samsun	İstanbul
K50	19 Mayıs/Aydınpınar Mahallesi	Erkek	68	İlkokul	Emekli	Samsun	Almanya

Bu kapsamda Tekkeköy ilçe kent merkezi dışında bulunan TÜİK verilerine göre nüfusu artan kırsal mahallelerden; Bakacak Mahallesi'nden 1'i erkek 1'i kadın 2 kişi, Başköy Mahallesi'nden tamamı erkek 3 kişi, Çayırçökek Mahallesi'nden tamamı erkek 3 kişi, Çınaralan Mahallesi'nden tamamı erkek 2 kişi, Güzelyurt Mahallesi'nden tamamı erkek 3 kişi, Karaperçin Mahallesi'nden 2'si erkek 1'i kadın 3 kişi, Kargılı Mahallesi'nden tamamı erkek 2 kişi, Karışlar Mahallesi'nden erkek 1 kişi, Yeşilyurt

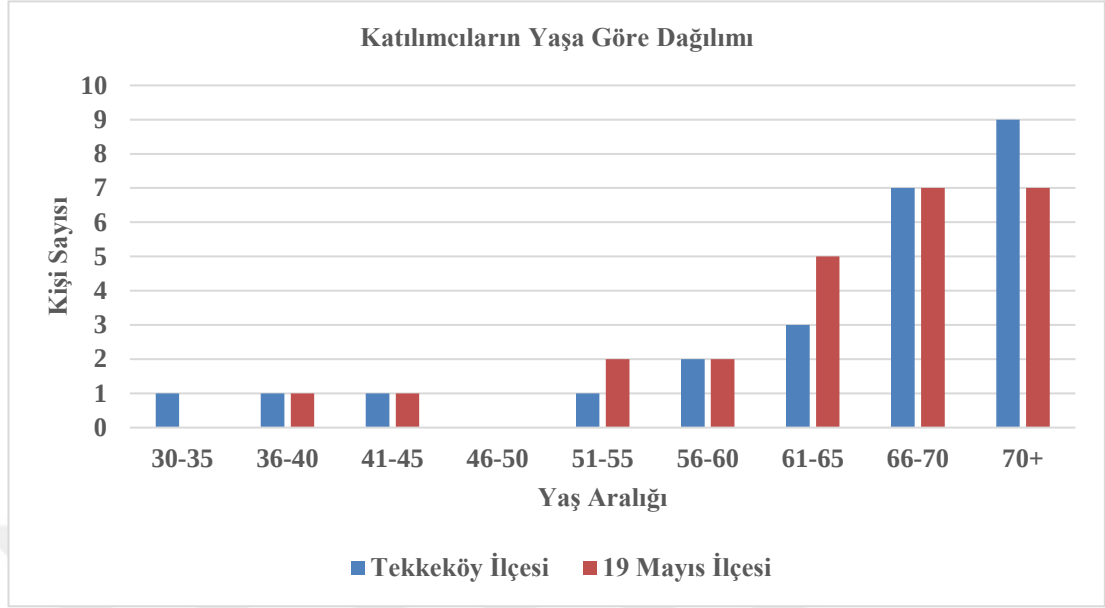
Mahallesi'nden 2'si erkek 1'i kadın 3 kişi belirlenmiştir. Nüfusu azalma eğiliminde olan fakat kırsal mahallelere göç edip yaşamaya başlayan kişilerden; Çimenli Mahallesi'nden 1'i erkek 1'i kadın olmak üzere 2 kişi ve Erenköy Mahallesi'nden erkek 1 kişi belirlenmiştir (Tablo 5.1.).

Araştırma kapsamında belirlenen kişilere yönelik mahalle muhtarlarının bulundukları mahalleye göç edenlerin iletişim bilgileri öğrenilerek kişilere yapılacak görüşmeyle ilgili bilgi verilmiş ve rızaları alınmıştır. Tekkeköy ilçesine bağlı kırsal mahallerde belirlenen bu kişilerle 08.07.2022 ile 11.12.2022 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak hazırlanan görüşme soruları 21'i erkek ve 4'ü kadın olmak üzere toplam 25 kişiye yöneltilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırma için seçilen 19 Mayıs ilçe merkezi dışında yer alan kırsal mahallelere yönelik TÜİK verilerine göre nüfusu artan mahallelerden; Çamlıca Mahallesi'nden 3'ü erkek 1'i kadın 4 kişi, Çetirlipınar Mahallesi'nden tamamı erkek 4 kişi, Dereköy Mahallesi'nden 2'si erkek 1'i kadın 3 kişi, Karacaoğlu Mahallesi'nden tamamı erkek 4 kişi, Karagöl Mahallesi'nden 2'si erkek 1'i kadın 3 kişi, Osmancık Mahallesi'nden 2'si erkek 1'i kadın 3 kişi belirlenmiştir. Nüfusu azalış eğiliminde olan 19 Mayıs ilçesine bağlı kırsal mahallelere göç eden kişilerden; Fındıklı Mahallesi'nden erkek 1 kişi, Cerekli Mahallesi'nden erkek 1 kişi, Dağköy Mahallesi'nden kadın 1 kişi, Aydınpinar Mahallesi'nden erkek 1 kişi belirlenmiştir. Belirlenen mahallere göç etmiş bu kişilerin iletişim bilgileri mahalle muhtarlarının yardımıyla öğrenilmiştir.

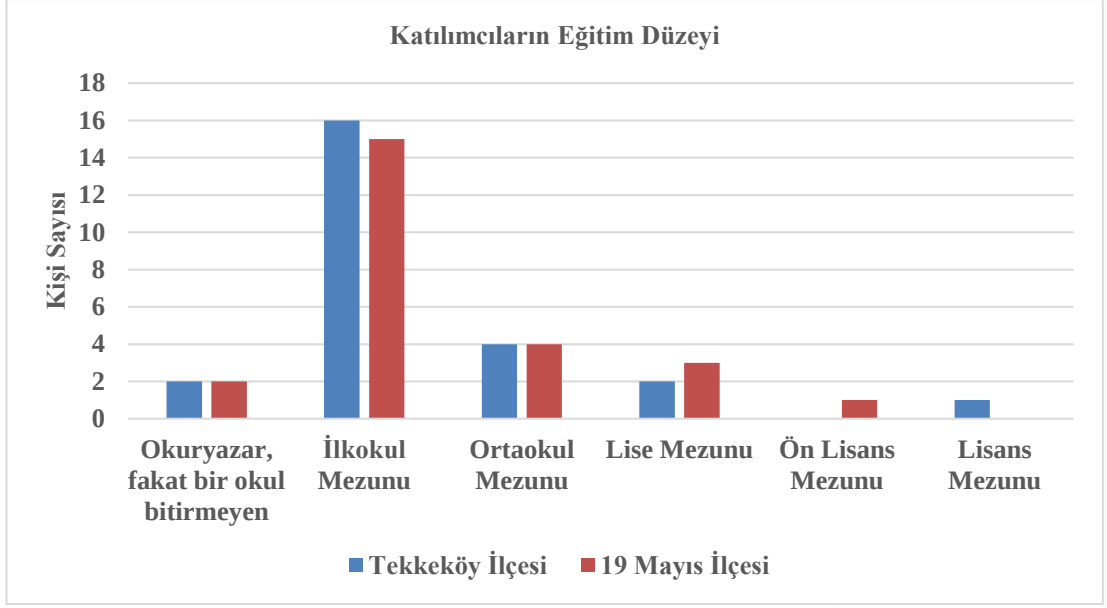
Daha sonra görüşmeye katılacak olan kişilere görüşmeyle ilgili bilgi verilerek rızaları alınmıştır. 13.8.2022 ile 17.12.2022 tarihleri arasında önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak hazırlanan görüşme soruları 20'si erkek, 5'i kadın olmak üzere toplam 25 kişiyle yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın saha çalışması aşamasında Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinden toplam 50 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır.

5.1.1. Tersine Göç Edenlerin Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

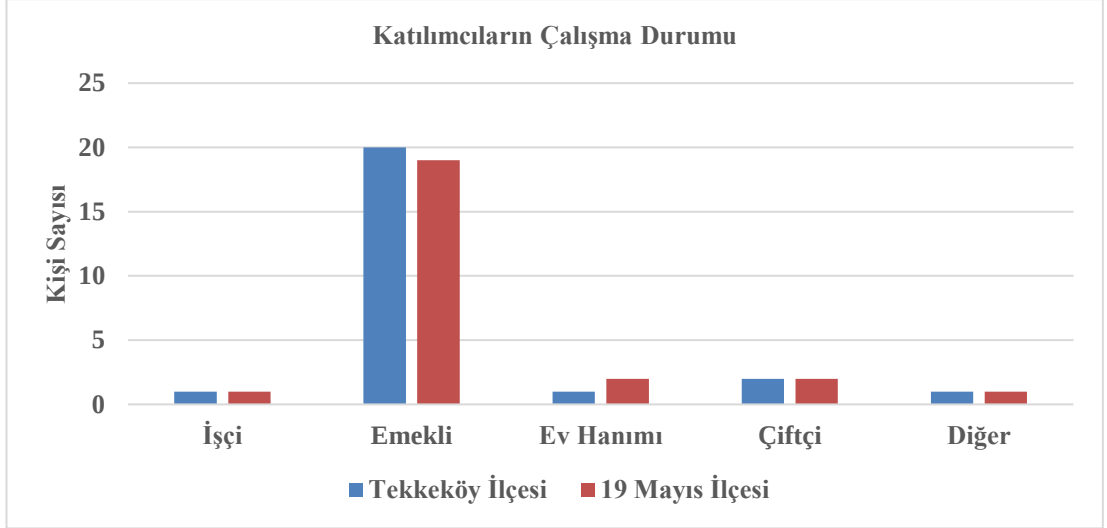
Şekil 5.1. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Şekil 5.1.'de örneklem grubunda bulunan katılımcıların yaşa göre dağılımına bakıldığında; 30-35 yaş gurubunda 1 kişi, 36-40 yaş gurubunda 2 kişi, 41-45 yaş gurubunda 2 kişi bulunmaktadır. 46-50 yaş gurubunda ise kimse bulunmamaktadır. 51-55 yaş gurubunda 3 kişi, 56-60 yaş gurubunda 4 kişi bulunmaktadır. 61-65 yaş gurubunda 8 kişi, 66-70 yaş gurubunda ise toplam 14 kişi vardır. 70 yaş ve üzeri olan katılımcılar toplam 16 kişidir. Katılımcıların yaş düzeyleri incelendiğinde yetişkin genç ve yetişkin orta yaş grupları oranının az, yaşlıların oranının ise oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yaş dağılımı açısından Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki katılımcıların dağılımları birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir.

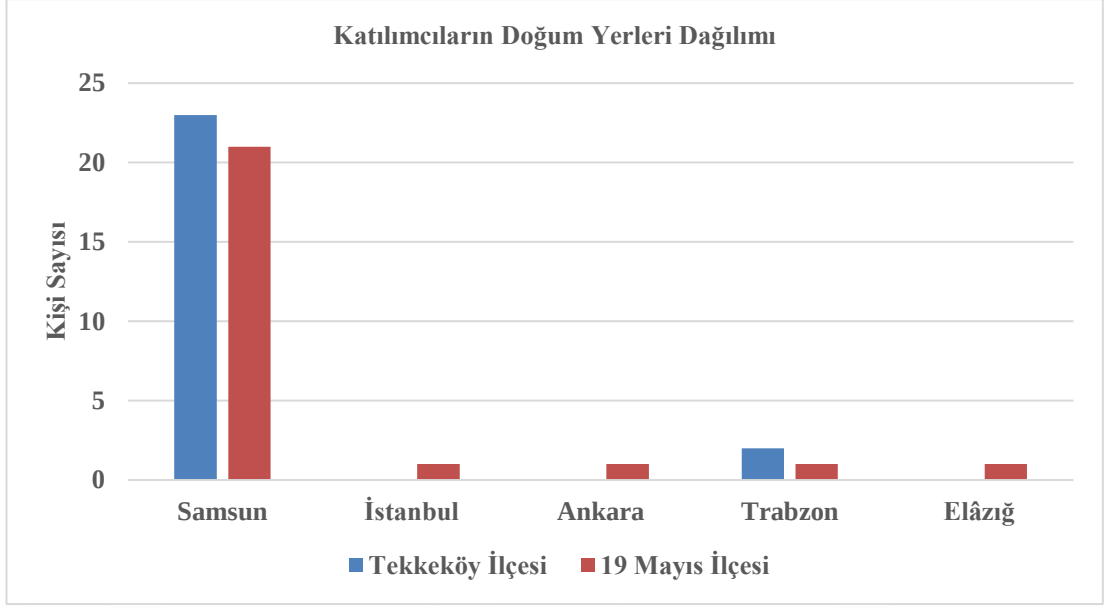
Şekil 5.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Dağılımı

Şekil 5.2.'de görüldüğü üzere katılımcıların genel olarak hepsinin okuryazar olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunlardan; 4 kişinin herhangi bir okul bitirmediği, 31 kişinin ilköğretim mezunu, 8 kişinin ortaokul mezunu, 5 kişinin lise mezunu, 1 kişinin ön lisans mezunu ve 1 kişinin lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ön lisans ve sonrasında lisans mezunu olan kişiler en az paya sahiptir. İlkokul mezunu olanlar en fazla orana sahipken, sonrasında ortaokul mezunu olanlar çoğunluktadır. Ardından okuryazar olan ama herhangi bir okul bitirmeyenler ve lise mezunları gelmektedir. Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine bağlı kırsal mahallelerde tersine göç edip buralarda yaşayanların eğitim düzeylerinin birbirine oldukça yakın olduğu saptanmıştır.

Şekil 5.3. Katılımcıların Çalışma Durumu Dağılımı

Araştırma kapsamında kentsel alanlardan Samsun iline bağı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki kırsal mahallelere göç eden katılımcıların çalışma durumları incelendiğinde; 2 kişinin işçi, 39 kişinin emekli, 3 kişinin ev hanımı ve 4 kişinin çiftçi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer çalışanların ise 1 kişi servis şoförlüğü ve 1 kişi yaşı bakımıyla ilgilenen olmak üzere toplam 2 kişi çeşitli işlerde çalışmaktadır. Çalışma durumu açısından en büyük paya sahip olan grup 39 kişi ile emeklilerdir. Sonrasında tarım işleriyle uğraşan çiftçiler, ev hanımları, işçiler ve diğer işlerde çalışanlar gelmektedir. Çalışma durumları açısından örneklemde yer alan katılımcılardan işsiz olan kişi yoktur (Şekil 5.3.). Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde araştırmaya konu olan bu kişilerin çalışma durumları birbirleriyle karşılaştırıldığında Tekkeköy ilçesindeki emeklilerin oranı 19 Mayıs ilçesindeki emekli oranına göre fazladır. Buna karşın 19 Mayıs ilçesindeki katılımcılardan ev hanımı olanların sayısı Tekkeköy ilçesinde bulunan katılımcılardan fazladır. Diğer çalışma grubunda yer alan kişilerin sayıları ise birbiriyle aynıdır.

Şekil 5.4. Katılımcıların Doğum Yerlerine İlişkin Bulgular

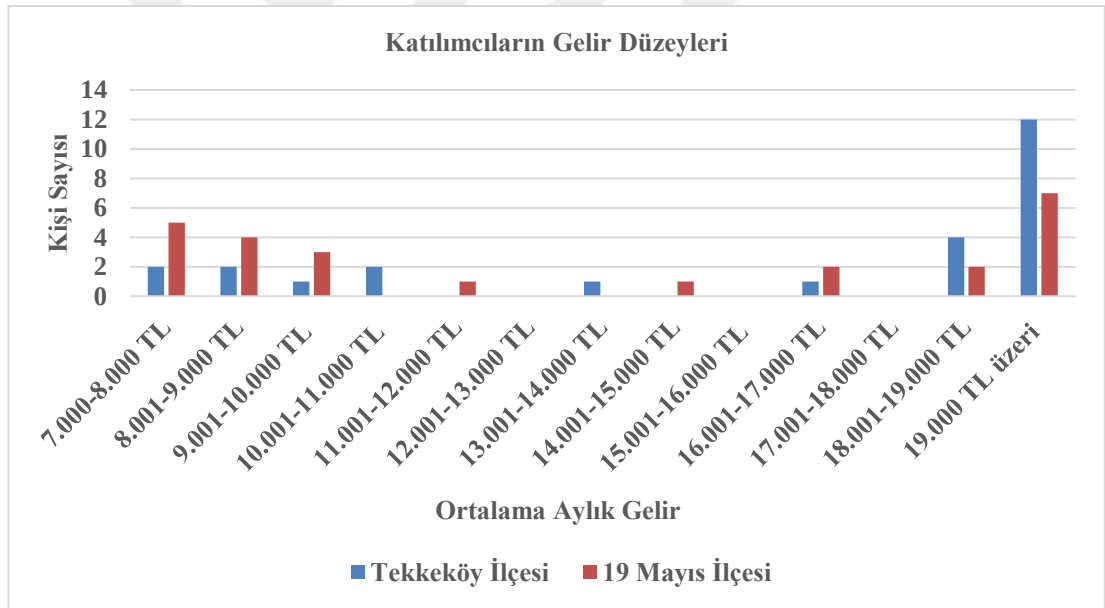
Samsun nüfusuna kayıtlı, araştırma örnekleme olarak seçilen grupta yer alan kişiler Şekil 5.4.’ten anlaşılabacağı üzere 44 kişinin doğum yerinin Samsun olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında ele alınan diğer 6 kişi ise İstanbul, Ankara, Trabzon ve Elâzığ illerinde doğmuştur. Samsun kentinde doğmamış fakat Samsun’a tersine göç eden katılımcıların çoğu bulundukları mahalleler ile akrabalık, hısımlık gibi çeşitli bağları bulunmaktadır. Kendileri bulundukları mahallelerde doğmamış olsalar da akrabalık, hısımlık gibi bağlarla ve kırsalda yaşamayı istemelerinden kaynaklı bulundukları kırsal mahallelere yerleşmiş oldukları öğrenilmiştir.

Katılımcıların ailelerine ait fındık, kivi gibi tarım ürünlerinin hasadını yapmak veya toplamak için bu yerlere gelmelerinin yanında tatil, düğün, cenaze, bayram, akraba ziyaretleri gibi nedenlerle de ziyaret ettikleri anlaşılmıştır. Daha sonra geri dönmelerinde bu unsurların önemli rol oynadığını K45 kodlu katılımcı tarafından şöyle ifade edilmiştir:

Ben aslında İstanbul’da doğdum... 28 yıl İstanbul’da yaşadıkdan sonra tekrar buraya geldik. ...erken yaşta babamı kaybettim. O zamanlar elde avuçta bir şey yok, yokluk var. ...anam beni alıp, göçünü baba evine getirmiş. ...beni dedem büyüttü. O yıllarda dedemin köyünü çok severdim, hep burada kalmak isterdim. ...askerden sonra İstanbul’a inşaat işçisi olarak gittik, orada da evlendim. ...ama burasıyla bağımı hiç koparmadım. Buradaki akrabalarla, komşularla devamlı haberleşirdik. Her zaman olmasa da bayramdan bayrama, düğünlere, cenazelere mutlaka gelirdim yani. ...zaten geri dönmemizde sağ olsun buradaki akrabalarımız, eşimiz, dostumuz bize çok yardımcı oldu.

Kırsal mahallere dönen kişilerin hepsi, gelmiş oldukları yerlere kimi zaman tekrar geri gittikleri anlaşılmıştır. Bunu yapmalarındaki amaçları gezmek, iş, düğün, cenaze, aile, arkadaş ve mezarlık ziyaretleri sebebiyle gerçekleştirdikleri belirlenmişlerdir. Bu durum döndükleri yerler ile hala iletişimlerinin devam ettiği ve bağlarının kopmadığı anlamına gelmektedir.

Samsun ili dışında doğan tüm katılımcıların neredeyse tamamının bulundukları kırsal mahallerle bir ilişkisi bulunmaktadır. Görüşmeler neticesinde elde edilen bulgulara göre tersine göç edilen mahallelerdeki aile, akraba, hısım, tanış ve arkadaş gibi unsurların katılımcıların geri gelmelerinde önemli bir etken olduğu öğrenilmiştir. Kişilerin sosyal çevreleri geri dönüşlerde önemli bir rol üstlenmiştir. Katılımcıların doğum yerlerine ilişkin bulgulara Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan katılımcıların durumları birbirlerine oldukça paralellik gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Şekil 5.5. Katılımcıların Ortalama Aylık Gelir Düzeyleri ve Dağılımı

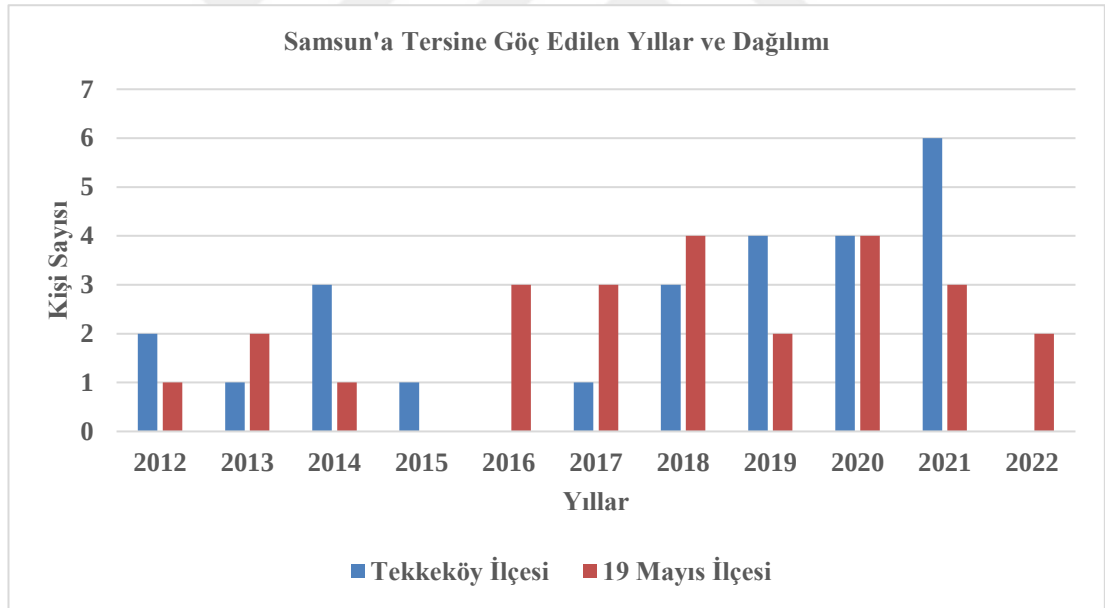
Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğu yüksek gelire sahip kişilerden oluşmaktadır. Genel olarak katılımcıların sırasıyla; 7 kişi 7.000-8.000 TL arası, 6 kişi 8.001-9.000 TL arası, 4 kişi 9.001-10.000 TL arası, 2 kişi 10.001-11.000 TL arası, 1 kişi 11.001-12.000 TL arası, 1 kişi 14.001-15.000 TL, 3 kişi 16.001-17.000 TL arası, 6 kişi 18.001-19.000 TL arası, 19 kişi 19.000 TL ve üzeri bir gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan 13.001-14.000

TL, 15.001-16.000 TL ve 17.001-18.000 TL arasında geliri olan kimse bulunmamaktadır (Şekil 5.5.).

Gelir dağılımı açısından katılımcılar arasında dengesizlik söz konusudur. Yüksek gelire sahip kişilerin büyük çoğunluğunu yurtdışından gelmiş kimseler oluşturmaktadır. Gelir düzeyleri açısından Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki katılımcılar karşılaştırıldığında Tekkeköy ilçesindeki katılımcıların gelir düzeyleri genel olarak 19 Mayıs ilçesindeki katılımcılara göre biraz daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

5.1.2. Tersine Göç Edenlerin Durumları

Araştırmada 2012 yılı öncesinde, bulunduğu kentsel alanlardan Samsun'un Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine bağlı kırsal mahallelerine yönelik yapılan tüm göçler bu kapsamın dışında tutulmuştur. Buna göre sadece 2012 yılı ve sonrasındaki yıllarda gerçekleşen tersine doğru göç hareketleri konusu araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

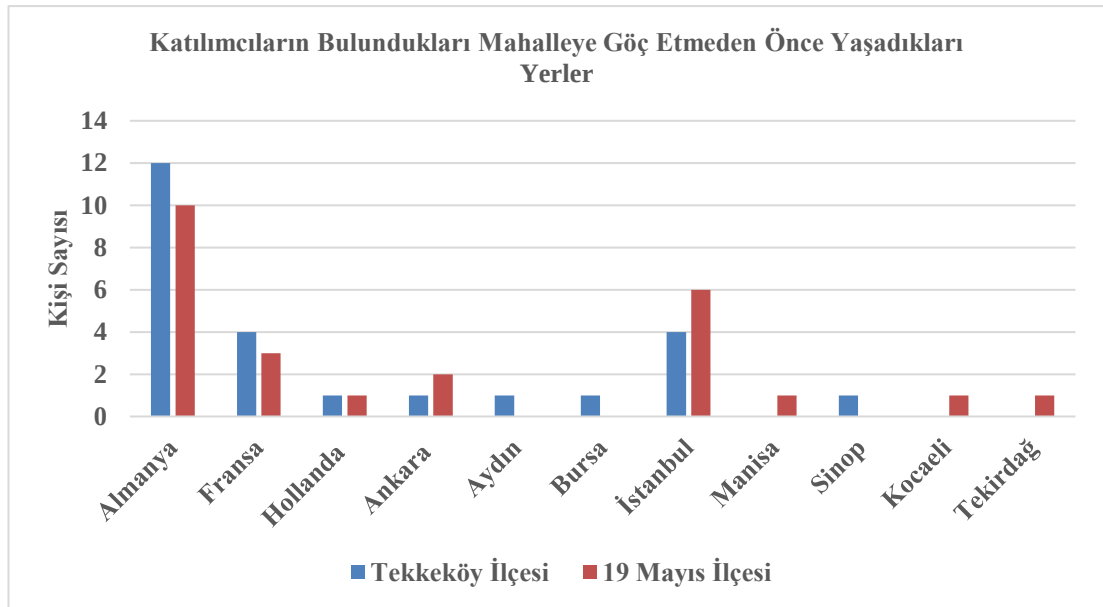
Şekil 5.6. Katılımcıların Samsun'a Tersine Göç Ettiği Yıllar ve Dağılımı

Şekil 5.6.'da Samsun iline bağlı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan kırsal mahallelere göç eden katılımcıların göç ettikleri tarihlere bakıldığında yıllara göre göç oranlarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir. 2012 yılı ve sonrasında belirlenen ilçelere yönelik kırsal mahallelere doğru tersine göç eden katılımcıların son yıllardaki geri dönüşlerinde bir artma yaşandığı söylenebilmektedir. Katılımcılardan 2020 ve 2021 yıllarında toplam 17 kişinin göç ettiği anlaşılmaktadır. Bu tarihlerde

kırsal mahallelere göç eden katılımcılar, diğer tarihlerde göç eden katılımcılara göre daha fazla bir paya sahiptir. Artışın altında yatan etmenlerin başında kuşkusuz 2019 yılında ortaya çıkan, tüm dünyayı ve ülkemizi etkileyen COVID-19 pandemisi gelmektedir. Bu yıllarda salgının bulaşma riskini önlemek amacıyla çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Alınan tedbirler ve kısıtlamalar sonucunda kişiler kısıtlamaların olduğu kentsel alanlardan uzaklaşıp, bulaşma riskinin daha az, kısıtlamaların daha esnek olduğu kırsal alanlara doğru bir yönelim gerçekleşmiştir. Yaşanılan bu durumun etkisiyle son yıllarda tersine yönlü yaşanan göç hareketleri etkilenmiştir. Bu durumu destekler nitelikte K5 kodlu katılımcının şu açıklamaları konuyu açıklar mahiyettedir:

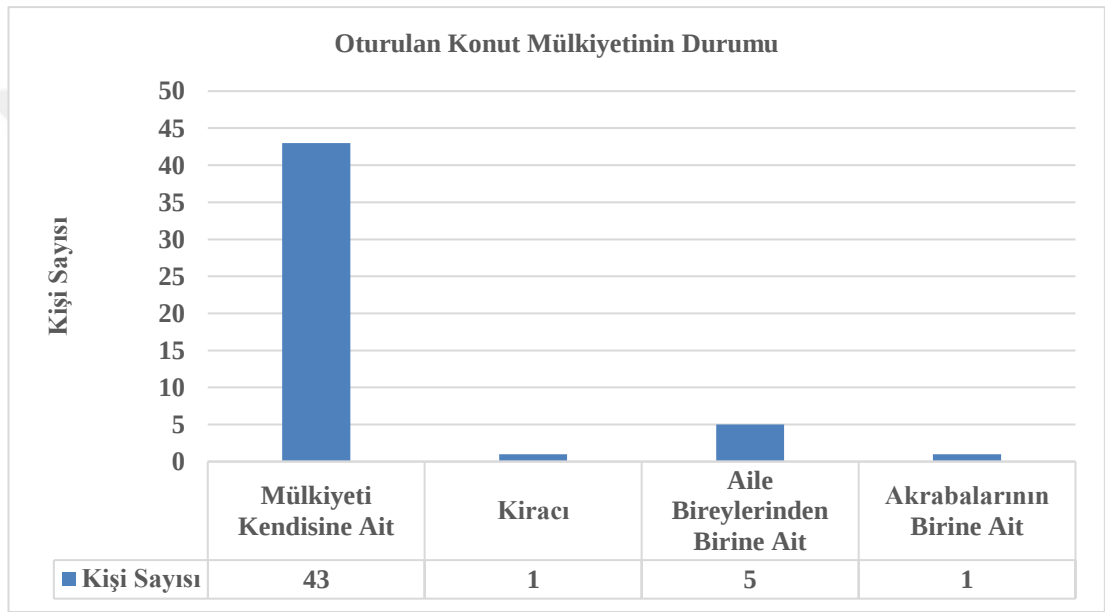
...koronavirüsün ilk çıktığı zaman Almanya'daydık. Baktık ki bu illet her yeri sardı, o zaman Türkiye'ye geri dönmeye karar verdik. ...biz yaşlıyız bu saatten sonra ne kadar yaşayacağız, öleceğiz mi kalacağız mı belli değil. ...emekli de olduk, zaten önceden izinli olduğumuz zamanlarda buraya gelip gidiyorduk. ...koronadan sonra temelli Türkiye'ye kesin dönüş yaptık. ...koronada sokağa çıkma yasaklarının olduğu o zor zamanlarda köyümüzde rahattık biz. Evde dört duvar arasında bunaldığımız zaman istediğimizde dışarı çıkıp hava alma şansımız vardı. Şehirde böyle bir şansın yok... Ben de koronada köyümdeki bağıma, bahçeme gittim. Tertemiz havasında spor yaptım, yürüyüş yaptım.

Sosyal yaşamı etkileyen Covid-19 salgını boyunca çevresel etmenlerin olumsuz etkilerine karşı bulundukları kırsal mahallelerde oluşan riskten zarar görmemek düşüncesiyle böyle bir yönelime girdikleri ve tersine göçü etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

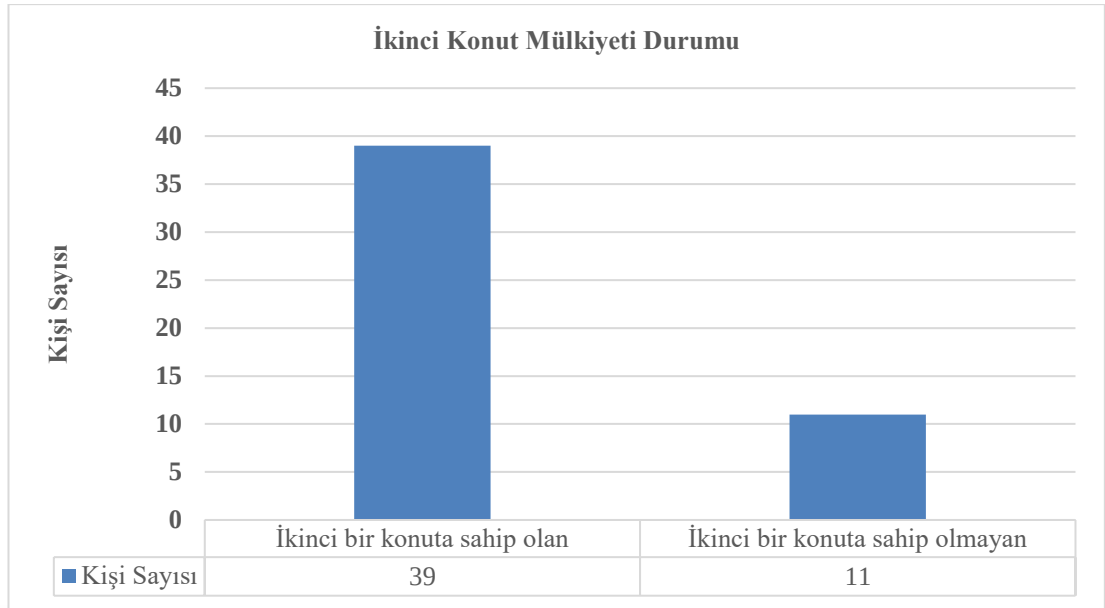
Şekil 5.7. Katılımcıların Bulundukları Mahalleye Göç Etmeden Önce Yaşadıkları Yerlere İlişkin Bulgular

50 katılımcı arasından 31 kişi yurtdışındaki kentsel alanlarda yaşamış daha sonra Samsun'un kırsal mahallerinde göç etmiştir. Bunlardan 22 kişi Almanya, 7 kişi Fransa ve 2 kişi Hollanda'dan gelmiştir. Yurtdışından kırsal mahallere göç eden katılımcıların sayısı ise 19'dur. Yurtdışından en fazla tersine göç alınan kent 10 kişi ile İstanbul kentidir. Daha sonra sırasıyla; 3 kişi Ankara, 1 kişi Aydın, 1 kişi Bursa, 1 kişi Manisa, 1 kişi Sinop, 1 kişi Kocaeli ve 1 kişi Tekirdağ kentlerinden gelmektedir (Şekil 5.7.). Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinin kırsal mahallelerinde bulunan bu katılımcıların tümünün geldikleri yerlerde il veya ilçe kent merkezlerinde yaşamış oldukları belirlenmiştir.

Şekil 5.8 Katılımcıların Konut Mülkiyeti Durumu

Araştırma kapsamında görüşme yapılan 50 katılımcıya ikamet ettikleri konutun mülkiyetinin kime ait olduğuna yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir. 43 katılımcı şu an yaşadıkları konut mülkiyetinin kendilerine ait olduğu yanıtını vermiştir. Geriye kalan 7 katılımcı ise konut mülkiyetinin kendilerine ait olmadığını açıklamışlardır. Buna göre 1 katılımcı kirada oturduğunu, 5 katılımcı yaşadıkları konutun aile bireylerinden birine ait olduğunu ve 1 katılımcı da bulunduğu konutun mülkiyetinin akraba üyelerinden birine ait olduğunu ifade etmiştir (Şekil 5.8.).

Şekil 5.9. Katılımcıların Sahip Oldukları İkinci Konut Mülkiyeti Durumu

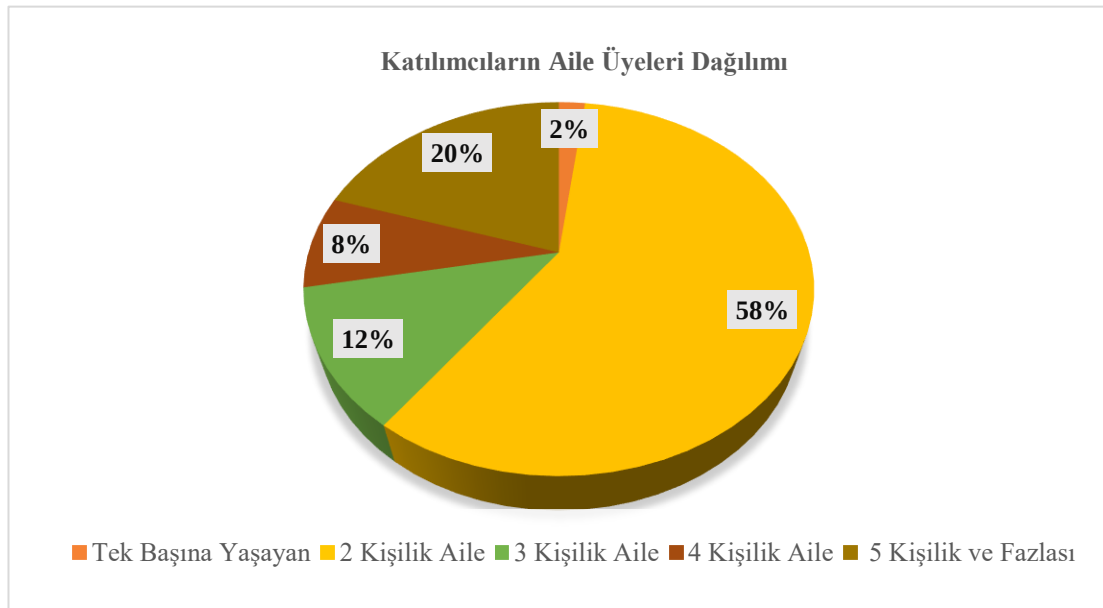
Katılımcılara kırsal mahallelerdeki yaşamış oldukları konuttan başka kentsel alanlarda kullandıkları ikinci bir konuta sahip olup olmadıklarını öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bunlara yanıt olarak Şekil 5.9.'da belirtildiği üzere 39 katılımcı ikamet ettikleri konuttan başka kentsel alanlarda bir veya birden fazla konut mülkiyetine sahip olduklarını, 11 katılımcı ise bulundukları konuttan başka ikinci bir konuta sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların beyan etmiş oldukları ikinci konutları incelendiğinde Tekkeköy ilçesinde bulunan katılımcılar ikinci konutlarının yurtdışında, Tekkeköy ve Samsun kent merkezinde bulunduğunu söylemişlerdir. 19 Mayıs ilçesindeki katılımcılar ise yurtdışında, Atakum, 19 Mayıs ve Samsun kent merkezlerinde bulunduğunu beyan etmişlerdir. Bu konutların çok büyük bir bölümünün kırsal mahallelerine yakın kent merkezlerinde yer aldığı anlaşılmıştır. Bazı katılımcılar ise yurtdışında ve İstanbul, Ankara gibi geldikleri yerlerde başka ikinci konutlarının bulunduğunu, büyük bir kısmının orada kalan aile üyelerine tahsis ettiklerini veya kira geliri elde ettiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılar sahip oldukları ikinci bir konutu edinme nedenleri olarak; önceden sahip oldukları konutlar olması ve kira geliri elde etme amacıyla edinmelerinin yanında önceliklerinin bulundukları kırsal mahalledeki zorlu yaşam koşullarıyla başa çıkabilmek ve kentlerdeki işlerini hallederken kalabilecekleri bir yere ihtiyaç duymalarından kaynaklı edindikleri belirlenmiştir. Bu nedenlerden dolayı kişiler kent merkezlerinde sahip oldukları konutlarda zamanlarının bir kısmını geçirebilmektedir.

Bulundukları konumdan kaynaklı olarak özellikle kış aylarındaki zorlu iklim şartları kırsal alanlarda yaşayan bireylerin hayatlarını zorlaştırabilmektedir. Bu çerçevede kırsal mahallelere doğru tersine göç etmiş katılımcıların çoğunun ikamet ettikleri ikinci konutları elde etmeleri bunu açıklar mahiyettedir. Bu durumu K47 kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

Köydeki evimden başka Samsun'da bir dairem daha var. ...burada kış çetin geçiyor. Odun derdi var, hasta olsan yollar kapalı mı olur, açık mı olur belli değil. ...kış yaklaşınca hanımı da alır çarşıya inerim. Kar çıkıp havalar ısınınca köye çıkar bahçemle uğraşırım. Mısır, fasulye, domates, biber ekerim... Fındık zamanı gelene kadar meşgalemiz çoktur. Köyde iş bitmez torunum. Fındık zamanı gelince fındığımı toplatırım. Bahçemde her çeşit meyvem var, dikmişim. Gider onları toplarım, gölgesinde dinlenirim. ...kar gelene kadar bahçelerimi toparlarım. ...kar yağmadan önce Samsun'daki evime geçerim.

Kırsal mahallelerin özellikle kent merkezine olan uzaklığının fazla olması nedeniyle çeşitli ihtiyaçların karşılanabilmesinde güçlük çekilmesi ve çeşitli hizmetlerden yeterince yararlanılamaması gibi sonuçları doğurabilmektedir. Çeşitli unsurların etkisiyle kırsalda yaşayan kişiler kentlerde ikinci bir konut edinebilmektir. Bunun yanında kent merkezlerinden kırsal mahallelere doğru gidildikçe Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri özelinde yükselti ve eğimin giderek fazlalaşması ve iklim koşullarının farklılaşmasından dolayı kırsal mahallelerde yaşayan kişilerin olumsuz etkilendiği bulgusuna ulaşılmıştır. Kişiler bu gibi olumsuz unsurların etkisinden kendileri için daha iyi yaşam şartlarını oluşturabilmek için böyle bir yol izledikleri düşünülmektedir.

Şekil 5.10. Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Aile Üyelerinin Dağılımı

Şekil 5.10.'a bakıldığında katılımcıların birlikte yaşadıkları aile üyelerine ilişkin bulgulara bakıldığında en büyük orana sahip grubun 2 kişiden oluşan aileler olduğu görülmektedir. Toplamda 50 katılımcının 29'u yani katılımcılardan %58'i kendisiyle birlikte şu an 2 kişilik bir aile yaşantısına sahip olduğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılara bakıldığında, ailesi 3 kişiden oluşan katılımcıların sayısı 6'dır ve tüm katılımcılardaki oranı %12'dir. 4 kişilik bir ailede yaşayan katılımcıların sayısı 4'tür ve oranı %8'dir. Ailesi 5 kişi ve üzerinde olup birlikte yaşayan katılımcıların sayısı 10 kişi olup, tüm katılımcılarda %20'lik bir paya sahiptir. Toplamda 50 katılımcıdan sadece 1'i tek başına yaşamaktadır. Kırsal mahallelere göç etmiş katılımcıların birlikte yaşadıkları aile üyelerini tanıtırken çocukları ve torunları gibi diğer aile üyelerinin var olmasına karşı birçoğu eşi veya çocuklarından bazılarıyla yaşadığı tespit edilmiştir. Göç kararı aldıktan sonra tüm ailesiyle birlikte göç sürecine katılan katılımcı sayısının çok az olduğu anlaşılmıştır.

5.1.3. Tersine Göç Kararını Etkileyen Etmenler

Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki kırsal mahallelerde ikamet eden toplamda 50 katılımcının önceden yaşadıkları kentsel alanlardan bulundukları mahalleye geri gelmelerinde çevrelerinin nasıl bir etkiye sahip olduğunu ve göçü gerçekleştirme kararında katılımcıların eğilimlerini ne şekilde etkilediğini saptamak amacıyla "Buraya gelmenizden çevrenizin herhangi bir etkisi, desteği oldu mu?" sorusu yöneltilmiştir. Bu kapsamda katılımcılara bulundukları mahalleye gelmede sosyal ve fiziki çevrelerinin nasıl bir etkisinin olduğunu açıklamaları istenmiştir.

Katılımcılardan 3'ü önceden yaşadıkları yerlerde bulunan hemşeri dernekleri ve kıraathaneleri gibi yerlerde bulunan sosyal çevrelerinin göç kararı almalarında kendilerini destekleyici etkisinin olduğunu ifade etmiştir. 4 kişi ise sosyal çevrelerinin kendilerini yüreklendirerek göç kararı almalarında rol oynadığını belirtmiştir. 13 katılımcı göç kararı almada çevrelerinin herhangi bir etkisinin olmadığını söylemiştir. Katılımcıların 11 kişi göç kararı almalarında yakın akraba ve aile üyelerinin göç kararını vermede kendilerine etkisi olduğunu ifade etmiştir. 19 katılımcı önceden yaşadıkları kentsel alanlardaki fiziki çevrelerinde gürültü, trafik, hava kirliliği, yeşil alanların azlığı, betonarme yoğunluğu gibi çeşitli çevresel etmenlerin olumsuz etkilerinin kendilerini etkilediğini ve bu etmenlerin etkisiyle birlikte emekli olduktan sonra göç kararı aldıklarını söylemiştir. Bu konu hakkında K26 kodlu katılımcı şu açıklamaları yapmıştır:

Oldu tabii ki, burasının daha sakın, daha temiz, daha iyi bir çevresi var. Ben astım hastası olduğum için burası bana çok iyi geldi. Şehrin sanayisi, trafiği, pis havası bana iyi gelmiyordu. Şehirde istisnasız her on günde bir hava alırdım. ...hani oksijen bağlarlar ya oksijen takviyesi yaparlar. İşte ben buraya geleli 3 yıl oldu. Bir defa dahi oksijen takviyesi almadım. ...emekli olduktan sonra köye geri dönmemde şehrin çevresinin bana böyle bir etkisi oldu diyebilirim.

Çevresel etmenlerin tersine göç sürecinde etkili bir etmen olduğu söylenebilmektedir. Nitekim göç sürecine karar verme aşamasında bireyler sosyal veya fiziki çevrelerinden etkilenebilmektedir.

5.1.4. Kentten Kıra Gelme ve Kırsal Mahalleleri Tercih Etme Gerekçeleri

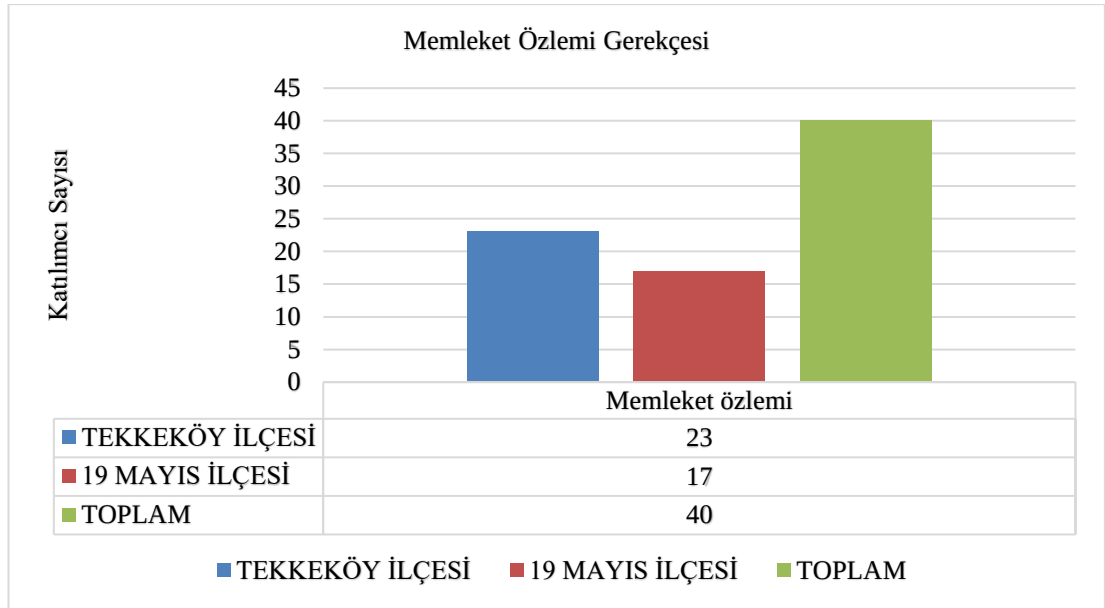
Kentlerde yaşamış daha sonra kırsal mahallelere göç edenlerin tersine yönlü gerçekleştirdikleri bu göç hareketinin gerekçeleri ve şu anda bulundukları yeri seçmede nelerin etkili olduğu, Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerindeki katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.1.4.1. Tersine Göç Gerekçeleri

Kentlerden kırsal özelliklere sahip mahallelere tersine yönlü göç etmiş katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda, kişilerin tersine göç etme nedenleri kategorize edilmiştir. Yapılan görüşmelerde göç gerekçeleri olarak katılımcıların hepsi birden fazla çeşitli gerekçeler belirtmiştir. Katılımcıların belirtmiş oldukları gerekçeler çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Bu gerekçeler ana başlıklar altında toplanmıştır. 50 katılımcı tarafından edinilen bilgiler neticesinde tersine göç etme gerekçeleri çeşitli başlıklar halinde sıralanmıştır. Katılımcıların tersine göç etme gerekçeleri şu şekildedir:

- **Memleket Özlemleri**

Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde görüşülen 50 katılımcıdan elde edilen bulgulara göre, toplam 40 katılımcı memleketlerine duydukları özlem neticesinde bulundukları yerlere göç etmesinde bu durumun etkili olduğunu belirtmiştir.

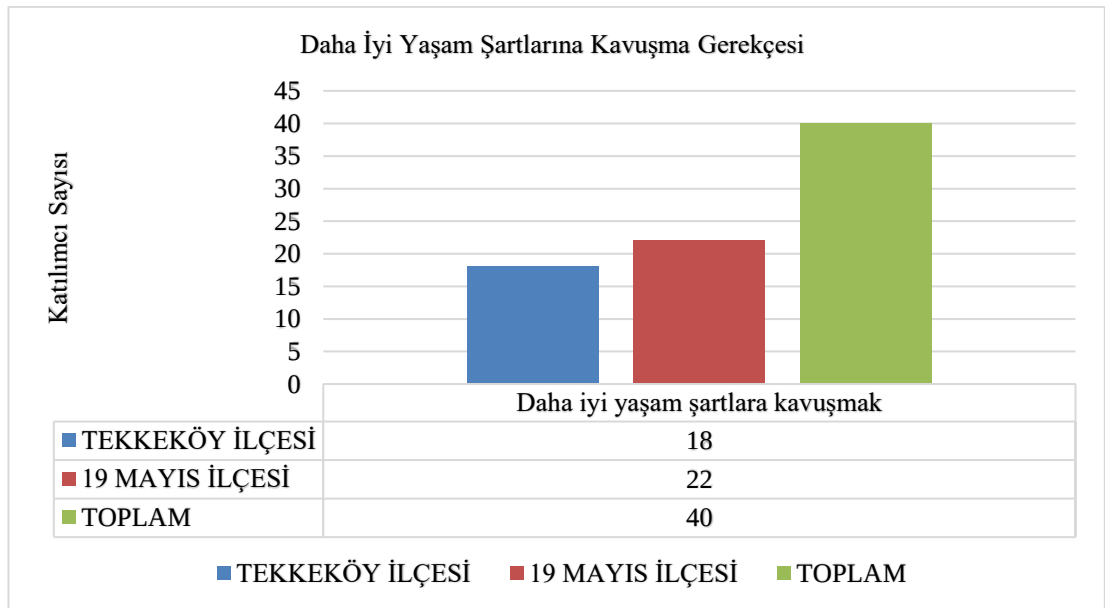

Şekil 5.11. Memleket Özlemleri Gerekçesinin Dağılımı

Şekil 5.11.'de katılımcıların tersine göç etme gerekçelerinden biri olarak belirttikleri memleketlerine duydukları özlem gerekçesi görülmektedir. Bu gerekçe göç gerekçelerinin en başında gelmektedir.

- **Daha İyi Yaşam Şartlarına Kavuşma İsteği**

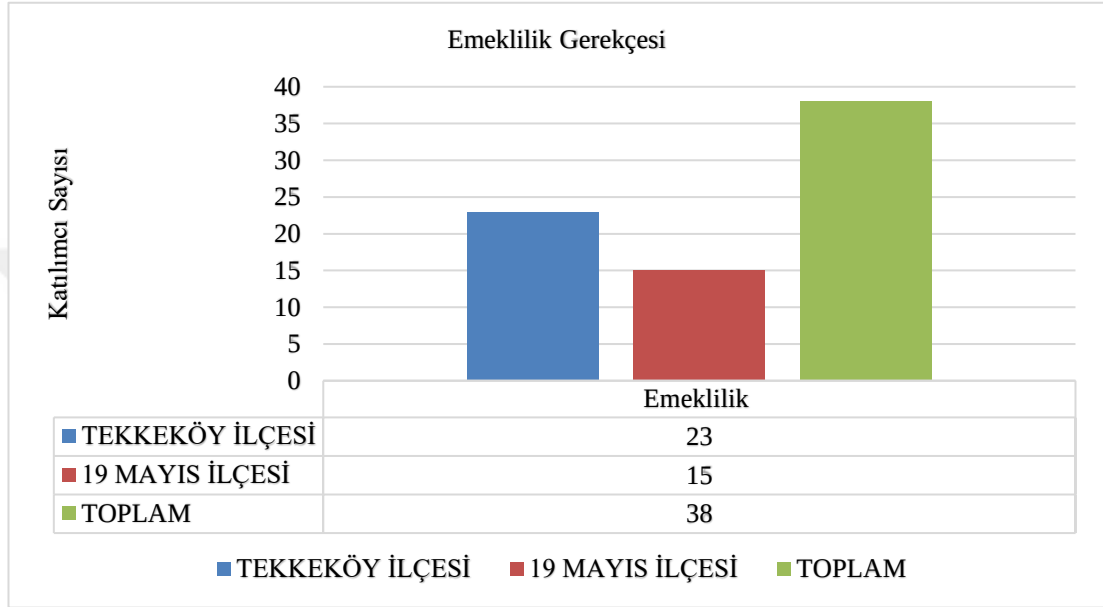
Görüşmeler neticesinde gösterilen gerekçeler içerisinde en fazla paya sahip olan bir başka etmen olarak katılımcıların daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak isteği tersine göç etmede etkili olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 5.12. Daha İyi Yaşam Şartlarına Kavuşma İsteği Gerekçesinin Dağılımı

Bu kapsamda katılımcılardan alınan geri dönütlerde yaşam kalitesini yükseltmek, daha ucuz ve kolay yaşam şartlarına sahip olmak, ekonomik açıdan daha yaşanılabilir yere ihtiyaç duymaları, gelir elde edebilecekleri bir yer olması gibi yanıtlar daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak kategorisinde değerlendirilmiştir. Nitekim 40 kişinin aynı gerekçeleri belirtmiş olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Şekil 5.12.).

- **Emeklilik**

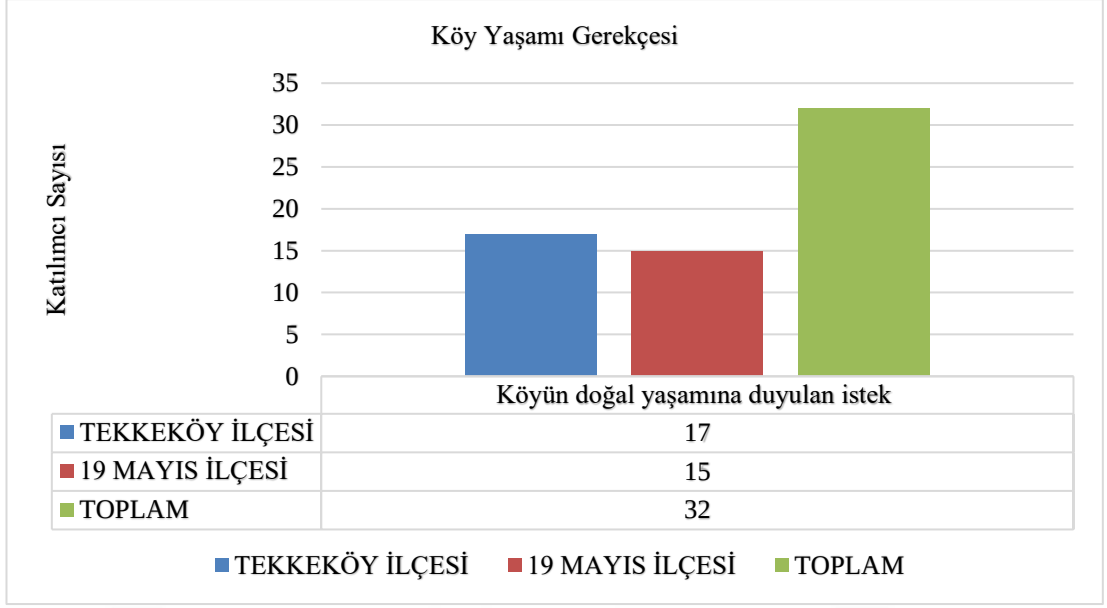

Şekil 5.13. Emeklilik Gerekçesinin Dağılımı

Verilen en çok yanıtlardan bir diğeri de emeklilik sonrası göç isteğidir. 38 kişi tarafından tersine göç etme gerekçesi olarak bu durum ifade edilmiştir (Şekil 5.13.). Yapılan görüşmeler sonucunda bulundukları kentlerden kıra doğru gerçekleştirdikleri tersine göçün gerekçesi olarak çalışma hayatlarının emeklilik sonucu son bulmasıyla birlikte kıra döndükleri durumu ifade etmişlerdir. Emekliliğin bireylerin tersine göç etmesinde önemli bir rolünün olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

- **Köy Yaşamına Duyulan İstek**

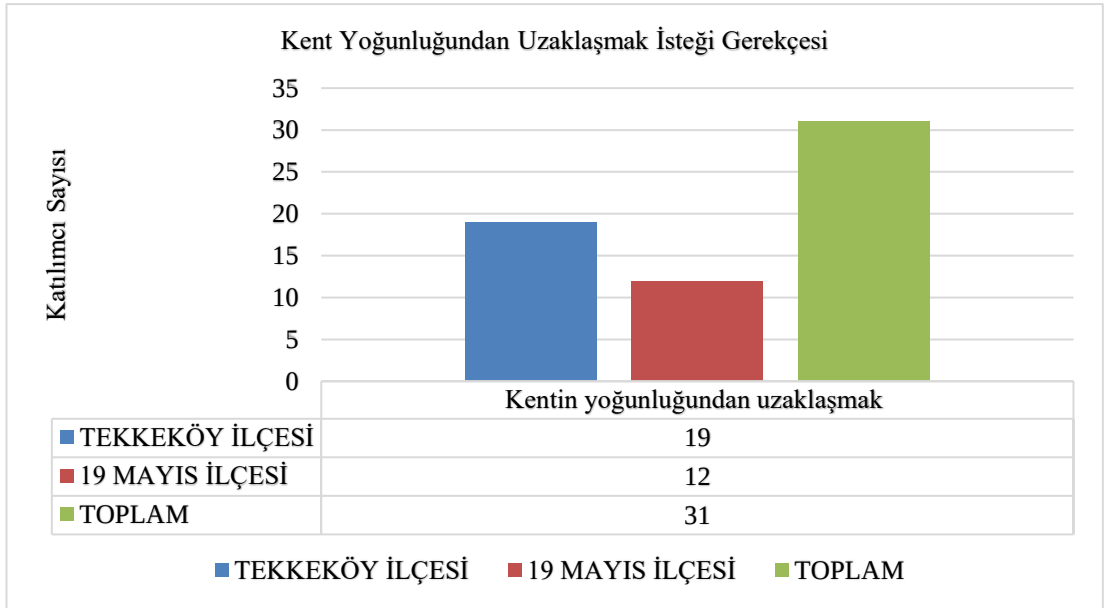
Katılımcılardan toplam 32 kişi, kır yaşamında hayatlarını sürdürme isteklerinden kaynaklı köyün doğal yaşamına gösterdikleri bu isteği göç etme gerekçelerinden biri olduğu belirtilmiştir (Şekil 5.14.).

Şekil 5.14. Köy Yaşamına Duyulan İstek Gerekçesinin Dağılımı

Bu kategoride tarla, bağ ve bahçe işleriyle uğraşmak istemeleri, köy ortamını deneyimleyerek köy hayatı yaşamak isteği, havası ve suyunun doğal olması, dost ve arkadaş gibi sosyal ortamının daha samimi olması, kırsal mahallelerin yeşil, temiz, doğal olması ve denize olan yakınlığı gibi nedenlerle birlikte doğal yaşamla iç içe vakit geçirmek istemeleri, bulunduğu mahalle içerisindeki mesafenin kısa olması ile kente olan uzaklığının az olması, kendi doğal ürünlerini kendilerinin üretmek istemeleri, daha doğal yaşamak istemeleri gibi bulgular bu başlık altında toplanmıştır.

- **Kentin Yoğunluğundan Uzaklaşmak İsteği**

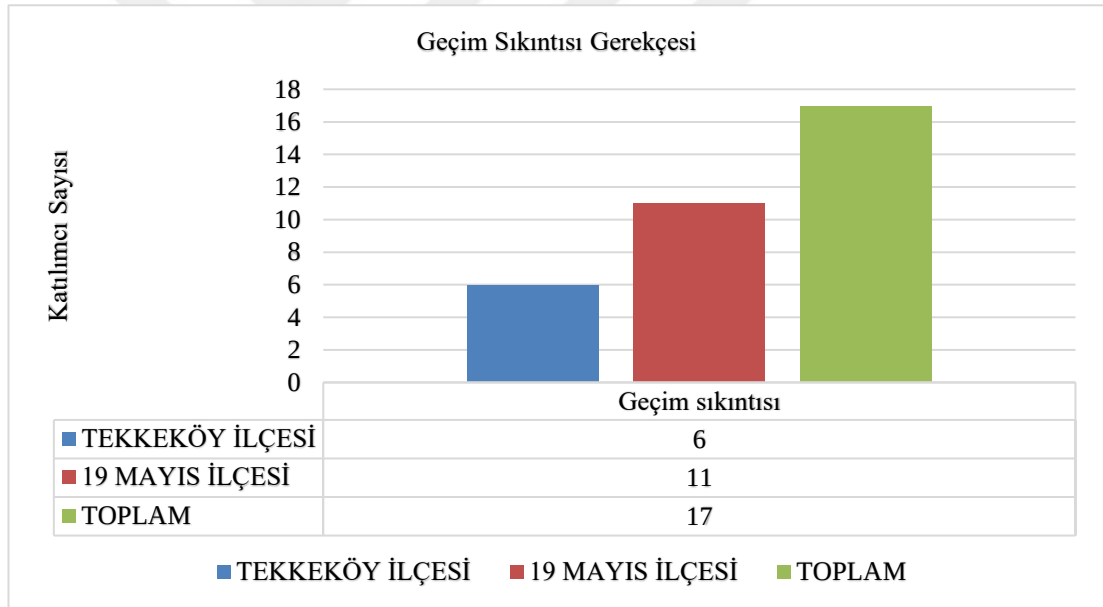

Şekil 5.15. Kent Yoğunluğundan Uzaklaşmak İsteği Gerekçesinin Dağılımı

Tersine göç etme gerekçelerinden bir diğeri kentin yoğunluğundan uzaklaşmak isteğidir. Şekil 5.15.'te görüldüğü üzere toplam 31 katılımcı kentin yoğunluğundan uzaklaşmak istemeleri tersine göç etmelerinin altında yatan gerekçelerden biri olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda önceden yaşadıkları kentlerde bulunan hava kirliliği, trafik, yoğun çalışma koşulları, güvenlik, otopark sorunu, apartman yaşamının getirdiği sorunlar, şehir hayatının sıkıcılığı, stres, yalnızlık, şehirdeki komşuluk ve sosyal ilişkilerinde yaşanan sıkıntılardan uzaklaşmak, şehrin kalabalığından uzaklaşmak gibi verilen çeşitli yanıtlar bu kategoriye dahil edilmiştir.

- **Geçim Sıkıntısı**

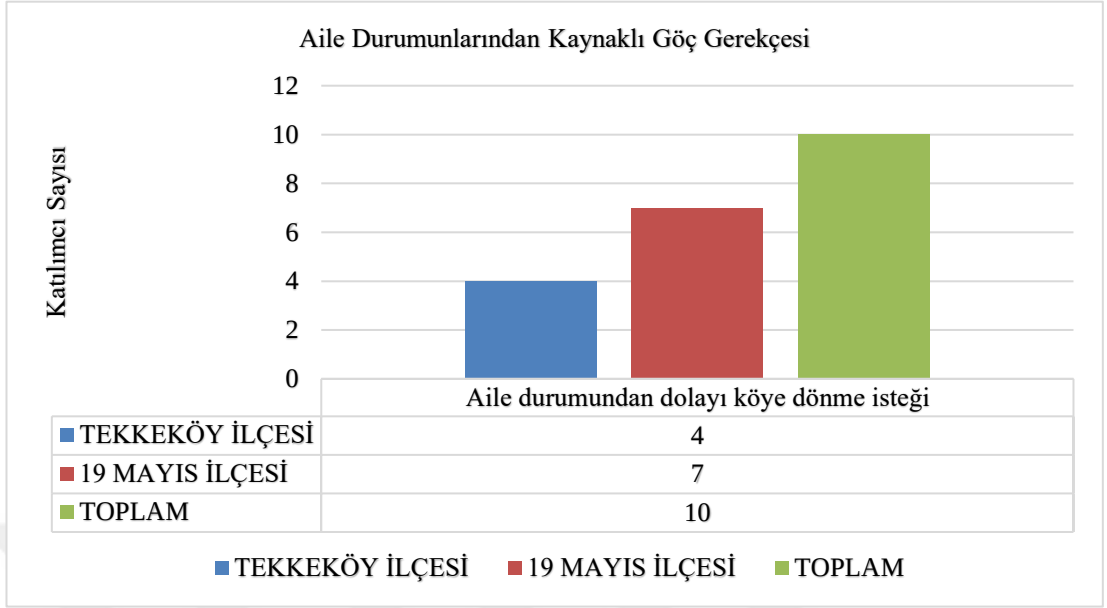
Tersine göç gerekçesi olarak katılımcılar ekonomik açıdan geçim kaygısı taşımaları, kentte geçinememeleri ve kırdaki geçimlerini daha kolay sağlayabileceklerini düşünmelerinden dolayı göç ettiklerini söylemişlerdir. Bu durum geçim sıkıntısı başlığı altında değerlendirilmiştir.

Şekil 5.16. Geçim Sıkıntısı Gerekçesinin Dağılımı

Katılımcılardan 17 kişi, ekonomik olarak yaşadıkları ya da yaşayabilecekleri olası geçim sıkıntılarından dolayı kentlerden bulundukları kıra doğru gelme yönelimlerinin gerekçesi olarak geçim sıkıntısını ifade etmişlerdir (Şekil 5.16.). Geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kalmalarında işsizlik ve emeklilik sonrası sosyo-ekonomik durumlarında yaşanabilecek olumsuz etkilere karşı verdikleri bir tepki olarak bu durum düşünülebilir.

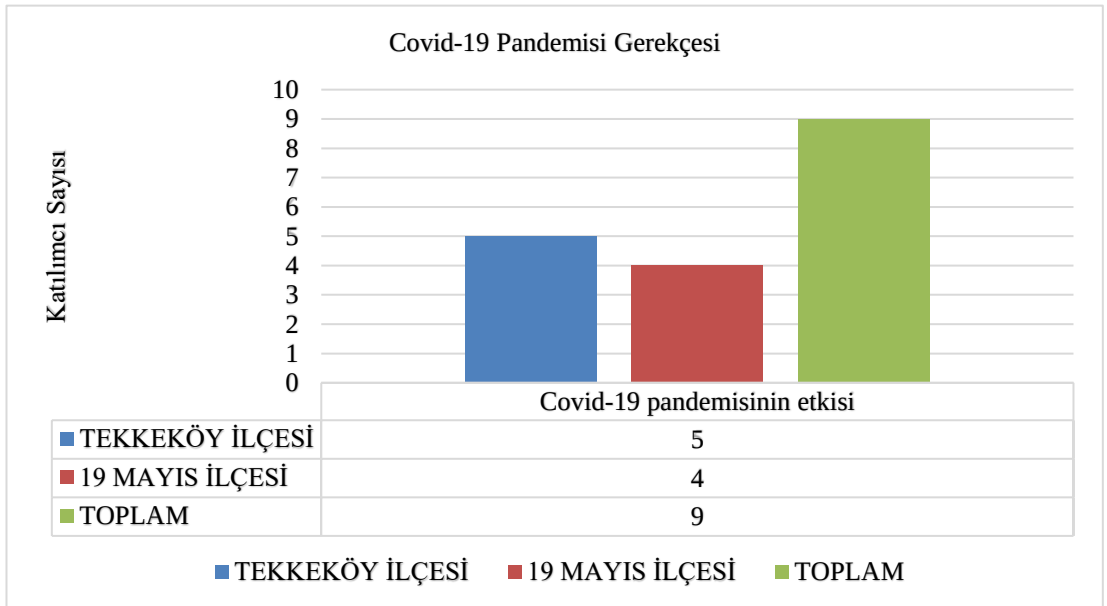
- **Aile Durumlarından Dolayı Köye Dönme İsteği**

Şekil 5.17. Aile Durumlarından Dolayı Köye Dönme İsteği Gerekçesinin Dağılımı

Toplam 11 katılımcı, aile durumlarından dolayı göç etmelerini göç gerekçelerden biri olarak belirtmiştir (Şekil 5.17.). Bu grupta yer alan kişiler eşlerinin veya aile üyelerinden birinin köye dönme isteğine ve aile üyelerinin kıra gelmek isteğinin bağlı olarak alınan göç kararına uyduğunu söylemeleri bu kategori altında ele alınmıştır.

- **Covid-19 Pandemisi**

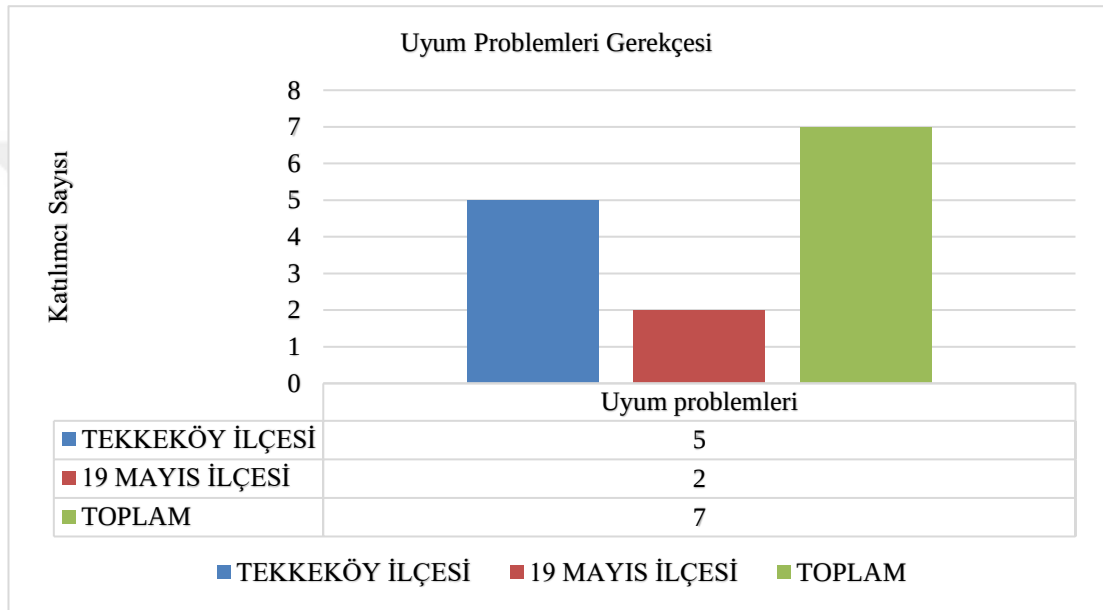

Şekil 5.18. Covid-19 Pandemisi Gerekçesinin Dağılımı

Katılımcılardan 9 kişi, Covid-19 korona virüsün salgının meydana getirdiği olumsuzluklardan dolayı tersine yönlü gerçekleştirdikleri göçün gerekçesi olarak bu durumu ifade etmişlerdir (Şekil 5.18.). Pandemi döneminin etkisiyle yaşadıkları ya da yaşayabilecekleri sorunlardan en az etkilenmek için göç etiklerini gerekçelendirmeleri Covid-19 pandemisi kategorisinde değerlendirilmiştir.

- **Uyum Problemleri**

Tersine göç eden bireylerin yurtiçi ve yurtdışındaki geldikleri kentlerde yaşamış oldukları uyum problemleri göç gerekçelerinden birini oluşturmaktadır.

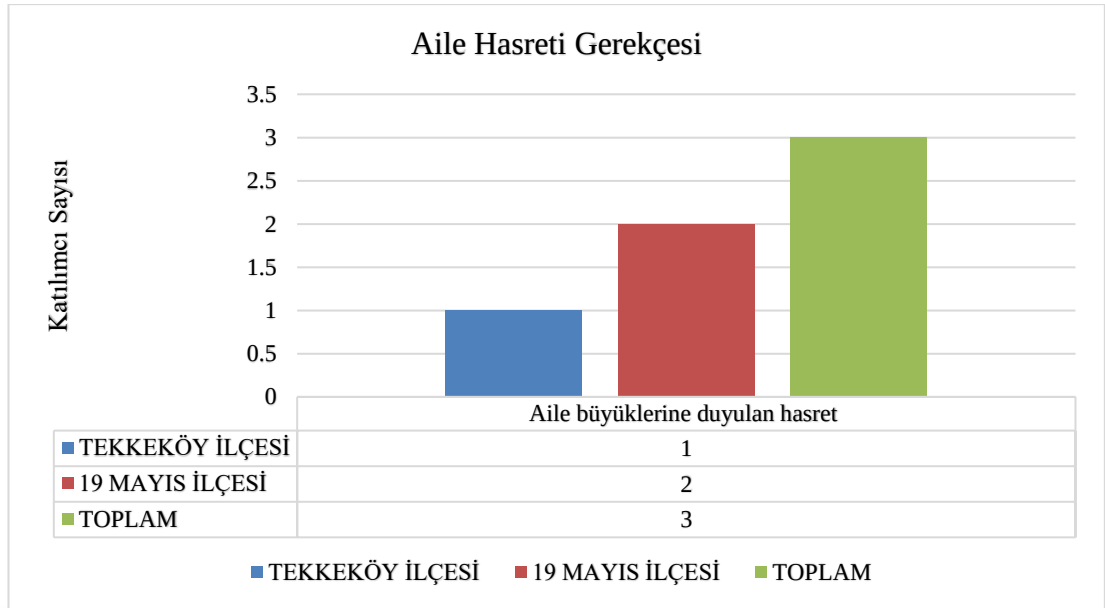

Şekil 5.19. Uyum Problemleri Gerekçesinin Dağılımı

Şekil 5.19.'dan anlaşılabacağı üzere görüşülen toplamda 7 katılımcı, çeşitli psikolojik ve kültürel düzeyde yaşadıkları uyum problemlerini; dil ve kültür sorunları, yalnızlık, güvenlik kaygısının yarattığı sorunlar, ikinci sınıf vatandaş olma hissi, dışlanma ve yabancılaşma gibi olumsuzluklar neticesinde önceden yaşadıkları kentlere uyum sağlayamadıklarını ifade etmiştir. Belirtilen bu etmenler uyum problemleri kategorisinde değerlendirilmiştir.

- **Aile Üyelerine Duyulan Hasret**

Tersine göç eden bireylerin yaşamış oldukları aile hasretleri geri dönmelerini etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

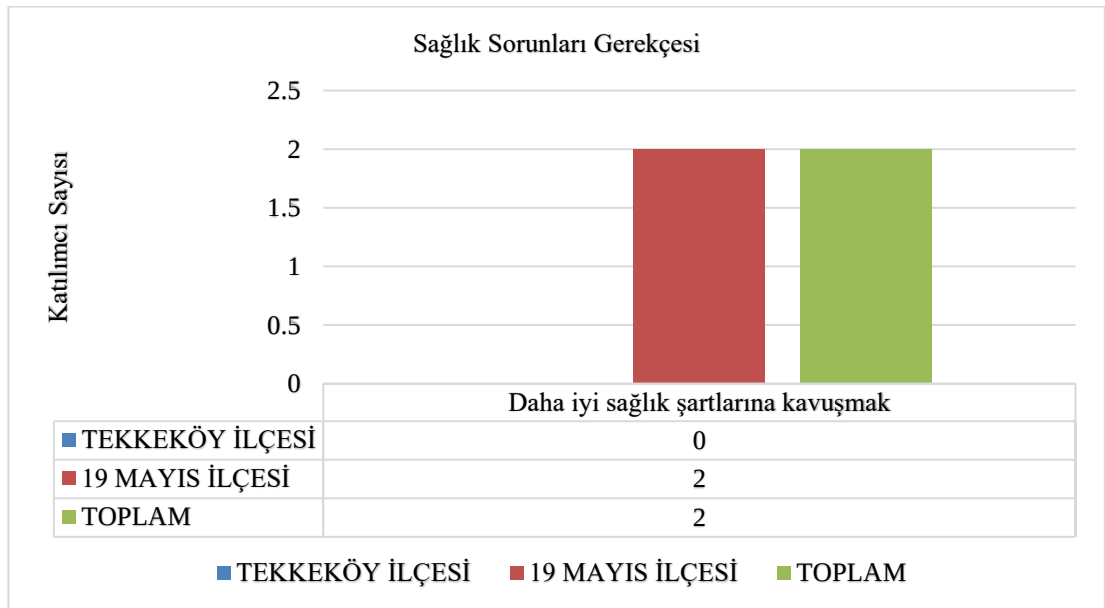

Şekil 5.20. Aile Üyelerine Duyulan Hasret Gerekçesinin Dağılımı

Katılımcılardan toplam 3 katılımcı; anne, baba ve aile büyüklerine duydukları hasret nedeniyle göç ettiğini belirtmiştir. Aile üyelerine duyulan hasret, göç gerekçesi kategorisinde ele alınmıştır (Şekil 5.20.).

- **Daha İyi Sağlık Şartlarına Kavuşmak**

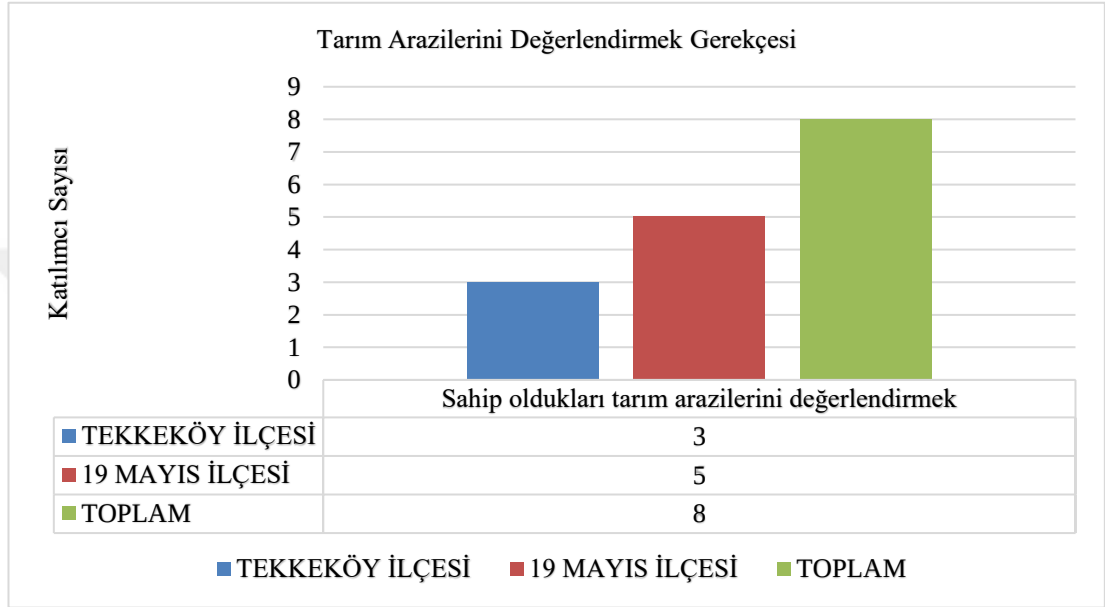
Kişisel sağlık sorunları, sağlık açısından kişisel bakımına uygun bir yer olması ve temiz hava şartlarına duyulan ihtiyaç gibi nedenler, daha iyi sağlık şartlarına kavuşmak kategorisi altında değerlendirilmiştir.

Şekil 5.21. Daha İyi Sağlık Koşullarına Kavuşmak Gerekçesinin Dağılımı

Elde edilen bulgular kapsamında toplamda 2 katılımcı, göç gerekçesi olarak bu durumu belirtmiştir (Şekil 5.21.). Kişisel sağlık sorunları yaşayan katılımcıların dağılımına bakıldığında Tekkeköy ilçesinde kişisel sağlık koşullarının iyileştirilmesine yönelik yapılan tersine göç bulgusuna rastlanılmamıştır. Bu gerekçeyle göç eden katılımcıların tümü 19 Mayıs ilçesinde yer almaktadır.

- **Sahip Oldukları Tarım Arazilerini Değerlendirme İsteği**

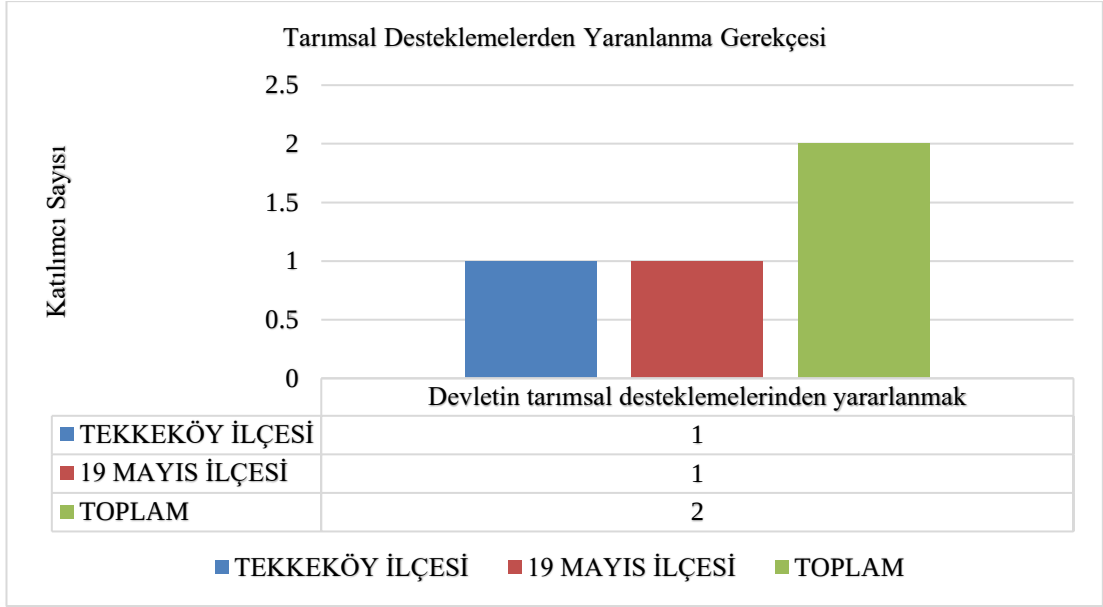

Şekil 5.22. Tarım Arazilerini Değerlendirmek İstemeleri Gerekçesinin Dağılımı

Toplamda 8 katılımcı, kırsal alanlarda yer alan, aile üyeleri tarafından mirasçısı olduğu tarım arazilerini işletmek ve değerlendirmek amacıyla yapmış oldukları göçü gerekçelendirmiştir. Belirttikleri göç gerekçeleri sahip oldukları tarım arazilerini değerlendirmek isteği kategorisinde ele alınmıştır (Şekil 5.22.).

- **Devletin Sağladığı Tarımsal Desteklemelerden Yararlanmak**

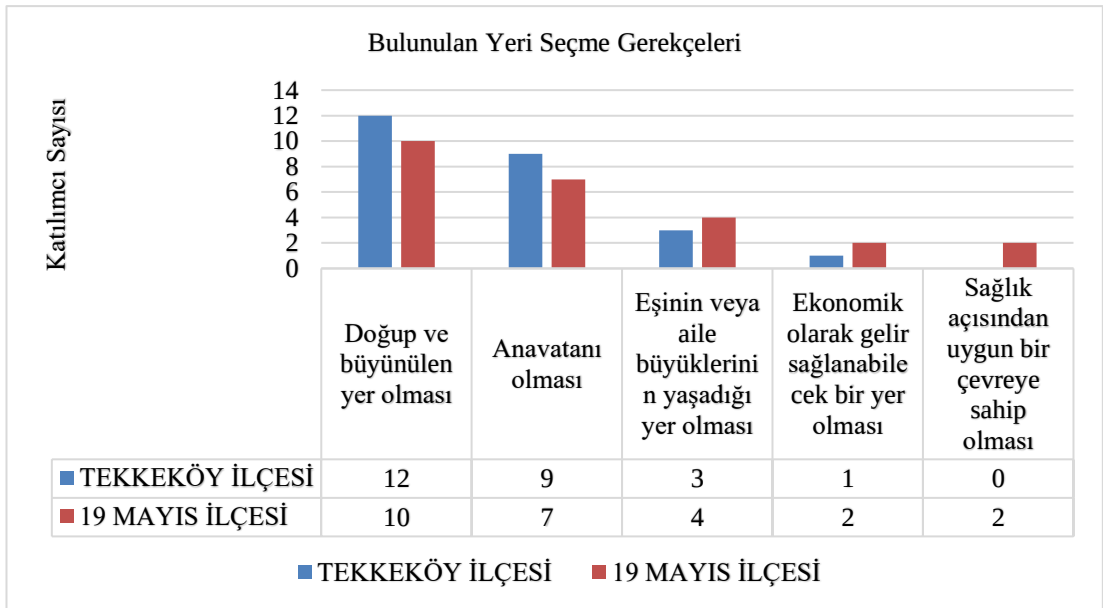
Göç gerekçesi olarak geriye dönmeyi düşünen ve devletin sağlamış olduğu tarımsal desteklemelerden yararlanma olanaklarından da yararlanmak isteyen bireyler kıra doğru göç edebilmektedir. Nitekim bu bulguya yapılan araştırma sonucu rastlanılmıştır. Katılımcılardan toplamda 2 kişi, devletin tarımsal üretimi arttırmak amacıyla sağlanan kredi ve hibe desteğinden faydalanmak istemelerini göç gerekçesi olarak açıklamışlardır.

Şekil 5.23. Devletin Sağladığı Tarımsal Desteklemelerden Yararlanmak Gerekçesinin Dağılımı

Katılımcıların belirttikleri bu gerekçeler devletin sağladığı tarımsal desteklemelerden yararlanmak kategorisinde değerlendirilmiştir (Şekil 5.23.). Katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde tarımsal desteklemeler boyutunda özel sektörün sağlamış olduğu kredi desteklemeleri gibi desteklemelerden yararlanan herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır.

5.1.4.2. Kırsal Mahalleyi Seçme Gerekçeleri

Şekil 5.24. Tersine Göç Eden Katılımcıların Bulunulan Yeri Seçme Gerekçeleri

Tersine göç edenlerin, göç kararı aldıktan sonra bulundukları kırsal mahalleyi hangi gerekçelerden dolayı seçtiğini öğrenmeye yönelik olarak “Burayı seçme nedeniniz nedir?” sorusu yöneltmiştir. Katılımcılar yöneltilen soruya çeşitli gerekçeler göstermişlerdir. Şekil 5.24.’te gösterilen gerekçelere bakıldığında toplamda 22 katılımcı bulundukları kırsal mahalleyi seçme gerekçesi olarak doğup büyüdüğüleri yer olmasından kaynaklı olarak benimsedikleri bu yeri seçmiş olduklarını söylemişlerdir. K13 kodlu katılımcı kendisine yöneltilen soruyu şöyle yanıtlamıştır:

Benim doğum yerim burası, geleceğim yer de burası. ...başka yere de gidebilirdim ama benim doğup büyüdüğüm yer olduğu için burayı tercih ettim. Bu yüzden ben başka yeri tercih etmedim. Zaten tercih etmiş olsaydım buraya yaptığım yatırımı Antalya tarafına yapardım. ... orayı da seçme imkânım vardı ama ben burayı seçtim. Samsun’un dışında başka hiçbir yeri düşünmedim, belki akıllık belki delilik. ...burayı tercih ettiğim için hiç pişman olmadım. Sadece, buraya önceden gelmediğime pişman oldum.

Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine bağlı kırsal mahallelerde yaşayan katılımcıların eskiden köy olan bu yerleşmelere yerleşmelerinde doğup ve büyüdüğüleri yer olması nedeniyle tercih edenlerin sayısına bakıldığında Tekkeköy ilçesinde 12 kişi, 19 Mayıs ilçesinde ise 10 kişi bu gerekçeyle bulundukları yeri tercih etmişlerdir.

Katılımcılardan toplam 16 kişi anavatanı olması nedeniyle bulundukları kırsal mahalleyi seçtiklerini belirtmiştir. Yurtdışında yaşamış olan bu katılımcıların tersine göç ettikleri yeri anavatanı olarak benimsemelerinde aidiyet duymalarının etkili olduğu öğrenilmiştir. Bulundukları yeri seçme gerekçesini K8 kodlu katılımcı şöyle açıklamıştır:

Anavatanım olduğu için burayı seçtim diyelim. 1972’de Almanya’ya gittim. Orada vatanımın değerini daha iyi anladım. ...insan yabancı memlekette uzun yıllar geçirince ana-baba ocağını özleyiyor. ...gittiğin yer farklı bir memleket. En önemlisi dilini anlayamıyorsun. İlk gittiğimde benim bir haftada bir zarf alamadığım zamanlar oldu orada. Lisanın yok anlaşılamıyorsun. Ne onlar seni anlayabiliyor ne de sen anlatabiliyorsun, anlaşılamıyorsun yani. ...yabancılık çektik çok. Oraya gittik olduk yabancı buraya geldik olduk Almancı. Hep arada kaldık aslında iki tarafta boşlukta kaldık.

Yaşadıkları kırsal mahalleyi anavatanı olması gerekçesiyle Tekkeköy ilçesinden 9 katılımcının ve 19 Mayıs ilçesinden 7 katılımcının tercih etmiş olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yurtdışından göç etmiş bu katılımcıların anavatanlarına duydukları özlemleri ve yaşadıkları yabancılık, uyum problemleri gibi unsurların etkili olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcılardan toplam 7 kişi bulundukları kırsal mahalleye eşlerinin veya aile büyüklerinin yaşamış olduğu bir yer olmasından dolayı bu tercihte bulunduklarını ifade etmiştir. Kırsal mahallelere tersine göç etmiş katılımcılardan Tekkeköy ilçesinde 3 kişi, 19 Mayıs ilçesinde ise 4 kişi bulundukları yeri seçme gerekçesi olarak bu gerekçeyi belirtmişlerdir. Konuyla ilgili olarak K2 kodlu katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Kaynanam ve kayınpederim yaşlı olduğundan bakıma ihtiyaçları vardı. Ben de eşimle birlikte buraya taşındım. ...yani onları bakmak için buraya geldik. Çünkü burada yaşıyorlardı, onların köyü burası. ...buraya gelme nedenim eşimden dolayı aslında o istediği için buraya taşındık. Sonrasında kaynanamla kaynatam vefat eder de buradan gideriz diye düşündük ama sonrasında buraya alıştık, burada kaldık. Sevdik burasını yani o yüzden tekrar geri dönmeyi düşünmedik.

Katılımcılardan Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde ikamet eden 3 kişi ise bulundukları kırsal mahalleyi seçmelerinin nedenini ekonomik açıdan yeni gelir sağlayacakları bir yer olması bakımından seçtiğini söylemiştir. Bu üç katılımcıdan ikisi, devletin sağlamış olduğu kredi ve hibe desteğinden yararlanarak bir tarım işletmesi kurmuş ve tarımsal üretim yapmaya başlamıştır. Tekkeköy ilçesinde bulunan katılımcı büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmakta olup, 19 Mayıs ilçesinde bulunan katılımcı ise sera yetiştiriciliği yapmaktadır. Diğer ise ailesinden kalan fındık arazisini işletmektedir. 19 Mayıs ilçesinde bulunan K49 kodlu katılımcı bulundukları yere gelme gerekçesini şöyle ifade etmektedir:

Babam vefat edince Samsun'da bana bir daire kaldı. Cenaze işlerimiz için Samsun'a geldim. ...köyde babamdan kalan arazide ne yapabilirim diye düşündüm. ...buradaki dairemi sattım. Araştırdım karşıma Tarım ve Orman Bakanlığı'nın hibe desteği projesi çıktı, ona başvurdum. Tarım müdürlüğünün %75 destekli sera desteğinden hibe aldım. Sağ olsun devletimizin yardımıyla seramı kurdum. ...bu yeri seçmemin nedeni aslında şey... elin işinde çalışana kadar babamdan kalan arazimde çalışıp kendi işimin patronu olmak istedim. Nasıl söyleyeyim geçim sıkıntımız vardı bizim, devletin verdiği sera desteği sayesinde tekrar köyüme dönmeye karar verdim. Devletimizin böyle bir desteği olmasaydı bana kalan daireyi ya satardım ya kiraya verirdim. Sonrasında İstanbul'a geri dönerdim herhalde...

Diğer katılımcılardan 2'si yaşadıkları sağlık sorunları sonrası, sağlık açısından bulundukları kırsal mahallenin daha uygun bir çevreye sahip olduğu gerekçesiyle burayı seçtiklerini belirtmişlerdir. Bu durumu 19 Mayıs ilçesindeki K38 kodlu katılımcı şöyle aktarmıştır:

...burada benim için yaşamak daha kolay. Yani şehrin sanayisini, havasını biliyorsun insanı boğuyor. Ben bir de KOAH hastasıyım. Emekli olmadan önce sanayide, mermer işinde çalışıyordum. Emekli oldum sonra KOAH hastası olduğumu öğrendim. Bu hastalığımın dolayı köye dönmeye karar verdim.

...eşimin köyü burası. Ben de buralıyım, Tekkeköy'ün Çırakman Köyü'ndenim. Oraya da gidebilirdim ama oranın havası daha kötü, bu yüzden orayı seçmedim. Sanayisinden dolayı havası daha pis, oranın havası kötü yani burası gibi değil. ...burası bana iyi geliyor. ...burasının havasını görüyorsun, havası ne kadar temiz. Burada nefesimi de rahat rahat alıyorum, çalışıyorum da yorulmuyorum da hiç.

Sağlık açısından bulundukları kırsal mahalleyi seçme gerekçesi olarak belirten katılımcıların tümü 19 Mayıs ilçesinde bulunmaktadır. Tekkeköy ilçesine bu gerekçeyle hiç kimse göç etmemiştir.

5.1.5.Tersine Göç Sonrası Sosyal Yaşamda Gerçekleşen Değişimler

Görüşmeye katılan katılımcılara, göç sonrasında yaşamlarında komşuluk ilişkilerinin boyutu ile sosyal, ekonomik ve toplamsal açıdan ne gibi değişiklikler olduğunu öğrenmeye yönelik çeşitli sorular yöneltilmiştir.

5.1.5.1. Komşuluk İlişkileri Açısından Gerçekleşen Değişimler

Katılımcılara şu an bulundukları yerdeki komşuluk ilişkilerinin nasıl olduğunu açıklamaları istenmiştir. Toplam 47 katılımcı bulundukları yerdeki komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiştir. Diğer 3 katılımcı ise bulundukları kırsal mahalledeki komşuluk ilişkilerinin iyi olmadığını söylemiştir.

Katılımcılara bulundukları kırsal mahalledeki komşuluk ilişkileri ile buraya gelmeden önce kentlerde yaşadıkları mahallelerdeki komşuluk ilişkilerini karşılaştırmaları istenmiştir. Buna göre katılımcılardan 14 kişi önceden yaşadıkları mahallelerdeki komşuluk ilişkileri ile buradaki komşuluk ilişkileri arasında önemli bir fark olmadığını genel olarak iki yerdeki komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan 33 kişi önceden yaşadıkları kentlerdeki mahallelerinde komşuluk ilişkilerinin iyi olmadığını söylemiştir. Geldikleri yerdeki komşuluk ilişkilerinde bireysel çıkarlara dayalı, birbirini tanımayan, kültürel olarak birbirinde farklı olmaları nedeniyle yaşadıkları problemler, iletişim problemleri, samimiyetsiz, hoşgörü ve yardımseverlikten uzak bir komşuluk anlayışının olduğundan dolayı ilişkilerinin buraya oranla kötü olduğunu söylemiştir.

Katılımcılardan 1 kişi geldikleri yerdeki komşuluk ilişkilerinin kötü olduğunu, şu an yaşadıkları yerdeki komşuluk ilişkilerinin de kötü olduğunu açıklamıştır. Diğer 2 katılımcı ise gelmiş oldukları kentlerdeki mahallelerinde komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu söylemiştir. Fakat kırsal mahallelerine geldiklerinde komşularıyla yaşadıkları arazi anlaşmazlıkları, bir kısmının gurbetçi olmalarından dolayı köy işlerinde yeterli bilgi sahibi olmamalarından kaynaklı olarak komşuları tarafından bu

durumlarının istismar edildiğini belirtmişlerdir. Bunların sonucunda şu an bulundukları kırsal mahallelerde komşuluk ilişkilerinin kötü olduğunu vurgulamışlardır.

5.1.5.2. Sosyo-ekonomik ve Toplumsal Açıdan Gerçekleşen Değişimler

Katılımcılara önceden yaşadıkları kent yaşamları ile şu an bulundukları kırsal mahalleye geldikten sonraki yaşamlarında olumlu veya olumsuz ne gibi değişiklikler olduğunu ve kendilerinden kırsal mahalledeki yaşamlarında olumlu veya olumsuz nelerin değiştiğine dair değerlendirme yapmaları istenmiştir. Buna göre katılımcılardan elde edilen bilgilere göre kentsel alanlardan bulundukları kırsal alanda yaşamaya başladıktan sonra kendilerini etkileyen olumlu değişiklikleri şöyle ifade etmişlerdir:

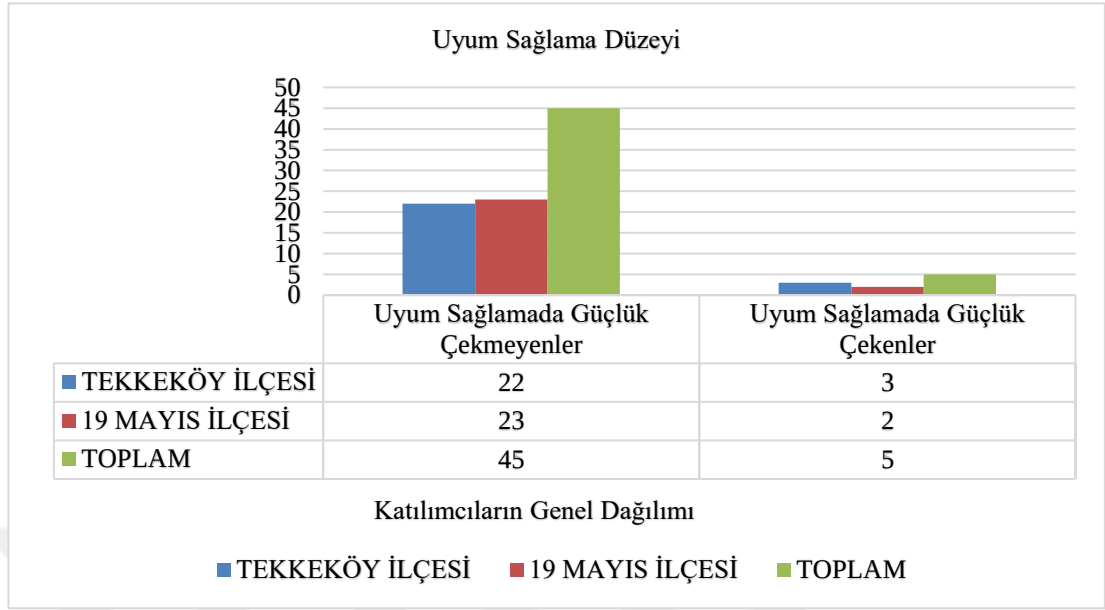
- Daha rahat, ucuz ve kolay yaşam şartlarına sahip olmaları
- Daha fazla gelire sahip olmaları
- Geçim sıkıntısı çekmemeleri
- Daha mutlu ve huzurlu yaşama sahip olmaları
- Komşuluk ilişkileri açısından daha iyi komşulara sahip olmaları
- İnsanlarının daha içten, samimi ve yardımsever olmasından kaynaklı sosyal yaşamlarının değişmesi
- Havasının, yeşilliğinin, suyunun ve doğasının daha ferah ve temiz olması
- Gürültüden uzak sakin bir yaşama sahip olmaları
- Gezip dolaşabilme olanaklarının fazla olması
- Dost ve arkadaş ortamının daha iyi olması
- Anne veya babasının yanında olanların kendilerini daha iyi hissetmeleri
- Boş vakitlerini değerlendirebilecek birçok aktiviteye sahip olmaları
- İbadetini daha özgür olarak kendi ibadethanelerinde yapabilme olanağına sahip olmaları
- Dil ve kültür problemi yaşamamaları
- Yabancılık çekmemeleri
- Yalnızlık çekmemeleri
- Dışlanmaya ve ayrımcılığa uğramamaları
- Kendilerine duyulan saygı, sevgi ve alakanın artması
- Kendilerine kalan arazilere sahip çıkmanın verdiği mutluluk

- Sağlık açısından daha iyi bir ortama sahip olmaları
- Çevresi ve içerisindeki insanları tanımanın oluşturduğu güven duygusu
- Stresten uzak bir yaşama sahip olmaları
- Hayvan edinme ve yetiştirebilme olanaklarının bulunması
- Ekip biçebileceği kendi topraklarının olması
- Kendi bağ ve bahçeleriyle uğraşabilme olanaklarının bulunması
- Can sıkıntısına çözüm bulabildikleri bir uğraşa sahip olmaları
- Yiyeceğini ve içeceğini kendi yetiştirebilmelerinden kaynaklı daha organik beslenme ve organik ürün üretme olanağına sahip olmaları gibi değişimleri yaşam tarzlarında değişen olumlu değişimler olarak belirtilmiştir.

Bu olumlu değişikliklerin yanında kişiler kırsal mahallelere göç ettikten sonra yaşamlarında çeşitli olumsuz değişimleri ise şöyle belirtmişlerdir:

- Ulaşım açısında kırsal mahalle yolları ve kent yolu güzergahının bozuk olması
- İnternet altyapısının olmaması
- Doğalgaz altyapısının olmaması
- Isınma ve yakacak sorunları yaşamaları
- Su sorunları yaşamaları
- Kış mevsimi şartlarının zorlu geçmesi
- Çocukları ve torunlarından uzak olmalarından kaynaklı özlemleri
- Çocukları ve torunlarının eğitimi için gidecekleri okullarının uzak olması
- Telefon şebekelerinde sorun yaşamaları ve telefon çekiş kalitesinin az olması
- Göç etmeden önce yaşadıkları yerlerdeki eski sosyal çevrelerine karşı özlem duymaları
- Belediye hizmetlerinden yeterince yararlanılamaması
- Hastane gibi sağlık kuruluşlarına olan mesafenin uzak olması
- Komşularıyla arazi, sınır anlaşmazlıkları gibi çeşitli sorunlar yaşamaları
- Köy işlerinde yeterli düzeyde bilgi sahibi olmamalarından kaynaklı yaşadıkları zorluklar
- Yaptıkları tarımsal üretimin maliyetli ve zahmetli oluşu
- Göç ettikten sonra farklı bir sosyal ortama dahil olmalarından kaynaklı çeşitli problemler yaşamaları, gibi çeşitli olumsuz değişimlerin meydana geldiğini aktarmışlardır.

5.1.5.3. Tersine Göç Sonrası Kırsal Uyum Sağlama Düzeyi

Şekil 5.25. Katılımcıların Kırsal Mahallelere Uyum Sağlama Düzeyleri ve Dağılımı

Katılımcılara “Buraya uyum sağlamada herhangi bir güçlük çektiniz mi?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre katılımcılardan 45 kişi bulundukları yere uyum sağlamada herhangi bir güçlük çekmediklerini söylemiştir. Katılımcılardan 5 kişi ise göç ettikten sonra bulundukları kırsal mahalleye uyum sağlamada çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine tersine göç edip uyum problemleri yaşayan ve yaşamayan kişilerin dağılımına bakıldığında uyum durumlarının birbirine paralellik gösterdiği söylenebilir (Şekil 5.25.).

Katılımcılar; geldikleri yerden farklı kültürel ve sosyal yapıya girmelerinden dolayı uyum sağlamada, yaşam tarzı olarak kendi yaşam tarzlarından farklı olduğu için kimi zaman kendilerini ifade etmede ve arazi anlaşmazlıklarından dolayı bulundukları yerlere uyum sağlamada güçlükler çektiklerini uyum sorunları olarak ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak bulundukları yere özgü tarımsal işlerden anlamamaları nedeniyle yaşadıkları sorunlarını uyum problemlerinden bir diğeri olarak belirtmişlerdir.

5.1.6. Tersine Göçün Kırsal Mahallelere Mekânsal Etkileri

Göçün mekânlar üzerinde çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel birçok etkisi bulunmaktadır. Kentlere doğru yapılan göç hareketleri sonrası mekânlarda bir değişimin meydana geldiği gibi kırsala doğru göçler neticesinde de mekânsal değişimler yaşanabilmektedir.

Katılımcılardan bulundukları mahalleye geri dönenlere tekrar geri geldiklerinde nelerin değiştiği hususunda izlenimleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna göre yaşamış oldukları mahallelere geri döndükten sonra mahallelerine olan ulaşımın imkanlarının büyük oranda geliştiğini, ulaşım araçlarının çoğaldığını ve çeşitlendiğini, eski kırsala özgü evlerin yerine yeni evlerin yapılmaya başlandığını, temel alt yapı hizmetlerinden elektrik, telefon, internet ve su altyapılarının çoğu kırsal mahallelere ulaştığını ve genel olarak bulundukları bu yerin mekânsal olarak değiştiğini aktarmışlardır. Bu gelişmenin yanında eskiden tecrübe ettikleri köy yaşamının da değiştiğini belirtmişlerdir. Eski köy neşesinin, canlılığının, eski arkadaş ortamının olmadığını, önceleri köylerde yaşayan kişilerin tarım ve hayvancılıkla uğraştıklarını fakat şimdi hayvancılıkla uğraşanların yok denecek kadar azalmış olduğunu, tarımsal açıdan ekip biçilen alanların eskiye oranla daha az olduğunu, tarım aletlerinin oldukça yaygınlaştığına yönelik çeşitli izlenimlerini aktarmışlardır. Edinilen bilgiler ışığında katılımcıların bulundukları kırsal mahallelerin mekânsal anlamda çeşitli değişiklikler geçirmiş olduğunu fakat içlerinin boşalmış, nüfusunun azalmış ve eski canlılığının kaybolmuş olduğu düşüncesi hakimdir.

Bunların yanında tüm katılımcıların bulundukları yerdeki mekânsal durumları gözlemlenmiştir. Buna göre çoğu kırsal mahallenin temel altyapı hizmetlerin mevcut olduğu fakat ve belediyelerin bu alanlardaki altyapı hizmetleri ve genel temizlik hizmetleri gibi temel hizmetlerin yetersizliğiyle birlikte tam olarak karşılanamadığı gözlemlenmiştir. Bunun yanında kırsal mahallelere göç eden kişilerin bulundukları mahallelere yapmış oldukları konutların etkisiyle kırsal mahallelerin mekânsal olarak peyzajını, mimarisini ve dolayısıyla görünümünü etkilediği gözlemlenmiştir. Tersine göç etmiş kişilerin yapmış oldukları konutlar incelendiğinde konutların çoğu villa tipi, lüks ve müstakil bir konut türünde yapılmış olduğu görülmüştür (bkz. Şekil 5.26. ve Şekil 5.28.).

Şekil 5.26. Tekkeköy İlçesine bağlı Ba k y Mahallesi'nin Genel Görünümü

Şekil 5.27. Tekkeköy İlçesine bağlı  imenli Mahallesi'nin Genel Görünümü

Tekkeköy ilçesinde katılımcılarla yapılan görüşmeler sürecinde tersine göç edenlerin kırsal mahallelere mekânsal anlamda etkileri gözlemlenmiştir. Tekkeköy' n rakım olarak yüksek yerlerinde tersine g   etmiş kişilerin yapmış oldukları konutlar arazi eğimine bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Genel olarak toplu halde bulunan kırsal mahalleler içerisinde yeni yapıların yükseldiği görülmüştür. Bu durum hemen hemen Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine bağlı katılımcıların seçildiği tüm kırsal mahallelerde görülmektedir (bkz. Şekil 5.27. ve  ekil 5.29.).

Şekil 5.28. 19 Mayıs İlçesine bağlı Dereköy Mahallesi'ndeki Konutlara Ait Görünüm

Şekil 5.29. 19 Mayıs İlçesine Bağlı Cerekli Mahallesi'nin Genel Görünümü

19 Mayıs ilçesine bağlı kırsal mahallelere tersine göç edenlerin yaratmış olduğu mekânsal etki Tekkeköy ilçesinde gözlemlenen etkiye benzer özellikler taşımaktadır. 19 Mayıs ilçesinin kırsal mahallerinde yaşayan nüfusun genel itibariyle Tekkeköy ilçesine nazaran biraz daha olması tersine göç edenlerin mekânsal olarak yaratmış olduğu etki düzeyini farklılaştırmıştır. Fakat kırsal mahallelerin çehresini değiştirmesi açısından ortak bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

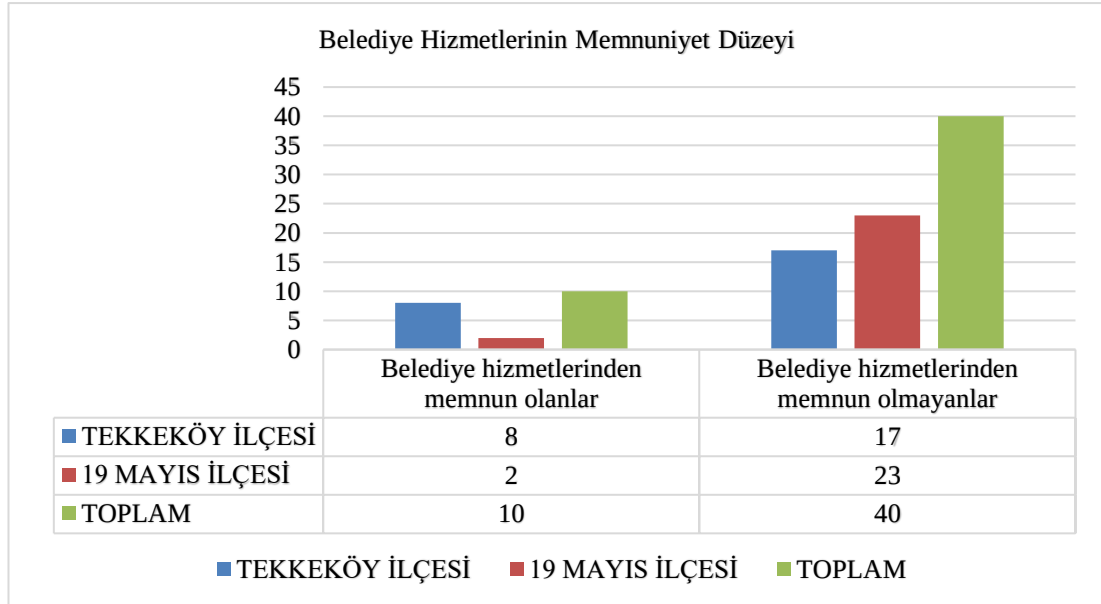
Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde belirlenen mahallelerde yaşayan katılımcıların yapmış olduğu konutlar, bulundukları kırsal mahallenin mekânına önemli derece etki ettiği bulgusuna ulaşılmıştır. Kentten kıra yönelen bireylerin

yapmış oldukları yeni konutların yanında kırsal mahalle sakinlerinin de geleneksel yapıların yerine yeni konutları inşa ettiği gözlemlenmiştir. Bu durum kırsal mahallelerin geleneksel mimarisinde yaşanan değişimleri gözler önüne sermektedir. Yukarıdaki şekillerde görüldüğü üzere kırdaki yapılan konutlar kırsal mahallelerin çehresini değiştirmiştir. Bulundukları yerdeki arazilerin eğiminden kaynaklı yapılan yapıların çoğu kendi arazilerine yakınlığı sebebiyle dağınık halde bulunmaktadır. Bazı kırsal mahallelerde ise yapılan bu yeni yapıların kümeleştiği görülmüştür.

5.1.7. Tersine Göç Edenler Açısından Belediye Hizmetlerine Bakış

Katılımcılardan bulundukları kırsal mahallelerdeki belediye hizmetlerinin yeterli olup olmadığı hususunda görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda katılımcılardan bulundukları kırsal mahallelerdeki belediye hizmetlerinden memnun olup olmadıklarını, hizmetleri yeterli bulup bulmadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Yöneltilen sorulara kararsız olduğunu belirten ya da cevap vermeyen hiç kimse yoktur.

Buna göre katılımcılardan 10 kişi belediye hizmetlerini yeterli gördüklerini ve yapılan hizmetlerden memnun olduklarını söylemiştir. Katılımcılardan 40 kişi ise bulundukları yerdeki belediye hizmetlerinden memnun olmadıklarını, temel belediye faaliyetlerinin yeterli düzeyde yürütülmemesinden dolayı yaşamlarının olumsuz yönde etkilendiğini belirtmişlerdir.

Şekil 5.30. Katılımcıların Belediye Hizmetlerine İlişkin Memnuniyet Durumları

Katılımcılar arasında Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçe belediyelerinin faaliyetlerine ilişkin memnuniyet düzeylerine ilişkin yer alan Şekil 5.30'daki verilere bakıldığında

Tekkeköy ilçesinde bulunan toplam 25 katılımcıdan 8 katılımcı belediye faaliyetlerinden memnun olduklarını, 17 katılımcı ise belediye hizmetlerinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. 19 Mayıs ilçesindeki 25 katılımcıdan 2 katılımcı bulundukları belediyenin hizmetlerinden memnun olduklarını, 23 katılımcının ise belediye hizmetlerinden memnun olmadıklarını ifade etmiştir. Belediyelerin kırsal alanlarda bulunan mahallelere yönelik yapmış oldukları belediyeçilik faaliyetleri açısından katılımcıların memnuniyet düzeyleri farkının daha fazla olduğu yer olarak 19 Mayıs ilçesi öne çıkmaktadır. 19 Mayıs ilçesinde belediyeçilik faaliyetlerinden memnun olmayan K34 kodlu katılımcı durumu şöyle ifade açıklamıştır:

...hayır buradaki belediyenin hizmetlerini yeterli bulmuyorum. Bak yollarımızı görüyorsun. Yollarımız kötü, berbat durumda. ...biz hizmet falan görmedik. Şimdi insan bu şartlarda nasıl memnun olsun ki? Altyapısı yok buranın. Doğalgazı yok. Sözde bu yıl altyapı çalışmaları yapacaklardı. Gittik sorduk, bize bütçelerinin olmadığını, yapamayacaklarını söylediler. Kışın yağmur, kar yağdığında zaten perişan oluyoruz yani altyapımız yok. ...internetimiz var ama altyapımız yok. Belediyeden daha iyi hizmet vermesini bekliyoruz. Yani belediyenin halkıyla ilgilenmesini istiyoruz. Altyapı sorunlarımızı çözmesini bekliyoruz. ...sadece seçim zamanı gelince göz boyamak için bir şeyler yapıyorlar. Bu hep böyle.

Genel olarak belediye hizmetlerinin yeterli düzeyde olmadığını ve bu durumdan memnun olmadıklarını belirten katılımcıların çoğunlukta olması yerel düzeyde yapılan belediyeçilik faaliyetlerinin yeterli düzeyde gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

5.1.8. Tersine Göç Edenlerin Kentli-Köylü Algısı ve Geleceğe Yönelik Beklentileri

Katılımcıların bulundukları yerin bir yaşıyanı olarak kendilerinin kentli-köylü olma durumlarını ve bu durumu nasıl hissettikleri hususundaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcılardan 26 kişi kendisini köylü olarak tanırlarken, 9 kişi de kentli olarak nitelendirmiştir. Katılımcılardan 15 kişi ise artık kentli-köylü ayrımının kendileri için anlamını yitirdiğini ifade etmişlerdir. Yani bulundukları yer ile kent arasında kendilerini köylü ya da kentli olarak hissettirecek etmenlerin etkilerini hissetmediklerini, kent ile köy arasındaki mesafelerin kalmadığını, şehirdeki olanaklara erişimin kolaylaştığından dolayı kendilerini ne kentli ne de köylü olarak nitelendiremeyeceklerini söylemişlerdir. Bu durum hakkında K19 kodlu katılımcı şunları söylemiştir:

Buraya döndükten sonra kendimi ne kentli ne de köylü olarak görebiliyorum. Şimdi burada köylülük de kalmadı. ...herkesin altında şimdi bir arabası var. İstedğin zaman istediğin yere götürüyor seni. Şehir gibi çoğu imkânın da var.

Şehirdeki gibi burada da mesela elektriğin, suyun, yolun, internetin var. Eskisi gibi değil. ...köyde bir ihtiyacın olsa, atla arabana en geç 20-30 dakikada şehirdesin. Artık köyle şehrin öyle büyük bir farkı yok. Şehir merkezinde diyelim arkadaşlarıyla görüşmek mi istiyorsun? Git çayını kahveni iç, otur sohbet et, gez dolaş sonra isteğin zaman tak atla arabana köyüne gel. Yani anlatmak istediğim ne biliyor musun? Eskiden köylünün böyle imkanları yoktu. Şimdi hayat şartları değişti. Köylü kentli oldu, kentli köylü oldu. Eskiden millet köyden kaçıyordu şimdi şehirde yaşayanlar köylere kaçıyor. Çünkü şimdi yaşama şartları köylerde daha kolay.

Katılımcılara gelecekle ilgili kırdaki yaşamlarına devam edip etmeme durumlarına ilişkin olarak “Gelecekte de burada yaşamayı sürdürmeyi düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. 50 katılımcının tamamı bulundukları yerlerde yaşamlarını sürdürmek istediklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan hiç kimse gelmiş oldukları kırsal mahallelerden tekrar kent merkezine geri dönmek istemediklerini ve ömürlerinin kalan kısmını burada geçirmek istediklerini belirtmişlerdir. K23 kodlu katılımcı sorulan soruya şu şekilde yanıt vermiştir:

Tabii bütün yaşamımı burada sürmeyi düşünüyorum, ölene kadar. Başka bir yer düşündüğüm yok yani. Şimdi çarşıya git orada gürültüden, sestten duramazsın. Hem oraya gidip ne yapacaksın? Gittin diyelim apartmanda senin dairen atıyorum 3. katta, benimki 5. katta ne sen beni tanırsın ne de ben seni tanım. Biz bir apartmanda oturduk mesela 30 40 kişi oturuyordu apartmanda, birbirimizi tanımıyorduk. Apartman girişinde karşılaşırsak merhaba, merhaba. Sadece o kadar. Burası öyle mi? Şimdi evimin önünden bir kişi geçse Cemal dayı merhaba der. Herkes birbirini tanır. Seni seven gelir kapını tıklatıp gelip kahveni, çayını içer. Ama çarşı hayatı öyle değil.

Kır yaşamının içerisinde barındırdığı yüz yüze, samimi ve birincil sosyal ilişkilerin varlığının devam ettiği anlaşılmaktadır. Katılımcılar bulundukları kırdaki sosyal yapıyı kentteki sosyal yapıya kıyasladığında tercihini tersine göç ettikleri yerden yana kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum tersine göç sonrası yaşadıkları bazı olumsuzluklara rağmen kır hayatından memnun olduklarını göstermektedir.

5.2. Araştırmanın Analizi

Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre örnekleme yer alan katılımcılar 9 kadın ve 21 erkek bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar 30-70+ yaş aralığında yer almaktadır. Erkek katılımcı sayısının fazla olmasının nedeni, mahalle muhtarları aracılığıyla ulaşılabilen katılımcıların büyük bölümünün erkek olması ve erkek katılımcıların genellikle bir arada bulunduğu yerlerin başında mahalle camileri olmasından kaynaklı buraya gelenlerin erkeklerden oluşması sonucunda erkek katılımcılar daha fazla bir paya sahiptir. Kadın katılımcıların bulundukları kırsal

mahalle dışından gelen yabancılara karşı tutum ve davranışları ile görüşme yapma konusunda olumsuz yaklaşım sergilemelerinden dolayı kadın katılımcılar az bir paya sahiptir.

Araştırmanın bulguları analizinde ilk olarak katılımcıların yaş eğilimleri incelendiğinde toplamda 30-60 yaş aralığında bulunan yetişkin genç ve yetişkin orta yaş gruplarına dahil katılımcılar genel katılımcı oranına göre düşük bir paya sahip olduğu sonucunu ulaşılabilir. Bu katılımcıların toplam katılımcıların içerisindeki payı %22'si kadardır. Araştırmaya katılan katılımcılara yaş açısından bakıldığında genç bireylerin yer almadığı görülmektedir. Genel olarak görüşülen katılımcıların büyük bir bölümü orta yaş üstü ve yaşlı bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Genel katılımcılara göre ise %78'lik bir paya sahiptir. Genel olarak belirli yaş üzerindeki katılımcıların yoğun olarak tersine göç ettikleri anlaşılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine bağlı kırsal mahallelerde yaşayan katılımcıların yaş dağılımlarının birbirlerinden çok farklı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Geçmişte kentsel alanlarda yaşamış daha sonra kırsal mahallelere dönen katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde tümünün okuma yazma bildiği ve büyük çoğunluğa sahip grubun ilkokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Eğitim seviyesinin yükseldikçe kişi sayısının azaldığı anlaşılmıştır. Eğitim seviyeleri açısından Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde belirgin bir fark bulunmamaktadır. Katılımcılar arasında eğitim düzeylerinin düşük olması örneklem grubunda yer alan bu kişilerin çoğunluğunun yaşadıkları dönemde eğitim hakkına ulaşmada güçlük çektikleri ve çocuk yaşta çalışmak zorunda kaldıkları için eğitim düzeylerinin genel itibarıyla düşük kaldığı katılımcıların vermiş oldukları bazı bilgilerden anlaşılmıştır. Nitekim katılımcıların büyük çoğunun yaşlı olması ve işçi statüsünde genel olarak kas gücüne dayalı bedensel işlerde çalışmış olmaları bu durum hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Eğitim düzeyinin düşüklüğüne Türkiye'deki genel tersine göç hareketleri ölçeğinden bakıldığında; kırsala dönen kişilerin alternatif yaşam biçimi yaratmak isteyen, vasıflı ve yüksek eğitimli kesimdeki kişilerin kırsala dönmesi durumu Samsun özelinde analiz edildiğinde 19 Mayıs ilçesindeki katılımcılarda bu duruma hiç rastlanılamamıştır. Tekkeköy ilçesinde ise sadece 1 katılımcıda rastlanılmıştır.

Katılımcıların çalışma hayatlarındaki durumlarına bakıldığında çoğunluğu 39 kişiyle emeklilerden oluştuğu görülmektedir. Emeklilerin tarımsal üretim olarak büyük

ölçüde fındık yetiştiriciliği, kivi üretimi, kendi bahçelerine ektikleri çeşitli meyve ve sebze üreticiliği, bir kısmının sadece organik ürün yetiştiriciliği yapmakta oldukları öğrenilmiştir.

Çiftçilik yapan katılımcı sayısı ise 4'tür. Çiftçilikle uğraşan kişilerin tarım ve hayvancılıktan meydana getirdikleri tarımsal üretim mevcuttur. Bunların yanında fındık, kivi, ceviz, incir gibi birçok meyve üretiminin yanında domates, biber, salatalık, patlıcan, kabak, ıspanak, çilek, fasulye, mısır gibi birçok sebze üretimi yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri kapsamında büyükbaş besi hayvanı yetiştiriciliğinin yanında koyun, tavuk, ördek gibi hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu hayvanlardan elde edilen peynir, yumurta gibi hayvansal ürünler elde edilmektedir. Bunun yanında bazı katılımcıların seracılık faaliyetleri kapsamında gül yetiştiriciliği yapmakta oldukları anlaşılmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen çalışma durumu olarak ev hanımı olan toplam 3 kişidir. Ev hanımlarının tümü ev işlerine ek olarak kendi bağ ve bahçe işleriyle uğraştıkları ve bu uğraşları neticesinde kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde sebze ve meyve yetiştiriciliği yaptıkları belirlenmiştir. Bunun yanında bazılarının kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar kümes hayvanı yetiştiriciliği de yapmakta oldukları saptanmıştır.

Çalışma durumu bakımından işçi olan 2 kişiden birinin marangoz olduğu, aynı zamanda fındık yetiştiriciliğiyle de uğraştığı belirlenmiştir. Diğer katılımcı ise inşaat işçiliği yapmaktadır. Aynı zamanda kendine yetebilecek kadar sebze ve meyve yetiştiriciliğiyle uğraşmaktadır.

Diğer işlerde uğraşanların çalışma durumları incelendiğinde biri öğrenci servis şoförlüğü yapmaktadır. Diğeri ise akrabalarından birine yaşlı bakımı hizmeti vermektedir. Ayrıca her iki katılımcı da fındık üreticiliği yapmaktadır.

Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde yaşayan katılımcıların çalışma durumları karşılaştırıldığında Tekkeköy ilçesinde bulunan emeklilerin sayısının 19 Mayıs ilçesine kıyasla biraz daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca tarımsal ürün üretimi açısından her iki ilçede bulunan katılımcıların faaliyetleri birbirine benzerlik gösterse de 19 Mayıs ilçesinde bulunanların Tekkeköy ilçesinde üretimi yapılmayan kivi üretimi yapması noktasında birbirinden ayrılmaktadır. Genel olarak katılımcıların tersine göç süreciyle birlikte kırsal alanlara yönelmeleri beraberinde sınırlı olsa da bir

tarımsal üretimi meyana getirmektedir. Kendilerine yetebilecek düzeyde tarımsal üretimde bulunmaları bile tersine göçle birlikte kırsal alanda tarımsal üretimin arttığının bir göstergesidir.

Araştırma örnekleminde yer alan kişilerin doğum yerlerine ilişkin olan verilere bakıldığında 44 kişinin Samsun ilinde doğduğu görülmektedir. Samsun iline göç eden kişilerin doğup büyüdükları yer olması bakımından geri gelmelerinde önemli bir etken olduğu söylemek mümkündür. Samsun dışında doğmuş, daha sonra Samsun iline göç eden kişilerin büyük bir çoğunluğu eş durumundan veya aile durumundan dolayı Samsun'a geldikleri anlaşılmıştır. Diğerleri ise kırsal bulunan sosyal çevrelerinin veya kentteki ekonomik şartlarının şu an yaşadıkları yerlere gelmelerinde önemli bir etkisinin olduğu hususu karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde yüksek gelirli kişilerin çoğunluğu olduğu, 19.000 TL ve üzeri bir gelire sahip olduğu tespit edilmiştir. Gelir dağılımına genel olarak bakıldığında göç edenlerin çalışma durumlarındaki konumları göz önüne alınırsa emekli olan kişilerin büyük çoğunluğunun yurtdışından emekli olan gurbetçilerden oluşması dikkat çekicidir. Ayrıca katılımcıların elde ettikleri gelirlerin başında emekli maaşları, tarımsal üretimden kazandıkları kazanç, çeşitli gayrimenkullerinden elde ettikleri kira gelirleri, yaptıkları işçilik veya bakım ücretlerinden elde ettikleri gelirler genel kazançlarını oluşturmaktadır. Bunun yanında sahip oldukları tarım arazilerinden elde ettikleri meyvelerden özellikle fındıktan büyük çoğunluğu gelir sağlamaktadır. Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan katılımcılar ele alındığında, Tekkeköy ilçesinde bulunanların gelir düzeyleri 19 Mayıs ilçesindekilere göre biraz daha fazladır.

Ayrıca Tekkeköy ilçesinde yaşayan katılımcıların çoğu, ailelerinden kalma veya kendilerinin satın almış olduğu arazilerde fındık yetiştiriciliği yapmaları kendilerine ek bir gelir sağlamaktadır. Bu kişiler kendilerini çiftçi olarak ifade etmeseler de çiftçilik faaliyetleriyle elde ettikleri tarımsal üretimin sonucunda önemli bir gelire sahip olmaktadır. Diğer katılımcılardan Tekkeköy ilçesinde çiftçilikle uğraşan katılımcı, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmakta olup, işçi ve diğer çalışma grubunda yer alan katılımcılar yaptıkları işe göre ücret elde etmektedir. Katılımcıların gelir kalemlerinde biri olan fındık yetiştiriciliği ek gelir sağlamaktadır. 19 Mayıs ilçesinde bulunan katılımcıların ise emekli maaşlarına ek olarak, bazılarının fındık ve kivi yetiştiriciliği yaptıkları görülmüştür. Çiftçilikle uğraşan kişiler ise seracılık

faaliyetleriyle birlikte gül yetiştiriciliği, domates, biber, salatalık, patlıcan gibi çeşitli sebzeler yetiştirerek gelir sağlamaktadır. Bunun yanında fındık yetiştiriciliği de önemli bir yer tutmaktadır.

Araştırmada tersine göç eden katılımcıların göç durumlarına ilişkin bulguları incelendiğinde Samsun'a gelen katılımcı sayısında yıllara göre genel olarak bir artışın yaşandığını söylemek mümkündür. Fakat Samsun'a dönüş yıllarına bakılarak ve elde edilen bulgulardan hareketle Türkiye'nin bütününe yönelik olarak tersine göç hareketlerinin tam olarak durumu hakkında kesin bir yargıya varmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Nitekim tersine göç konusunda resmi organların geri dönen kişilerin varlığı belirtilmişse de bunlara ait net istatistiksel veriler bulunmamaktadır. Ancak son yıllarda Samsun özelinde kırsala doğru tersine göç hareketlerinin genel olarak ivme kazandığı elde edilen bulgulardan hareketle ulaşılmaktadır. Bu durum tezin temel varsayımı olan kentlerden kıra dönüş eğiliminin arttığı varsayımını doğrulamaktadır. Tersine göç olgusunun çeşitli etmenlerin etkisiyle gün geçtikçe görünür hale gelmesi yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Tersine göç eden katılımcıların göç eğilimleri yıllara göre dinamik bir seyir izlemektedir. 2019 yılında ortaya çıkan ve hala sosyal yaşamımızı etkilen Covid-19 pandemisinin etkileri tersine doğru yaşanan göçleri etkilemiştir. Bu nedenle pandemi döneminin etkisiyle yaşanan geri dönüşlerde nispeten bir artışın yaşandığı elde edilen bulgular neticesinde ortaya çıkmıştır.

Kentsel alanlardan bulundukları kırsal alanlara gelenlerin, geldikleri yerler incelendiğinde 31 kişinin yurtdışından bulundukları yerlere gelmiş olduğu görülmektedir. Yurtdışından bulundukları yere gelenlerin çoğunluğu daha öncesinde yurtdışına çalışmak için gidip, sonrasında geri dönen kişilerden oluştuğu öğrenilmiştir. Yurtdışından gelenlerin büyük bir bölümünü Almaya, sonrasında Fransa ve Hollanda'dan gelenlerden oluşmaktadır. Yurtiçinden göç eden 19 katılımcının büyük çoğunluğunun İstanbul'dan gelenler başta olmak üzere Ankara, Aydın, Bursa, Sinop, Kocaeli ve Tekirdağ illerden geldiği anlaşılmıştır. Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerine göç etmiş kişilerin gelmiş oldukları yerler birbirlerine benzerlik göstermektedir. Türkiye'deki kırdan kente iç göç hareketleri göz önüne alındığında yurtiçi göçlerin 1950'li ve 1980'li yıllarda arttığı ve yurtdışı göçlerin 1960'lı yıllarda başlayıp 1970'li yıllarda ivme kazandığı yıllardan sonra günümüzde gerçekleşen kentlerden kıra doğru

yönelişler iç göçlerin bir dönütü olduğunu görmemiz açısından bazı önemli ipuçları vermektedir.

Göç eden katılımcıların mülkiyet durumları incelendiğinde 43 kişinin bulundukları konutların mülkiyetine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Konut edinmeleri ise büyük çoğunluğunun aileden kalan arazilere yaptıkları konutlardan veya aileden kalma konutlardan elde edilmiştir. Bunun yanında sahip oldukları arazilerin yanında ek bir arazi alarak veya ailesinin yaşamış olduğu bölgeden satın alınan arazilere konut yapanlar da mevcuttur.

Katılımcıların ikinci konut durumlarına bakıldığında 39 kişinin başka ikinci konut mülkiyetine sahip oldukları öğrenilmiştir. İkinci konutların tamamı kent merkezlerinde olup, katılımcıların bir bölümünün zamanlarını buralarda geçirdikleri belirlenmiştir. Sahip olunan ikinci konutların çok küçük bir kısmı yatırım amaçlı veya aile üyelerinin kullanımına tahsis edilmesine karşın, büyük bir kısmı kendi kullanımlarına yönelik kullanıldığı öğrenilmiştir. Katılımcıların sahip oldukları ikinci konutlarının konumu incelendiğinde kırsal mahallelerine yakın kent merkezlerinde bulunması göç eden bireylerin yaşam pratiklerine dair bize bazı ipuçları vermektedir. Kırsala göç eden kent yaşayanları, kent ile bağlarını tamamen koparmadığı, sahip oldukları avantajları kırsal mahallelere göç etmelerinden kaynaklı kaybetmek istememeleri, yaşam standartlarını arttırmak için böyle bir yaşam tarzı benimsedikleri elde edilen bulgulardan ulaşılmıştır.

Buradan hareketle 2012 yılı öncesine kadar köy olan, sonrasında mahalleye dönüşen köyler bugün mahalle statüsünde olsalar da kent merkezine uzaklığı, hizmetlere ulaşım zorluğu gibi unsurlar göz önüne alındığında kırsal özellikleri devam etmektedir. Bireylerin kent merkezlerinde edindikleri ikinci konutları daha iyi yaşam koşullarına kavuşmak için gerekli gördükleri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla edinilmiştir. Böylece kırsal mahallelerde yaşayanlar, yaşamlarının büyük bölümünü kırsal mahallelerde geçirirken yılın belirli dönemlerinde ise kentlerde geçirebilmektedir. Bu durum, kırsal alanlarda yaşayan kişilerin hem kırdan hem kentte melez bir yaşam tarzı benimsendiğini ortaya çıkarmaktadır.

Günümüzde neoliberal politikalar sonucu değişen ekonomik ve sosyal yapı, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte kırsal mahallelerin yapısını etkileyerek değişime uğratmıştır. Kır ve kent olarak iki zıt kutup olarak görülen bu

mekânlar, düşünülenin aksine iç içe geçmiştir. Nitekim kırsalda yaşamaya başlayan katılımcıların büyük kısmı hem kentte hem kırdaki zamanlarını geçirmeleri bunu destekler niteliktedir.

Araştırma kapsamında kırsal mahallelerde yaşayan katılımcıların kentsel alanlarda sahip oldukları ikinci konutlarının varlığı bize kır ile kentin ilişkisini görmemiz açısından bir perspektif sunmaktadır. Bireylerin kır yaşamı içerisinde kent ile ilişkisini ele alan “Migration as Movement and Multiplace Life: Some Recent Developments in Rural Living Structures in Turkey” başlıklı makalede kırsal alanlara doğru yönelim eğilimlerine kır ile kent olarak ayrı bir perspektiften bakmak yerine diyalekte dayanan bir bakış açısıyla bir bütünün parçaları olarak görmemiz gerektiğinden bahsedilmiştir. Makale araştırmasında, kırsal alanlara doğru tersine yönlü gerçekleştirilen göç hareketlerini gerçekleştiren bireylerin, kır ile kent arasındaki ilişkilerini kırdaki göç ettikten sonra da birlikte sürdürmekte olduklarını ortaya koymuştur. Kırsala göç etmiş kişilerin büyük çoğunluğunun kırdaki ve kentte ikili ikametlerin olduğu sonucuna varılmış. Yapılan makale araştırma sonunda belirlenen tersine göç sonrasında meydana gelen yeni yaşam biçimi kavramsallaştırmaya çalışılarak bu melez yaşam biçimi “çift yaşam” veya “hibrit yaşam” kavramlarıyla ifade edilmiştir (Öztürk, Hilton ve Jongerden, 2014). Tez kapsamında tersine göçü gerçekleştiren katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kentsel alanlarda ikinci konutlarının olması Öztürk ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmanın sonucunda ulaşılan bulgulara paralellik göstermektedir. Kır ve kentin karakteristik özellikleri giderek farklılaşırken bu alanlarda yaşayan bireylerin yaşam pratikleri de değişmektedir. Günümüzde kırsal alanlarda yaşayanlar sadece bulundukları kırsal mekâna bağlı kalmamaktadır. Bunun yanında ikinci konutları olmasına rağmen oranı çok az olsa da yaşamlarını ihtiyaçları dışında tamamen kırsal mahallelerinde geçirenler de mevcuttur.

Birlikte yaşanan aile üyeleri sayıları incelendiğinde katılımcıların büyük bir bölümünün iki kişilik bir aile yaşantısına sahip oldukları saptanmıştır. Bu gruptakilerin çoğu emekli ve yaşlı kimseler olmasından kaynaklandığı böyle bir durumun ortaya çıktığı düşünülmektedir. Diğer gruplarda yer alan katılımcıların birlikte yaşadıkları kişilerin başında aile üyeleri ve akrabaları gelmektedir. Kişilerin aile üyeleri geniş olsa da tersine göçe katılan aile bireyleri sınırlı kaldığı görülmüştür.

Tez kapsamında kentsel alanlardan kırsal alanlara yönelimin Samsun ili ölçeğinde nedenlerinin neler olduğu sorusu yapılan araştırma sonucunda ortaya konulmuştur. Buna göre görüşülen katılımcıların tersine göç etme gerekçeleri incelendiğinde göç gerekçesi olarak en çok verilen yanıtların başında kişilerin memleketlerine olan özlemleri ve daha iyi hayat şartlarına sahip olmak istemeleri gelmektedir. Bu durum tersine göç etme gerekçelerinin boyutları göz önüne alındığında tersine göçler üzerinde belirleyici bir etkene sahip olduğu sonucuna ulaşmamıza olarak sağlamaktadır. İnsanların daha önceleri daha iyi yaşam şartlarına kavuşabilmesi için kırsal alanlardan kentsel alanlara yönelmesinden bir süre sonra kentlerde karşılaşmış oldukları çeşitli zorluklar ve kentlerin çekici özelliklerinin yanında itici özelliklerinin artması, tersine yönlü göç hareketlerini şekillendirmektedir. Nitekim insanlar artık kırsal alanların gelişimiyle birlikte daha iyi yaşam şartlarına kavuşabilmek için geriye dönüşler gerçekleştirmektedir. Geriye dönmede daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak isteyen bireylerin ekonomik olarak da iyi şartlarda yaşamayı sürdürmeyi hedeflediklerini söylemek mümkündür. Ancak kişilerin emekli olduktan sonra belirli bir gelire sahip olması tersine göç önündeki ekonomik bazı engelleri kaldırarak geriye dönüşlere zemin hazırladığı düşünülebilir.

Konuyla ilgili olarak katılımcılardan göç etme gerekçesi olarak 50 katılımcıdan 38'inin emekli olduktan sonra geri dönmeye karar verdiklerini belirtmeleri bu durumu açıklamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun emekli kimseler olduğu dikkate alındığında emekli gelirleriyle daha ucuz ve rahat yaşam sürdürebilecekleri yerler olarak kırsal mahallere doğru göç edebilmekte oldukları saptanmıştır.

Göç gerekçeleri olarak verilen en çok yanıtlardan bir diğeri ise kentin yoğunluğundan uzaklaşmak ve köy yaşamına duyulan istektir. Verilen bu yanıtlar bize kentlerin trafik sorunu, hava kirliliği, kalabalık, gürültü, sıkıcılığı, yeşil alanların az oluşu, toplu konut yaşamının olumsuz etkileri, sağlıksız kentleşme ve yarattığı sorunlar gibi birçok olumsuz etmenin kişileri kentlerden uzaklaştırdığına dair düşüncenin somut bir delilidir. Ayrıca kırsal alanların kendine özgü yapısından kaynaklı kişilerin kırım doğal ortamında bulmayı düşündükleri sosyal ilişkilerinde samimiyet, saygı ve hoşgörü gibi unsurların yanında doğallığı, yeşilliği, çevrenin temiz ve ferah olması gibi unsurlar kır yaşamına ilgiyi arttırmaktadır. Bunlara ek olarak kişilerin bağ ve bahçe işleriyle uğraşmak istemeleri, kendi üretmek istedikleri organik ürünler, bir uğraş içerisinde olmak ve köy işleriyle vakitlerini geçirmek gibi

isteklerinin pratiğe dönüşmesi açısından kırsal alana yönelimin gerekçelerine ulaşılmıştır.

Bireylerin kırsala göç etme gerekçelerinden biri de geçim sıkıntısıdır. Kişiler ekonomik olarak geçinmede zorlandıkları için geri dönebilmektedir. Katılımcıların çoğunun emekli olduğu düşünülürse emekli maaşlarıyla bulundukları kentlerde geçinememeleri ya da geçinebilseler de zorlanabileceklerini düşündükleri için geri dönebilmektedir. Emekli olmayan kişilerin de bir kısmının kentsel alanlardan kırsal alanlara göç etme nedeni olarak geçim kaygısını taşıdığı yapılan araştırma neticesinde elde edilmiştir.

Diğer göç etme gerekçeleri incelendiğinde kişilerin aile bireyleri tarafından göç kararına uyulduğunu yani aile bireylerinin isteği doğrultusunda göç ettiklerini, anne ve baba hasreti, kentte yaşadıkları uyum sorunları ve daha iyi sağlık şartlarına kavuşabilmek, Covid-19 pandemisi ve aileden kalan tarım arazilerini değerlendirmek için göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Devletin tarımsal üretimi teşvik edici ve tarımsal üretimi arttırmaya yönelik politikalarından hibe ve kredi desteklemelerinden yararlanıp yatırım yapmak için kırsal alana dönen kişi sayısının azlığı dikkat çekicidir. Katılımcılardan devletin sağlamış olduğu bu desteklemelerden sadece 2 kişinin yararlanması bize teşvik ve hibe desteklemelerinin cazibesinin az olduğunu ve desteklemeler hakkında yeteri düzeyde bilgi sahibi olunmadığını göstermektedir. Katılımcılar tersine göç etmelerinde kendi imkanları ölçüsünde geri dönmektedir. Bu durumda tarımsal üretim yapan katılımcıların devletin yapmış oldu hibe ve kredi teşviklerinden yararlanma düzeyi oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Ayrıca özel sektörün kredi desteklerinden yararlanan katılımcının bulunmaması tersine göçün teşvik edilmesi noktasında yaşanan bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç gerekçeleri açısından Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde yaşayan katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde emekli ve gelir dağılımı açısından 19 Mayıs ilçesine nazaran gelir seviyesi daha yüksek kimselerin Tekkeköy ilçesine bağlı kırsal mahallelerde bulunması göç gerekçelerine verdikleri yanıtların farklılaştırmıştır. Bu durum ekonomik nedenlerden dolayı göç etme gerekçelerine yansarak 19 Mayıs ilçesinde bulunan katılımcıların Tekkeköy ilçesinde bulunan katılımcılara göre daha fazla yanıt verilmesini açıklamaktadır.

Katılımcıların kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru göç ettikleri yerleri seçme gerekçeleri incelendiğinde, belirtilen gerekçelerin büyük çoğunluğunun doğup büyüdüğü, aile büyüklerinin geçmişte yaşadığı ve aile üyelerinin bulunduğu yerler olması bakımından bu yerleri tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Samsun iline tersine göç edenlerin çoğunun Samsun doğumlu olmaları kuşkusuz bu nedenlerin altında yatan en büyük unsurların başında gelmektedir. Bu gerekçelerin dışında ekonomik anlamda gelir sağlayabileceği bir yer olarak buralarda yaşamayı düşünmelerinden dolayı kırsal mahallelere yerleşenler de bulunmaktadır. Diğer bir yerleşme gerekçesi olarak kişilerin eşlerinin memleketi ya da aile büyüklerinin yaşadıkları yerler olması nedeniyle bulundukları yeri seçenler de mevcuttur. Katılımcılardan az bir bölümü sağlık sorunları nedeniyle kişisel sağlıkları açısından yaşamaya daha elverişli yerler olması açısından bulundukları kırsal mahalleyi seçtikleri görülmektedir.

Burada dikkat çekici durum 19 Mayıs ilçesinde bulunan katılımcıların sağlık yönünden bu ilçeyi kendilerine uygun bulurken Tekkeköy ilçesinde bu gerekçeyle kırsal mahallelere yerleşen herhangi bir katılımcının olmamasıdır. Tekkeköy'ün konumundan kaynaklı olarak sanayi ağırlıklı bir ilçe olarak içerisinde organize sanayi bölgeleri ile bakır, demir-çelik ve gübre fabrikalarının bulunması ilçenin havasını etkilemektedir. 19 Mayıs ilçesinin ise havası daha temiz, yerleşimlerinin denize yakın ve sanayisinin gelişmemiş bir konumunda bulunması sebebiyle temiz havasının sağlık açısından daha elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum göç tercihlerini etkileyerek Tekkeköy ile 19 Mayıs ilçelerinin tercih edilmesi bakımından ayrılmasını ortaya koymaktadır. Katılımcıların tümü kişisel sağlığını korumak için göç tercihlerinde 19 Mayıs ilçesini tercih etmiştir. Tekkeköy ilçesindeki sanayi sektörünün varlığı buralara yapılacak tersine göçü olumsuz etkilediğine ulaşılmıştır.

Kırsal alana yönelim neticesinde meydana gelen toplumsal değişimlerin bir boyutu olarak komşuluk ilişkilerinin varlığı toplumsal ilişkileri görmemiz açısından çeşitli ipuçları sağlamaktadır. Komşuluk ilişkileri açısından katılımcıların bulundukları yerdeki komşuluk düzeylerine bakıldığında 47 komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu belirlenmiştir. Bu durum kır yerleşimlerinde kırın geleneklere bağlı yüz yüze ilişkilerin mevcut olduğu, ufak topluluklar olmalarından kaynaklı birbirlerini tanımaları, dayanışma ve yardımlaşmanın önemli olduğu gibi unsurların etkili olduğu düşünüldüğünde göç ettikleri kırsal mahallelerinde komşuluk ilişkilerinin iyi olması kırsala özgü komşuluk ilişkilerinin varlığını sürdürdüğünü açıklar niteliktedir. Kırın

ve kentin toplumsal anlamda ilişkilerin farklılaştığı ve kentsel alandaki toplumsal ilişkilerin komşuluk boyutunda gayri şahsi ve ikincil sosyal ilişkilerin varlığını sürdürdüğü de ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların kırsal mahallelere geldikten sonra yaşamlarında değişen olumlu değişimler incelendiğinde kişilerin kent yaşamında ulaşamadıkları fakat kır yaşamında elde ettikleri kazanımları olumlu değişimler olarak nitelendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Kişilerin kendi yaşam standartlarını yükseltecek şekilde ekonomik, psikolojik, sosyal ve kültürel açıdan birçok olumlu değişimler yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu olumlu değişimlerin yanında kişiler kırsal yaşamda karşılaştıkları olumsuz bazı değişimleri de beraberinde tecrübe etmektedir. Olumsuz değişim olarak nitelendirdikleri problemlere bakıldığında; kır yaşamına kıyasla kent yaşamlarında sahip oldukları avantajları buralarda da aradıkları anlaşılmaktadır. Bu durum bize kişilerin artık ihtiyaçlarının farklılaştığını, eskiden ihtiyaç olarak görülmeyen şeylerin bugün ihtiyaç haline geldiğini görmemiz açısından çeşitli ipuçları vermektedir. Bugün kent merkezlerinde yaşayanların ulaşabildiği internet ve doğalgaz altyapı hizmetleri mevcutken, kişilerin kırsalda da buna yönelik hizmetleri talep etmeleri ve eksikliğini hissetmeleri bu durumu açıklar niteliktedir.

Günümüzde kırsal alanlarda ulaşım ve alt yapılarında önemli mesafeler katedilmişse de yeterli düzeye ulaşamadığı anlaşılmıştır. Diğer yandan kırsal mahallelerin yol, su, telefon ve eğitim gibi sorunlar büyük ölçüde giderilmeye çalışılsa da tamamen ortadan kalkmadığı ve hala devam etmekte olduğu elde edilen bulgulardan ortaya çıkmaktadır. Kırsal mahallelerin fiziki şartlarına bağlı olarak özellikle iklim koşullarının zorlukları bu yerlere sonradan yerleşen kişiler tarafından olumsuz olarak hissedilmektedir. Temel altyapı eksikliği ve hizmet eksikliğinden kaynaklanan bu sorunlar katılımcıların yaşam düzeyini olumsuz etkilemektedir.

Kırsal mahallelere göç eden katılımcıların yaşadıkları yere uyum sağlamada konusunda 45 kişinin herhangi bir uyum problemi yaşamadığı belirlenmiştir. Uyum sağlamada güçlük çekenlerin durumları incelendiğinde kentsel yaşam pratikleri içerisinde kültürel ve sosyal farklılıkları, döndükten sonra sosyal ve fiziki çevreleriyle karşılaştıkları sorunlar, bulundukları yerde çeşitli anlaşmazlıklar yaşamaları gibi nedenlerden dolayı kişilerin bulunulan yere uyum sağlamada zorluk çektikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların büyük bir bölümünün bulundukları kırsal mahallelere uyum sağlamada güçlük çekmemelerinin altında yatan unsurların başında

bulundukları bu yerlerle önceden yaşamış oldukları sosyal ilişkilerinin varlığı, tanıdıkları ve bildikleri bir yer olması, kendi kişisel anıları ve duygusal bağlarının olması, buralara duyulan aidiyet duyguları, ekonomik anlamda büyük çoğunluğun göç etmeden önce ekonomik olarak belirli bir gelir düzeyine sahip olmaları ve göç ettikten sonra daha rahat yaşam şartlarına sahip olabilmeleri gibi etmenlerin önemli bir rolü bulunmaktadır.

Tersine göç edenlerin kırsal mahallelerde yapmış oldukları konutların yapılan gözlem sonucunda genellikle müstakil ve villa tarzı bir yapıya sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yapılan bu konutlar çeşitlilik göstermekle birlikte kırsal mahalleleri mekânsal olarak etkilemektedir. Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri karşılaştırıldığında her ikisinde denizden yüksek rakımlı mahallelere doğru gidildikçe arazi yapılarının engebeliği artmaktadır. Bu durum kırsal mahallelerde yapılan konutların genellikle dağınık olarak yerleşmesine veya düzlük olan kısımlarda yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Tersine göç etmiş kişilerin geldikleri yerlerde yeni konut yapımıyla birlikte kırsal soylulaştırma görülen yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma grubunda yer alan katılımcıların çoğunun yurtdışından gelmesi, emekli olma durumları ve sosyo-ekonomik açıdan belirli bir gelir seviyesinin üzerinde olmaları açısından bakıldığında kırsal alanları tercih ederek yeni yapılarla bulundukları yeri adeta kırsal soylulaştırmaya uğratmaktadır. Büyük çoğunluğu orta ve üst gelir seviyesinde yer alan bu kişilerin meydana getirmiş olduğu bu kırsal soylulaştırma izleri taşıyan durum, geleneksel kırsal mahalleleri etkilemektedir. Tersine göç eden katılımcıların sahip olduğu mekanlara yapmış oldukları yatırımlar kırsal mahallenin değerini, görünümünü, sosyal ve fiziki açıdan çehresini değiştirmektedir. Günümüzde kır ve kent çeperlerinde yaşanan değişimler sonucunda kırsal soylulaştırma sürecinin etkisiyle bu alanların zamanla kırsal karakteristiğini kaybedebilme ihtimali bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında tersine göç etmiş katılımcıların bulundukları yerdeki belediye hizmetleri karşı memnuniyet düzeylerine bakıldığında katılımcılardan 40 kişi belediye hizmetlerinden memnun olmadıklarını ve yapılan hizmeti yeterli görmediklerini dile getirmiştir. Memnuniyet düzeyleri açısından Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri birbirleriyle mukayese edildiğinde genel memnuniyet durumları hakkında birbirine paralel bir memnuniyetsizlik halinin olduğu söylenebilir. Ancak Tekkeköy ilçesinde bulunan katılımcılardan belediyecilik faaliyetlerine karşı genel bir

memnuniyetsizlik durumları olmasına rağmen memnun olanların sayısı 19 Mayıs ilçesindeki katılımcıların sayısından dört kat fazladır. Bu da bize Tekkeköy ilçe belediyesinin faaliyetleri, 19 Mayıs ilçe belediyesinin faaliyetlerine göre biraz daha aktif yürütüldüğü izlenimi vermektedir. 19 Mayıs ilçesindeki katılımcıların belediye hizmetlerine karşı memnun olma durumu ise çok düşüktür. Tersine göç etmiş kişilerden elde edilen bulgulara göre belediyecilik faaliyetlerine karşı genel olarak bir memnuniyetsizlik durumları söz konusudur. Belediye hizmetleri, kıra dönenlerin istediği düzeyde gerçekleşmediği anlaşılmıştır.

Katılımcıların kenti-köylü kavramlarına yönelik kendilerinin nasıl konumlandıkları incelendiğinde; 26 kişinin köylü ve 9 kişinin kentli olarak konumlandırırken, 15 kişi ise ne kentli ne de köylü olarak kendilerini konumlandıramayacaklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük bir kısmı önceden yaşadığı kırsal mahallelere geri dönmüş kişiler olduğu ve kırsalla bağlarını koparmama durumları göz önüne alındığında verilen en fazla yanıt olarak kendilerini köylü olarak konumlandırmalarını bu durumu açıklar mahiyettedir. Kırsal mahallelilerde yaşamalarına karşın kendilerini hala kentli hissetmeleri, bu kişilerin kent yaşamının pratiklerini hala benimsediklerini göstermektedir. Kendilerini kentli veya köylü olarak görmeyenler bu kavramların kendilerini tamamlamadığını söylemeleri bize bazı ipuçları sunmaktadır. Köy-kent algısının değişerek bu ayrımın muğlaklaşmasının sonucunda kişilerin köylü algılarının da değiştiğini söylemek mümkündür.

Kentli veya köylü olma kişilerin geleneklerine, göreneklerine, yaşam pratiklerine, dünya görüşlerine ve toplumsal statülerine gibi birçok unsuru etkileyebilmektedir. Önceleri köylü olmak kişilerde eğitim seviyesinin düşük, cehaletin düzeyinin yüksek, yoksulluk düzeyinin yüksek, kültürel olarak kırsal geleneklere bağlı kişilerden oluştuğu algısı, tersine göç etmiş kişiler tarafından böyle bir algının değiştiğini söylemek mümkündür. Şayet kişiler kırsal alanlarda yaşamlarını sürdürmelerinin onları köylü yapmayacağını düşünebilmektedir. Aynı zamanda köylülerin sahip olduğu yaşam pratiklerini deneyimlerken kentli yaşam pratiklerini bulundukları yerde devam ettirmeleri, katılımcıların bu kalıplara sahip olmadığı kanısına varmalarında etken bir rol oynadığı düşünülmektedir. Nitekim kentlerden kırsal alanlara göç ettiklerinde kişilerin içerisinde bulundukları ekonomik, sosyal,

kültürel ve psikolojik birçok unsuru beraberinde taşıyarak köylü olmanın kalıplarını yıkarak köylü algısını değiştirmekte ve farklılaştırmaktadır.

Günümüzün değişen yaşam şartlarına paralel olarak kırsal alanlarda gelişen ulaşım ve iletişim teknolojileriyle birlikte artık mesafelerin önemini yitirmesi kır-kent algısını etkileyen etmenlerden biridir. David Harvey (1997), Postmodernliğin Durumu eserinde ortaya koyduğu “zaman-mekân sıkışması” gelişen ulaşım teknolojilerin varlığıyla birlikte mekânda ve mekânın toplumsal yapısında meydana gelen değişimi etkilemekte olduğunu ortaya koymaktadır (Harvey, 1997). Harvey’in ortaya koymuş olduğu zaman ve mekân sıkışması kavramı perspektifinden bakıldığında kır ve kentin mekânsal boyutları ve bu mekanların iç içe geçmesi aralarında bir geçişkenliğe neden olmaktadır. Aralarında var olan mesafelerin ortadan kalkması bu geçişkenliği arttırmaktadır. Bunun sonucunda bazı toplumsal değişimler yaşanmaktadır. Kır ile kent aralarındaki mesafeyi önceleyerek konumları arasındaki farklılığın geleneksel, kültürel, sosyolojik ve ekonomik gibi birçok unsur bakımından birbirinden ayrılan yapılar olduğu düşüncesinin kesin çizgilerini yitirmeye başladığını göstermektedir.

Buna paralel olarak kırsal mahallerde yaşayan katılımcılardan 39’unun kentsel alanlarda ikinci bir konuta sahip olmaları ve belirli zamanlarda buralarda vakitlerini geçirmeleri kuşkusuz kent yaşamından tamamen kopmadıklarını ve yaşam standartlarını yükseltmek amacıyla bu yaşam pratiklerini geliştirdikleri düşünülmektedir. Ayrıca ikinci bir konuta sahip olmasalar da çeşitli ihtiyaçlarını ve kentlerde bulunan kamusal işlerini karşılayabilmek için kentlerle etkileşim halinde olmaları gerekmektedir. Bu da kentli ya da köylü olmanın getirdiği davranış kalıplarını melez bir şekilde bir arada benimsemeleri kendilerini kentli ya da köylü olma kalıpları dışında düşünmelerine bir sebep olarak düşünmelerini açıklamaktadır.

Görüşmeye katılan katılımcıların tümünün geldikleri kırsal alanlarda yaşamlarını devam ettirmek ve ömürlerinin kalan bölümünü geldikleri bu yerlerde sürdürmek isteği tersine göç edilen yerde yaşamalarından memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir. Katılımcıların tekrar kent merkezlerine göç etmeyi düşünmemelerinin altında yatan en büyük etken kuşkusuz bulundukları yerden memnun olmalarından kaynaklanmaktadır. Burada yaşamlarını sürdürmek istemelerinin altında yatan birçok neden bulunmaktadır. Bunların başında bulundukları kırsal mahallede sahip oldukları sosyal ve kültürel hayatı kente döndükleri zaman bulamayacaklarını düşünmeleri gelmektedir. Dolayısıyla bu durum tekrar kente geri dönmek istememeleri gerekçeleri

altında yatan bir başka unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında kent yaşamının beraberinde getirmiş olduğu sorunlardan bir kaçış noktası olarak görülen kırsal yaşamını benimsemeleri ve kente tekrar geri dönüp kentsel yaşamın sorunlarıyla tekrar mücadele etmek istememeleri, kır ve kent arasındaki mesafelerin önemini yitirmesinden kaynaklı her an kente ulaşma şansına sahip olmaları gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde bireyler küçük kırsal alanlardan büyük metropollere kadar uzanan geniş bir çerçevede farklı yerleşimlerde yaşamaktadır. Bu durum aralarında bazı farklılıklara neden olmaktadır. Bu farklılıkların ortaya çıktığı mekânlar olarak kır ve kent bazı özellikleri bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Günümüzün değişen şartlarına paralel olarak kır ve kent yapısında meydana gelen değişimler hukuki, sosyal, ekonomik, kültürel gibi birçok alana yansımıştır. Kır ve kentlerde yaşanan değişimin boyutuna bakıldığında hukuki statülerinde bazı değişiklikler meydana gelmiştir. 6360 Büyükşehir Kanunu sonrası kır ve kent olarak tarif edilen yerlerin kapsamı değişmiştir. Yasayla birlikte büyükşehirlerde bulunan köylerin hukuki statüsü kaldırılarak kent merkezi olarak kabul edilmiş ve mahallelere dönüştürülmüştür. Sadece statüsü değiştirilerek kent merkezi olarak kabul edilen bu yerler kırsal özellikleri bakımından yine aynı niteliklere sahip olması çeşitli çelişkileri doğurmuştur.

Bu ayrım kır ve kent sakinlerinin yaşamlarına ve yaşam alanlarına yansiyarak sosyolojik açıdan birtakım farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Bu farklılıklar Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik düzeyleri açısından iller düzeyinde farklılıklar göstermesinin yanında aynı il içerisindeki ilçeler arasında bile çeşitli değişiklikler gösterebilmektedir. Bundan kaynaklı olarak tersine göç olgusuna ilişkin aynı ilde bulunan Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçeleri ele alınmıştır. Bu iki yerin seçilmesinin nedeni tersine göç olgusunun gözlemlenebileceği yerler olmasının yanında mevcut konumları itibariyle Bafra ve Çarşamba ovalarının sahip olduğu zengin tarım arazilerinin varlığıyla birlikte birinin sanayileşmenin yoğun yaşandığı diğerinin ise sanayi özelliklerinin fazla görülmediği noktada bir farklılık gösterip göstermediğinin saptanması hedeflenerek seçilmiştir. Hemen hemen aynı kırsal özelliklere sahip bu alanlar içerisindeki gelişmeler neticesinde çeşitli değişimler geçirdikleri ve sanayiden kaynaklı tersine göç hareketlerine az da olsa etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kır-kent ayrımı ve değişen yapısını görmek amacıyla ortaya konulan bu çalışmada tersine göç hareketleri incelenmiştir. Bu kapsamda Samsun iline bağlı Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçelerinde bulunan eskiden statüsü köy olan kırsal mahalleler bu kapsamda değerlendirilmiş olup, kırsal mahallelere tersine göç eden kişiler belirlenerek tez kapsamında araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde elde edilen bulgulara dayanılarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Tersine göç etmiş kişilerin tümünün aynı özelliklere sahip bir gruptan oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Fakat kentlerden kıra doğru yapmış oldukları göç hareketleri ve tümünün kırsal yaşamın getirdiği yaşam pratiklerine sahip olmaları ortak özelliklerindendir.
- Tersine göç eden kişilerin yaş oranları oldukça yüksektir. Yaş oranının bu denli yüksek olması durumu tersine göç etmiş kişilerin büyük çoğunluğunun emekli olup belirli yaşlardan sonra geri gelmelerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Tersine göçlerde kişilerin önceden doğup, büyüdüğü yerlere karşı bir aidiyet duygusu taşımaları geri gelmelerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.
- Kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru göç hareketlerine katılanların çok büyük bir kısmının belirli gelir birikimine sahip olmaları ve çoğunun emekli olmaları tersine göç yöneliminde etkin rol oynamaktadır.
- Tersine göç edenlerin göç ettikten sonra üretime verdikleri katkı göz önüne alındığında tarımsal üretimde bulunmaları ülke ve kent ekonomisine katkı sunmaktadır. Bu durum ekonomik açıdan tarımsal üretimin artmasına dolayısıyla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın da artmasını sağlamaktadır.
- Tersine göç hareketlerinin son yıllara doğru bir artış eğilimine girdiği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle Covid-19 pandemi döneminin kentlerden kırsala doğru yönelimi arttırıcı bir etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Pandeminin tüm dünyayı ve ülkemizi etkilemesiyle birlikte sadece bu durum Samsun özelinde değil diğer kentlerde de görülebileceği ihtimali bulunmaktadır.
- Kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru göç etmiş kişilerin bulundukları yerdeki yaşam tarzları incelendiğinde, kentte yaşadıkları dönemde sahip oldukları yaşam standartlarını kırsala döndüklerinde korumak istemeleri ve kır yaşamının getirmiş olduğu birtakım zorluklarla başa çıkabilmek için yılın belirli dönemlerini kentlerde geçirebildikleri araştırma bulgularıyla ortaya koyulmuştur. Tersine göç edenlerin tümünde rastlanılamasa da bir ikili, hibrit yaşam pratiğinin ortaya çıktığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Bu durum tersine göç etmiş bireylerin yaşam pratiklerini değiştirdiklerini göstermektedir. Kent yaşamına alışmış kişilerin kırsal alanlara göç ettikten sonra yaşayacakları uyum problemleri ve yaşam kalitelerindeki olumsuz etkileri en aza indirmek için böyle bir strateji geliştirdikleri düşünülmektedir.

- Yapılan araştırma sonucunda tersine göç hareketine katılanların geri dönme gerekçelerinde bireylerin tek bir gerekçeyle göç etmedikleri anlaşılmıştır. Tersine göçü oluşturan gerekçeler tek bir duruma bağlı kalmamaktadır. Farklı nedenlerin bir araya gelmesiyle kentlerden kıra doğru yönelim gerçekleşmiştir.
- Tersine göç gerekçeleri olarak kişinin memleketine duyduğu özlem ve daha iyi yaşam koşullarına ulaşmayı istemeleri geriye dönüşlerde en büyük etken olduğu anlaşılmıştır. Kişilerin kentten kıra yönelimin altında yatan etmenlerin başında belirli gelir seviyesine ulaşmaları özellikle emeklilik durumları diğer bir etkili unsurdur. Kentten ve kent yaşamının yarattığı sorunlardan uzaklaşabilmek ile köyün doğal yaşamına duyulan istek tersine göç eğiliminde etkilidir. Geçim sıkıntıları, uyum problemleri, aile üyelerine duyulan özlem, sağlık açısından daha iyi şartlara ulaşmak, aileden kalan kırsal arazilerine sahip çıkmak ve devletin kırsala yönelik teşvik edici göç politikaları kapsamında vermiş olduğu desteklerden yararlanmak istekleri kişilerin göç eğiliminde bulunmalarının altında yatan diğer unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Tersine göç olgusu üzerine belirlenmiş Tekkeköy ve 19 Mayıs ilçesindeki kırsal mahallelere dönen katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik yapıları çeşitli farklılar gösterse de büyük ölçüde birbirine benzerlik göstermektedir. Bu iki yerde tersine göç ederek yaşamaya başlayanların bazı farklılıkları incelendiğinde, gelir durumlarına ilişkin ekonomik durumları, bazı farklı tarımsal ürünlerinin üretimi, bulundukları yeri seçme gerekçeleri, yaşadıkları yerdeki belediye hizmetlerine memnuniyet düzeyleri açısından birtakım farklılıkları mevcuttur.
- Samsun ilinin sanayisi bakımından gelişmiş olan Tekkeköy'e yapılan tersine göçlerde kişilerin burayı tercihlerini etkileyebildiği görülmüştür. Buna göre tersine göç edilecek yerin çevresel yapısı göç tercihlerini belirlemede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Tersine göç edilmeden önce göç edecekleri yerlerle tatil, akraba ziyaretleri, cenaze, düğün gibi nedenlerle kurulan bağların göç edilecek yerlerin belirlenmesinde ve bu yerlere göç ettikten sonra uyum sağlamada önemli bir payının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Devlet eliyle oluşturulan kamu politikalarının tersine göç özelinde sağlamış olduğu kredi ve hibe destekleriyle birlikte tarımsal üretimin arttırılmasına yönelik çabaları kırdaki tam olarak karşılığını bulamamıştır. Nitekim bu

desteklemelerin tersine göçe etkisi sınırlı düzeyde kalmıştır. Araştırmaya kapsamında kırsala dönerin çok az bir bölümünün bu desteklerden faydalandıkları görülmüştür.

- Tersine göç hareketinde bulunan kişilerin göç edecekleri yerleri belirlemelerinde en büyük etken olarak doğup büyüdüğü yer olma açısından bu yerleri tercih etmelerinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Daha sonra anavatanlarının olması, evlilik bağından kaynaklı olarak göç kararına uyulması, ekonomik açıdan gelir sağlayabilecekleri yeni bir yer olarak kırsal alanların görülmesi, kişi sağlığı açısından ihtiyaçlarına yönelik olarak tersine göç edilen yerin seçilmesinde diğer önemli etmenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Tersine göç kararı alan bireylerin bu kararı almalarında kentlerin çevresel olarak kişileri olumsuz etkilemesi, hemşeri dernekleri ve kuraathanelerin varlığı ve sosyal çevrelerinin kişileri yüreklendirmesi, aile üyelerinin aldıkları göç kararına uyulması gibi unsurların göç kararında etkisinin olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanında önceden göç ettikleri kentler ile şu an bulundukları kırsal arasında sosyal ilişkilerin kentte göç ettikten sonra da sürmesi bireylerin tekrar kırsala dönmesinde ve kırsal uyum sağlama sürecinde çok önemli bir payının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin kentle olan ilişkileri kırsala döndükten sonra da devam etmektedir.
- Araştırma bulgularından yola çıkılarak kişilerin sahip oldukları ulaşım araçları ve ulaşım imkanları sayesinde kırsal alanlara ulaşım kolaylaşmış, tersine göç etmek için gerekli altyapının oluşturulmasında önemli bir rolünün olduğu saptanmıştır.
- Kırsal alanlarda gelişen altyapı, ulaşım ağı sayesinde mesafelerin boyutunun kısılması kırsal alanlara geçişkenliği arttırmaktadır. Tersine göç eden katılımcıların neredeyse hepsinin kişisel araçlarının olması ve kırsal ulaşım imkânlarının çeşitliliği onları kırsal ve kente daha kolay, hızlı ulaşmalarını sağlamaktadır. Bu da kırsal ve kent arasındaki ilişkiyi daha sıkı hale getirmektedir.
- Kentlerden kırsal mahallelere göç edenlerin, kırsal komşuluk ilişkileri düzeyleri kentlerdeki komşuluk ilişkilerine göre daha iyi ve olumlu olduğunu söylemek mümkündür.
- Tersine göç edenlerin kırsala döndükten sonra yaşamlarında gerçekleşen olumlu gelişmeler, yaşadıkları olumsuz gelişmelerden daha fazladır. Bu durum kırsal

alanlara dönenlerin tekrar kentsel alanlara temelli olarak dönmelerini engelleyici bir faktördür.

- Kentlerden kıra doğru geçiş kırsal alanları mekânsal olarak değiştirmektedir. Kıra yerleşen kimseler burada konut ihtiyaçlarına yönelik yapmış oldukları konutlar kırsalın soylulaştırılmasında pay sahibidir. Kırın coğrafi özelliklerinden kaynaklı konutların her ne kadar dağınık bir şekilde olmasına zemin hazırlasa da kıra göçenleri bir arada yapmış oldukları lüks konut tipi kırın geleneksel konut tipinden farklılaşmaya neden olmuştur. Göç edenlerin kıra yapmış oldukları yatırımlar sonucu kırın soylulaştırılması yönünde bir eğiliminin olduğu görülmüştür.
- Kıra dönenlerin bulundukları yere ait ilçe belediyelerinin yapmış oldukları faaliyetlerine karşı memnuniyetlerinin genel olarak düşüktür. Bu durum kişilerin göç etmeden önce bulundukları kentlerde aldıkları hizmetlerin kıra dönünce yeterli düzeyde bulamamalarının memnuniyet düzeylerinde olumsuz bir etki yarattığını göstermektedir. Buna ek olarak kırsala yönelik belediye hizmetlerinin yeterli düzeyde yapılmadığını da söylemek mümkündür.
- Kentsel alanlardan kırsal alanlara dönenlerin hepsi tekrar kalıcı olarak kente dönmek istememekte, yaşamlarının geri kalan bölümünü kırdaki sürdürmeyi düşünmektedir. Dolayısıyla kente tekrar dönmek isteyip de dönemeyen kimse bulunmadığı için kırsal yaşamdan tüm katılımcıların memnun oldukları yargısına ulaşılabilir.

Günümüzde giderek artacağı düşünülen tersine göçleri, önceden kırdan kente doğru yaşanan iç göçlerin bir dönütü olarak değerlendirmemiz mümkündür. Ülkemizde bu alanda yeterli düzeyde akademik çalışmaların olmaması ve yeni gün yüzüne çıkan bir olgu olması bakımından araştırma sonucunda elde edilen bulgular ile genel geçer çıkarımlarda bulunmak olanaksızdır. Türkiye’de kentsel alanlardan kırsal alanlara doğru yapılan tersine göçler hakkında resmi kurum veya kuruluşların sunmuş oldukları net bir verinin bulunmaması bu durumu güçleştirmektedir.

Çeşitli yasal düzenlemeler sonucu kır ve kentin sınırları iyice karmaşık bir hale gelmiştir. Köy olsa bile statüsü mahalleye dönüştürülen kırsal alanlarda bulunan bu yerler, kır ve kent ayrımını yeniden düşünmemiz gerektiğini bizlere göstermektedir. Günümüzde kır ve kent yapısındaki değişimler hakkında tersine göç olgusu bize çeşitli ipuçları verebilmektedir. Nitekim kır ile kentteki değişimler, konumlandırıran sosyal,

kültürel, ekonomik, mekânsal yapıları ve toplumsal ilişkileri çeşitli değişmelere uğratmış olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bugün artık kesin olarak sınırlarını çizebileceğimiz kır ve kent çizgileri yoktur. Daha çok iç içe geçmiş bir bütünün parçaları olarak kır ve kentin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, dokümanlar, istatistiksel bilgi ve bulgular ışığında tersine göç hareketleri açısından politika önerilerini şöyle sıralayabiliriz:

- Türkiye’de kentler ile kırsal bölgeler arasındaki eşitsizliklerin giderilmesine yönelik kamu politikalarının artırılması gerekmektedir. Göç alan kırsal bölgelerin temel altyapı hizmetleri başta olmak üzere eğitim, sağlık gibi kamusal hizmetlerin çeşitliliği ve bunlara ulaşımın kolaylaştırılması sağlanmalıdır.
- Tersine göçlerin yaratmış olduğu olumsuz etkiyi en aza indirebilmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için kırsal alanlarda göçü destekleyecek politikaların yanında kentsel alanlarda da destekleyici politikaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal alanların içinde bulunduğu coğrafi ve fiziki özelliklerinden kaynaklı yaşamış oldukları sorunların en aza indirilebilmesi için özellikle yerel belediyecilik faaliyetlerinin daha etkin ve verimli hizmet sunumunun gerçekleştirmesi gerekmektedir. Araştırma sonucunda katılımcılardan ele edilen bilgilere göre bulundukları kırsal alandaki belediyecilik faaliyetli düzeyi yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bunun çözümü için 6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu kapsamında eskiden köy statüsünde olan mahallelere sunulan hizmetlerin büyükşehir belediyeleri tarafından yapılacak faaliyetler ile yerel belediye faaliyetleri arasında daha iyi bir iletişim ve koordinasyon sağlanmalıdır. Böylece kırsal alanlara etkin bir şekilde hizmet ulaştırılmalı ve kalitesi artırılmalıdır.
- Ülke ekonomisine artı değer sağlayabilecek potansiyele sahip kırsal alanlarda yer alan âtıl durumda kalmış veya verimli şekilde kullanılmayan tarım arazilerine yönelik olarak kamu politikaları çeşitlendirilmelidir. Toprak reformu yapılarak, kırsal alanlarda devlete ait tarım arazilerinin kırsalda toprağı olmayan ama tersine göç etmeyi düşünenler için tarımsal üretim yapmak şartıyla orta veya uzun vadede kiralanabilmesi sağlanmalıdır. Bunun denetimi etkin bir şekilde gerçekleştirilerek tersine göç teşvik edilmelidir.

- Tersine göç edenlerin ve yöre halkının üretmiş oldukları ürünler pazarlanma teknikleri kullanılarak kırsal mahallelerde kooperatifler kurulup tarımsal üretim desteklenmelidir.
- Tarımsal üretimi arttırmak ve teşvik etmek amacıyla yapılan kamu poetikalarından olan hibe, kredi ve tarımsal desteklemelerin yelpazesi genişletilmeli ve istihdam olanakları artırılmalıdır. Araştırma kapsamında tersine göç etmiş kişilerin bu desteklemelerden yararlanma durumlarına bakıldığında 50 katılımcıdan sadece 2'sinin tarımsal desteklemelerden yararlandığı ve geri dönmelerinde bu durumun etkin rol oynadığı araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle yapılan desteklemelerin boyutu genişletildiği takdirde bu desteklemelerden yararlanmak isteyen kişilerin geri dönmeleri gerçekleşebilecektir. Devlet desteklemelerinin yanında özel sektörün de bu alana yönelik desteklemeleri artırılmalıdır.
- Araştırma kapsamında tersine göç eden kişilerin büyük bölümünü emeklilerin oluşturduğu göz önüne alınırsa teşviklerden yararlanma yaşı genişletilerek geri dönmeyi düşünen diğer yaş grupları da teşvik edilmelidir. Böylece kırsal alanlardaki tarımsal üretim artabilecek ve ülke ekonomisi bundan olumlu yönde etkilenebilecektir.
- Yapılacak desteklemelerin tersine göç etmeyi düşünenler arasında çeşitli iletişim ve haberleşme araçları kullanılarak yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Bunun yanında tersine göç etmek isteyenlerin bu konuda bilgi ve bilinç düzeylerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Tersine göç etmeyi düşünenler için yapılan hibe, kredi ve tarımsal desteklemelerin yanında, çeşitli vergi indirimleri ve muafiyetleri getirilerek kırsal alanların canlandırılması sağlanmalıdır. Bu teşvikler yapılırken kırsal alanların sadece ekonomik boyutu ele alınmamalı, sosyo-kültürel açıdan kırsal alanları geliştirilecek diğer politikalarla desteklenmelidir.
- Kentlerde yaşayan kişilerin bulundukları konum itibarıyla sahip oldukları imkanların kırsal alanlara göç ettiklerinde bu imkanları talep etmelerine karşın kırsalda bazı imkanların olmayışı tersine göçün önündeki engellerden biridir. Nitekim katılımcılardan büyük bölümü kentlerde yaşadıkları dönemde ulaşabildikleri hizmetleri yerelde bulamamaları yaşamlarını olumsuz etkilediği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Kırsal alanların gelişimi gerçekleştirilerek

diğer göç etmek isteyen kişilerin önünde böyle engellerin kaldırılması sağlanmalıdır.

Tersine göçler günümüzde belirgin hale gelmesiyle birlikte ileride daha da çok yaşanabilecek bir durum olma potansiyeline sahiptir. Bundan kaynaklı hem kentte hem kırdaki çeşitli sorunların ortaya çıkmasını önlemek amacıyla gerekli çalışmalar bugünden yapılmalı, tersine göçün sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Bu da ancak uygulanabilecek doğru politikaların hayata geçirilmesiyle mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- 442 Sayılı Köy Kanunu (1924). T.C. Resmî Gazete, 6495, 7 Nisan 1924. Erişim: 1 Ocak 2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442-20130712>.
- 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012). T.C. Resmî Gazete, 28489, 6 Aralık 2012. Erişim: 11 Ocak 2023, <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuatmetin/1.5.6360.Pdf>.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Adıyaman, K. (2008). Kentleşme sürecinde Türkiye ve kent kimliği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). Göç ekonomisi. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Ak Kuran, S. ve Kuran, H. (2022). “Toprağa dönüşçüler: Türkiye özelinde bir saha araştırması”. *Mülkiye dergisi*. 46(1), (s. 66-67).
- Akengin, H. (2013). “Şehirlerin etki alanlarının ulaşım sistemlerine göre değişmesi; Samsun örneği”. C. Yılmaz (drl.). *Samsun araştırmaları 2. Kitap*. (s. 455-477). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Akman, K. (2019). Türkiye’deki sığınmacılara yönelik politikalarda belediyelerin rolü: Samsun ili örneği. Basılmış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Albayrak, L. (2021). “Pandemi sürecinde köye dönüş; kırsalın ekonomik ve kültürel yapısında yaşanan gelişmeler, Artvin örneği”. *Erzincan üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*. Bölge bilimi ve planlama kongresi özel sayısı 20, (s. 64-65).
- Al-Rebholz, A. (2017). “Kent kuramları: klasikler ve çağdaşlar”. Talas, M. ve Yiğit, E. (drl.). *Kent sosyolojisi*. (s. 144). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Altunok, B. (2021). Tersine iç göçler (Geriye dönüşler). Ankara: Astana Yayınları.
- Altun, A. (2020). Türkiye’de kent ve aktif vatandaşlık üzerine bir çalışma: Ankara-Kırıkkale örneği. Basılmamış Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Anagün, Ş. S. ve Ersoy, A. (2013). “Nitel araştırma yöntemleri”. S. Baştürk (drl.). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (s. 391). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ashley, L. D. (2017). “Durum çalışması araştırması”. E. Büyüköksüz (çev.). *Eğitimde araştırma yöntemleri ve metodolojileri*. (s. 165). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydınlı, H. İ. ve Çiftçi, S. (2015). “Türkiye’de kır-kent kavramlarının değişen niteliği ve mevzuatın sürece etkisi”. *Elektronik sosyal bilimler dergisi*. 14(54), (s. 193).
- Bağcı, H. R. ve Şahin, K. (2018). “Tekkeköy ilçesinin nüfus ve yerleşme özellikleri”. M. Y. Erler ve A. E. İşlek (ed.). *Tekkeköy tarihi dünden bugüne: Antik dönem I. Cilt*. (s. 43-50). Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Baş, S. M. (2019). Yeni bir göç modeli olarak kentten tersine göç: İstanbul incelemesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Baştürk, S. ve Taştepe, M. (2013). “Evren ve örneklem”. S. Baştürk (drl.). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (s.144). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bayraktar, M. S. (2005). Samsun ve ilçelerinde Türk mimari eserleri. Basılmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bimay, M. (2019). Göçün kentleşme üzerindeki sosyo-ekonomik ve kültürel etkileri: Batman örneği. Basılmamış Doktora Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

- Bostan, H. (2017). "Türkiye’de iç göçlerin toplumsal yapıda neden olduğu değişimler, meydana getirdiği sorunlar ve çözüm önerileri". *Coğrafya dergisi*. (35), (s. 6-8).
- Böke, K. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bulut Keskin, Ü. (2021). "Tersine göçler ve geri dönüşler: Almanya’dan Iğdır’a yerleşenlerin sosyolojik özellikleri". *Sosyolojik bağlam dergisi*. 2(2), (s. 36-38).
- Canatan, K. (2012). "Kent sosyolojisi". K. Alver (ed.). *Batı kenti*. (s. 91). Ankara: Hece Yayınları.
- Ceylan, S. ve Sabuncu, M. (2018, Ekim). "Kırsal alanların dönüşümünü kavramsal bakımından yeniden düşünmek". *TUCAUM 30. yıl uluslararası coğrafya sempozyumu*. Ankara. Erişim: 14 Ocak 2023, <http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2018/12/30.Y%C4%B1l.TamMetin84Serdar-CEYLAN - Mehmet-SOMUNCU2.pdf>.
- CNN Türk, (2022, 25 Temmuz). Kira artışları nedeniyle tersine göç başladı. Erişim: 20.01.2023, <https://www.cnnturk.com/ekonomi/kira-artislari-nedeniyle-tersine-goc-basladi>.
- Çeliker, İ. Ö. ve Güler, K. (2022). "Kırsal soylulaştırmanın eşliğinde olan Ayvacık-Büyükhusun tarihi yerleşiminin miras değeri". *Yakın mimarlık dergisi*. 6(2), (s. 294).
- Çetin, İ. (2010). Gecekondu kentle bütünleşme sürecinde alan-mekân faktörü: İzmir örneği. Basılmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çolak, O. (2019). Bursa ili örneğinde iç göç hareketlerinde istihdama duyarlılık. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2000). "Kırsal kalkınma özel ihtisas komisyonu raporu". *Sekizinci beş yıllık kalkınma planı*, Ankara. Erişim: 14 Ocak 2023, <https://www.sbb.gov.tr/ozel-ih-tisas-komisyonu-raporlari/#1540024439304-a1816e9a-4191>.
- Demir, O. Ö. (2017). "Nitel araştırma yöntemleri". K. Böke (ed.). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (s. 313). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Demirözer, A. (2022). Çaygören ve Kertil mahallelerinde (Sındırgı) kırsal soylulaştırma. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Dübüş Koç, N. (2012). Samsun’da Şehir İçi İkametgâh Hareketleri. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye’de göç sorunu, göçlerin sosyo-ekonomik yansımaları: İskenderun-Dörtyol örneği. Basılmış Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Geray, C. (1999). "Kırsal kalkınma yöneltileri, ilçe yerel yönetimi ve ilçe köy birlikleri önerisi". *Çağdaş yerel yönetimler dergisi*. 8(2), (s. 12).
- Geray, C. (1974). "Türkiye’de kırsal yerleşme düzeni ve köy kent yaklaşımı". *Ankara üniversitesi SBF dergisi*. 30(1), (s. 45).
- Güçlü, S. (2021). "Yörük kışlağından kırsala, kırsaldan kentsele: Döşemealtı’ndaki sosyal değişim ve kırsal soylulaştırma". *Sosyolojik bağlam dergisi*. 2(2), (s. 76-77).
- Güler, T., Şahnagil, S. ve Güler, H. (2016). "Kent kimliğinin oluşturulmasında kültürel unsurların önemi: Balıkesir üzerine bir inceleme". *Paradoks ekonomi, sosyoloji ve politika dergisi*. 12(1), (s. 91).
- Güreşçi, E. (2010). "Türkiye’de kentten-köye göç olgusu". *Doğuş üniversitesi dergisi*. 11(1), (s. 82).

- Gültekin, Ö. (2017). Neoliberal küreselleşme, kırsal dönüşüm ve mülksüzleştirme rejimleri. Basılmış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Gümüş, N., İlhan, A. ve Gülersoy, A. E. (2013). “Bir tersine göç örneği: Köprucük köyü (Varto-Muş)”. *Electronic Turkish studies*. 8(6), (s. 235).
- Güzel, S. ve Güzel E. (2012). “Toplumsal “1” laboratuvar: Sosyolojinin kentleri”, N. Sam ve R. Sam (ed.). *Sosyo-kültürel farklılık ve alışım mekânları kent ve kentler*. (s. 367). İstanbul: Ezgi Kitapevi.
- Harvey, D. (1997). Postmodernliğin durumu. S. Savran (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hatt, P. K. ve Reiss, A. J. (2002). “Kentsel yerleşimlerin tarihi”. Alkan, A. ve Duru, B. (drl.). *20. yüzyıl kenti*. (s. 30). Ankara: İmge Yayınevi.
- Hanikoğlu, M. (2022). Büyükşehirler kırsal mahalle deneyimi: Ayvalık örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Hürriyet, (2021, 19 Şubat). İstanbul'un nüfusu azaldı... pandemi köyden kente göçü tersine mi çeviriyor?. Erişim: 21 Ocak 2023, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulun-nufusu-azaldi-pandemi-koyden-kente-gocu-tersine-mi-ceviriyor-41736512>.
- Işık, Ş. (2005). “Türkiye’de kentleşme ve kentleşme modelleri”. *Ege coğrafya dergisi*. (14), (s. 59).
- İlgar, E. (2008). Kent kimliği ve kentsel değişimin kent kimliği boyutu: Eskişehir örneği. Basılmış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- İpek, N. (2019). “Göçü ve göçmeni anlamak”. *History studies*. 11(5), (s. 1577).
- İpek, N. (2021). “Kuruluşundan 19 Mayıs 1919’a Samsun”. *Ondokuz Mayıs üniversitesi insan bilimleri dergisi*. 2(2), (s. 86).
- İpek, N. (2021). “Kuruluşundan ilçe merkezi olmasına kadar Tekkeköy”. İ. Tellioglu (ed.). *Tarih boyunca Tekkeköy*. (s.47). Trabzon: Serander Yayınevi.
- İrdem, İ. ve Mutlu, A. (2016, Mayıs). “6360 sayılı yasayla kır kent kavramlarının muğlaklaşması sorunu ve olası sonuçları”. KAYSEM 10. Kamu Yönetimi Sempozyumu. İzmir.
- İslamoğlu, E., Yıldırım, S. ve Benli, A. (2014). “Türkiye’de tersine göç ve tersine göçü teşvik eden uygulamalar: İstanbul ili örneği”. *Sakarya iktisat dergisi*. 3(1), (s. 75-80).
- Kahraman, C. (2021, Aralık). “Covid-19 sürecinde Türkiye’de nüfus hareketleri”. *3rd international academic researches for sustainability 2021*. İstanbul.
- Kara, H. ve Gökburun, İ. (2018). “Bir tersine göç örneği: Kadioğluçiftliği köyü (Kahramanmaraş)”. *Social sciences studies journal*. 4(26), (s. 5547).
- Karadeniz Kültür Envanteri (2023). Samsun. Erişim: 22 Şubat 2023. <https://karadeniz.gov.tr/sosyal-yapi-5/#nesne0>.
- Karalezli, G. (2021). “Mahalle ve köyün birleştirilmesi ile oluşan yeni bir birim: Kırsal mahalleler”. *Kent ve çevre araştırmaları dergisi*. 3(1), (s. 58).
- Karasu, M. A. (2017, Şubat). “Türkiye’de kent sosyolojisi üzerine bir literatür taraması”. 1. uluslararası Büyükçekmece Yerel Yönetimler Kongresi. İstanbul. Erişim: 11 Ocak 2023, https://www.academia.edu/39614849/Turkiyede_Kent_Sosyolojisi_%C3%9Czerine_Bir_Literat%C3%BCr_Taramas%C4%B1.
- Karataş, A. (2017). Samsun ili 19 Mayıs ilçesinde geçiş dönemi adetleri. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Kartal, S. K. (1992). Ekonomik ve sosyal yönleriyle Türkiye’de kentleşme. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (2003). Türkiye’de toplumsal dönüşüm. A. Sönmez (çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Karpat, K. H. (2010). Osmanlı’dan günümüze etnik yapılanma ve göçler. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kartal, N. ve Demirhan, Y. (2015). “Yerel hizmetlerin kırsal alanlara götürülmesi ve kent belediyeçiliğinden alan belediyeçiliğine geçiş: bir model önerisi”. *Dicle üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*. 7(13), (s. 386-387).
- Keleş, R. (1993). Kentleşme politikası. Ankara: İmge Kitapevi.
- Keleş, R. (1998). Kentbilim terimleri sözlüğü. Ankara: İmge Kitapevi.
- Kepenek, E. ve Uğuzman, T. (2018). “Haydi köyümüze geri dönelim! tersine göçün sosyoekonomik etkileri: Yeniköy köyü örneği”. *Sosyal politika çalışmaları dergisi*. 40(2), (s. 19).
- Kılıç, Ö. ve İpek, S. (2022). “Kırsal mahalle: büyükşehirlerde tekrar köye dönüştü mü?”. *Troy academy*, 7(1), (s. 8).
- Kıray, M. (1998). Örgütlemeyen kent: İzmir. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kırkpınar, T. (2022). Tersine göç: kültür-kimlik ilişkisi Karaman örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kızıroğlu, A. M. (2017). “Türkiye’nin nüfus değişimine göre il bazında kentleşmesine bir bakış (1965-2014)”. *Karadeniz sosyal bilimler dergisi*, 9(16), (s. 176).
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). “Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri”. *Kafkas üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*. 3(3), (s. 169).
- Köy Sosyolojisi Ders Notları. Erişim: 19 Ocak 2023, https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/8919_97247_2329.pdf.
- Kırsal Sosyoloji Ders Notları. Erişim: 17 Ocak 2023, [https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kursatd/68818/03\[1\].%20KIRSAL%20SOSYOLOJI.doc](https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kursatd/68818/03[1].%20KIRSAL%20SOSYOLOJI.doc).
- Kut Görgün, E. ve Yörür, N. (2017). “6360 sayılı büyükşehir kanunu sonrası kırsal alanları yeniden düşünmek-İzmir örneği”. *Aydın iktisat fakültesi dergisi*. 2(1), (s. 13).
- Kuran, E. (1992). “Cumhuriyet döneminde Samsun’un ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesi”. *Ondokuz Mayıs üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*. 7(1), (s. 123).
- Kurt, H. (2014). “Türkiye’de kent-köy ve kentli-köylü algısı üzerine bir araştırma”. *Mustafa Kemal üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*. 3(6), (s. 3-5). Erişim: 18 Ocak 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19568/208591>.
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E. J. (ed.). (2016). Qualitative research: a guide to design and implementation. San Francisco: Jossey-Bass a Wiley Brand.
- Mutlu, A. ve Batmaz, N. Y. (2013). Türkiye’de kent hakkı. Ankara: Orion Kitapevi.
- Mutlu, A. (2010). Kentli hakları ve Türkiye. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Nedim, M. (2022). Cazibe merkezleri programının tersine göç mekanizması üzerindeki etkisi: Gaziantep örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Kapadokya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, Nevşehir.
- Öksüz, A. M., Beyazlı, D., Aydemir, S. ve Sulak, B. (2014, Aralık). “Kırsal alan sınıflaması: ülkesel boyut”. 14. Ulusal Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi, İstanbul Teknik

- Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. İstanbul. Erişim: 17 Ocak 2023, https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kokap_ef3e0.pdf.
- Ökmen, M. ve Görmez, K. (2010). “İbn-i Haldun düşüncesinde kent”. B. Parlak (ed.). *Yerel yönetimler, yerel siyaset ve kentsel politikalar*. (s. 495). Bursa: Dora Yayınevi.
- Ondokuz Mayıs Belediyesi, (2019). Ondokuz Mayıs belediyesi tanıtım kitabı, Erişim: 25 Şubat 2023, <https://www.19mayis.bel.tr/tanitim-cift-sayfa.pdf>.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi (2023). Tarihçe. Erişim: 23 Şubat 2023, <https://www.omu.edu.tr/tr/hakimizda/tarihce>.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2018). Samsun ili sanayi ve ticaret eylem planı 2018-2023. Erişim: 20 Şubat 2023, <https://oka.ka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/sanayi-ve-ticaret-eylem-planı-11-52.pdf>.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2018). Samsun ili tarım ve kırsal kalkınma eylem planı 2018-2023. Erişim: 21 Şubat 2023, <https://oka.ka.gov.tr/yayinlar-ve-belgeler/yayinlar-ve-raporlar/samsun-ili-tarim-ve-kirsal-kalkinma-eylem-planı-2018-2023>.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2018). Tekkeköy İlçe Raporu. Erişim: 26 Şubat 2023, <https://oka.ka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/tekkekoy-ilce-raporu-2018.pdf>.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, (2018). 19 Mayıs İlçe Raporu. Erişim: 26 Şubat 2023, <https://oka.ka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/19-mayis-ilce-raporu-2018.pdf>.
- Özdemir, Ü. A. (2013). “Kültür bağlamında kent ve mekânsal örgütlenme”. *Yalova sosyal bilimler dergisi*. 1(2), (s. 68).
- Özdemir, H. (2012). “Türkiye’de iç göçler üzerine genel bir değerlendirme”. *Akademik bakış dergisi*. 30(11), (s. 7-8).
- Özen, M. A. (2019). Küreselleşme sürecinde kırsal dönüşümü ve tüketim: Bursa Cumalıkızık örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Öztürk, M., Hilton, A. ve Jongerden, J. (2014). “Migration as movement and multiplace life: some recent developments in rural living structures in Turkey”. *Population, space and place*, (20).
- Öztürk, Ö. (2017). Neoliberal küreselleşme, kırsal dönüşüm ve mülksüzleştirme rejimleri. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Öztürk, Ö. (2018, 8 Ocak). Samsun tarihi: cumhuriyet dönemi. Erişim: 29 Ocak 2023, <https://ozhanozturk.com/2018/01/08/samsun-tarihi-cumhuriyet-donemi/>.
- Özyakışır, D. (2013). Göç kuram ve bölgesel bir uygulama. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Partigöç, N. S. (2018). “Kentleşme sürecinde kırsal alanların mekânsal değişimi ve dönüşümü: Denizli örneği”. *Bilişim teknolojileri dergisi*. 11(1), (s. 92).
- Sakal, F. (2018). “Cumhuriyet döneminde Tekkeköy”. M. Y. Erler ve A. E. İşlek (ed.). *Tekkeköy tarihi dünden bugüne: cumhuriyet IV. Cilt*. (s. 3). Ankara: Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Samsun Ticaret ve Sanayi Odası, (2022). Samsun iktisadi rapor 2022. Erişim: 21 Şubat 2023, <https://www.samsuntso.org.tr/Functions/pressReader.aspx?fo=İktisadiRapor&fl=İktisadi-Rapor-2022>.
- Samsun Büyükşehir Belediyesi, (2021). Samsun büyükşehir belediyesi 2020-2024 stratejik planı. Erişim: 18 Şubat 2023, <https://www.samsun.bel.tr/uploads/dokumanlar/44c1fda479266012f488a7cc8c45f1a95da.pdf>.

- Samsun Turizm Rehberi (2015). Samsun Büyükşehir Belediyesi Yayınları. Erişim: 24 Şubat 2023, https://www.academia.edu/34534689/Samsun_Turizm_Rehberi_pdf.
- Samsun Üniversitesi (2023). Tarihçe. Erişim: 19 Şubat 2023, <https://samsun.edu.tr/tarihce/>.
- Sarıçiçek K. Y. (2019). “Kır hayatı ile kent hayatı arasındaki değişen göç ilişkisi”. *International journal of academic value studies*. 5(1), (s. 176).
- Saunders, P. (2013). Sosyal teori. S. Doğru Getir (çev.). İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Şentürk, M. ve Adıgüzel, Y. (2020). Kent çalışmalarına giriş: kır, kent ve göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sencer, Y. (1979). Türkiye’de kentleşme: bir toplumsal ve kültürel değişme süreci. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezer, Y. ve Torlak, S. E. (2005). “Belediye ve büyükşehir belediyesi kuruluş kriterleri”. *Erzincan Binali Yıldırım hukuk fakültesi dergisi*. 9(3/4), (s. 522).
- Siyambaş, E. (2019). Samsun şehir nüfusu. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Sürmeli, İ. (2017). “Türkiye’de iç göçün değişim ve dönüşümü: kentten kıra yöneliş”. *Gazi üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*. 2017 Özel Sayısı, (s. 280).
- T.C. Anayasası (1982). Erişim: 11 Ocak 2023, md.127, <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/illeridaresi/Mevzuat/Kanunlar/Anayasa.pdf>.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, (1990). Genel nüfus sayımı ve idari bölünüş. Erişim: 25 Şubat 2023, <https://bnk.institutkurde.org/images/pdf/8TDN1CX7FY.pdf>.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2015). Kırsal dönüşüm çalıştay sonuç raporu. Erişim: 18 Ocak 2023, https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/pdf_goster?file=e29bb3ee94d18c4136be17fb32c5ef4a#book/.
- T.C. İçişleri Bakanlığı (2023). Türkiye mülki idare bölümleri envanteri. Erişim: 14 Ocak 2023, <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2023). Coğrafi işaretler. Erişim: 23 Şubat 2023, <https://samsun.ktb.gov.tr/TR-273244/cografi-isaretler.html>.
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü (2023). İl ve ilçe yüzölçümleri. Erişim: 17 Şubat 2023, <https://www.harita.gov.tr/il-ve-ilce-yuzolcumleri>.
- T.C. Samsun Valiliği (2023). İlçelerimiz. Erişim: 8 Şubat 2023, <http://www.samsun.gov.tr/ilcelerimiz>.
- T. C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2022). İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE 2022 raporu. Erişim: 26 Şubat 2023, <https://www.sanayi.gov.tr/assets/pdf/birimler/2022-ilce-sege.pdf>.
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017). İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE 2017 raporu. Erişim: 28 Ocak 2023, <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/il-sege-raporlari>.
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (2021). Ulusal kırsal kalkınma stratejisi belgesi (2021-2023). Erişim: 12 Ocak 2023, <https://www.tkd.gov.tr/Content/File/UKKS-3Belgesi.pdf>.
- Tekeli, İ. (2011). Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm yazıları. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Tekeli, İ. (1998). "Türkiye'de içgöç sorunsalı yeniden tanımlanma aşamasına geldi". A. İçduygu (ed.). *Türkiye'de içgöç konferansı Bolu-Gerede*. (s.37). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de kent-kır karşıtlığı yok olurken yerleşmeler için temsil sorunları ve strateji önerileri. Ankara: İdealkent Yayınları.
- Tekkeköy Kültür Rehberi (2021). Tekkeköy Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü. Samsun.
- Tekkeköy Belediyesi Tanıtım (2020). Tekkeköy Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü. Samsun.
- Tellioglu, İ. (2014). "Samsun'a Türk yerleşiminin tarihi gelişimi". *Turkish studies*. 9(4), (s. 1114).
- Tellioglu, İ. (2021). "Tekkeköy tarihinin sınırları". İ. Tellioglu (ed.). *Tarih boyunca Tekkeköy*. (s.18). Trabzon: Serander Yayınevi.
- Tezcan, M. (1989). "Kentten köye göç". *Ankara üniversitesi eğitim bilimleri fakültesi dergisi*. 22(1), (s. 38-40).
- TDK (2023). Kır. Erişim: 02 Ocak 2023, <https://sozluk.gov.tr/>.
- Topal, A. K. (2004). "Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye'de kent neresidir?". *Dokuz Eylül üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*. 6(1), (s. 289).
- TRT Haber, (2019, 8 Ekim). Tersine göçü tercih edenler artıyor. Erişim: 11 Şubat 2023, <https://www.trthaber.com/haber/yasam/tersine-gocu-tercih-edenler-artiyor-434543.html>.
- TÜİK (2022). Genel nüfus ve konut sayımı 2021. Erişim: 01 Ocak 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-Konut-Sayimi-2021-45866#>.
- TÜİK (2022). İç göç istatistikleri 2021. Erişim: 16 Nisan 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2021-45869>.
- TÜİK (2022). Uluslararası göç istatistikleri 2021. Erişim: 16 Nisan 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-20215814#:~:text=T%C3%BCrkiye'den%20yurt%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1na%20g%C3%B6%C3%A7,ini%20ise%20yabanc%C4%B1%20uyruklular%20olu%C5%9Fturdu>.
- TÜİK (2023). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 1927-2022. Erişim: 04 Ocak 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1>.
- Tuncer, B ve Bakırcı, M. (2020). "6360 sayılı büyükşehir yasasının Türkiye'nin kırsal yerleşim düzenine mevcut ve muhtemel etkileri: Konya örneği". *Türk coğrafya dergisi*. (74), (s. 76).
- Türk Dil Kurum Online Sözlüğü, (2023). Erişim: 18 Ocak 2023, www.tdk.gov.tr.
- Uğurlu, Ö., Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A. ve Şiriner, M. (Ed.). (2010). Türkiye perspektifinden kent sosyolojisi çalışmaları. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- URL1, 24 Ocak 2023. <https://samsun.bel.tr/icerik/tarihce>.
- URL2, 17 Şubat 2023. <https://www.samsunhaberajansi.com/samsundaki-barajlarin-isimleri-nedir-8172-haberi>.
- URL3, 18 Şubat 2023. http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_samsun_ili_haritasi.png.
- URL4, 25 Şubat 2023. <https://www.tekkekoy.bel.tr/belediye-adi/ilce-haritasi/>.
- URL5, 25 Şubat 2023. <http://www.tekkekoy.gov.tr/tekkekoy>.

- URL6, 25 Şubat 2023. <https://tekkekoy.bel.tr/>.
- URL7, 25 Şubat 2023. <https://www.19mayis.bel.tr/>.
- URL8, 25 Şubat 2023. <https://www.samtab.gov.tr/samsun-detay.asp?il=36-19-mayis>.
- Usta, S., Akman, E. ve Kocaoğlu, M. (2018). “6360 sayılı kanunun büyükşehir belediye sistemine etkileri: Konya büyükşehir belediyesi örneği”. *TESAM akademi dergisi*. Yerel Yönetimler Özel Sayısı, (s. 323).
- Uysal, A. (2017). “Kırsalda koruma ve soylulaştırma ikilemi”. *Ege mimarlık dergisi*. 2(96), (s. 36).
- Uzun, A. (2013). “Samsun ilinin başlıca coğrafi özellikleri”. C. Yılmaz (drl.). *Samsun araştırmaları 2. Kitap*. (s. 392). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Uzuneminoğlu, H. (2014). “1990 genel nüfus sayımı ve Samsun ili nüfusu”. *Ondokuz Mayıs üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*. 7(1), (s. 283).
- Vergin, N. (1986). “Hızlı şehirleşmenin sosyolojik ve siyasal sonuçları”. Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı (drl.). *Hızlı şehirleşmenin yarattığı ekonomik ve sosyal sorunlar*. (s. 28). İstanbul: SİSAV Yayınları.
- Weber, M. (2010). Şehir: modern kentin oluşumu. M. Ceylan (Çev.). İstanbul: Yarın Yayıncılık.
- Yaş, H. ve Güler, T. (2016). “Kır-kent ayrımı görünümünün havsa örneğinde incelenmesi”. *Marmara üniversitesi öneri dergisi*. 12(46), (s. 5-7).
- Yenigün, S. (2017). “Kırsal kalkınma politikalarında yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımların Türkiye’nin kırsal Kalkınma politikalarına etkisi”. *Planlama*. 24(1), (s. 18).
- Yetkin, O. (2020). “Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin yapısı ve geleceği”. *Akademik düşünce dergisi*. (1), (s. 5).
- Yıldırım, M. (2021). Kır-kent çeperinde yer alan kırsal yerleşimlerin sosyo-mekânsal dönüşümü: Ödemiş örneği. Basılmış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, C. ve Zeybek, H. İ. (2016). Samsun coğrafyası. Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yılmaz, C. (2015, Şubat) “Samsun şehri”. T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Samsun Büyükşehir Belediyesi, Samsun Şehir Kimliği Çalıştay. Samsun. Erişim: 19 Ocak 2023, <https://www.cevdetyilmaz.com.tr/wp-content/uploads/2015-SAMSUN-SEHRI.pdf>.
- Yılmaz, C. (2013). “Samsun il nüfusunun sosyo-ekonomik yapısı, demografik nitelikleri ve coğrafi dağılışı özellikleri”. C. Yılmaz (drl.). *Samsun araştırmaları 2. Kitap*. (s. 332-347). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yılmaz, H. (2021). “Türkiye’de klasik ve tersine iç göçlerin dönemsel olarak karşılaştırılması”. *Tarih okulu dergisi*. 14(51), (s. 1439).
- Yılmaz, C. (2013). “Samsun ilinde nüfus hareketleri”. C. Yılmaz (drl.). *Samsun araştırmaları 2. Kitap*. (s. 352). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yılmaz, A. ve Gül, S. (2018). “Samsun şehrinde tarihi yapı mimarisi ve şehirselleştirme”. *Osmanlı mirası araştırmaları dergisi*. 5(13), (s. 51).

- Zeybek, H. İ., Uzun, A., Yılmaz, C., Aylar, F., Bahadır, H., Dinçer, H. ve Hatipoğlu, İ. K. (2017). “Yakın dönemde (2008-2015) Samsun’a olan iç göçlerin iller itibariyle dağılışı”. O. Köse (ed.). *Geçmişten Günümüze Göç II.* (s. 848). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Zorlu, A. (2005). “Toplumsal kuramda topluluk, geleneksel toplum ve gelenek”. *Muhafazakâr düşünce dergisi*. 1(3), (s. 139).

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Kararı

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
26.11.2021	11	2021-866

KARAR NO: 2021-866
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Bünyamin AKBULUT 'un Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI danışmanlığında "Türkiye 'de Kır-Kent Ayrımı ve Değişimi Üzerine Bir Değerlendirme" isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat, gözlem, dosya taraması, veri kaynak taraması ve ses kaydı analizi çalışmalarını içeren 35014 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Bünyamin AKBULUT 'un Dr. Öğr. Üyesi Meriç KIRMIZI danışmanlığında "Türkiye 'de Kır-Kent Ayrımı ve Değişimi Üzerine Bir Değerlendirme" isimli yüksek lisans tezine ilişkin mülakat, gözlem, dosya taraması, veri kaynak taraması ve ses kaydı analizi çalışmalarının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

Ek-2: Görüşme Soru Formu

Bünyamin Akbulut
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
YL Tez Çalışması

GÖRÜŞME SORULARI

Bünyamin Akbulut
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
Yüksek Lisans Tez Çalışması
Türkiye'de Kır-Kent Ayrımı ve Değişimi

1. Kısaca kendinizi tanıtır mısınız? (Ad-soyadı, yaş, eğitim düzeyi, meslek, doğum yeri, ortalama aylık gelir, yaşadığınız yer)
2. Bulunduğunuz mahalleye nereden, ne zaman geldiniz?
3. Burada geçici mi, sürekli mi yaşıyorsunuz?
4. Burada kaç kişi olarak yaşıyorsunuz? Varsa, aile üyelerinizi kısaca tanıtır mısınız?
5. Mülk sahibi misiniz, yoksa kiracı mısınız?
6. Bu mahalleye gelmeye nasıl karar verdiniz?
7. Burayı seçme nedeniniz nedir?
8. Buraya gelmenize çevrenizin herhangi bir etkisi, desteği oldu mu?
9. Buradaki komşuluk ilişkileriniz nasıl? Buraya gelmeden önceki yaşadığınız yerde nasıldı? Bu açıdan yaşadığınız iki yeri karşılaştırabilir misiniz?
10. Eskiden yaşadığınız yer(ler)e hiç gidiyor musunuz? Evetse, hangi gerekçelerle gidiyorsunuz?
11. Buraya geldikten sonra yaşamınızda olumlu ya da olumsuz anlamda neler değişti?
12. Buraya uyum sağlamada herhangi bir güçlük çektiniz mi?
13. Kentten kırsal bir yerleşim yerine gelme gerekçeleriniz neler?
14. Bulunduğunuz bu mahalle sizin için bir anlam, değer taşıyor mu?
15. Buranın bir yaşayanı olarak kendinizi kentli olarak nitelendiriyor musunuz?
16. Buranın belediye hizmetlerini yeterli buluyor musunuz?
17. Gelecekte de burada yaşamayı sürdürmeyi düşünüyor musunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Bünyamin AKBULUT Samsun Anadolu Meslek Lisesi’ni bitirdikten sonra Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü’nden 2016 yılında mezun oldu. 2020 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Yüksek Lisans programına başladı. Temel ilgi alanları kır ve kent sosyolojisi, göç politikaları, yerel yönetimler ve kentleşmedir (2023).

İletişim Bilgileri:

ORCID ID: 0000-0003-1349-345X

Yayınlar:

1. Akbulut, B. (2021). “Tarihi ve kültürel mirasın korunmasında yerel yönetimlerin rolü: Tekkeköy belediyesi örneği”. Kaan Akman, A. Tekke ve Akpınar, İ. E. (ed.). *Uluslararası Göbeklitepe'den bugüne Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirası sempozyumu tam metin bildiri kitabı*. (s. 21-37). Samsun: Akademik Düşünce Yayınları.